ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Римське право і сучасність

М А Т Е Р І А Л И
Міжнародної науково-практичної конференції

18 травня 2019 року

Одеса
Фенікс
2019

УДК 347.1/7(063)
В 42

За загальною редакцією:
доктора юридичних наук, професора Є.О. Харитонова

Упорядники-укладачі:
лаборант кафедри цивільного права Кучеренко М.В.
лаборант кафедри цивільного права Лоншакова В.С.

Група організаційного та технічного забезпечення конференції:

Давидова І. В.– професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Цибульська О. Ю. – доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Фасій Б. В. – доцент кафедри цивільного права, заступник декана факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»;

Спасова К.І. – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Толмачевська Ю. О. – старший лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

В 42 **Римське право і сучасність**: мат. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 травня, 2019 року). / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2019. – 297 с.

ISBN 978-966-928-405-1

У збірці містяться матеріали доповідей з теоретичних, історичних та методологічних проблем римського права, цивільного права та процесу, права інтелектуальної власності, ІТ-права, сімейного права, спортивного права, які були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Римське право і сучасність», що відбулась 18 травня 2019 року в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності.

УДК 347.1/7(063)

Матеріали видано за авторською редакцією.
Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978-966-928-405-1

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2019

ПЕРЕДМОВА

Римське право є унікальним витвором людського генія і одним з найвищих досягнень цивілізації. Система римського права базувалася на ідеях природного права, на засадах порядності, справедливості та доброчесності, що зумовило її довершеність. Багаторазові спроби відродити дух римського права, використати його вдалі рішення і знахідки підтверджують його величезний потенціал. Право Римської імперії стало «материнським» для всіх правових систем Європи. Вони розвивалися протягом тисячоліття і врешті-решт набули вигляду досконалої системи права, створивши безліч понять і категорій, якими досі користується юриспруденція.

Дослідження сучасних юристів, які проводяться з урахуванням загальних принципів, реципованих з римського права, відіграють значну роль у вирішенні проблем вдосконалення законодавства. На підставі отриманих наукових результатів пропонуються зміни у нормативні акти з метою удосконалення цивільного законодавства України. Важливе значення для цього процесу мають наукові конференції, які надають можливість висловлювати свої думки та обговорювати їх у рамках дискусій, у яких виявляється оптимальні підходи для вирішення правових проблем.

Студенти юридичних ВНЗ України вивчають римське право передусім з метою пізнавальною, для засвоєння загальної історії права, теорії права, історії політичних і правових вчень, цивільного, сімейного, комерційного права України, права Європейського співтовариства, оволодіння методологією компаративістики тощо.

Таким чином, Римське право являє собою основу, на яку спирається сучасна цивілістика, яка визначає основні напрямки розвитку цивільного права.

З урахуванням досліджень, проведених науковцями, цивільне законодавство України повинно розвиватись в одному напрямку з тими процесами, які відбуваються в приватноправовій сфері суспільства.

У даному науковому заході приймають участь провідні науковці та молоді дослідники з юридичних вищих навчальних та наукових закладів України.

Вважаємо, що подані матеріали конференції будуть цікавими не тільки спеціалістам з відповідних напрямків юриспруденції, а також можуть бути використані для вдосконалення законодавства, підвищення рівня його реалізації, ефективності правозастосування у найрізноманітніших сферах правового життя.

Президент Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор,
академік Національної Академії правових наук України
С.В. КІВАЛОВ

ВІД РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ДО ІТ ПРАВА

Харитонов Євген Олегович,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Харитонова Олена Іванівна,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія»

«НАРОДОВЛАДДЯ» – ВІД РИМУ ДО СЬОГОДЕННЯ. ПРАВОВІ ОБРАЗИ ТА РЕАЛІЇ

Одним з викликів сьогодення у нашій державі є впровадження «народовладдя», під яким прихильники цієї тези мають на увазі використання якихось форм прямої демократії. Так, в інтерв'ю головного ідеолога ЗеКоманди Р.О. Стефанчука (Телеканал ZIK 15 квітня. Початок 20.00. HARD Наташа Влащенко) йшлося про «народовладдя» та можливості його реалізації у формі Віче.

Але це вже колись було. Враховуючи повторюваність ідей та подій соціального життя, розглянемо механізм реалізації прямої демократії, скажімо, через народні збори Стародавнього Риму.

У період Республіки джерелом усіх державних приписів визнавався римський народ, суверенітет якого мав втілюватися в усіх головних принципах та інститутах публічного правопорядку. Всі владні органи чи посадові особи мають повноваження тільки завдяки передачі їм римським народом певної частки суверенітету останнього і тому мають право і повинні здійснювати надані повноваження лише у визначених межах. Внутрішня організація владної структури мала бути взаємно врівноваженою, щоб у всіх політичних змаганнях домінувало прагнення до найкращого втілення волі римського народу. Сполучення в організації державного ладу засад авторитарності, колективного за сутністю врядування аристократії і безпосередньої демократії вважалося обов'язковим і таким, що гарантує життєздатність Respublicae.

В силу своєї суспільної значимості публічні справи вимагають певної суспільної угоди – з'ясування та узгодження точки зору багатьох людей. Тому колегіальність є необхідною рисою процедури прийняття державних рішень.

Можна сказати, що такі міркуваннями були підґрунтям визнання вищим органом державної влади у Римі народних зборів, котрі, власне, здійснювали «народовладдя» у його різних видозмінах.

Так, у добу ранньої Римської республіки народні збори (куріатні, центуріатні та трибутні коміції – збори патриціїв і плебеїв)виконували законодавчі, управлінські і судові функції. Крім того, були збори виключно плебеїв (концілії). Крім коміцій і концілій існували також неформальні збори громадян, які не могли приймати обов'язкові рішення, а лише обговорювали постанови магістратур, вели політичну агітацію тощо. Сенат був патриціансько-плебейським державним органом, який затверджував закони зборів або відхиляв їх, а також діяв як дорадчий орган магістратів, визначав напрямки діяльності останніх тощо.

З середини III ст. до н.е. починається певна демократизація римського публічного правопорядку: перевагу у центуріатнихкоміціях одержали середні класи.

Прерогативою народних зборів вважалося право приймати рішення, що мають силу закону. Гай писав: «Lex est quod populus iubet atque constituit», «Закон це те, що народ вирішує чи встановлює».

Вони приймали та скасовували закони, оголошували війну та укладали мир, розглядали скарги на рішення судових органів, обирали посадових осіб, в руках яких знаходилась виконавча влада.

Разом із тим, народні збори законодавчої ініціативи не мали, а процедура проходження законопроекту була досить складною. Проект закону готував і виносив на народні збори магістрат. До цього проект мав бути обнародуваний, що звичайно робилося шляхом вміщення його на деревинній дошці у публічному місці. На зборах магістрат оголошував законопроект і з'ясовував, чи бажають збори його прийняти.

Поданий проект збори мусили або прийняти в цілому без обговорення, або відхилити в цілому. Рішення зборів надходило на затвердження до сенату (який міг і не затвердити закон). Отже сенат керував народними зборами і контролював їх.

У випадку прийняття закону, його текст викарбовували на мідній дошці і виставляли на міській площі для ознайомлення.

Отже, у другу половину Республіки, на перший погляд, мала місце тенденція перерозподілу компетенції сенату і народних зборів на користь

останніх. Але, разом із тим, зростає значення сенату, як органу, що здійснює врядування, а отже реально виконує і розпорядчу, і законодавчу) функцію. У підсумку це поступово нейтралізує демократичні перетворення, що намітилися у цей час.

Таким чином, у добу пізньої Республіки державне врядування зовнішньо не змінюється, але набуває олігархічного характеру. Сенат стає найважливішим державним органом, що міг істотно впливати на діяльність інших державних інституцій – зборів та магістратур. До того ж, він фактично отримує законодавчі функції, які реалізує через видання сенатус-консультів, котрі народні збори можуть лише затвердити або відхилити в цілому. Істотно зростає значення магістратур – насамперед, преторів, які мають юрисдикцію у цивільних, кримінальних та адміністративних справах. Крім того, завдяки становленню формулярного процесу претори починають виступати фактично як творці норм права.

Оцінюючи стан «народовладдя» у Стародавньому Римі, зауважимо, що обов'язковість врахування інтересів більшості, особливо, коли йдеться про вираження думки більшості через представників, не належала до засад римського публічного правопорядку. Доцільним і корисним в інтересах Римського народу може бути рішення одного, але таке, що враховує «поради багатьох».

З погляду правового необхідність узгодження державницьких рішень з «інтересами римського народу» зумовила збереження існування у Стародавньому Римі народних зборів навіть тоді, коли реальне значення останніх майже зійшло нанівець. Але народні збори не могли діяти самостійно: вони обов'язково мали бути скликані повноважним магістратом – посадовою особою, що радиться з народом; їхні рішення, прийняті з порушенням встановленого порядку не вважалися такими, що мають обов'язкову силу.

Згадаємо інший яскравий (і улюблений на пострадянських теренах) приклад «народовладдя»:віче Новгородської республіки, котре приймало рішення з найважливіших питань суспільного життя.

Водночас, зауважимо, що й тут вже у XV ст. на практиці віче перетворилося на арену боротьби між різними боярськими угрупуваннями. Нездатність віча забезпечити існування держави, зокрема, виявилася у тому, що поки новгородці обговорювали як жити далі, Іван Грозний один за одним влаштував їм остаточний погром, вирізавши більшу частину населення Новгороду і припинивши його політичну історію.

Не будемо згадувати тут такий міф народовладдя, як «Вся влада Радам», але поставимо питання, чи можливе «народовладдя» як концепт прямої, безпосередньої демократії у сучасних умовах ?

Слід зазначити, що ідея проведення референдумів різного рівня, а також опитувань громадськості з питань суспільного життя усіляко підтримується представниками популістських партій, які пропонують при цьому широко використовувати електронні форми голосування, підрахунку голосів тощо.

Разом із тим, ініціатори та адепти такого підходу ігнорують небезпеку вакууму правил та інституцій у цій сфері, наслідком чого, на думку Геннінґа Фепеля – директора Гамбургського інституту міжнародної економіки, може бути драматичне зростання маніпульованості, а автономія, як підвалини свободи, опиниться під загрозою. Ми поділяємо його стурбованість тим, що в умовах цифрової революції автократичний державний капіталізм з огляду на його швидкість і строгість, має перевагу над демократією та ринковою економікою. Існує ймовірність того, що демократії, які принципово повільніші за автократії, бо виходять зі свободи та гідності особистості, врівноважують інтереси та захищають меншини, у цьому змаганні структурно у програші [1, с. 36-37]. Власне, досвід реалізації прямої демократії у Стародавньому Римі, як і більш пізні спроби, показав вразливість такого підходу. І цифрова революція не тільки не зменшує, а навпаки, збільшує ризики втрати реальної демократії у випадках використання «народовладдя».

Вихід ми вбачаємо у використанні представницької демократії, гарантом якої можуть бути інституції громадянського суспільства. Але це вже тема окремої розмови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Геннінґ Фепель. Вакуум правил та інституцій // Український тиждень. – № 7. – 2019. – С. 36-37.

Баранов Олександр Андрійович,
доктор юридичних наук, с.н.с, завідувач наукового відділу
Науково-дослідного інституту інформатики і права
Національної академії правових наук України (НАПрН України)

МОЖЛИВОСТІ РЕЦЕПЦІЇ РИМСЬКОГО ПРАВА ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ЗАСАД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ РОБОТІВ ІЗ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

В останні півтора сторіччя у світі формувались умови для все наростаючих масштабів використання досягнень четвертої науково-технічної революції, зокрема, досягнень комп'ютерних технологій, технологій Інтернету речей (IP) та штучного інтелекту (ШІ), нано- та біо-технологій, генетики та генної інженерії, робототехніки тощо.

Трансформація суспільних відносин, насамперед, цифрова трансформація, яка відбувається при застосуванні технологічних досягнень є причиною виникнення низки проблем правового регулювання. В загальному ці проблеми мають місце як в системі міжнародного права, так і в національних системах законодавства. Завдяки всеосяжному проникненню технологічних досягнень в усі сегменти соціальної діяльності, зазначені проблеми потребують теоретичного усвідомлення, узагальнення та вирішення як на рівні загальної правової доктрини, так і в межах кожної окремої галузі права.

Непоодинокі вчені юристи, які досліджують зазначені правові проблеми, підтримуються думки про те, що необхідно формувати теоретичні засади для створення нових галузей права або, навіть, нової правової системи. Цей підхід особливо поширено серед вчених, які досліджують правові проблеми, пов'язані з застосуванням технологій IP, ШІ, робототехніки тощо.

В роботі [1] запропоновано та обґрунтовано головну ідею щодо вирішення проблем правового регулювання, пов'язаних з застосуванням технологій IP, ШІ та робототехніки, зміст якої полягає в наступному. З огляду на високі темпи та значну змістовність соціальної трансформації, обмежені ресурси фахівців юристів, які спеціалізуються на зазначених напрямах досліджень, пропонується вважати, що система правового регулювання, яка є вирішальним фактором широкого застосування надзвичайно ефективних технологій Інтернету речей, штучного інтелекту та робототехніки, повинна бути результатом діалектичного розвитку традиційної системи права, що значно скоротить час на її формування та одночасно дозволить застосувати багатовіковий юридичний досвід людства.

Взірцевим прикладом такого досвіду є римське право і це підтверджується думкою О. А. Підопригори та Є.О. Харитонова: «Римське право належить до тих унікальних витворів людського генія, котрі на кшталт семи чудес світу є найвищими досягненнями цивілізації – віхами на шляху прогресу» [2].

Проілюструємо потенціал такого підходу на прикладі вирішення проблем правового регулювання застосування роботів із ШІ, навколо чого почалась жваві дискусії кілька років тому. Але здебільше ці дискусії мають оглядовий та постановочний характер, ґрунтовних досліджень щодо визначення конкретних правових моделей із зазначених питань вкрай обмаль. Основне дискусійне питання – чи може робот із ШІ бути суб'єктом права? Якщо відповідь ствердна, то в якій системі права: традиційній чи новій?

В якості джерел щодо змісту та особливостей римського права будемо використовувати праці О.А. Підопригори та Є. О. Харитонова [2], В. І. Борисової, Л. М. Баранової, М. В. Домашенко та інших [3]. В частині правових досліджень щодо застосування роботів із ШІ будемо використовувати низку праць [4-6], які мають значну бібліографію іноземних дослідників.

Аналіз особливостей правовідносин, які передбачають використання роботів із ШІ, дозволяє припустити що найбільш наближеним аналогом в римському праві для відповідної рецепції є приватноправовий статус раба. В контексті даного дослідження, з урахуванням положень викладених у [2], під рецепцією римського права будемо розуміти сприйняття та використання його духу, ідей і головних засад та основних нормативних положень, які є прийнятними для розвитку сучасних правових систем вумовах широкого застосовування технологічних досягнень.

Методично ілюстрація можливостей підходу буде виглядати як викладення прикладів певного юридичного положення римського права щодо приватноправового статусу раба у різні історичні періоди існування Римської імперії з наступним коментарем щодо можливої відповідності такому розумінню приватноправового статусу робота із ШІ різних рівнів технічної вдосконаленості.

1. Раб як річ мав статус об'єкта будь-якого права.

Такому приватноправовому статусу раба відповідає простий робот (simple robot), який має прикладний ШІ, що дозволяє реалізовувати одну або кілька когнітивних функцій людини в процесі здійснення конкретного виду діяльності для досягнення поставлених цілей, зміст яких, їх критерії та параметри заздалегідь задаються людиною [4]. Простий робот не має властивості самостійно приймати рішення адаптуючись до зміни зовнішніх

факторів. Тобто простий робот може бути виключно лише об'єктом будь-яких правовідносин.

2. Раб мав статус знаряддя виробництва – «знаряддя, що говорить».

Простий робот з ШІ теж є знаряддям виробництва, який суттєво підвищує ефективність будь-якої діяльності. Він, як і раб, може спілкуватись з людиною природньою мовою або за допомогою спеціальної технічної мови. Як і раб він може приймати рішення, але за умови суворого дотримання наданих інструкцій, не проявляючи самостійну «волю».

Відповідно, на суспільні відносини з використанням простого робота із ШІ можуть бути поширені наступні положення римського права щодо приватноправового статусу раба:

3. Раб знаходився у необмеженому володінні господаря – простий робот із ШІ є об'єктом права власності;

4. Раб міг бути предметом будь-якої приватноправової угоди (купівлі-продажу, міни, майнового найму), цивільного спору – простий робот із ШІ як річь є об'єктом цивільних прав;

5. Раб не може не належати нікому, тобто бути нічиїм – простий робот із ШІ має мати власника;

6. За нанесення шкоди рабу з позовом до кривдника звертався його володар – шкода нанесена простому роботу із ШІ відшкодовується його власнику;

7. Відповідальність за вбивство чужого раба була сувора – знищення простого робота із ШІ, який є власністю іншого суб'єкта, вважається тяжким злочином;

8. Відповідальність за шкоду, що була нанесена рабом, ніс його господар – відповідальність за шкоду, що була нанесена простим роботом із ШІ, несе його власник;

9. Господар мав право на життя і смерть своїх рабів – власник має право на припинення функціонування простого робота із ШІ.

З розвитком економічних відносин поступово змінюється приватноправове становище рабів.

10. Рабам надавався пекулій (надання в управління господарем своєму рабу певного майна);

11. Рабам надавалася можливість бути суб'єктом права у відносинах, пов'язаних з пекулієм.

Такому приватноправовому статусу раба може відповідати робот-андроїд (robot android), який має загальний ШІ, що дозволяє реалізовувати частину або повну безліч когнітивних функцій в процесі здійснення будь-якого виду діяльності без участі людини для досягнення заздалегідь поставлених

людиною або самостійно визначених цілей, критерії та параметри яких або заздалегідь задаються, або визначаються самостійно [4]. Робот-андроїд має властивості самостійно приймати рішення адаптуючись під зовнішні обставини, які змінюються, але можливості щодо змісту рішень, що ним приймаються, можуть бути обмежені. Тобто робот-андроїд може бути виступати самостійним суб'єктом правовідносин.

Таким чином, може дискутуватись поширення деяких положень римського права щодо приватноправового статусу раба на робота-андроіда із ШІ, як суб'єкта правовідносин [6]. Наприклад, це можуть бути наступні положення:

12. Зобов'язання та відповідальність за збитки, що випливало з договору, пов'язаному з пекулієм, покладалась на господаря який надав пекулій – в ряді випадків збитки, що нанесені діями чи бездіяльністю робота-андроіда із ШІ, відшкодовуються його власником;

13. Юридична діяльність раба, зумовлена пекулієм, суворо регламентувалася – у випадку здійснення конкретної діяльності вичерпано та точно визначаються межи юридичних повноважень робота-андроіда із ШІ;

14. Набуте рабом при управлінні пекулієм автоматично ставало власністю його господаря – набуте роботом-андроідом із ШІ при здійсненні конкретної діяльності є власністю його власника;

Максимальні повноваження у приватноправовому статусі раб отримував, коли він:

15. Від імені господаря керував його підприємством або судном;

16. Укладав договори в межах рамкового договору, укладеного його господарем.

Цей випадок приватноправового статусу раба може відповідати роботу-андроїду (robot android), який має супер ШІ, що дозволяє реалізовувати повну безліч когнітивних функцій людини включаючи свідомість, суб'єктивні переживання, почуття гідності, поваги, краси тощо для здійснення будь-якої діяльності без участі людини з метою досягнення самостійно визначених цілей критерії і параметри яких також визначаються самостійно [4].

Таким чином, дослідження потенційних можливостей рецепції римського права для визначення засад правового регулювання застосування роботів із ШІ є актуальним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баранов О.А. Інтернет речей: теоретико-методологічні основи правового регулювання. Том І. Сфери застосування, ризики і бар'єри, проблеми

правового регулювання: Монографія, 2-ге видання. – Х. Право, 2018. – 344.
2. Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право : підруч. – 2-ге вид – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 528 с.
3. Основи римського приватного права: Підручник / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, М. В. Домашенко та ін. – Х.: Право, 2008. – 224 с.
4. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання / ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні : збірник матеріалів ІІ-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17 листопада 2017 р.). – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2017. – 318 с. (С. 18-42).
5. Баранов О.А. Інтернет речей (IoT): робот зі штучним інтелектом у правовідносинах // Юридична Україна. – 2018. – № 5-6. – С. 75–95.
6. Баранов О.А. Інтернет речей (IoT): регулювання надання послуг роботами зі штучним інтелектом // Інформація і право. – 2018. – № 4. – С. 46-70.

Кізлова Олена Сергіївна,
доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного та господарського права і процесу Міжнародно-гуманітарного університету

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА ОСОБИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Швидкий процес розвитку сучасного суспільства робить інформацію ключовим елементом у житті людини, а права особи в сфері інформаційних відносин, – невід'ємною частиною прав та свобод особи, закріплених на конституційному рівні. Про важливість інформаційних відносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства та держави, свідчить розповсюдження використання інформації, а саме одержання, зберігання, використання та поширення. Усі процеси, що відбуваються у суспільстві, а саме виробництво товарів та послуг, їх розподіл, збут, створення і використання новітніх технологій ніяк не можуть існувати без використання інформації. Результатом цього є перетворення сучасного світу у всесвітню інформаційну мережу. При цьому, основною метою держави повинно стати забезпечення державної підтримки розвитку інфраструктури надання інформаційних послуг через мережу Інтернет; створення умов для розвитку підприємницької діяльності та конкуренції у галузі використання каналів електронного зв'язку, забезпечення конституційних прав людини і громадянина на вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації, свободу думки і слова,

вільне вираження своїх поглядів і переконань. Цьому сприятиме національне законодавство у сфері охорони та захисту прав та інтересів приватних осіб.

Незважаючи на те, що існує безліч точок зору щодо визначення поняття «інформаційне суспільство», ця категорія не є правовою, але воно широко використовується у правовому полі. Це пов'язане, насамперед, з тим, що основним об'єктом, щодо якого виникають інформаційні правовідносини є приватно-правова категорія – інформація. Так, інформаційне суспільство – це новий етап розвитку людства, в якому будь-яка людина за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій може отримувати, переробляти та розповсюджувати інформацію, а держава повинна забезпечувати якісний рівень інформатизації усіх галузей [1].

В літературі такий термін як «інформаційне суспільство» з'явився близько в 60х рр. XX ст. Однак деякі дослідники припускають, що термін виник у Японії завдяки професору Токійського технологічного інституту Ю. Хаяшн. І приблизно у ті ж часові рамки поняття було використане вченим-економістом Ф.Й Махлупом із США. Відповідно до іншої версії, термін «інформаційного суспільства» ввели у науковий обіг одночасно американські та японські науковці Т. Умеасо та Ф. Махлуп. Вони досліджували динаміку розвитку наукоємних виробництв на початку 60 років минулого століття [2].

Основними ознаками, що визначають інформаційне суспільство, є такі:

1. вільний доступ людини до інформації;
2. високий рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій;
3. наявність розвиненої інформаційної-інфраструктури суспільства.

Крім цього, слід додати ще одну, вкрай важливу ознаку, – це можливість, закріплена на законодавчому рівні, охорони та захисту прав і свобод особи в інформаційному суспільстві. Цілий комплекс прав і свобод людини і громадянина, що визначають її правовий статус в сфері інформаційних відносин, міститься в Конституції України. Норми ст. ст. 32 і 34 Конституції є ключовими в цьому аспекті. Так ст. 34 Конституції визначає: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для

підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [3]. Це право є «активним» за своїм змістом, оскільки представляє собою певну міру поведінки і для його реалізації людині необхідно вдатися до активних дій. Це право людини може розумітися як можливість здійснювати будь-які дії щодо збирання, обробки, створення, зберігання та розповсюдження інформації у будь-якій формі, окрім випадків наявності прямих заборон з боку закону.

За останні десятиліття в українській правовій науці набув значного поширення термін «інформаційні права людини». Різні дослідники відносять до них неоднаковий перелік прав. Одні у цьому випадку говорять лише про право отримувати, використовувати та розповсюджувати інформацію, інші додають також і право на інформаційну приватність та право на честь і гідність, які часто протистоять першому праву. Треті – відносять до інформаційних прав людини лише нові права, що вже сформувалися чи лише формуються в умовах інформаційного суспільства, такі як право на доступ до публічної інформації, право на захист персональних даних, право на доступ до Інтернету. Ще однією поширеною позицією є віднесення до інформаційних прав широкого кола прав людини, які є важливими в інформаційних відносинах. Інформаційні права відносяться до окремої групи прав четвертого покоління – прав людства, основним призначенням яких є забезпечення процесу виживання людства як біологічного виду, збереження цивілізації та подальшої соціалізації людства [4].

ЦК України (ст. 302 ЦК України) передбачає таке особисте немайнове право особи як право на інформацію, І саме питання співвідношення інформаційних прав та права на інформацію викликає дискусію серед науковців. Більшість вчених приєднуються до думки про те, що право на інформацію не є тотожним категорії «інформаційні права». Поняття «інформаційні права і свободи людини та громадянина» є ширшим поняттям, оскільки охоплює не лише можливість «вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію будь-яким способом, на свій вибір» або навіть «можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів», а це усі права і свободи людини і громадянина, що мають інформаційний характер [5]. Основою інформаційних прав людини є право на інформацію, яке включає право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Право на інформацію як особисте немайнове право фізичної особи включає в себе можливість вільного, та необхідного для реалізації нею своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і

функцій. Відповідно основою права на інформацію є право людини на доступ (отримання) до інформації.

Зміст права на інформацію, вважає О.О. Снитніков, складають такі елементи: право на пошук інформації, право на володіння інформацією, право користуватись інформацією, право розпоряджатись інформацією [6].

Право на інформацію, як і кожне особисте немайнове право має свій спосіб, порядок і форму реалізації, здійснення і використання. Ці особливості випливають з природи та призначення цих прав [7].

Фізична особа згідно з ч.1 ст. 272 ЦК України здійснює особисті немайнові права самостійно. Так, здійснення права фізичної особи на інформацію полягає в тому, що вона може вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію, тобто це можливість:

а) збирання інформації, тобто надану законом можливість набуття, придбання, накопичення відповідно до чинного законодавства України документованої або публічно оголошуваної інформації фізичними особами;

б) використання інформації, тобто можливість задовольняти свої інформаційні потреби будь-яким незабороненим чинним законодавством способом;

в) поширення інформації, тобто можливість фізичної особи розповсюджувати, обнародувати, реалізовувати у встановленому законом порядку документовану або публічно оголошувану інформації;

г) зберігання інформації, тобто забезпечення належного стану інформації та її матеріальних носіїв.

Але, право на інформацію у будь якому вираженні, як суб’єктивне цивільне право також має певні межі реалізації. Так, наприклад, Конституція України передбачає і можливість обмеження права на свободу слова на підставі закону в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров’я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. На відміну від статті 10 ЄКПЛ вона не містить такої підстави для обмеження права на свободу висловлювання, як необхідність в демократичному суспільстві.

Так, ЄСПЛ підкреслює, що право на свободу вираження пов’язане із обов’язками та відповідальністю. А тому воно може обмежуватись за умови дотримання низки вимог, встановлених частиною 2 статті 10 ЄКПЛ. Такі обмеження повинні бути:

- встановлені законом (який повинен відповідати критеріям ясності та передбачуваності; бути оприлюдненим та доступним для ознайомлення);

• вводитись лише для досягнення легітимної мети, яка визначена § 2 статті 10 Конвенції. З іншою метою вводити обмеження заборонено.

• бути необхідними в демократичному суспільстві, а саме:

– для їх введення повинна існувати нагальна суспільна потреба (оцінюються контекст, суспільний інтерес, статус особи та її вплив тощо);

– обмеження повинно бути пропорційним законній меті (необхідно знайти відповідний баланс між правом, на захист якого спрямоване обмеження, та правом на свободу вираження);

– мотиви введення обмежень повинні бути відповідними і достатніми [8].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти / І. В. Арістова ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : Ун-т внутрішніх справ, 2000. – 386 с.
2. Марущак А.І. Інформаційне право: Доступ до інформації: навч. посіб. / А.І. Марущак. – К.: КНТ, 2007. – С. 52
3. Конституція України. Прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Теорія держави і права / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
5. Діордіца І. Класифікація інформаційних прав і свобод людини і громадянина. Підприємництво, держава і право. №7 2016. – Режим доступу: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/07/20.pdf
6. Снытников А.А. Информация как объект гражданско-правовых отношений: Автореф. дис. канд. юр. наук. 12.00.03 / Академия МВД России. – С-Пб., 2000. – 21 с.
7. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юрид.наук: 12.00.03. – Київ, 2006
8. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року. – К., 1999. – 19 с.

Харченко Георгій Георгійович,
доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РЕЧОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПРІОРІТЕТИ РОЗВИТКУ

Після оновлення у 2000-х роках речового права України у правозастосовній сфері вже накопичений чималий досвід, який, без сумніву, потребує критичного аналізу, з метою побачити як позитивні, так і негативні наслідки проведеного реформування, оцінити дієвість запроваджених нових підходів, речово-правових конструкцій і правових норм, зміст яких звичайно може потребувати удосконалень з огляду на сучасну практику цивільного обороту.

Сьогодні, насамперед, слід визнати неприйнятною ситуацію, коли багато правознавців по-різному ставляться до оцінки цивільних прав як речових, часто визнаючи їх речовий характер тільки на тій підставі, чи вказані вони у вичерпному переліку речових прав у законодавстві чи ні.

З огляду на такі обставини вбачається доцільним визначити поняття суб'єктивного речового права у цивільному законодавстві України, коли речовий характер цивільних прав має визначатися не за вичерпним переліком у законодавстві, а за кваліфікаційними ознаками, які повинні міститися в дефініції суб'єктивного речового права, (абсолютність речових прав; самостійне і самодостатнє правове панування особи над об'єктом; майновий характер речових прав).

Тривалий час одною з головних ознак з догматичних позицій права визначався й об'єкт речових прав – індивідуально визначена річ. Проте сьогодні в контексті наявного у світовому законодавстві досвіду можна констатувати, що коло об'єктів для речових прав насправді може не обмежуватися лише речами. У різних країнах воно може розширюватися і завдяки нематеріальним благам.

З усвідомленням цього, порівнюючи наявний в цьому питанні світовий досвід, у тому числі в його історичній ретроспективі, стає зрозумілим, що об'єкт для речових прав є умовною ознакою, оскільки характеризує лише сучасний стан юридичного буття в країні, а тому з доктринальних позицій у правовій дефініції прив'язування речових прав до конкретного виду об'єкта цивільних прав є недоцільним. Раніше це була лише індивідуально визначена річ, сьогодні вже і майнові права. Надалі цей перелік також може бути розширений.

Отож, при визначенні кваліфікаційних ознак речових прав акцент має бути зроблений не стільки на прив'язуванні речових прав до якогось конкретного виду об'єкта, скільки на можливості встановлення щодо такого об'єкта на рівні законодавства притаманного речовим правам правового режиму панування над ним.

З огляду на можливу зміну підходу визначення речового характеру цивільних прав за кваліфікаційними ознаками речових прав, обов'язково постане питання і доцільності дії у речовому праві України принципу numerus clausus. У глобальному світі він є завадою для розвитку цивільного обороту, в основу якого покладена ідея лібералізму, що передбачає і дещо іншу філософію правового регулювання речових відносин – надання їх учасникам якомога більших правових можливостей, відхід від усталеної в нашій ментальності практики нав'язування чужого вибору всім іншим.

Зрозуміло, що різновиди речових прав мають визначатися не за переліком у законодавстві, а за кваліфікаційними ознаками цих прав, оскільки кожний різновид речових прав насправді тому і є таким, оскільки має свої власні, відмінні від інших, характеристики та зміст. Усе це зумовлює потребу приділити окрему увагу в законодавстві кожному виду речових прав, який буде законодавчо визначатися.

Замість принципу numerus clausus у цивільному праві має діяти принцип свободи здійснення речових прав: «*у здійсненні суб'єктивного речового права дозволено все, що не забороняється законом»*. Його зміст передбачає можливість не лише самостійно,на власний розсуд реалізовувати суб'єктивне речове право в межах наявних у особи правомочностей, а й визначати зміст речового права, що передається іншій особі.

Взагалі, слід звернути увагу, що у цивільному законодавстві України спостерігається недооцінка ролі спеціальних принципів у галузі права, зокрема, у речовому праві України. З аналізу положень Цивільного кодексу України [1] (далі – ЦКУ) вбачається, що у кодексі принципи цивільного законодавства не структуровані та не систематизовані належним чином. Відповідно є доцільність законодавчо визначити систему принципів речового права України, уведення яких у цивільне законодавство України дало б змогу вдосконалити механізм правового регулювання цивільних відносин у сфері речового права України (принцип неприпустимості розширювального тлумачення обмежень речових прав, принцип добросовісного набуття речових прав, принцип злиття речових прав, принцип старшинства речових прав, принцип пріоритетності здійснення речових прав та ін.).

Окремим відкритим питання для дискусії є система речових прав у Цивільному кодексі України. Визнаючи пріоритет права власності над

іншими речовими правами, законодавець так само прописує і відповідні положення кодексу, де правове регулювання відносин з прив'язкою до інших речових прав відбувається за залишковим принципом – є, приміром, глава щодо захисту права власності, але немає глави щодо захисту речових прав. Отож, знову постає давня проблема вітчизняної цивілістики, коли правом власності, по суті, підміняється все речове право. Однак штучне підтримання дихотомії у системі речових прав насправді не відповідає ані самій природі цих прав, ані вимогам сьогодення, оскільки сама система речових прав у цивільному законодавстві має бути побудована з огляду на самостійний характер кожного різновиду речових прав, що виключатиме у праві протиставлення праву власності всіх інших речових прав і зумовлює недоцільність класифікації речових прав у законодавстві, зокрема, їх поділу на право власності та речові права на чуже майно. Терміни «речові права на чуже майно» або «обмежені речові права» мають прикладне значення хіба що для правової науки, тоді як у законі під кожен різновид речових прав має бути прописаний окремий правовий режим панування над майном. Отже, вбачається доцільним введення у Цивільний кодекс України загальних положень про речові права, в які б увійшли й ті окремі норми, що зараз прив'язані виключно до права власності (наприклад, гл. 29, ст.ст. 330, 347, 388 ЦКУ).

Наприкінці, хочеться ще раз наголосити, що сьогодні в Україні вже сформувались усі передумови для критичного переосмислення цивілістичною наукою сучасного стану вітчизняного речового права, для приділення значно більшої уваги основам речового права як таким. Вже недостатньо досліджувати окремі проблемні питання речового права без розгляду їх у всій сукупності взаємозв'язків і зумовленості з самою природою речових прав. Звідси й постає завдання заглибитися в первісний базис речового права, не обмежуватися окремими сферами, а почати з переосмислення постулатів самої доктрини – теорії речового права з позиції відповідності її положень реаліям сучасного життя та потребам самої людини і суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

Адаховська Надія Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ БАГАТОАСПЕКТНОСТІ ТЕРМІНУ ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ

У процесі регулювання суспільних відносин досить часто виникає необхідність виокремлення тих відносин, учасники яких за тих чи інших обставин не можуть самостійно здійснювати свої права та виконувати свої обов'язки. Ст. 3 Конституції України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

При з'ясуванні питання багатоаспектності терміну опіка та піклування, перш за все, слід зазначити, що термін «опіка та піклування» вживається в різних змістовних розуміннях: а) як правовий інститут, тобто система правових норм, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з встановленням, здійсненням та припиненням опіки; б) як правовідносини з опіки та піклування; в) як діяльність органів опіки та піклування.

Отже, термін «опіка» і «піклування», що об'єднуються часто в загальне поняття «опіка», означають, влаштування осіб, які потребують особливого правового захисту в силу їх неповної цивільної дієздатності. У цьому сенсі опіка і піклування виступають способами заповнення відсутньої дієздатності осіб. Саме в такій якості інститут опіки і піклування і отримав свій розвиток як теоретичної категорії, так і правового явища соціальної дійсності.

Однак в даний час, соціальна складова інституту опіки та піклування придбала самостійну значимість, що дає підстави для визначення опіки та піклування як виду соціального піклування. Якщо визначати опіку і піклування як форму влаштування осіб, то під влаштуванням слід розуміти створення соціального і правового благополуччя, охорону прав та інтересів осіб від їх порушень з боку третіх осіб. Саме таке розуміння інституту опіки і піклування знайшло пряме відображення в чинному законодавстві.

Зокрема, необхідно підкреслити, що правовідносини по здійсненню опіки та піклування характеризуються складним суб'єктним складом, учасниками яких на різних етапах їх реалізації виступають: опікуни, піклувальники, підопічні фізичні особи (малолітні та неповнолітні особи, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, фізичними особами, які визнані недієздатними, фізичні особи, цивільна дієздатність яких обмежена), органи опіки та піклування, суд, інші державні організації.

Аналіз правовідносин з опіки та піклування, складного за структурою і багатоаспектного за змістом підтверджує, що в них у нерозривній єдності існує цілий ряд більш простих правовідносин: публічно-правових з акцентом в сторону приватного права і приватно-правових з елементами публічності цивільно-правових, сімейно-правових та адміністративно-правових, хоча останні виявляють себе в найменшій мірі, а провідну роль відіграють цивільно-правові відносини; особистих немайнових і майнових, речове-правових та зобов'язально-правових, абсолютних і відносних, регулятивних і охоронних.

Узагальнюючи вищенаведене, можна стверджувати, що опіка, як певна система норм, покликаних забезпечувати безпробільність регулювання відносин, що виникають при здійсненні особистих та майнових прав осіб, які в силу тих чи інших причин не можуть ці права здійснювати самостійно, є комплексним міжгалузевим правовим інститутом, оскільки систему нормативних приписів, які регулюють суспільні відносини у сфері встановлення, здійснення та припинення опіки та піклування, складають декілька галузей законодавства – цивільне, сімейне та адміністративне.

Термін «опіка» нерідко вживається і для характеристики діяльності органі опіки та піклування щодо встановлення опіки і піклування, призначення опікунів і піклувальників, контроль і нагляд за діяльністю опікунів і піклувальників, а також вирішення питань про звільнення або про відсторонення опікунів і піклувальників від виконання обов'язків. З позицій цивільного права опіку і піклування слід розуміти як представництво при опіці та сприяння в здійсненні суб'єктивного права при піклування. Зазначені інститути мають багатовікову історію і традиційно сприймалися юридичною наукою як частина цивільного права, навіть тоді, коли норми про опіку та піклування були поміщені в сімейне законодавство.

Завершуючи дослідження багатоаспектності терміну опіка та піклування, слід констатувати, що особливості становлення й розвитку інституту опіки й піклування в доктрині й національному законодавстві обумовили його комплексний характер, природно висхідний до різних галузей права, що праворегулюючим чином впливає на українську законодавчу систему правовідносин, пов'язаних безпосередньо з опікою та піклуванням.

Бааджи Наталія Пилипівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ

На книжковому ринку України останніми роками активну позицію, поряд із традиційними друкованими виданнями, займають видання електронні. Електронні книги на кінець 2017 р. випускали 33 % українських видавництва, що були представлені на Книжковому Арсеналі [1].

Електронні видання набули поширення починаючи із 80-х рр. XX ст. та презентувались у форматі txt (текстовому) на платформі DOS, а потім уже Windows та інших. На сьогодні, використовуються безліч форматів, що дають змогу відтворення на різних платформах не тільки тексту, а й цифрової анімації, аудіо- та відеофрагментів (такі видання називають мультимедійними) [2].

Ясна річ, що свого часу було розроблено національний стандарт ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості», в якому визначались види електронних видань, подавались їхні визначення, встановлювались основні елементи вихідних відомостей, склад та правила їх розміщування в електронних виданнях [3]. У стандарті електронне видання розглядається як один із різновидів видань, на який поширюються основні положення ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення» і ДСТУ 4861:2007 «Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості».

Ця подія стала черговим необхідним кроком з включення електронних документів у загальну систему зберігання та поширення суспільно важливої інформації. Особливе значення стандартизація переліку видів електронних видань і визначень цих видів має для розвитку класифікацій в сфері інформації, видавничої справи, а також для вирішення пов’язаних з класифікаціями питань опису і обліку інформаційних ресурсів.

Важливим етапом формування єдиного комунікаційного простору, у якому співіснують як друковані, так і електронні видання, є нещодавнє прийняття ДСТУ 3017: 2015 «Видання. Основні види. Терміни та визначення понять». Слід зазначити, що у визначенні поняття «видання» у новому стандарті у переліку способу виробництва доданий ще й «електронний запис на будь-якому носієві». Цей факт відзеркалює реальність сучасної комунікаційної ситуації із взаємопроникненням традиційної та електронної

комунікацій. Окрім того, суттєвою новацією нового стандарту є те, що його дія поширюється не лише на друковані, а й на електронні видання [4]

Поняття «електронне видання» э значно ширшим від видання традиційного. ДСТУ 3017-95 взагалі не включав в себе такого поняття, а ДСТУ 7157:2010 містить наступне визначення : «електронне видання – електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості та призначений для розповсюджування в незмінному вигляді» [3]. Детальніше проаналізувавши цей державний стандарт, бачимо, що електронне видання вже не згадується лише як електронна книга. Крім того, зрозумілим стає те, що веб-сайт не є електронним виданням, а представляє собою електронний ресурс.

У національному стандарті види електронних видань класифіковано за сімома ознаками.:

- наявністю друкованого еквівалента;
- природою основної інформації
- цільовим призначенням;
- технологією використання;
- характером взаємодії з користувачем;
- періодичністю;
- структурою.

Слід зазначити, що найбільшу частку представлених на українському ринку електронних видань утворюють статичні мономедійні видання:

- електронні копії друкованих видань із фіксованим макетом (86,4 %);
- електронні копії друкованих видань з плинним макетом (18,2 %).

Ще 11,4 % належить мономедійним збагаченим аналогам друкованих видань з інтерактивними елементами.

Цифрове середовище актуалізує перехід від лінійного, одношарового виробничого процесу з фінальним продуктом в одному (друкованому) форматі до виробництва, орієнтованого на створення на основі авторського оригіналу кількох медійних продуктів у різних цифових форматах для дистрибуції в онлайн-крамницях е-контенту [1].

Перехід українських видавців до мультиплатформного виробництва переважно відбувається без створення спеціалізованого цифрового підрозділу шляхом диверсифікації діяльності редакцій, які готують друковані видання.

Таким чином, можна констатувати, що цифрові технології активно розвиваються та сприяють появі нових видів електронних видань, що ускладнює процес їхньої типологізації та зумовлює потребу постійного оновлення (не менше ніж раз на 5 років) чинних нормативних документів,

їхньої актуалізації з урахуванням цифрових трансформацій видавничої галузі [5].

Надзаголовкові дані (відомості про серію та організацію, від імені чи за участі якої створено видання), ім'я автора (авторів), імена інших осіб, які брали участь у створенні електронного видання (укладача, перекладача, художника-ілюстатора тощо), назву, вихідні дані, УДК, ББК й авторський знак, ISBN, ISMN, ISSN та знак охорони авторського права в електронному виданні подають за формою, визначеною в ДСТУ 4861 [3, с. 4–5].

Електронне видання створюється як складний продукт, до якого включено кілька окремих творів, які є результатом творчої діяльності декількох авторів. Згідно із ст. 433 ЦК України, ст. 8 ЗУ «Про авторське право та суміжні права» ці складові (літературні, програмні, ілюстративні, відео-анімаційні твори) являють собою об'єкти авторського права. При цьому електронне видання є складеним твором.

У роботі з електронними виданнями виробничий етап найчастіше не є завершальним, адже завдяки можливостям сучасних технологій стало реальним тестувати продукт в кінцевому його вигляді та вносити зміни або доповнення, не витрачаючи кошти на передрук накладу [6]. Проектування структури та оформлення електронного мережевого видання – специфічний напрям роботи редактора, який потребує врахування своєрідних характеристик цього особливого видавничого продукту.

Нагальним питанням створення електронних видань є боротьба з піратством та прищеплення культури оплати за цифровий контент. Наразі великі ризики полягають у тому, що більшість виробників електронних видань не попереджають покупців про можливі наслідки керування цифровими правами щодо таких об'єктів авторського права [7]. Всі ці проблемні аспекти обґрунтовано доводять необхідність всебічного та детального аналізу правового супроводу процесу створення, розповсюдження та використання електронних видань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Женченко М. Цифрове книговидання в Україні. 2018. – URL: http://www.vydra.net.ua/rezultaty-opytuvannia-elektronne-knyhovydannia-v-ukraini/
2. Максимчук В. Порівняльний аналіз і характеристика друкованого та електронного видань // Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи: науково-практичний журнал / відп. ред. С.І.Кравченко; упоряд. М.А.Рожило. – Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2015. – № 7 – 8 (6). – С. 102 – 106. – URL: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/10250/1/Maksymchuk.pdf

3. ДСТУ 7157:2010. Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості. – Чинний від 201007–01. – К. : Держспоживстандарт України, 2010. – 18 с.
4. Дніпренко В. І. Електронне видання як об’єкт стандартизації: основні етапи та перспективи розвитку // Вісник Харківської державної академії культури. Серія : Соціальні комунікації. – 2017. – Вип. 51. – С. 93-102. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2017_51_9
5. Женченко М. Типологічна класифікація електронних видань як науково-практична проблема // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 8. – С. 17-20. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2016_8_4
6. Фіголь, Н. Оформлення електронних локальних та мережевих видань // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 6. – С. 20–23.
7. Про переваги і вразливі місця електронних підручників. – URL: http://www.euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=1005&%20Minerals

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОЗАСУДОВІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ СПОРТИВНИХ СПОРІВ

Активний розвиток та суттєва комерціалізація спортивної сфери протягом останніх двох століть стали причинами значного збільшення загальної кількості спортивних спорів. Внаслідок чого виникла потреба у створенні дієвого механізму їх розв’язання.

Тому сьогодні суб’єкти спортивного права з метою захисту власних прав та законних інтересів можуть використовувати судові та позасудові форми вирішення спортивних спорів.

Так, саме вирішення спортивних спорів в позасудовому порядку є найбільш поширеною практикою у спортивній сфері. В першу чергу, використання позасудових шляхів вирішення спорів обумовлено швидкістю та конфіденційністю їх розгляду, нижчою вартістю порівняно з судовим розглядом, а також реальним виконанням сторонами рішення по суті спортивного спору.

Крім цього, сторони спортивного спору, який вирішувався в позасудовому порядку, за загальним правилом не позбавлені права на звернення до суду щодо вирішення цього спору. Сторони спортивного спору можуть бути позбавлені такого права виключно у випадку, коли це прямо передбачено у контракті (договорі) між ними, наприклад, якщо існує

арбітражне застереження про розгляд спору Спортивним арбітражним судом (CAS).

У зв'язку з цим до позасудових шляхів вирішення спортивних спорів можна віднести:

1) переговори сторін – суб'єкти спору самостійно вирішують його шляхом взаємних переговорів;

2) медіація – вирішення спору за допомогою третьої (нейтральної сторони), яка допомагає сторонам спору налагодити комунікацію та обрати рішення, яке задовольняє обидві сторони спору;

3) незалежний експертний висновок – надається експертним закладом щодо визначення конкретних фактичних даних, що є предметом спортивного спору, наприклад, вартість робіт пов'язаних реконструкцією футбольного стадіону, визначення відповідності стану футбольного газону регламенту Федерації футболу України (ФФУ) та регламенту Української Прем'єр-ліги (УПЛ) тощо;

4) арбітраж – вирішення спору за допомогою постійно діючого чи тимчасового (ad-hoc-арбітраж) вітчизняного або міжнародного спортивного арбітражу, при якому спір вирішується обраною сторонами уповноваженою особою – арбітром.

5) омбудсмен – врегулювання спортивних спорів шляхом подання скарги офіційно уповноважені особі – омбудсмену [1, с. 65].

Варто зазначити, що законодавство України містить пряму вказівку на врегулювання спортивних спорів саме у позасудовому порядку.

Зокрема, ч. 9 ст. 45 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» передбачено, що вирішення спорів, які виникають між суб'єктами у сфері фізичної культури і спорту, здійснюється відповідно до закону постійно діючим спортивним третейським судом [2].

Загалом вказана норма повністю відображає практику розгляду спортивних спорів у зарубіжних країнах.

В США та Англії суди майже у всіх випадках передають спортивні спори на вирішення у позасудовому порядку. Для прикладу, у справі Тоні Хардінга проти Американської асоціації фігурного катання суд зазначив, що суди вправі втручатись у вирішення спортивних спорів спортивними асоціаціями тільки при наявності надзвичайних обставин, а саме порушення асоціацією своїх власних правил і такі порушення призведуть до завдання серйозної і невідворотної шкоди позивачу, який, в свою чергу, вичерпав всі позасудові способи врегулювання спору. Але навіть в такому випадку суд не вправі вирішувати спір по суті, а лише усуває порушення допущені асоціацією [1, с. 94].

У країнах романо-германського права схожа ситуація, суди зазвичай відмовляють від розгляду спортивного спору в суду, оскільки усі спортивні контракти мають арбітражне застереження. Але все ж після розгляду спору в арбітражному порядку сторони мають право звернутись до суду.

В Україні відсутня чітка структура позасудових інститутів розгляду спортивних спорів. Більшість спортивних федерацій в Україні не мають ні органів з вирішення спортивних спорів створених у структурі федерації (квазіарбітражних органів), ні жодних спеціалістів з розгляду спортивних спорів. Єдине виключення становить Федерація футболу України. До її структури входять органи з розгляду дисциплінарних спорів (дві інстанції – Контрольно-дисциплінарний комітет та Апеляційний комітет) і окрема Палата з вирішення спорів між клубами та футболістами [3].

Таким чином, розгляд спортивних спорів в основному здійснюється в позасудовому порядку, що говорить про особливу специфіку даної групи спорів. Спортивні спори можуть розглядатись в судовому порядку, однак такий розвиток подій є швидше виключення із загальних правил аніж сталою практикою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Погосян Е. В. Формы разрешения спортивных споров : монография / Е.В. Погосян ; предисл. В.В.Яркова. – М. : Волтерс Клувер, 2011. – 160 с.
2. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 14. – С. 80.
3. Структура ФФУ / Офіційний сайт Федерації футболу України. – Режим доступу: https://ffu.ua/article/20048.

Вороніна Надія Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

На пострадянському просторі пацієнти представляли собою одну з найбільш незахищених категорій суб’єктів права. Здоров’я людини розцінювалося, перш за все, як «суспільне надбання, необхідний атрибут для служіння ідеалам комунізму». Для регулювання цієї сфери відносин використовувалися головним чином публічно-правові методи, реальні права

за пацієнтом не визнавалися. Однак публічно-правовий захист, хоча і виконував завдання попередження правопорушень, нічого не давав особі, права якої були істотно порушені.

З переходом економіки України до ринкових відносин поступово зникла і монополія держави на надання медичної допомоги населенню. Інтенсивно, стрімкими темпами формується і розвивається досить специфічний ринок медичних послуг зі своїми неминучими професійними особливостями. Традиційна орієнтація на адміністративно-правове регулювання відносин, що виникають між лікарем і пацієнтом стає неприйнятною в нових умовах формування і становлення ринку медичних послуг, і, як наслідок, перехід медицини в сферу суто відплатних відносин.

В зв'язку з цим є нагальною потреба у перегляді цієї точки зору в праві і переорієнтації, як пацієнтів, так і виконавців медичних послуг на цивільно-правове регулювання відносин. Бо саме цивільно-правовому методу регулювання властиві такі ознаки, як юридична рівність і незалежність сторін, прийняття тих чи інших рішень самостійно, без будь-якого тиску.

Актуальність дослідження відносин з приводу надання громадянам медичних послуг на основі цивільно-правового договору, обумовлена також тим, що в науці немає єдиної точки зору з приводу змісту поняття послуги як об'єкта цивільного права і медичної послуги, зокрема.

Договір надання медичних послуг не пойменований у Цивільному кодексі України [1], цивільно-правові норми не дають визначення, не називають предмета даного договору, не розкривають його змісту, прав і обов'язків його учасників, особливостей визначення якісних характеристик послуги, що надається, не враховують нюансів захисту прав і законних інтересів учасників специфічних відносин. Як правило, послуги (певна діяльність або дії) не мають матеріального результату [2, С.25], крім того, медична послуга спрямована на людину, впливає на його організм, реакція на втручання може бути непередбачуваною, незалежної від поведінки виконавця.

Разом з тим, в умовах ринку саме договір є найбільш прийнятною і природною юридичною формою закріплення відносин учасників ринкових відносин, в тому числі і зв'язують споживача медичних послуг – пацієнта з виконавцем. Це цілком виправдано, враховуючи, крім того, суто особисті і довірчі відносини між пацієнтом і лікарем і безліч інших специфічних особливостей, які супроводжують процес надання самої послуги. Договір, на відміну від норм права, розрахований на регулювання відносин тільки між сторонами, які його уклали.

Відносини виникають і формуються на основі вільного особистого волевиявлення пацієнта, спрямованого на надання йому медичної допомоги і добровільної згоди на медичне втручання. Забезпечити такий режим правового регулювання відносин може тільки цивільне право з властивими йому принципами і методом правового регулювання: юридична рівність і незалежність сторін, прийняття тих чи інших рішень самостійно без будь-якого тиску, що і повинно, в кінцевому підсумку, характеризувати поведінку учасників договору надання медичних послуг. Ніхто не має права примушувати людину пройти обстеження і лікуватися, крім як в встановлених законом випадках. Ті нечасті випадки, коли пацієнт перебуває в стані, при якому він не може (не здатний) висловити свою волю, медична допомога йому надається в режимі дій в чужому інтересі без доручення, не можуть бути правовою підставою для відмови пацієнту у використанні цивільно-правових способів захисту.

У науковій літературі звертається увага на посилення ролі договірної практики встановлення відносин між медичними організаціями та пацієнтами. Саме договір дозволяє поєднати правові та етичні підходи до подібних відносин. Договір дозволяє сконструювати жорстку модель поведінки сторін, яка, не применшує прав і свобод кожної з них, підходить для конкретних умов і обставин надання медичної допомоги. З цілком зрозумілих причин в даний час, досвіду партнерства в сфері надання медичних послуг, заснованого на праві та договорі в достатній мірою не придбано. Як і колись, пацієнт і виконавець знаходяться в нерівних умовах, і стан незахищеності, в більшості випадків залишається за пацієнтом.

Отже, специфіка відносин, що виникають між пацієнтом і виконавцем медичної послуги в процесі її надання, передбачає їх цивільно-правове регулювання незалежно від того, на оплатній або безоплатній для пацієнта основі вони надаються. Однак дані відносини є настільки специфічними, що застосування лише загальних положень договірного права не дозволяє забезпечити адекватну правову захищеність їх учасників (і перш за все, пацієнта).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової, Н.Ю. Голубєвої, К: Правова єдність., 2007. – 1140 с.
2. Михалюк О. Правова природа виконання зобов’язання третьою особою у договорах про надання послуг // Підприємництво, госп-во і право. – 2012.– № 4. – С. 24-27.

Гончаренко Влада Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У класичному римському праві відповідальність боржника за невиконання договірних зобов'язань визначалася об'єктивно: обов'язок відшкодувати збиток наступав без з'ясування причин невиконання зобов'язання, тобто незалежно від того, чи мала місце вина боржника або діяла непереборна сила. Пізніше принципи об'єктивної відповідальності були замінені принципами суб'єктивної відповідальності боржника. Якщо боржник не був винен у невиконанні договірного зобов'язання, тобто подбав про взяті на себе зобов'язання, він звільнявся від відповідальності. У таких випадках невиконання зобов'язань приписувалося діям непереборних сил (vis major). Під ними розумілися всі непередбачувані і недоступні передбаченню обставини, наслідки яких неможливо було усунути, навіть якщо б їх можна було передбачити [1 ,с. 213].

Випадок за римським правом поділявся на простий випадок (casus minor) та непереборну силу або форс-мажор (casus major або vis major). Форс-мажор (vis major) та простий випадок (casus) визнавалися за римським приватним правом у якості підстав звільнення від відповідальності. Казус означав або загибель речі, або іншу неможливість виконання за відсутності вини боржника. До форс-мажору належали непередбачувані, стихійні та такі, що неможливо усунути сили природи, які призвели до неможливості виконання зобов'язання та звільняли боржника від відповідальності [2, с. 364].

Слід зазначити, що поряд із основним принципом суб'єктивної відповідальності боржника у римському праві продовжував діяти у відношенні ряду зобов'язань і принцип об'єктивної відповідальності. Ця відповідальність називалася custodia і застосовувалася у договорах про послуги, договорах між судновласниками, утримувачами постоялих дворів, деяких договорах оренди. У названих випадках відповідальність боржника наставала навіть за випадок. Однак, у романістичній літературі питання відповідальності без вини за римським правом є спірним. Зокрема, аналіз титулу IX книги 4 Дигестів щодо позовів проти корабельників та власників готелів і постоялих дворів свідчить, що всупереч загальноприйнятій точці зору, деліктна відповідальність корабельників, господарів готелів та постоялих дворів виникала незалежно від вини. У титулі V книги 47 Дигестів

йдеться не про відповідальність без вини, а про відповідальність за дії третіх осіб (службового персоналу корабля чи готелю та постійних постояльців готелю).

Особливий інтерес представляє положення римського права про те, що відповідальність за умисне невиконання зобов'язання настає завжди. Це правило носило імперативний примусовий характер і не могло бути усунуто попередньою угодою сторін. Воно було описане в Дигестах Юстиніана наступним чином: «На думку Цельса, є недійсною попередня угода про усунення відповідальності за умисел» [3, с. 138]. Це правило було сформульовано не випадково, а з огляду на те, що сторони при укладенні договору стали формулювати застереження про усунення від відповідальності. Таким чином, в римському праві існувало як законодавче регулювання звільнення від відповідальності внаслідок настання обставин непереборної сили, так і договірна практика формулювання застережень про звільнення від відповідальності. Причому правом заборонялося укладати попередні угоди про звільнення від відповідальності за умисне порушення зобов'язання.

Внаслідок рецепції римського приватного права у континентальних системах права було закріплено положення про звільнення від відповідальності боржника внаслідок дії обставин непереборної сили або випадку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пухан И., Поленак-Акимовская М. Римское право / И.Пухан, М.Поленак-Акимовская / Пер. с македон. В.А. Томсинова, Ю.В. Филиппова / Под ред. В.А. Томсинова. – М. : Зерцало, 1999.
2. Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право: Підручник / О.А Підопригора, Є.О. Харитонов. – К. : Юрінком Інтер, 2003.
3. Памятники римского права: Законы XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. – М. : Зерцало, 1997.

Калітенко Оксана Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ: РИМСЬКЕ ПРАВО І СУЧАСНІСТЬ

Актуальні сьогодні процеси трансформації суспільних відносин, пов'язані з переходом людства на новий рівень розвитку помітно впливають на різні сфери життя кожної, окремо взятої, людини. Ці обставини, а також європейський напрямок розвитку нашої країни та загальні ідеї адаптації приватного права України до приватного права Європейського союзу вимагають сучасних законодавчих змін не тільки конкретних норм права, а і загальнодержавних підходів, принципів і напрямків регулювання приватно-правових відносин в цілому. Так, наприклад, варто звернути увагу на сучасні тенденції реформування, зміни та трансформації, так званих, шлюбних відносин, які з давніх часів і до сьогодні нерозривно пов'язані з фізичними особами та реалізацією ними окремих аспектів приватного життя. І в цьому напрямку хотілося б зосередитися на питаннях укладення шлюбу та правових аспектах регулювання цього процесу з часів римського права і до реалій сучасності.

Свідомо залишаючи поза увагою загальновідому інформацію про визначення, види та форми шлюбу в римському приватному праві, спробуємо акцентувати увагу саме на питаннях укладення шлюбу.

Так більшість знавців римського приватного права погоджуються з наступними ідеями та висновками:

Законний римський шлюб укладався відповідно до норм цивільного права і допускався тільки між римськими громадянами, що мали jus conubii. Шлюби між римськими громадянами і перегрінами (латинами, вільновідпущениками, колонами) заборонялися. Певні обмеження щодо вступу до шлюбу зберігалися навіть після того, як усіх вільних Римської імперії було проголошено римськими громадянами.

Перегріни брали шлюб між собою відповідно до норм jus gentium, латини, вільновідпущеники, колони – відповідно до свого правового статусу, однак шлюби правових наслідків римського законного шлюбу не породжували.

У ранній період розвитку римського права основним був шлюб з чоловічою владою – cum manu. За цим шлюбом жінка підпадала в повну залежність чоловіка чи pater familias, якщо чоловік сам перебував під владою батька. Вона займала становище дочки батьків свого чоловіка, абсолютно

позбавляючись агнатських зв'язків зі своїми батьками, братами, сестрами та іншими близькими родичами. Влада чоловіка фактично була необмеженою.

Проте вже Закони XII таблиць допускали можливість укладення шлюбу, за яким дружина не підпадала під повну владу чоловіка. Згодом влада чоловіка ще більше послабилася. Дружина набуває певних прав на сімейне майно і водночас певну особисту незалежність від чоловіка. Через це на зміну шлюбу cum manu приходить новий шлюб – без чоловічої влади (sine manu). Вже в класичний період він остаточно витісняє шлюб з чоловічою владою.

Визнання шлюбу без чоловічої влади традиційно визнається поворотом в історії римського сімейного права. Дружина виходить з-під необмеженої влади pater familias, а також свого чоловіка й формально стає незалежною особою. Такий шлюб істотно відрізнявся від шлюбу з владою чоловіка. Вони по-різному укладалися і припинялися. Так якщо укладення шлюбу з чоловічою владою зводилось до встановлення manus (руки) над жінкою і за цим шлюбом влада могла бути встановлена одним з трьох способів: а) здійсненням певних релігійних обрядів; б) шляхом манципації; в) внаслідок набувальної давності, то з виникненням і утвердженням шлюбу без чоловічої влади ці форми втратили своє значення. Замість них все частіше застосовується проста угода осіб, що беруть шлюб, з наступним введенням дружини в дім чоловіка. Як правило, така угода молодих про шлюб укладалася в присутності близьких родичів, в урочистій обстановці. Тобто узагальнюючи інформацію ми можемо зробити висновок про те, що вже за часів римського приватного права було зроблено висновок про те, що перш, ніж починати сімейне життя варто домовитися (укласти угоду) щодо всіх (або більшості) аспектів сімейного життя.

Досліджуючи сучасні аспекти укладення шлюбу, варто зупинитися на наступному. Стаття 21 СК України містить класичне для вітчизняної доктрини сімейного права визначення шлюбу, як сімейного союзу жінки та чоловіка, зареєстрованого в органі державної реєстрації актів цивільного стану. При цьому авторка СК України професор З.В.Ромовська розтлумачує це визначення, акцентуючи увагу на двох моментах: союз, тобто законодавчо визнана договірна природа шлюбу і конститутивність – реєстрація органом державної реєстрації актів цивільного стану [1].

Однак існуюча сьогодні практика укладання шлюбу яскраво свідчить про те, що сторони зводять цей процес до звичайної реєстрації шлюбу, а ніж до укладання договорів щодо майбутнього сімейного життя. Величезна увага в сучасному світі надається питанням організації святкування весілля, дотриманню модних тенденцій, задоволенню гостей, тощо. При цьому договірна природа майбутніх шлюбних відносин майже не враховується на

цьому етапі, що дуже часто призводить до подальших правових проблем сімейного життя і розірвання шлюбних відносин.

Настав час перейти від практики ототожнення укладання шлюбу з його реєстрацією і акцентувати увагу на договірному характері шлюбних відносин. Перш ніж укладати шлюб сторони мають домовитися про основні напрямки і організаційні моменти майбутнього сімейного життя, і, зокрема, шляхом укладення шлюбного договору. Досить говорити про те, що шлюбний договір – нетрадиційний для нашого суспільства правовий інструмент регулювання сімейних відносин. В сучасних умовах він має ставати інструментом цивілізованої організації сімейних відносин. Укладення шлюбного договору сприятиме підвищенню якості сімейних відносин. Сторони самостійно зможуть вирішувати можливі майбутні конфлікти і розбіжності, ніж залучати до цього абсолютно сторонніх осіб – суддів, медіаторів, тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. – К.: Вид.дім «Ін Юре», 2003. – С. 65.

Кирилюк Алла Володимирівна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНТЕРНЕТ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРАВ

Аналіз правових зв’язків між авторами, іншими правоволодільцями і особами, які використовують об’єкти авторських прав, передбачає дослідження мережі Інтернет як середовища їх реалізації. Необхідно встановити, чи є мережа Інтернет особливим середовищем, використання якої накладає свою специфіку на правові відносини, що складаються з приводу використання творів.

Діючі норми права особливими якостями дане середовище не наділяють, проте позиція багатьох сучасних дослідників права інтелектуальної власності будується на презумпції особливих якостей мережі Інтернет: будучи середовищем створення, використання і охорони об’єктів інтелектуальних прав, Інтернет здійснює на ці об’єкти істотний вплив.

Перш за все, необхідно відзначити, що в даний час поняття мережі Інтернет знаходиться на стадії розробки. Інтерес до цієї проблематики виявляють представники різних галузей юридичної науки. Як справедливо зазначає П.А. Панфілов, «практично кожен вчений бере за основу власне специфічне розуміння мережі Інтернет» [1].

Існує підхід до розуміння мережі Інтернет як єдиного суб'єктаправа – юридичну особу. С.В. Малахів відзначав, що «мережа Інтернет має власні керуючі структури, які спираються на користувачів та забезпечують їх спільні потреби».

Однак М.А. Якушев переконливо показав «відсутність у мережі Інтернет необхідних ознак юридичної особи: достатньої організаційної єдності, відокремленого майна та здатності самостійно виступати в цивільному обороті, бути позивачем або відповідачем в суді» [2, с. 66].

Також була відкинута можливість розгляду мережі Інтернет в якості об'єкта цивільних прав. Е.В. Михайленко, проте,вважає, що «немає юридичних перешкод до повного зосередження інфраструктури мережі Інтернет в руках однієї особи, а значить, в майбутньому мережа Інтернет все-таки може стати об'єктом права власності»[3].

Іноді мережу Інтернет називають новим віртуальним середовищем, новимвиміром існування особистості, суспільства, держави, інформаційним простором. Характеристика мережі Інтернет як глобального інформаційного середовища нового виміру нерідко супроводжується порівнянням її з природними стихіями – відкритим морем, космічним, повітряним простором, що лежать поза юрисдикцією держав і мають особливий статус[4, с. 153]. Для більшості правознавців таке розуміння вважається поки занадто загальним, особливо якщо врахувати, що ні окрема людина, ні суспільство, ні держава не можуть поки існувати повністю в мережі Інтернет. Місцем перебування людини може бути тільки фізичний світ. Крім того, мережа Інтернет не є поки віртуальною реальністю.

В.П. Талимончик запропонувала визначити мережу Інтернет як «комплексний предмет правового регулювання, який об'єднує різноманітні суспільні відносини в єдиній соціально-технічній системі, яка створена в процесі розвитку глобальної комп'ютерної мережі та призначена для здійснення масової інформації та комунікації» [5, с. 8].

Заслуговує на увагу позиція С.В. Малахова, який одним з перших досліджував мережу Інтернет з цивільно-правових позицій. Він висунув тезу про те, що мережа Інтернет «представляє собою сукупність інформаційних суспільних відносин, що складаються в віртуальному середовищі, причому в

значній мірі відносяться до предмету цивільно-правового регулювання» [6, с. 53].

У розвиток цієї теорії К. Дем'янова поставила питання про можливість розгляду мережі Інтернет як «єдиного засобу масової інформації, оскільки в ній присутній масова інформація в сенсі законодавства про засоби масової інформації». В.Б. Наумовим були висунуті заперечення, що мережа Інтернет «представляє собою середовище обороту масової інформації, а не форму її періодичного поширення».

Зберігає актуальність запропоноване В.А. Копиловим розуміння мережі Інтернет як «мережевої глобальної, автоматизованої інформаційної системи» [7, с. 233-234]. Відповідно до його концепції, «до складу мережі Інтернет включається не тільки обладнання (технічні засоби, в тому числі і засоби зв'язку), але і технології (принципи і методи функціонування програм, мережеві протоколи)». В цілому даний підхід є досить загальним, що не зводить мережу Інтернет виключно до мережі зв'язку, враховує важливість інформації, що міститься в мережі Інтернет та процеси її передачі, накопичення та обробки.

Деякі дослідники з цього приводу зазначають, що «визначення повністю зосереджується на соціальному аспекті мережі Інтернет, залишаючи поза увагою її технологічну складову». Вони називають мережу Інтернет «міжнародною мережею електрозв'язку загального користування, яка призначена для обміну повідомленнями (даними), що читаються машиною, тобто відомостями про навколишній світ, його об'єкти, процеси, явища, об'єктивовані у формі, що дозволяє провести їх безпосередню машинну обробку». Мережа Інтернет в розумінні С.В. Петровського – «це міжнародна телекомунікаційна мережа загального користування, що представляє собою фізичну основу для здійснення суспільних відносин та володіє статусом безлічі взаємопов'язаних об'єктів права – речей».

У технічному аспекті дослідники розглядають мережу Інтернет як «міжнародну комп'ютерну мережу, яка дозволяє організувати передачу цифрової інформації за допомогою різного програмного забезпечення для використання мережевих функціональних можливостей.

Мережа Інтернет визнається глобальною комп'ютерною мережею, оскільки вона складається з різних комп'ютерних мереж, об'єднаних стандартними угодами про способи обміну інформацією і єдиною системою адресації».

Отже, ми можемо охарактеризувати мережу Інтернет в широкому розумінні як інформаційну мережу, призначену для обробки, зберігання та передачі даних, а також як взаємодіючу сукупність об'єктів, пов'язаних один

з одним технічними пристроями та фізичним середовищем (абонентських і адміністративних систем і комунікаційною мережею, яка їх пов'язує).

У контексті даного дослідження ми розуміємо під мережею Інтернет середу реалізації суспільних відносин з приводу об'єктів інтелектуальних прав, що здійснює специфічний вплив на суть цих відносин, способи реалізації прав та істотні характеристики творів науки, літератури і мистецтва.

Створення і використання творів в електронній формі можливо як в мережі Інтернет, так і поза нею. Звідси випливає, що сфера використання електронних творів ширша, оскільки вони можуть бути використані і в іншому середовищі, без доступу до зазначеної мережі, наприклад, на комп'ютерах, які не перебувають в мережі.

Законодавець вказує, що виняткові, особисті немайнові та інші права, встановлені ЦК України, діють на території України. Однак норми щодо використання творів та охорони прав на них у мережі Інтернет не отримали дотеперішнього часу поширення в законодавстві.

Цивільне право визначає порядок реалізації прав суб'єктів мережі Інтернет шляхом регламентації прав і обов'язків громадян, організацій та владних органів, їх відносин в рамках і за рамками цивільно-правових договорів. Ступінь законодавчого регулювання має пряму залежність від типу праворозуміння і правозастосування, існуючого в конкретному правовому середовищі.

Деякі автори називають ряд об'єктивно існуючих обставин, що лежать в основі технічної та ідеологічної організації мережі Інтернет, що дозволяють їм зробити висновок про відсутність можливості поширити на твори в мережі Інтернет правове регулювання.

Позиція противників авторського права полягає в тому, що застосування діючих норм авторського права в мережі Інтернет неможливе з огляду на легкість копіювання інформації з мережі, в зв'язку з чим потрібна кардинальна реформа.

Інші дослідники визнають, що в умовах мережі Інтернет найбільш ефективним є не правовий, а програмний захист. Чи не випадково в авторському законодавстві сьогодні є спеціальні норми, що передбачають можливість і обумовлюють юридичне значення технічного та інформаційного захисту авторських прав.

Існує інша точка зору, згідно з якою сама по собі інтенсифікація використання мережі Інтернет не може служити виправданням пропозицій про нуліфікацію авторського права або його кардинальної реформи.

В зв’язку з цим треба відзначити, що важливим фактором, що робить значний вплив на розвиток законодавства про авторські права в сучасних умовах, є місце використання творів – мережа Інтернет. Та обставина, що використання мережі Інтернет передбачає легкість і доступність копіювання розміщеної в ній інформації, в тому числі об’єктів інтелектуальної власності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Панфилов П.А.Сравнительная характеристика юридических подходов к понятию Интернета. – URL: http://rpi.msal.ru/prints/200702inf_law5.html
2. Якушев М.А. Интернет и право / М.А. Якушев //Законодательство. – 1997. – № 1. – С. 66-79.
3. Михайленко, Е.В. Проблемы информационно-правового регулирования отношений в глобальной компьютерной сети Интернет : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. / Е.В. Михайленко. – М., 2004. – 25 с.
4. Наумов, В.Б. Право и Интернет: Очерки теории и практики / В.Б.Наумов. – М.: Книжный дом «Университет», 2002. – 432 с.
5. Талимончик, В.П. Международно-правовое регулирование отношений информационного обмена в Интернете : автореф. дис. ... канд.юрид. наук. / В.П. Талимончик. – СПб., 1999. – 18 с.
6. Малахов, С.В. Гражданско-правовое регулирование отношений вглобальной компьютерной сети Интернет : дис. … канд. юрид. наук / С.В.Малахов. – М., 2001. – 173 с.
7. Копылов, В.А. Информационное право: учебник / В.А. Копылов.– М.: Юристъ, 2005. – 510 с.

Мазуренко Світлана Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОГОВОРИ, ЩО УКЛАДАЮТЬСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Одним з найбільш розповсюджених видів цивільно-правових відносин, які активно проникають в мережу Інтернет є договірні правовідносини. Підставою для їх виникнення є укладення відповідного договору. Слід відрізняти договірні правовідносини від зобов’язальних правовідносин, які є більш широким поняттям, оскільки включають в себе не тільки договір як підставу для виникнення, а й інші види зобов’язань. Г.С. Усеінова,

акцентуючи увагу на теорії договірних правовідносин в Інтернет-просторі, зазначає, що договір в мережі Інтернет виконує, переважно, превентивну роль, попереджуючи скоєння правопорушень [1]. Варто погодитися з позицією щодо того, що укладення так званих «угод користувачів» може стати певним специфічним та ефективним засобом для захисту прав.

Зазначимо, що «договір користувача» є лише одним з великої кількості різновидів договорів, які зустрічаються в мережі Інтернет. Враховуючи, що однією з основних тенденцій розвитку сучасного суспільства є широке залучення інформаційної мережі Інтернет, кількість таких різновидів договорів збільшується в геометричній прогресії, оскільки сьогодні практично до всіх сфер життєдіяльності використовуються можливості мережі.

Н.Є. Блажівська усі правочини в мережі Інтернет ділить на прямі та непрямі. Прямі (direct) електронні правочини – стосуються предмету, який має електронну форму вираження (наприклад, комп'ютерна програма, електронна база даних). Прямі електронні правочини мають місце і у випадку надання послуг в системі on-line (наприклад e-banking). Непрямі (indirect) електронні правочини – вчиняються за допомогою електронних засобів комунікації, але виконуються в традиційній формі. Наприклад, виконання договору, яке полягає в купівлі-продажу книжки в Інтернет-магазині настає шляхом поставки книжки покупцю через наприклад кур'єра. Таким чином електронним є лише етап вчинення правочину, водночас виконання здійснюватиметься в традиційний спосіб [2]. Можливим є поділ залежно від сторін, способу вчинення правочину та виокремлення характерних послуг.

Особливе місце в системі договорів, які пов'язані з мережею Інтернет посідає договір Інтернет-провайдингу. На думку С.Є. Ємельянчика договір Інтернет-провайдингу можна визначити як непоіменований договір, який за своєю типовою належністю визначається як договір про надання послуг. За своєю сутністю він є різновидом телекомунікаційних договорів [3]. У чинному законодавстві існує значна кількість прогалин у регулюванні не тільки договору надання доступу до мережі Інтернет, договір хостингу взагалі не має спеціального правового регулювання. Майже не врегульовані питання, пов'язані із наданням доступу до мережі Інтернет через операторів мобільного зв'язку й із використанням безпровідного з'єднання (наприклад, Wi-Fi, 3G).

Навряд чи доцільно вводити зазначені положення до ЦК України внаслідок специфіки їхньої сфери застосування, специфіки термінології, а також великої кількості потенційного нормативного матеріалу. Доцільніше прийняти їх у вигляді окремого закону про надання послуг Інтернет-

провайдерами, замінивши тим самим фрагментарні й малоефективні Правила надання та отримання телекомунікаційних послуг [4].

Вважаємо за доцільне запропонувати згрупувати ці договори у такі основні групи: договори, які укладаються в мережі Інтернет; договори, які укладаються за допомогою мережі Інтернет. Необхідність у такій класифікації обумовлена необхідністю з'ясування сутності таких договорів та їх правової природи. Основним різновидом договорів, які укладаються в мережі Інтернет є вищезгадувана угода користувача. Такий договір є публічною офертою. Тобто це публічна пропозиція, за сутністю якої користувачу надається пропозиція укласти договір на заздалегідь визначених умовах. При цьому процес переговорів та досягнення домовленостей щодо умов не відбувається, а у випадку незгоди користувача – зміни до угоди не вносяться. Потенційний користувач має вибір – або приєднатися до оферти та користуватися усіма можливостями, які йому надаються у цьому випадку, або шукати інших ресурс в мережі Інтернет.

На думку В. Луцика як правило, оферта являє собою проект договору, розміщений на Web-сервері оферента для публічного ознайомлення з ним. Акцепт висловлюється шляхом внесення в проект договору умов, прийнятих оферентом у редакції акцептанта і вказівки даних, що ідентифікують акцептанта. Вчений констатує, що сформувався правовий звичай, відповідно до якого як підпис при укладенні оплатних договорів використовується номер кредитної картки, а у відносинах між давніми партнерами – електронно-цифровий підпис. Часто при укладенні договорів на безплатне одержання в Інтернеті якого-небудь блага допускається вказівка з боку споживача псевдоніма. Якщо ж відповідно до договору споживач одержує благо в матеріальному, а не віртуальному просторі, то в інтересах споживача вказати своє дійсне ім'я, інакше він не зможе довести, що благо належить йому [5].

Пропонуємо такий договір назвати договором Інтернет-користувача – це угода двох і більше осіб, спрямовану на встановлення, зміну та припинення прав і обов'язків в мережі Інтернет. Зазначимо, що укладення договору в Інтернеті має транснаціональний характер, а тому потрапляє в сферу правового регулювання міжнародного приватного права. При вирішенні колізій про те, яке право застосовувати до порядку укладення договору часто використовується поняття місця (місце укладення договору, місце перебування, місце проживання). Виникають труднощі з цим поняттям щодо договорів, які укладаються в Інтернеті. Справді, важко сказати, де місце укладення договору в Інтернеті. У матеріальному просторі все просто – оферент і акцептант зустрілися у визначеному місці, і вказавши його, підписали договір у виді єдиного документа або обмінялися документами, що

містять оферту й акцепт. Як правило, якщо Web-сервер, на якому розміщається бланк договору чи програма-робот, не належить оференту, те він не знає на території якої держави фактично буде укладений договір.

Значно більшим є перелік договорів, які укладаються за допомогою мережі Інтернет. Більш того, сьогодні спостерігається тенденція до приведення цього переліку у відповідність до переліку договорів, що можуть укладатися в реальному житті в письмовому вигляді. На сьогодні серед вчених відсутня єдність щодо узагальнюючої назви таких договорів. Найчастіше зустрічається поняття «електронний договір». Так, наприклад, відповідно до п. 5 ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» електронний договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі [6]. Проте це поняття включає не тільки договори, які укладено через мережу Інтернет, а й інші види договорів, які представлені в електронній формі і можуть бути укладені поза мережею Інтернет. Тому в даному випадку більш доцільним є вживання терміну «мережевий договір».Так, наприклад, І.М. Рассолов стверджує, що мережевий договір це угода двох і більше осіб, спрямована на встановлення, зміну та припинення прав і обов'язків, що випливає з діяльності суб'єктів з використанням мереж різної природи на основі принципів рівності сторін і пріоритету інтересів споживачів інформації [7].

Таким чином, сьогодні договір є важливою підставою для виникнення договірних правовідносин в мережі Інтернет. Однак щодо правової природи таких договорів, їх класифікації точаться жваві дискусії, що свідчать про складність цієї сфери. Пропонуємо виокремлювати договір Інтернет-провайдинга, за допомогою якого надаються доступ до мережі Інтернет, а також договори, які укладаються в мережі Інтернет та договори, які укладаються за допомогою мережі Інтернет.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Усеінова Г. С. Теорія договірних правовідносин в Інтернет-просторі // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. – 2014. – № 1137, вип. 18. – С. 145
2. Блажківська Н.Є. Електронний правочин у цивільному праві України: монографія; за наук. ред. д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України Р.О. Стефанчука. – К.: Алерта, 2014. – С. 74
3. Ємельянчик С. О. Договір надання послуг доступу в інтернет (договір інтернет-провайдингу) в системі договорів // Право і суспільство. – 2015. – № 6. – С. 89

4. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 р. №295 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295-2012-%D0%BF/
5. Луцик В. Укладення договорів в мережі Internet // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2012. – №3. – С. 42.
6. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 45. – Ст. 410.
7. Рассолов И. М. Правовое обеспечение экономики. – М. : Юрайт, 2012. – С. 145.

Матійко Микола Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИВАТНОПРАВОВІ АСПЕКТИ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Приватне право є не єдиним способом регулювання та захисту таємниць, але велике значення та визначальне місце, яке воно посідає тут серед інших способів захисту є безсумнівним.

Приватноправова сфера може охоплювати регулювання умов та встановлення критеріїв віднесення певних відомостей до інформації доступ, до якої обмежується (утворення таємниць), визначення механізму захисту відомостей від неправомірного поширення (міри захисту таємниць), на встановлення санкцій за неправомірне поширення інформації, що захищається (відповідальність за порушення таємниць).

Коло залучених до обізнаності щодо таємниці поділяє таємниці на таємниці одного суб'єкта та таємниці певної групи суб'єктів.

Крім особистої таємниці виділяють в залежності від інтересів, яких стосується сфера таємниці, державну таємницю (стосується інтересів держави), комерційну таємницю (стосується інтересів суб'єктів підприємницької діяльності), процесуальні таємниці (стосується задач процесуальної діяльності), професійні таємниці (стосуються інтересів осіб, що звернутися з потребую здійснення певної професійної діяльності).

Відповідно до статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 адвокатською таємницею є будь-яка інформація,

що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності. Інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підстав). При цьому інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних.

Під час надання юридичної допомоги на професійній основі суб'єкт може повідомити адвокату достатньо широке коло відомостей, більшість з яких буде підпадати під категорію персональних даних. Але перелік видів юридичної допомоги та підстав її надання є достатньо широким, а, отже, професійна таємниця цілком не може вичерпуватися персональними даними.

Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливлюють доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення. У разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення.

Відповідно до статті 10 Правила адвокатської етики (затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017) адвокатською таємницею є:

- факт звернення особи за правовою допомогою;

- будь-яка інформація, що стала відома адвокату, адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню, помічнику адвоката, стажисту або іншій особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням), у зв'язку з наданням професійної правничої (правової) допомоги або зверненням особи за правовою допомогою;

- зміст будь-якого спілкування, листування та інших комунікацій (в тому числі з використанням засобів зв'язку) адвоката, помічника адвоката, стажиста з клієнтом або особою, яка звернулася за наданням професійної правничої (правової) допомоги;

- зміст порад, консультацій, роз'яснень, документів, відомостей, матеріалів, речей, інформації, підготовлених, зібраних, одержаних адвокатом, помічником адвоката, стажистом або наданих ним клієнту в рамках професійної правничої (правової) допомоги чи інших видів адвокатської діяльності.

Цікавою з приводу адвокатської таємниці вдається практика міжнародно-правових відносин. Так, наприклад, п.8 Основних принципів, що стосуються ролі юристів (прийняті восьмим Конгресом ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками 07.09.1990) встановлюється, що всім заарештованим, затриманим або ув'язненим особам надаються належні можливості, час і умови для відвідування юристом, зносини і консультації з ним без затримки, втручання або цензури і з дотриманням повної конфіденційності. Такі консультації можуть проводитися в присутності посадових осіб з підтримання правопорядку, але без можливості бути почутими ними. В п.2.3. Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (Страсбург 01.10.1988) визначено, що особливість професії адвоката полягає в тому, що він одержує від клієнта відомості, які той не буде повідомляти іншій особі, а також іншу інформацію, яку йому належить зберігати в таємниці. Далі зазначається, що довіра до адвоката може виникнути лише за умовиобов'язкового додержання ним принципу конфіденційності.Такимчином, конфіденційність є першорядним і фундаментальним правом таобов'язком адвоката. На вимогу документа адвокат зобов'язаний однаковоюмірою зберігати втаємниці як відомості,одержані ним від клієнта, так і інформацію про клієнта, надану йому у процесі надання послуг клієнту, а також адвокат зобов'язаний вимагати додержання конфіденційності від помічників і від будь-яких інших осіб, які беруть участь в наданні послуг клієнту.

Отже, виходячи із наведеного, адвокат практично всі відомості про клієнта або інших осіб повинен зберігати в таємниці до того моменту, поки сам клієнт не побажає їх поширити. Від збереження цих відомостей буде

залежати професійна придатність, професійний рейтинг адвоката, рівень довіри до нього з боку потенційних клієнтів, оцінка його морально-етичних якостей.

Цілком можливим є поширення етичної складової забезпечення дотримання адвокатської таємниці також на надання правової допомоги поза рамками адвокатської діяльності, що, до того може і має враховуватися при укладанні відповідних договорів щодо надання правової допомоги шляхом встановлення відповідних прав та обов'язків (що загалом буде охоплюватися приватноправовим підходом).

У випадку професійних таємниць (різновидом яких є адвокатська таємниця) обов'язок їхнього збереження виникає у суб'єкта у зв'язку із виконанням ним певних професійних завдань, що здійснюються в інтересах іншої особи, яка є первинним носієм інформації, що утворює професійну таємницю. Не оспорюючи первинності критерію інтересів суб'єкта таємниць щодо їх встановлення, при утворенні таємниці ще мають враховуватися інтереси інших суб'єктів, загалом встановлення таємниць має відбуватися на суспільну користь. В цьому аспекті також важливим є те, щоб режим адвокатської таємниці не входив у протиріччя із загальними вимогами забезпечення здійснення суб'єктами прав та свобод, не ставав причиною обмеження правоздатності суб'єктів. При встановленні мір захисту таємниць також мають враховуватись аспекти дотримання прав та свобод громадян та суб'єктів, яким таємна інформація має бути відома за видом діяльності. Цілком виправданим було б, вважати, що встановлення мір захисту може передбачати механізм надання компенсації за обмеження прав, що можуть виникнути як результат захисту таємниць.

Цілком можливим є врахування компенсаційної складової щодо збереження адвокатської таємниці при визначенні фактичних витрат, необхідних для виконання договору надання відповідних послуг.

Некіт Катерина Георгіївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ ПРАВА ВІРТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сьогодні вже очевидною є наявність цінності у предметів віртуальних світів та ігрових акаунтів, оскільки на них існує попит, і люди вкладають

вагому працю у створення предметів, що є для них важливими. Якщо ж існують певні об'єкти, які мають цінність та з приводу яких складаються відносини, очевидною є необхідність їх правового регулювання. Виникає лише питання, за допомогою яких правових інструментів це регулювання може бути забезпечено. Найпоширенішим підходом до вирішення цього питання є пропозиція визнати право так званої віртуальної власності стосовно таких об'єктів. Але незважаючи на те, що перші дослідження, присвячені віртуальній власності здійснювалися у США ще у 2001 році, правова природа віртуальної власності й досі залишається невизначеною.

Для визначення правової природи віртуальної власності необхідно зупинитися на відправних моментах категорії «власність» та «право власності». Основний момент, якому варто приділити увагу при характеристиці віртуальної власності, це можливість існування права власності на безтілесне майно.

Не претендуючи на оригінальність ідеї, звернемося для дослідження цього питання до римського приватного права. Особливе значення в контексті цього дослідження має запропонований римлянами поділ речей (res) на тілесні (rescorporals) та безтілесні (resincorporales). За словами Гая, тілесні речі – це ті, які за своєю природою можуть бути осяжними, такі як земля, раб, одяг; безтілесні речі – це ті, яких не можна торкнутися, але вони існують за законом, як, наприклад, спадкування, узуфрукт чи зобов'язання [1]. Сучасні правові системи світу у тій чи іншій мірі слідують цьому підходу. Так, в англо-американській традиції право власності зазвичай трактується досить широко. Воно визначається як «пучок» або сукупність прав чи очікувань у рухомих та нерухомих речах, які захищені від третіх осіб, у тому числі, від держави [2, с. 114-115]. Такі права включають право користуватися, володіти, відстороняти третіх осіб, відчужувати речі. «Речі» також тлумачаться досить широко та включають інтереси на землю, рухомі та безтілесні речі [3, с. 216]. Важливою відмінністю романо-германської традиції є розрізнення майна як такого та речей. Поняття «річ» частіше за все звужується та обмежується лише тілесними об'єктами. Так, Цивільний кодекс Німеччини (BGB) звужує об'єкти права власності лише до тілесних речей. Відповідно до пар. 90 ЦК Німеччини, речі з точки зору закону є тілесними об'єктами [3, с. 222].

Незважаючи на те, що Україна є країною романо-германської правової традиції, підхід, закріплений українським законодавством стосовно речей, відрізняється. Так, українським правом приймається позиція, що деякі безтілесні явища, такі як електроенергія або газ дорівнюються речам завдяки їх схожості з тілесними речами. Згідно з українською концепцією права власності, об'єктом права власності може бути як тілесна річ, так і безтілесна.

Так, відповідно до ст. 316 ЦК України, об'єктом права власності є річ (майно). А відповідно до ст. 190 ЦК України, майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майнові права є неспоживною річчю. Таким чином, поняття «річ» в українському законодавстві тлумачиться широко, та включає в себе не лише предмети матеріального світу, але й безтілесні речі. Майнові права та обов'язки, фактично, і є безтілесними речами, а отже, вітчизняна концепція права власності не унеможливлює застосування положень про право власності до віртуальних активів.

Аналізуючи правову природу права віртуальної власності з точки зору дуалістичної концепції зобов'язальних та речових прав, У. Ерлан зазначає, що право віртуальної власності слід вважати речовим правом. Обґрунтовує це твердження він скрізь призму принципів речових прав. У. Ерлан стверджує, що до права віртуальної власності цілком застосовні принципи речових прав реального світу, такі як принцип абсолютності, публічності, унікальності, відчужуваності. Так, принцип абсолютності є застосовним до віртуального майна, оскільки користувачі схильні захищати своє віртуальне майно від третіх осіб та забороняти їм втручання у їхню власність. У віртуальних світах це можливо навіть за допомогою програмного коду, який дозволяє гравцям зробити фізично неможливим доступ третіх осіб до їх віртуального майна. Принципу публічності віртуальна власність відповідає тому, що віртуальне майно так чи інакше реєструється за користувачем. Принцип унікальності також проявляється в тому, що усі віртуальні предмети специфікуються у базі даних. Принцип відчужуваності означає, що віртуальні предмети у більшості випадків є такими, що відділяються від загальної маси віртуального майна та можуть самостійно відчужуватись. Однак тут можуть бути виключення – наприклад, іноді володіння певним майном у віртуальному світі прив'язується до конкретного аватара, тоді його відчуження є можливим лише шляхом відчуження усього аватара. Єдиним принципом, який на сьогодні є незастосовним до віртуальної власності є принцип numerusclausus, оскільки на сьогодні єдиною підставою виникнення права віртуальної власності є договір [3, с. 310-327].

Однак, з урахуванням інтерпретації поняття права власності Європейським судом з прав людини, яка не обмежується матеріальними речами, а включає в себе широкий спектр нематеріальних об'єктів, на думку Р.А. Майданика, об'єктивно і закономірно виникає питання щодо доцільності застосування у речовому праві принципу numerusclausus. Останнім часом висловлюються думки щодо можливості модифікації принципу numerus

clausus у вигляді принципу відносно закритого/відносно відкритого переліку речових прав [4].

За таких умов, невідповідність принципу numerus clausus ще не означає, що право віртуальної власності не є речовим за своєю природою. Як у випадку з довірчою власністю, той факт, що воно виникає з договору надає йому рис зобов'язального, але лише стосовно відносин з провайдером (за аналогією з установником довірчої власності).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Mousourakis G. Roman law and the origins of the civil law tradition.2015.
2. Van der Walt AJ. Constitutional Property Law. 3rd ed. 2011.
3. ErlankW. Property in virtual worlds: dissertation. 2012.
4. Майданик Р.А. Модернізація речового права: базовий принцип і напрями: матеріали тез Київських правових читань «Речове право: пріоритети та перспективи» (22 березня, 2019 р., м. Київ). – URL: https://bit.ly/2UpMGsV.

Резніченко Семен Васильович,

кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ

Руколь Олег Сергійович,

студент 1 курсу магістратури факультету № 4 Одеського державного університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ АЗАРТНИХ ІГОР В УКРАЇНІ

Азартна гра є різновидом гри як загально-соціального явища, з якого, більшою частиною, складається суспільне життя. Будь-яка гра є серією ходів, що містять пастку, певний підступ та результат. І саме тому, в теорії психології гра розглядається як серія послідовних, прихованих дій з чітко визначеним і передбачуваним результатом, які є зовні цілком правдоподібними і мають приховану мотивацію. Тобто, азартна гра є важливою складовою суспільного життя більшої частини суспільства, чим обумовлена важливість усвідомлення пов'язаних з грою соціальних загроз для гравців. Учасники можуть вважати, що вони ставлять на «червоне» або «чорне», але насправді вони ставлять на хронометр.

Інтерес людини до азартної гри викликаний вродженою схильністю до конкуренції. Тобто, цивільне суспільство завжди перебуває під загрозою

розпаду через одвічну ворожість людей один до одного. Вабління до азартних ігор, як і будь-яке бажання, потреба, є сама сутність людини, фізіологічне та соціальне функціонування якої невід'ємно пов'язане з безперервними пошуками благ для задоволення власних потреб [3, с. 493].

Варто зазначити, що азартна гра – будь-яка гра, обов'язковою умовою участі в якій є сплата гравцем грошей, у тому числі через систему електронних платежів, що дає змогу учаснику як отримати виграш (приз) у будь-якому вигляді, так і не отримати його залежно від випадковості [1].

На сьогоднішній день до кінця не визначена правова природа інститутів ігрового ризику та азартної гри та їх місце в системі цивільного права. Для розвитку та дослідження правової природи зобов'язання з гри заважає повна відсутність нормативного забезпечення актами цивільного законодавства. Нормативна неврегульованість даної позиції, невизначеність її в системі зобов'язального права та відсутність чітких теоретичних формулювань сприяє виникненню колізій і двояких тлумачень поняття та правової природи даного виду зобов'язань [4, с. 28].

Виділяють такі ознаки зобов'язань з азартної гри:

- особливий ризик, який виникає з гри (алеаторний обов'язковий ризик);
- формування призового фонду гри її учасниками шляхом об'єднання внесків гравців для їх наступного нерівномірного розподілу;
- наявність поряд з учасниками гри її організатора.

Усі країни ЄС мають законодавство про азартні ігри. Для переважної більшості характерним є ухвалення загальнонаціонального законодавства, що встановлює уніфікований правовий режим для грального бізнесу на території всієї держави. Проте в окремих державах (насамперед федеративних) регіональні влади користуються повноваженнями ухвалювати місцеве законодавство, що регулює гральний бізнес на відповідній території.

Особливістю грального законодавства країн ЄС є те, що в їх переважній більшості воно було суттєво оновлене протягом останніх десяти років, і цей процес продовжується. Тож, станом на 2018 рік в країнах ЄС було вирішено такі проблеми стосовно азартних ігор:

- ефективність регулювання гральних послуг в мережі Інтернет;
- зменшення розміру відтоку коштів із національного ринку до закордонних онлайн-операторів;
- завдяки рішенням Суду ЄС, існує однозначне розуміння, що азартні ігри слід регулювати як послуги;
- масовий перехід грального бізнесу на принцип «соціально відповідальної гри» [2, с. 9].

Аналіз досвіду правового регулювання сфери азартних ігор у країнах Європейського Союзу, країнах пострадянського простору та ситуації, яка склалася на сьогодні з цього питання в Україні, свідчить про таке.

1. Майже у всіх країнах європейського континенту гральний бізнес є легальним та бюджетоутворюючим сектором економіки і відповідна діяльність регулюється на законодавчому рівні [2, с. 119].

2. Будь-які мораторії на гральну активність не є ефективним інструментом регулювання такої сфери життя людини, особливо в умовах відкритого доступу таких же самих розваг у мережі Інтернет.

3. Захистити вразливу частину суспільства від ризиків, пов'язаних з виникненням залежності від азартних ігор, можливо лише через нормативну врегульованість.

4. Заборона азартних ігор – це шлях до укріплення корупційної складової в діяльності правоохоронних органів та тінізації азартних ігор з подальшим використанням підпільних азартних ігор організованою злочинністю.

5. Заборона азартних ігор у певній державі неодмінно призводить до відтоку фінансів із такої країни до країн, у яких азартні ігри легальні (через мережу Інтернет).

В Україні гральний бізнес перебуває за рамками правового поля з 2009 р., коли політична хвиля за лічені тижні знищила цілу галузь національної економіки і зробила її тіньовою. Компанії, що надавали гральні послуги, зазнали багатомільйонних збитків, десятки тисяч людей втратили роботу, державний бюджет позбулися стабільного джерела доходів [2, с. 3].

Проте, через шість років стало зрозуміло і усвідомлено той факт, що ця раптова й безальтернативна заборона грального бізнесу створила сприятливе середовище для корупції, розвитку тіньового ринку, спричинила вивід з вітчизняної економіки мільярдів гривень.

Враховуючи все вище викладене, очевидним є висновок про те, що азартні ігри мають бути повернуті до правового поля України, і такий крок необхідний не лише з точки зору перспективи наповнення державного бюджету України, він є цілком логічним для держави, яка проголосила курс на побудову демократичного ладу у кращих європейських традиціях та має на меті подолати корупцію і гармонійно розвиватися з урахуванням тенденцій розвитку громадянського суспільства, яке є для неї первинним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про заборону грального бізнесу в Україні: Закон України від 15.05.2009 року. – Режим доступу: http://rada.gov.ua/

2. Правове регулювання грального бізнесу: європейський досвід, практика в пострадянських країнах, перспективи України / За заг. ред. І. В. Сергієнко, І. Ю. Фоміна, Р. Б. Хорольського. – Київ: Юридична компанія «Фомін, Сергієнко та партнери», 2015. – 136 с.
3. Аномалії в цивільному праві України: Навч.-практ. Посібник // Відп. ред. Р. А. Майданик. – К. : Юстініан, 2007. – 912 с.
4. Гончарова А. В., Фавстіна М. В. Правова природа виникнення зобов'язань із гри й парі: теоретичне формулювання та правові колізії / А. В. Гончарова, М. В. Фавстіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – № 31. – 2015. – С. 28 – 31.

Сафончик Оксана Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

В Україні шлюбні правовідносини регулюються не лише положеннями сімейного права, а й положеннями цивільного законодавства. Договірне регулювання шлюбних правовідносин має за мету диспозитивне регулювання шлюбних правовідносин. Аналізом літератури та сімейного законодавства встановлено, що шлюбні правовідносини можуть регулюватися укладеними правочинами між членами сім'ї, спорідненими між собою, зокрема в разі шлюбних правовідносин, правочинами та/чи договорами між батьками і дітьми та між дружиною і чоловіком (ст. 9 СК України). Зазначене вказує на те, що між цими учасниками шлюбних правовідносин можуть виникати сімейно-правові та шлюбно-правові договори. Однак у науковій літературі існує лише визначення поняття «сімейно-правові договори», до складу яких уважають належними: поіменовані договори; непоіменовані договори; договори подружжя; договори між батьками і дітьми; договори між батьками щодо виховання дитини; договори між особами, які проживають разом однією сім'єю; тощо. Науковці визначають, що сімейно-правовими договорами є договори щодо встановлення, зміни та припинення сімейних прав і обов'язків, укладені фізичними особами – членами сім'ї, які пов'язані між собою сімейними відносинами. Низку договорів, які укладаються між членами сім'ї та юридичними особами, а також органами опіки та піклування, хоч і

спрямованих на захист та забезпечення інтересів сім'ї, у тому числі дітей, не можна вважати сімейно-правовими договорами, бо в разі укладення договорів з органами опіки й піклування щодо утримання та виховання дитини, з юридичними особами щодо захисту прав дитини, подружжя, батьків, братів і сестер тощо органи опіки й піклування та юридичні особи не набувають сімейних прав і обов'язків.

У судовій практиці ВСУ, зокрема в узагальненні судової практики розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними, зазначено, що термін «правочин» не виключає вживання терміна «угода» у значенні домовленості між щонайменше двома сторонами. Перший із них є більш широким і включає в себе терміни «договір» (згідно із ст. 11 ЦК України), «угода», «домовленість». Щоб запобігти неоднаковому застосуванню норм про правочини в практиці судів, слід зазначити, що договір та угода є тотожними поняттями, тому дво- і багатосторонні правочини є водночас як договорами, так і угодами, а термін «домовленість» слід розуміти як договір чи угоду, якщо така домовленість досягнута з дотриманням вимог, установлених для укладення договору.

У судовій практиці виникають проблеми з розумінням та визначенням односторонніх правочинів. Вважаємо, що до них можна вважати належними: видачу та скасування довіреності; прийняття чи збереження зробленої речі; повідомлення одним співвласником іншим співвласникам про продаж своєї частки у спільній власності; пропозицію про продаж майна; публічну обіцянку винагороди за знайдення загубленої речі; складення, зміну та скасування заповіту; прийняття спадщини і відмову від неї тощо.

Договір – як сімейно-правовий, так і шлюбно-правовий – можна назвати правочином, бо правочин – правомірна, тобто не заборонена законом, вольова дія суб'єкта цивільних правовідносин, що спрямована на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків. Те саме стосується й сімейних правовідносин при укладенні договору, який також передбачає встановлення прав та обов'язків, однак – сімейних.

Для визначення поняття «шлюбно-правові договори» слід проаналізувати існуючу класифікацію сімейно-правових договорів, бо вже попередньо зверталась увага на те, що поняття «шлюбні правовідносини» є вужчим за поняття «сімейні правовідносини», що розрізняється суб'єктним складом. Отже, при визначенні поняття «шлюбно-правові договори» також слід ураховувати суб'єктний склад та положення сімейного та цивільного законодавства України.

У науковій літературі надається класифікація сімейно-правових договорів за критерієм відносин, урегульованих договорами. Договори

розділяються на дві групи: договори, що спрямовані на регулювання сімейних відносини та закріплені у СК України, та договори, які спрямовані на регулювання сімейних відносин, однак не закріплені у СК України. Отже, якщо відносини між членами сім'ї, які укладають договір, не врегульовані СК України, то вони можуть відійти від закріплених законодавством правил та укласти договір регулювання сімейних відносин, неврегульованих положеннями законодавства. Як приклад, до зазначених договорів можна вважати належними: договір про надання утримання незалежно від працездатності одного з членів сім'ї, у тому числі подружжя (ст. 75 СК України); договір між нареченими щодо місця проведення шлюбної церемонії; договір між подружжям щодо забезпечення одночасного виходу у відпустку, організації спільної поїздки на відпочинок до іншої держави тощо.

Зазначена класифікація сімейно-правових договорів, як вважається, дуже схожа з попередньою класифікацією, наданою за критерієм відносин, урегульованих договорами, бо як у першому разі, так і в другому сімейно-правові договори між суб'єктами сімейних відносин, у тому числі сімейних правовідносин, поділяються на договори, які врегульовані та передбачені законодавством України, та на договори, які неврегульовані положеннями законодавчих актів України.

Враховуючи викладене, з урахуванням та доцільністю надати окреме визначення поняттю «шлюбно-правові договори», надамо класифікацію шлюбно-правових договорів за критерієм законодавчої визначеності відносин суб'єктів шлюбних правовідносин, які регулюються договорами: 1) поіменовані шлюбні договори, спрямовані на регулювання шлюбних правовідносин, визначених та передбачених положеннями СК України; 2) – непоіменовані шлюбні договори, спрямовані на регулювання шлюбних правовідносин, визначених суб'єктами цих правовідносин, однак непередбачених положеннями СК України.

У літературі також існує класифікація сімейно-правових договорів між членами сім'ї за суб'єктним складом сім'ї. За вказаною класифікацією правники акцентують увагу на тому, що сімейно-правові договори можна розділити на такі групи: договори подружжя; договори між особами, які перебувають у правовідносинах, подібних до шлюбних; договори осіб, які проживають однією сім'єю; договори батьків щодо виховання та утримання дитини; договори між батьками та дітьми; договори родичів.

Підсумовуючи викладене, слід урахувати також і існування спільного проживання особами однієї статі, яких фактично можна вважати належними до осіб, які проживають разом як цивільні партнери, що за своєю суттю

схоже на наявність правовідносин між суб'єктами фактичних шлюбних відносин.

Ткалич Максим Олегович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Запорізького національного університету

ПРОФЕСІЙНІ СПОРТИВНІ КЛУБИ ТА ПРОФЕСІЙНІ СПОРТИВНІ ЛІГИ, ЯК КЛЮЧОВІ СУБ'ЄКТИ ВІДНОСИН У СФЕРІ СПОРТУ

Характерною рисою системи вітчизняного спорту є поєднання двох організаційних моделей: ринкової («західної») та неринкової («радянської»). Йдеться про те, що головним рушієм розвитку спорту в західних країнах є приватний інтерес (спортивний ринок), а основним пріоритетом радянського спорту був інтерес публічний (масовий спорт). Відповідно, головним організаційним елементом «західної» системи спорту (в більшій мірі – американської і в меншій мірі – європейської) є приватний спортивний клуб і об'єднання спортивних клубів (професійні спортивні ліги). Головними ж акторами у вітчизняному спорті залишаються державні й громадські (фактично – квазідержавні) організації. Йдеться, передовсім, про спортивні федерації і спортивні товариства. При цьому, масовий спорт, як й інші напрями спорту, наразі перебуває у занепаді.

Проте, незважаючи на неспроможність держави забезпечити нормальне фінансування спорту, вона, тим не менше, посідає домінуюче становище в інституційній системі вітчизняного спорту. Такий інтервенціоністський підхід зберігся ще з радянської доби. При цьому, слід наголосити, що в умовах важкої економічної ситуації, в якій наша країна перебуває перманентно, і хронічного недофінансування спорту, вкрай важливим є формування такої організаційної системи спорту, чільне місце в якій посідав би спорт професійний. Саме професійний спорт, як різновид економічної діяльності, здатний акумулювати кошти, необхідні для розбудови не тільки, власне, професійного спорту, а й всієї системи вітчизняного спорту.

Отже, перейшовши на ринкову модель розвитку економіки, наша держава не забезпечила можливості переходу на таку ж модель розвитку для вітчизняного спорту.

Правовий статус спортивного клубу, як первинної ланки організаційної системи як професійного спорту, так і спорту загалом, фактично, не визначений. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р. [1] лише називає спортивний клуб одним із учасників відносин у сфері спорту. Легальне визначення спортивного клубу є вкрай абстрактним і не дає можливості чітко визначити його правове становище.

Зокрема, відповідно до ст. 9 зазначеного вище закону спортивні клуби є закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток визначених напрямів фізичної культури і спорту, видів спорту, здійснюють фізкультурно-оздоровчу та/або спортивну діяльність, надають фізкультурно-спортивні послуги.

Видається, що набагато доцільніше конструювати поняття спортивного клубу на основі поняття юридичної особи, що міститься у ЦК України [2]. Відповідно, спортивним клубом доцільно називати організацію, створену і зареєстровану в установленому законом порядку для здійснення певної діяльності й досягнення певних цілей.

Запорукою розвитку спорту в розвинених іноземних країнах є належні умови здійснення спортивними клубами економічної діяльності. Зокрема, забезпечена державою можливість об’єднання спортивних клубів у професійні спортивні ліги дозволяє оптимізувати комерційну діяльність кожного клубу і спортивної ліги загалом. В кінцевому рахунку це призводить до появи вільних коштів, які спрямовуються на розвиток всієї системи спорту.

В нашій країні чільне місце в системі спорту посідають федерації з певних видів спорту. Хоча вони і є громадськими організаціями, саме вони реалізовують державну політику у сфері спорту, відповідно до окремих договорів з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

Відзначимо, що в деяких зарубіжних країнах немає ані федерацій з видів спорту, ані окремого органу влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Звичайно, перш за все, йдеться про США. В цій країні домінує професійний спорт, відповідно всі функції з забезпечення функціонування та розвитку певного виду спорту, здійснюють професійні ліги. Передовсім це стосується командних видів спорту. Втім, в різних країнах світу все частіше з’являються та стрімко набувають популярності професійні ліги з індивідуальних видів спорту. Для прикладу можна навести Лігу професійної боротьби (Pro Wrestling League), створену в Індії в 2015 році, яка всього за декілька років свого існування вже набула неабиякої популярності.

Професійні спортивні ліги за кордоном створюються у формі комерційних організацій. Головною метою спортивних ліг є отримання прибутку. Зокрема, в 2017 році Національна баскетбольна асоціація (США) «заробила» 7,37 мільярди доларів. Середня річна зарплата гравця НБА в сезоні 2017/18 років склала 7,15 мільйона доларів [3]. Саме професійні спортивні ліги організовують спортивний процес у відповідному виді спорту, зокрема, розробляють правила змагань, встановлюють вимоги до професійних клубів, регулюють відносини, пов'язані з переходом спортсменів з одного спортивного клубу до іншого та відносини спортсмена зі спортивним клубом, регламентують діяльність спортивних агентів тощо.

Необхідно зазначити, що в нашій країні також існують професійні спортивні ліги, проте вони мають абсолютно інший правовий статус, аніж іноземні спортивні ліги. По-перше, вітчизняні ліги створюються у формі громадських організацій. Відповідно, зникає ключова ознака, яка відрізняє професійний спорт від інших видів спортивної діяльності, а саме – комерційний характер діяльності у сфері спорту. Адже головною метою створення спортивної ліги є отримання економічної вигоди від організації спортивного видовища. Натомість вітчизняні ліги, як громадські організації, фактично, дублюють функції відповідних федерацій з видів спорту. По-друге, правовий статус вітчизняних спортивних ліг не врегульований на нормативно-правовому рівні. Більше того, вітчизняний закон «Про фізичну культуру і спорт» взагалі не називає професійні спортивні ліги серед суб'єктів спортивної діяльності. Однак позитивний іноземний досвід свідчить про те, що саме професійні спортивні ліги, як комерційні організації, що включають до своєї структури професійні спортивні клуби, здатні найбільш ефективно регулювати відносини між собою та загалом впливати на розвиток відповідних видів спорту.

Отже, запорукою вдалого реформування вітчизняної системи спорту є забезпечення нормального розвитку професійного спорту, чільне місце в якому займали б професійні спортивні клуби та професійні спортивні ліги. Важливою складовою частиною такого реформування має стати Закон України «Про професійний спорт».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994 . – № 14. – Ст. 80.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003 . – № 40-44. – Ст. 356.

3. Average annual player salary in the sports industry by league in 2017/18 (in million U.S. dollars) [Електроннийресурс]. – Режимдоступу: https://www.statista.com/statistics/675120/average-sports-salaries-by-league.

Токарева Віра Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ АЛГОРИТМІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

Відповідно до ст. 435 ЦК України та ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» первинним суб'єктом авторського права є автор твору, тобто фізична особа зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору, за відсутності доказів іншого.

Коло суб'єктів авторського права визначено чинним законодавством, окрім авторів творів, які є первинними суб'єктами авторського права, ст. 7 Закону відносить до них спадкоємців та осіб, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права, тобто похідних суб'єктів, які набувають майнових прав на твір за законом або за договором. А отже, поняття «суб'єкт авторського права» є значно ширшим за поняття «автор твору». Як справедливо стверджує М. І. Нікітіна, суб'єктом авторського права є особа, якій належить авторське право у цілому чи в окремій його частині [1].

Суб'єктами авторського права можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, в той час як автором твору може бути лише фізична особа. З цього приводу Д. Ліпцик зазначає, що створювати інтелектуальні твори здатні тільки фізичні особи, так як вчитися, думати, оцінювати, створювати літературні, музичні та інші художні твори – всі ці дії здатна здійснювати лише людина [2].

Як зазначається у вітчизняній цивілістиці створити твір, а отже бути автором може будь-яка людина, незалежно від статі, віку, національності, громадянства тощо. Аналізуючи історичний розвиток авторського права і його сучасний стан, можна переконатися в тому, що відомо безліч випадків, коли зовсім юні особи створюють високохудожні твори, які використовуються суспільством поряд із творами повнолітніх осіб, а отже, на них поширюються всі норми, що регулюють авторські правовідносини [3].

На відміну від законодавства США де не міститься вимоги про визнання

авторства лише за людиною, то ст. 1 Закон України «Про авторське право и суміжні права» визнає автором лише фізичну особу, яка своєю творчою працею створила твір.

Дотримуючись формальної логіки, володільцем авторських прав на твори незалежно генеровані програмним забезпеченням є автор програмного забезпечення. Водночас на думку А.-М Брай якщо дотримуватись такої логіки, буде упущений процес виробництва та створення творів, а таке твердження не буде відповідати дійсності, навіть якщо буде вирішувати прогалину, яка ще не врегульована авторським правом [4].

За твердженням керівництва японського рекламно-комунікаційного холдингу Dentsu Inc. вважають, що сьогодні технології дозволяють копірайтерам за п’ять хвилин написати до 100 текстів, при цьому алгоритм не заміняє копірайтерів, робот не зможе створювати всю рекламу без допомоги людини, а його завдання допомогти працівникам досягати нових вершин, підвищуючи їх продуктивність.

Кінорежисер В. Перес, визнає що в індустрії кіно алгоритми можуть успішно створювати контент, так як продукт мас-маркету робиться переважно «за лекалами», проте справжнє мистецтво завжди йде «від людини». При створенні 3D-фільму, в результаті все одно відбувається повернення до – сценарію, який втілюється в життя у вигляді фільму, відображає процеси в суспільстві [5].

Наразі сучасні комп’ютери здатні вирішувати багато інтелектуальних завдань, які традиційно вважалися творчими та властивими лише людині.

Висловлення в підтримку незамінності людини у галузі творчості можна знайти в філософії. Так, О.В. Пушкарьов зазначає, що можливості алгоритму, який володіє багатьма перевагами перед природним мисленням, обмеженні в тій сфері, де відбувається творчість, створення принципово нового, особливо твору мистецтва [6].

Основне питання, що обговорюється в межах таких дискусій, стосується того, чи може штучний агент мати самосвідомість, якої розвиток технологій штучного інтелекту поки не досягнув, і немає доказів, що може бути дійсно досягнуто в майбутньому. Це питання актуальне в силу того, що, існує точка зору, що суб’єкт, який відчуває або яким-небудь чином усвідомлює, має моральне право на те, щоб мати відповідний правовий статус [7].

Американський науковець А. Брайд припускає, що програми, в тому числі яким властива здатність до саморозвитку та навчання ще не стали окремою категорією авторів результатів інтелектуальної діяльності, не через на технічну складність їх створення та поширення, а через те, що досі не виникли юридичні передумови для цього [4].

Поки генеровані твори носять механічне походження, будучи результатом обробки даних, програма має опосередковане відношення до авторства та творчості людини. Це має значення коли генеровані твори можуть бути помилково прийняті за творчість людини, тому виникає спокуса приписати авторство людському агенту. Тож, поки штучний інтелект не має самосвідомості, не усвідомлює про порушення прав інтелектуальної власності, існуючі відносини можуть бути врегульовані наявними засобами.

Російський науковець П.М. Морхат правівши ґрунтовне дослідження розуміння цивільно-правового регулювання штучного інтелекту у своїй роботі «Правосуб'єктність штучного інтелекту у сфері права інтелектуальної власності: цивільно-правові проблеми» визнає, що штучний інтелект не може бути порівняна в повній мірі з людиною, оскільки в нього не має душі, свідомості, почуттів, інтересів і вільної волі. Водночас науковець висуває думку, що в юридичному аспекті свідомість не є необхідною або достатньою умовою для правосуб'єктності, оскільки, з одного боку, повністю свідомі фізичні особи, такі як діти, раби у римському праві, були позбавлені повної правосуб'єктності, а, з іншого боку, люди, тимчасово не володіють свідомістю, наприклад коли знаходяться в комі або під час сну, та на цій підставі її не позбавляються, хоча в деяких випадках не можуть здійснювати реалізацію багатьох своїх прав. Так само і юридичні особи не володіють свідомістю[8].

Так, суспільство перебуває в процесі технологічної революції, яка може потребувати переосмислити взаємодії між комп'ютерами та творчістю. Революція підкріплюється стрімким розвитком програмного забезпечення, створенням автономних систем, штучного інтелекту, здатного навчатися, не будучи спеціально запрограмованим людиною [9].

Згідно концепції П.М. Морхата, правосуб'єктність штучного інтелекту має бути свого роду «плаваючою» залежно від типу інтелекту, від його початкового або поточного функціонально-цільового навантаження. На думку, науковця правове становище може варіюватись, від простої форми, яка виражається у правовому становищі такого штучного інтелекту виключно як інструменту людини, до випадків наділення штучного інтелекту правосуб'єктністю «електронної особи» і надалі, до повної правосуб'єктності штучного інтелекту – наприклад, у разі залучення штучного інтелекту під час відсутності людського екіпажу в далекому космосі, на інших планетах (для уникнення ризиків для людини). Даний підхід, на думку науковця, має бути покладено у проектування юридичних дефініцій у правовому забезпеченні правосуб'єктності «електронної особи»[8].

Науковець пропонує наступні, можливі варіанти режимів правового

регулювання прав інтелектуальної власності на результати інтелектуальної діяльності, вироблені за істотної участі штучного інтелекту або повністю автономно генеровані програмою: повна відмова від наділення штучного інтелекту будь-якими правами інтелектуальної власності (розгляд штучного інтелекту в якості інструменту); наділення штучного інтелекту правовим статусом соціального агента без надання йому будь-яких прав інтелектуальної власності (відповідно, всі твори, що створюються такою програмою або з його участю, автоматично переходять в суспільне надбання); розгляд генерованих творів штучного інтелекту в якості службових творів; гібридне наділення правами інтелектуальної власності одночасно програму (штучний інтелект) та людину, з розподілом прав між ними; наділення штучного інтелекту певним обсягом прав інтелектуальної власності.

На думку, П.М. Морхата правосуб'єктності «електронної особи» може бути в деякій перспективі впроваджена, водночас в обмеженому колі складних роботизованих системах штучного інтелекту [10].

Враховуючи вищевикладене, слід визнати стрімкий рівень зростання та розвитку автономних систем та алгоритмів у різних сферах суспільства, що свідчить необхідність подальшого дослідження питань пов'язаних із правовою кваліфікацією результатів діяльності генерованих автономним механізмами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Никитина М. И. Авторское право на произведения науки, литературы и исскуства / М. И. Никитина. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1972 – С. 15.
2. Липцик Д. Авторское право и смежные права : пер. с фр. / Д. Липцик; предисл. М. Федотова. – М. : Ладомир : Изд-во ЮНЕСКО, 2002. – С. 106
3. Кетрарь А.А. Суб'єкти авторських відносин / А.А. Кетрарь // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 64. – С. 352-360.
4. BridyAnnemarie Coding Creativity: Copyright and the Artificially Intelligent Author 2012 STAN. TECH. L. REV. 5
5. Творчество VS Роботы: как искусственный интеллект повлияет на рынок медиа 22 Июня 2018 https://adindex.ru/publication/opinion/media/2018/06/22/172275.phtml
6. Пушкарев А.В. Творчество и искусственный интеллект: постановка проблемы / А.В. Пушкарев // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. – 2014. – №12-1. – С. 93-96.
7. Павловская Я. «У робота не может быть самосознания»: интервью с создательницей андроида, который работает в страховой компании URl: https://vc.ru/future/48827-u-robota-ne-mozhet-byt-samosoznaniya-intervyu-s-sozdatelnicey-androida-kotoryy-rabotaet-v-strahovoy-kompanii

8. Морхат П.М. Правосубъектность искусственного интеллекта в сфере права интеллектуальной собственности: гражданско-правовые проблемы. Москва 2018 диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук – 420с.
9. Гуадамус А. Искусственный интеллект и авторское право URl: http://биржаинноваций.рф/index.php/poleznie-statii/507-iskusstvennyj-intellekt-i-avtorskoe-pravo
10. Морхат П.М. Юнит искусственного интеллекта как электронное лицо / П.М. Морхат // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Юриспруденция. –2018. – №2. –С. 61–73.

Фасій Богдан Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Толмачевська Юлія Олегівна,
студентка 2 курсу магістратури ОНП «Право»
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПОРІВ У СФЕРІ КІБЕСПОРТУ

Кіберспорт (англ. – «eSports») швидко розвивається у всьому світі. Капіталізація сфери кіберспорту вже досягає мільярда доларів на рік, що, в свою чергу, створює передумови для юридичних спорів.

На відміну від традиційних видів спорту, де Спортивний арбітражний суд (далі – CAS) [1] є основним міжнародним органом для вирішення спорів, у сфері кіберспорту поки що відповідного органу немає. При цьому, кількість спорів у кіберспорті незабаром може досягти кількості спорів у спорті традиційному, а питання можливості розгляду кіберспортивних спорів у CAS поки що є відкритим.

Все це призводить до певних проблем у визначенні юрисдикції для вирішення спорів у сфері кіберспорту. Зокрема, видавці ігор та організатори турнірів сперечаються за визначення суб'єктів які мають повноваження на прийняття рішень щодо спірного питання. При цьому, у випадку порушення авторських прав наразі видавці частіше намагаються захистити свої права у національних судах [2].

Нижче наведено короткий огляд факторів, які сторони повинні враховувати при виборі суду для вирішення їх цивільно-правового спору в сфері кіберспорту. Дані фактори були виокремлені на основі аналізу судових рішень як національних судових установ так і спеціально створеного арбітражу для вирішення спорів в сфері кіберспорту.

Перше, на що потрібно звернути увагу – це контрактні вимоги: чи вже був обраний орган для вирішення спорів за умовами контракту? Чи є в правилах видавця відеогри чи організатора турніру застереження, яке передбачає певний процес вирішення спорів?

Друге – час і вартість спору: яка цінність суперечки? Чи вимагає вона термінового вирішення або є допустимим затяжний судовий процес?

Третій важливий фактор – це географічні міркування: чи спір явно локалізований в одній країні, або в ньому є більш складний транскордонний аспект?

Четвертий фактор – це технічні питання: чи повинен суддя мати спеціальні знання в сфері кіберспорту для винесення справедливого рішення?

Наразі існують декілька шляхів вирішення спорів у сфері кіберспорту:

1. Судовий процес

Якщо цивільно-правовий спір в сфері кіберспорту локалізований в одній юрисдикції (за контрактом або за географією) і не потребує швидкого вирішення, традиційний судовий процес через відповідні національні суди залишається життєздатним варіантом.

Проте, слід пам’ятати, що eSports є індустрією цифрових розваг, яка за своєю природою є міжнародною: переважна більшість суперечок, ймовірно, мають міжнародний аспект, який вимагає більш широкого й гнучкого правового підходу. Суперечки з приводу «lex fori» і «forum non-conveniens» можуть додавати справі небажаний рівень складності і зробити її надто витратною [2].

Більш того, слід пам’ятати, що якщо спір вимагає термінового вирішення, це може бути важко досягти при судовому розгляді.

2. Традиційний комерційний арбітраж

Арбітражний процес є більш гнучким, ніж традиційний судовий процес: в результаті чого вже є достатній вибір платформ для більшості міжнародних комерційних суперечок, включаючи чисельні спонсорські та ліцензійні спори у світі традиційних видів спорту [3].

З іншого боку, хоча арбітражний процес може бути швидшим і дешевшим, ніж національна судова система, витрати можуть бути непривабливими для багатьох кібергравців, команд або молодих компаній, які намагаються пробитися в цій новій галузі. Нещодавній звіт «The London Court

of International Arbitration» (далі – LCIA) показав, що витрати сторін на вирішення спору в цьому арбітражі в середньому складають $ 97 000 і займає 16 місяців з моменту ініціювання до винесення рішення [2].

3. Спортивний арбітражний суд (англ. – Court of Arbitration for Sport; далі – CAS) [3]

Існує думка, що CAS є найбільш прийнятною платформою для вирішення спорів у сфері кіберспорту. Зрештою, комерційний та юридичний світ кіберспорту багато в чому аналогічний традиційному спорту: ключові зацікавлені учасники кіберспортивних відносин є подібними, має місце допінг, шахрайство, проблема фіксації матчів. Принципи справедливого тлумачення правил ФІФА щодо участі у турнірі на Чемпіонаті світу з футболу не обов'язково повинні сильно відрізнятися від інтерпретації правил ESL щодо кібертурнірів.

Проте кіберспорт має свою специфіку, яка ускладнює розгляд спорів у CAS:

- по-перше, CAS наразі не має жодного фахівця з відеоігор у списку арбітрів, тому технічна експертиза може бути ускладнена;
- по-друге, поки що відсутня узгоджена позиція суб'єктів кіберспортивної діяльності (видавців, організаторів турнірів, спортсменів тощо) щодо визначення CAS як органу з розгляду спорів у сфері кіберспорту;
- по-третє, і, мабуть, найважливіше, CAS досі не визнає кіберспорт як спорт, який підпадає під його юридсикцію.

4. Спеціальний арбітражний органи

Всесвітня асоціація кіберспорту (WESA), заснована сімома європейськими кіберспортивними командами та ESL у травні 2016 року оприлюднила правила судового розгляду для свого нещодавно створеного арбітражного суду [4]. І це означає, що арбітражного суду WESA готовий почати працювати. Арбітражний суд WESA – орган вирішення спорів між конфліктуючими сторонами – є першим у своєму роді в кіберспорті.

Основною метою появи зазначеної організації є створення «парасолькового» арбітражного суду для сфери кіберспорту (своєрідний CAS для кіберспорту). Але наразі він не прийняв жодного рішення, на основі якого можна було б справедливо судити про його судову ефективність [2].

При цьому, слід відзначити, що саме арбітражна форма розгляду суперечок є найбільш ефективною для розвитку кіберспорту завдяки можливості швидкого реагування на проблеми, що виникають. Багато учасників кіберспортивних відносин відмовляються подавати позов до суду, в значній мірі через те, що вартість і час, пов'язані з судовим процесом, значною мірою неефективні для вирішення найбільш поширених видів спорів

в сфері кіберспорту. Створення швидкого спеціалізованого механізму вирішення спорів має сприяти вирішенню цих проблем.

До тих пір, поки арбітражний суд WESA не зможе залучити до своєї процедури не членів асоціації, він буде сприйматися лише як ще одна спроба створити інституцію, яка обслуговує сама себе. Щоб бути більш точним, арбітражний суд WESA має продемонструвати свою авторитетність і незалежність від WESA та її членів-засновників, як це було обіцяно в його преамбулі.

Що відбувається наразі в сфері кіберспорту без наявності дієвого арбітражного суду? Наразі виносяться рішення, прийняті навіть без будь-якої видимості належного цивільного процесу вирішення спорів або прозорості. Хоча рішення за своєю суттю може бути справедливим, але процес безумовно поки що ні.

Таким чином, внаслідок здійсненого дослідження, можна зробити висновок, наразі ефективна інституційна система для розгляду зазначених спорів відсутня. Відповідно існує об’єктивна необхідність створення дієвої системи органів з розгляду спорів у сфері кіберспорту, як на національному, так і на міжнародному рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Court of Arbitrati on for Sport. – 2019. – Режим доступу : https://www.tas-cas.org/en/index.html.
2. Esports Disputes: Choosing your battleground // Bird & Bird. – 2018. – Режим доступу: https://www.twobirds.com/en/news/articles/2018/global/esports-disputes-choosing-your-battleground.
3. Court of Arbitrati on for Sport. – 2019. – Режим доступу: https://www.tas-cas.org/en/index.html.
4. WESA’s eSports arbitration court is good to go–but who will appeal to it? // DOTeSports. – 2016. – Режим доступу: https://dotesports.com/business/news/a-new-daily-esports-tv-show-aims-to-bridge-the-gap-between-games-4380.

Фомічова Наталя Василівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СПАДКУВАННЯ ЗА ПРАВОМ ПРЕДСТАВЛЕННЯ

Спадкування за правом представлення, було відоме ще в римському праві, таке право було закріплено у новелах Юстініана [1, с. 134]. Вперше визначення поняття спадкування за правом представлення було сформоване в Цивільному кодексі УРСР від 18.07.1963 р. На сучасному етапі спадкування за правом представлення залишаться одним із проблемних питань в цивільному праві, як в практичному застосуванні так і при вчиненні нотаріусами нотаріальних дій.

За останній час вітчизняна цивілістика поповнилася дослідженнями у сфері спадкового представлення працями вчених-цивілістів, таких як: З.В. Ромовська, В. В. Васильченко, О. В. Дзера, Ю.О. Заіка, Є.О. Харитонов, М. Ю. Барщевський та інші.

Згідно ст. 1266 ЦК України онуки (правнуки), прабаба, прадід, племінники спадкодавця, двоюрідні брати та сестри спадкодавця є спадкоємцями за законом, якщо на момент відкриття спадщини не має в живих того родича, який був би спадкоємцем. Зазначені особи спадкують ту частку, яка належала б їх відповідному родичу, якби він був живий. Якщо спадкування за правом представлення здійснюється кількома особами, частка їхнього померлого родича ділиться між ними порівну. При спадкуванні по прямій низхідній лінії право представлення діє без обмеження ступеня споріднення.

Потрібно звернути увагу на термінологічну неточність поняття «спадкування за правом представлення». Термін, який використовує законодавець «спадкування за правом представлення», є досить умовний, оскільки особа, яку «представляють», померла до часу відкриття спадщини [2, с.178]. На думку вченого В.І. Серебровського, при спадкування за правом представлення не відбувається ніякого правонаступництва між спадкоємцем, який вибув через смерть до відкриття спадщини, і його прямим спадкоємцем. Спадкоємці за правом представлення спадкують не за правом, яке належало їх родичу по висхідній ліній, а за правом, яке належить їм самим [3, с.210]. Підтримуємо думку, що спадкоємець, який закликається до спадкування, нікого крім себе не представляє, така особа є самостійним наступником спадкодавця на підставі закону в силу кровного споріднення з спадкодавцем,

а не в якості наступника або представника останнього, померлого до відкриття спадщини.

В дореволюційному цивільному праві термін «спадщина за правом представлення» вважався невдалим, тому що він не відображає суті цього явища, а успадкування онуків і правнуків називається «поколінням спадкоємності» [3, с. 261]. У спадковому праві іноземних держав спадкування за правом представлення розглядається як привілей, установлений на користь нащадків спадкоємця, померлого до відкриття спадщини або одночасно із спадкодавцем (ст. 660 ЦК штату Квебек) [4].

Аналізуючи чинне законодавство можна припустити, що спадкування за правом представлення виконує охоронну функцію щодо визначеного законом кола осіб – повнолітніх, які втратили одного з батьків.

Наступною особливістю є спеціальний суб'єктний склад осіб, які мають право на спадщину за правом представлення. ЦК України розширено суб'єктний склад осіб, які мають право на спадкування за правом представлення за рахунок поширення сфери дії серед спадкоємців побічної лінії споріднення. У теорії цивільного права спадкування за правом представлення визначається саме як спеціальний порядок закликання до спадкування спадкоємців за законом, але аж ніяк не є самостійною основою або видом спадщини. У цьому випадку суб'єктами спадщини за правом представлення є певні групи спадкоємців за законом. Надання цим особам права успадкування правом представлення не позбавляє їх статусу звичайних спадкоємців [5, с. 262].

За допомогою конструкції спадкування за правом представлення, як зазначає З.В. Ромовська, відбувається проникнення «права представлення» у другу та третю черги спадкоємців за законом Право спадкування за правом представлення набувають племінники і племінниці, двоюрідні брати і сестри. Однак при цьому слід мати на увазі, що до спадкування за правом представлення закликаються саме перелічені особи, а не їх нащадки, наприклад діти (онуки) племінників, двоюрідних братів (сестер). При цьому обмеження ступеня споріднення не допускається лише при спадкуванні по прямій низхідній лінії, родинність за якою визначається виключно від пращура до нащадка [6, с.19-20].

Для спадкування за правом представлення також характерна черговість, як і для спадкування за законом. Спадкоємці за правом представлення спадкують в ту чергу, в яку спадкував би їх померлий родич.Так, онуки можуть спадкувати за правом представлення у першу чергу після смерті свого діда, якщо їх батько помер раніше. Вони закликаються разом з іншими спадкоємцями за законом першої черги, проте вони не будуть вважатися

спадкоємцями за законом, а тому не можуть користуватися певними правами, які надані спадкоємцям за законом.

Спадкування за правом представлення має місце, якщо: 1) спадкодавець не склав заповіт або заповіт у встановленому порядку був визнаний недійсним; 2) спадкоємець за законом помер до часу відкриття спадщини, тобто раніше спадкодавця або одночасно в один день із ним; 3) спадкоємець якого представляють, за життя не втратив права на спадщину, як усунений від права на спадкування; 4) спадкоємець за правом представлення не був усунений від права на спадкування в установленому законом порядку; 5) померлий спадкоємець мав право спадкування на час відкриття спадщини згідно закону.

Спадкування за правом представлення відбувається тільки при спадкуванні за законом, оскільки при спадкування за заповітом особи, зазначені у заповіті, повинні бути живими на час відкриття спадщини.

Отже виходячи з вище наведеного можна зробити висновки, що спадкування за правом представлення це конструкція, а саме особливий порядок закликання спадкоємців за законом, а не самостійна основа або тип спадщини. Також лише за наявності певних умов спадкоємці за правом представлення можуть успадкувати майно, а саме: 1) спадкування за правом представлення можливе тільки при спадкуванні за законом; 2) спадкування за правом представлення має місце лише щодо осіб, які зазначені в законі; 3) спадкоємці за правом представлення є безпосередніми правонаступниками спадкодавця і нікого не представляють; 4) спадкоємці за правом представлення не відповідають за борги особи, яку вони представляють.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Муромцев С.А, Гражданское право Древнего Рима / С.А.Муромцев. – М.: Статут, 2003, – С. 134, 135.
2. Спадкове право: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт. ; кер.авт. кол, канд. юрид. наук, доц. Нестерцова-Собакарь О.В. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ. 2017. – 164 с.
3. Серебровский В.И. Избранные труды по наследственному и страховому праву / В.И. Серебровский. – Мю: Статут, 1997. – С. 210. – (Классика российской цивилистики)
4. Хаскельберг Б.Л. Наследование по праву представления и переход права на принятие наследства / Б.Л. Хаскельберг // Цивилист. зап.: Межвуз. сб. науч. тр. Вып. 3: к 80-летию С.С. Алексеева. – М.: Статут; Екатеринбург: Институт частного права, 2004. – С. 232.

5. Желіховська Ю. В. Поняття та юридична природа спадкового представлення. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 2-1 (Ч. 1). С. 261-265.
6. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Спадкове право : підручник / З. В. Ромовська. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – С. 189.

Халабуденко Олег Анатолійович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури

FIDUCIA CAUSA І ВІДНОСИНИ INTUITU PERSONAE У РИМСЬКОМУ І СУЧАСНОМУ ПРАВІ

У сучасній юридичній літературі досить широко застосовуються поняття «фідуціарні відношення», «фідуціарні договір», «фідуціарна угода». Зокрема зазначається, що в сучасному розумінні, фідуціарна угода пов'язана з найбільш яскравим прикладом – фідуціарними контрактами в приватному праві Стародавнього Риму, згідно з якими власність на річ передавалася зберігачу на період зберігання за договором фідуціарного зберігання (fiducia cum amico) або або фідуціарному власнику за договором забезпечувальної фідуції (fiducia cum creditore) [1, с. 10]. При цьому до «фідуціарних договорів» відносять договори, які оформляють відносини представництва, агентування, відзначаючи, що «проблематика визначення кола обов'язків, представника, підстав припинення таких договорів, обумовлена їх фідуціарним характером» [2, с. 788].

Термін *fiducia* застосовується до всіх типів відносин, в ситуаціях, коли суть правочину, що встановлює такі відносини, «спирається на взаємну довіру її учасників» [3, с. 208]. Однак, на наш погляд, в спеціальній літературі не приділяється увага співвідношенню правових ситуацій, що засновані на тісному особливому зв'язку між контрагентами, в основі якого лежить довіра до контрагенту (fides), з відносинами, що встановлюються в залежності від особистих якостей однієї або обох сторін відносини, нерідко такі ситуації безпідставно ототожнюються.

Відомо, що в римському праві широко застосовувалася *fiducia causa* – доверітельное правова підстава (iusta causa), що лежить в основі договорів поклажі, позики, доручення (fiducia cum amico), а також в правових

конструкціях, що забезпечували реальну гарантію виконання зобов'язань (fiducia cum creditore). Так, Гай пише: «Nam qui rem alicui fiduciae causa mancipio dederit vel in iure cesserit, si eandem ipse possederit, potest usucapere, anno scilicet, etiam soli si sit» – «адже якщо той, хто манціпіровал або цедіровал in iure річ за фідуціарної правової підставі, придбає володіння цією річчю, він зможе стати власником за давністю, зрозуміло, за рік, навіть якщо це земельна ділянка» (Gai., 2, 59).

Таким чином, ні про який договір fiducia в римському праві не йшлося, – римське право не знало названого типу контрактів, але мова йшла про правову підставу (iusta causa) для вступу у відносини особливого роду, якими були *fiducia cum amico* и *fiducia cum creditore*.

Незважаючи на функціональну диференціацію *fiducia cum amico* і *fiducia cum creditore*, загальним для них було те, що сторона могла отримати річ на певній правовій підставі, що припускала правовий зв'язок зобов'язання і підстави перенесення права (*mancipatio*, а пізніше – *in iure cessio*), і при цьому прийняти на себе обов'язок повернення права щодо цієї речі на вимогу того, хто цю річ раніше їй передав.

Отже, для даної конструкції було характерно, що сторона, яка отримала річ (фідуціар, fiduciaries), набувала правовий захист щодо цієї речі (erga omnes), але зобов'язувалася при певних обставинах повернути її стороні, яка цю річ передала (до фідуціанта, fiducians). Наявність обов'язки возрата речі обмежувало для фідуціарія можливість розпоряджатися нею подібно справжньому власнику [4, 560]. Описана правова ситуація супроводжувала зобов'язальному відношенню, в силу якого вона виникла, була речове-правової, і, очевидно, акцессорно пов'язана з ним. Не випадково, в *Libri tres iuris civilis* Сабіна конструкція fiducia causa знайшла місце в розділі, присвяченому речовим правам.

Право повернення речі, отриманої фідуціаріем, з урахуванням того, що mancipatio, а також *in iure cessio* виключали встановлення власності під резолютивним умовою, було обумовлено наявністю в стосунках *fides* (довіри). Позов про витребування речі, відчуженої на підставі fiducia causa, – *actio fiduciae* (з формулою in ius concepta) грунтувався на тому, що в разі, якщо фідуціар не повертав річ, вважалася порушеною взаємність, що випливає з *fidei fiducia causa*, яка пов'язувала довіру того, хто манціпірует (fiducia), зі здатністю викликати довіру (fides) у того, хто отримує річ.

Надалі така взаємність виступає відправним пунктом розвитку принципу bona fides договірного права, але вже за межами ситуацій fiduciae causa, і як обґрунтовано можна припустити, за позовами *in factum concepta*.

У всякому разі, спочатку у формулі позову про повернення отриманого ex fiducia causae судді пропонувалося перевіряти, чи дотримувався відповідач при збереженні і повернення речі поведінки «властивого добропорядним людям, що не допускає шахрайства по відношенню один до одного» [4, с. 560].

Обов'язок фідуціара повернути річ, отриману за правилами *mancipatio*, була зумовлена його заявою (nuncupatio), в якому він, при здійсненні mancipatio, зобов'язувався при настанні певних обставин, вчинити дії, спрямовані на відмову від права власності. Таким чином, nuncupatio модифікувала ефект «абстрактного» акту, виражений у формулі *MEUM ESSE AIO*, в іншій речовий ефект. При нормальному припинення відносин основне зобов'язання припинялося за допомогою *solutio per aes et libram* і річ поверталася в формі remancipatio (зворотної манципації) [5, с. 577-578]. У свою чергу, фідуціар міг пред'явити actio fiduciae contrario для відшкодування витрат і витрат, пов'язаних з річчю.

Надалі *fiducia causa*, що реалізується в правових ситуаціях *fiducia cum creditore*, пройшовши через еволюцію концепції «бонітарной власності», в законодавстві Юстиніана зводиться до застави (pignus): в текстах класиків, що містяться в Дигестах, поняття *fiducia* повсюдно замінювалося на *pignus*. Проте, ідея римської fiducia, при якій зобов'язання і речове-правова ситуація об'єднувалися в єдину конструкцію, центром якої виступав акт, заснований на довірі, не стала тільки фактом історії права, вона послужила основою для побудови континентальної (в даному випадку німецької) моделі фидуциарной власності.

В даний час в континентальному праві «фідуціарні відносини існують тільки у формі «фідуціарного *Treuhand*» (різновиди фідуціарного трасту) – конструкції, відповідно до якої одна сторона передає іншій речове право (in rem) в повному обсязі, і сторона, яка прийняла таке право, приймає на себе обов'язок, пов'язану з активами, діяти відповідно до умов, обговореними в договорі» [6, с.134].

Всі інші правові конструкції, які формально схожі з *fiducia cum creditore*, і котрі припускають право зворотного викупу (зокрема, repurchase agreement (REPO) – угода зворотного викупу (РЕПО), що дозволяє кредитувати продавця цінних паперів за допомогою їх викупу покупцем на певний термін, після закінчення якого у покупця виникає обов'язок продати початковому продавцеві раніше отримані від нього цінні папери), – в сучасному праві не обумовлені наявністю в стосунках особливої довіри між сторонами. У свою чергу, з *ідеї fiducia causa*, яка реалізовувалася в правових ситуаціях *fiducia*

cum amico, як було зазначено вище, народжується ідея добросовісності договірних, а пізніше – будь-яких цивільних правовідносин.

Проте, загальний принцип сучасного права – добросовісність не виключає надання окремим типам правовідносин додаткового виміру, пов'язаного з особистісними характеристиками їх сторін. Інакше кажучи, сучасні правопорядки знають відносини, для яких відмінні якості особи, яка вступає в такі відносини, визнаютьсяістотним, визначальним фактором їх правового виміру, умовою їхнього існування.

Отже, відносини, для яких першорядне значення має не будь-яка особа, але певні особи, їх особистість, точніше – якості особистості, в правопорядках, які слідують романістської традиції, отримали назву *intuitu personae* (позначені якостями особистості особи) [7]. Зазначений характер відносин притаманний, зокрема, договору товариства, в зв'язку з чим в Дигестах Юстиніана фіксувалося, що заміна товариша, який вибув в результаті смерті, його спадкоємцем не допускалася (D. 17,2, 59 pr.:65,9), оскільки товариство – строго особисте відношення (intuitus personae).

Ідентифікація осіб, що вступають в такі відносини, визначається набором фізичних, інтелектуально-вольових, моральних або будь-яких інших, характеристик особи, які встановлюються в межах правосуб'єктності. Наявність таких характеристик роблять осіб незамінними для досягнення мети встановлення цих правовідносин.

Звернемо увагу, що конструкції, для яких характеристика особистих якостей осіб, що вступають у правовідносини, є визначальною, відносяться як до сфери приватного, так і до сфери публічного права. Зокрема, трудові правовідносини, що встановлюються між працівником і роботодавцем, у всіх випадках визнаються intuitu personae, в свою чергу, втрата довіри до публічній особі дає підстави для його відставки як спеціальної підстави їх припинення. Intuitu personae за своєю природою є відносини між супргуамі, відносини між опікуном (піклувальником) і тією особою, яка опікується.

Особливістю, яка зближує з *fiducia* відносини *intuitu personae* є те, що останні часто, але аж ніяк не завжди, ґрунтуються на довірчій основі, такі відносини слідують називати особистісно-довірчими. Довіра при цьому висловлює те, що відчувають особи, які вступають в такі правовідносини, по відношенню один до одного. Лояльність в стосунках, в цьому випадку, є одним з аспектів довіри.

Особливості наявності або відсутності довіри в якості визначальних для буття intuitu personae відносин наочно демонструють приклади такого роду відносин в цивільному праві. Перш за все зазначимо, що всі відносини немайнового характеру, які підпадають під дію цивільного права, є

відносинами *intuitu persoane*, проте далеко не всі з них будуються на довірі – і це відомо.

Відомо також, що *intuitu personae* відносини характерні для окремих речове-правових конструкцій, конструкцій зобов'язального права, а також інших конструкцій майнових прав, що становлять предмет цивільного права. Так, *intuitu personae* майновим правом є узуфрукт, це право може бути встановлено лише щодо осіб, які існують на момент встановлення узуфрукта і, будучи залежним від особистості, воно не може переходити від узуфруктуария до іншої особи за допомогою угоди або в порядку правонаступництва (успадкування, реорганізації юридичної особи). Володарями права користування та права проживання – різновидів узуфрукта можуть бути виключно фізичні особи, ці права також є intuitu personae, вони можуть здійснюватися лише тими фізичними особами, на користь яких вони встановлені. Будучи особистим правом, ні право користування, ні право проживання не може бути відступлено третім особам, річ, обтяжена цими правами, не може здаватися в оренду (оренду) ні правовласником, ні номінальним власником [8, с. 249, 256].

Intuitu personae правами є також переважні права. Зокрема, право придбання (переважне право) не може бути відступлено іншій особі і не може перейти до інших осіб в силу правонаступництва, воно визначається фактом існування особи. Прикладом права придбання служить право переважної покупки частки у спільній частковій власності [8, с. 42, 204].

Правило *intuitu personae* відіграє значиму роль у договірних зобов'язальних відносинах приватного права. Відомо, що у виключенні загального правила – *res inter alios acta, aliis neque nocere neque prodesse potest*, договір, якщо із закону, угоди сторін або суті зобов'язання не випливає інше, має силу також для універсальних або прирівняних до них правонаступників. Одним із винятків з цього правила становлять договори *intuitu personae*: права і обов'язки за такими договорами, в разі припинення (смерті, недієздатності) контрагента, до інших осіб у порядку правонаступництва не переходять. Так, у разі смерті або недієздатності підрядника (виконавця) замовник має право розірвати договір підряду (надання послуг), якщо такий договір був укладений з урахуванням особистих якостей підрядника, або якщо виконання договору не може бути продовжено належним чином наступником, чинним в сфері діяльності підрядника. Крім того, договір страхування припиняється в разі смерті застрахованої фізичної особи [9, с. 98].

Характеристика відносин *intuitu personae* як особистих істотно впливає на можливість права, що реалізується в ньому, виступати об'єктом обороту.

Наприклад, відступлення права права (cessio) без згоди боржника не допускається, коли це суперечить суті зобов'язання, закону або угодою сторін, зокрема, без такої згоди не можуть бути передані права з договорів intuitu personae. Так, частки загального майна, інші права, що випливають з договору простого товариства, не можуть бути передані третім особам без згоди інших товаришів [9, с. 294].

Не допускається також виконання зобов'язання третьою особою, коли обов'язок виконання випливає з зобов'язання, що має природу *intuitu personae*. Так, повірений зобов'язаний виконати дане йому доручення особисто, якщо тільки самим договором не дозволена передача виконання доручення третій особі [9, с. 322].

Зобов'язання *intuitu personae*, якщо його виконання неможливе без особистої участі боржника, або якщо зобов'язання іншим чином пов'язано з особистістю боржника, припиняється смертю боржника. Так, смерть або недієздатність підрядника або виконавця тягне за собою припинення договору підряду, якщо договір укладено з урахуванням його особистих якостей або якщо виконання договору не може бути продовжено належним чином наступником в його діяльності, що дає право замовнику розірвати договір. Смерть особи, яка надала особисте забезпечувальне зобов'язання, тягне за собою припинення такого забезпечення, зокрема, порука припиняється в разі смерті поручителя. Внаслідок смерті повіреного за загальним правилом припиняються відносини за договором доручення. Смерть одного з товаришів по загальним правилом тягне розпуск простого товариства. У разі смерті комерційного агента припиняються зобов'язання за агентським договором. Крім того, зобов'язання intuitu personae припиняється смертю кредитора, якщо виконання призначене йому особисто або якщо зобов'язання іншим чином пов'язана з особою кредитора. Наприклад, смерть вигодонабувача за договором відчуження майна з умовою довічного утримання, так само як і смерть рентного кредитора за договором ренти, тягне за собою припинення обов'язку, покладеного на боржника відповідним договором [9, 425].

Отже, припустимо зробити висновок, що більшості випадків у відносинах *intuitu personae* йде не про наявність особистої довіри в стосунках, але про загальний умови незмінності особи, зважаючи на наявність будь-яких значущих її якостей.Такими якостями можуть бути ділові характеристики особи і особисті симпатії, її фізичні, психологічні, моральні, інтелектуально-вольові чи інші параметри. Окрему групу відносин intuitu personae складають ті, для існування яких важливим є також довірчий їх характер. Саме наявність особисто-довірчого чинника в таких відносинах, в разі його втрати, дає

підставу для їх припинення. Так, в окремих договорах *intuitu personae* право односторонньої відмови від договору може бути надано одній або обом сторонам договору незалежно від будь-яких визначених законом підстав. Зокрема, договір доручення може бути розірваний у будь-який момент кожної зі сторін.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що римське *fiducia causa*, як і переважна більшість правових ідей римського права виступила фактором развтия ідеї довіри. Модель *fiducia cum creditore* послужила відправною для конструкції довірчої власності в континентальному праві. У свою чергу, ідея *fiducia causa* у відносинах *fiducia cum amico* лягла в основу становлення сучасного загального принцип добросовісності осіб, що беруть участь в гражанско правовідносинах. Визначальною характеристикою окремих типів відносин є окремі якості особистості. Такі відносини в правопорядках, які сприйняли романістську традицію, іменуються *intuitu persoane*. Права, що реалізуються в цих правовідносинах, не є об'єктами цивільного обороту незалежно від того, є вони майновими або немайновими. У певних ситуаціях важливим, з точки зору інтересів учасників обороту, і тим, що тягне за собою певні правові наслідки, визнається наявність у відносинах *intuitu personae* особистісно-довірчої складової.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Майданик Р. А. Поняття договору управління майном в цивільному праві України // Юридична Україна. – 2010. – № 7 (91). – С. 9–14.
2. Полтавський О. В. До питання про фідуціарний характер договірних представницьких відносин / О. В. Полтавський // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 788–793.
3. Иоффе О. С. Советское гражданское право. Общее учение об обязательствах : курс лекций / О. С. Иоффе. – Л. : ЛГУ, 1958. – 511 с.
4. Гарсия Гарридо М.Х. Римское частное право: Казусы, иски, институты/ Перевод с испанского; Отв. Ред. Л.Л. Кофанов. – М.: Статут, 2005. – 812 с.
5. Дождев Д.В. Римское частное право: учебник /Д.В. Дождев; под общ. Ред. В.С. Нерсесянца. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2011. – 784 с.
6. Gvelesiani Irina. German «Treuhand» vis-á-vis Austrian «Treuhand» (terminological study)// European Scientific Journal April 2015 / Special edition. – P. 133-138.
7. Kostic G. L'intuitu personæ dans les contrats de droit privé, thèse Paris V [Texte imprimé] / Gael Kostic; Sous la direction de Huet, Jérôme. 1997. – 476 p.
8. Халабуденко, О.А. Имущественные права. Книга 1. Вещное право /О.А. Халабуденко – Кишинев, 2011. – 305 с.
9. Халабуденко, О.А. Имущественные права. Книга 2. Обязательственное право. – Кишинев, 2014 – 488 с.

Харитонов Євген Олегович,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Тищук Наталія Олексіївна,
суддя апеляційного суду Миколаївської області, аспірант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

СПОРТ І ПРАВОЗДАТНІСТЬУ СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

Враховуючи значення спорту у житті сучасної людини, його популярність та популярність спортсменів, корисно дослідити питання про його роль у Стародавньому Римі, припустивши, що до цього феномену не могли лишатися байдужими і римські правознавці.

Аналіз культури Стародавнього Риму, на нашу думку, дає підстави для висновків: у цьому суспільстві уявлення про «спортивні заняття та змагання», адекватні сучасному баченню цього явища, були відсутні. Однак це не означає, що не може йтися про «спортивні змагання», «спортивні ігри» тощо, як сферу тогочасного суспільного буття. Тут варто згадати, що деякі автори, порівнюючи ставлення до спорту в Етрурії та Римі, зазначають, що етруски поділяли пристрасть греків до спорту і займаються більшістю видів спорту, які є у грецькій спортивній програмі, наприклад, біг, боротьба, бокс, стрибки, метання списа та диску, а також перегони на колісницях. При цьому, на їхню думку, етруски, стосовно занять спортом, були відмінні від греків лише у двох речах: 1) вони не вимагали, щоб спортсмени змагалися оголеними, 2) серед змагань у них були поєдинки гладіаторів, яких не знали греки [1, с. 238].

Разом із тим, не можна не враховувати особливості «прагматичної» римської ментальності, котрими з часом було сформоване скептичне ставлення римського громадянина до занять «не корисними практично» видами спорту.

На перший погляд, таке твердження може здатися суперечливим, а тому вимагає додаткового пояснення із врахуванням особливостей римського національного характеру, зокрема, такої його риси як прагматичне ставлення до буття, готовність бути захисником Риму, здатність до чого мала настільки велике значення, що відігравала вирішальне значення при формуванні куріатних коміцій.

Як зазначав Віл Дюрант пересічному практичному римському розуму не властиве, на відміну від греків, зайняття фізичними вправами лише для удосконалення краси тіла. Натомість, римлянин готовий займатися тими

вправами, які можуть дати практичну користь: кидати спис, боротися, битися навкулачки, піднімати тягар – бо це може стати у нагоді солдату під час походів, битв тощо. Навіть, в «Епікурейському Римі», коли набули популярності змагання у палестрах при лазнях, єдиноборства мали «приватний» характер, хоча бували й показові виступи професійних гравців у м'яч. Літні люди спостерігали за такими вправами, не приймаючи в них участі, надаючи, натомість, перевагу масажу [2, с. 81-94, с. 409-411].

Таким чином, у ставленні до власних активних занять спортом серед вільних римських громадян (особливо, у добу Республіки) переважав прагматичний підхід, який припускав зайняття спортом «не для демонстрації цього іншим», але для власної і суспільної користі. Як свідчать історичні, літературні тощо джерела, virbonus часів Римської Республіки розмірковував саме таким чином.

З іншого боку, римські громадяни, навіть у досить аскетичні часи Республіки, а тим більше у добу Принципату та Домінату не цуралися розваг і видовищ, що зумовлювало популярність відвідування спортивних змагань. Достатньо згадати, що два великих амфітеатри – Великий Цирк, будівництво якого приписують першому Тарквінію, і Цирк Фламінія, побудований у 221 р. до н.е. могли вмістити усіх повноправних римських громадян, якби ті одночасно відвідали ігри. Втім, і при цьому проявлялися згадані вище відмінності у ставленні римлян до споглядання спортивних ігор і до активної участі у них. Як зазначав вже згадуваний нами Віл Дюрант, «… римляни юрбилися в амфітеатрі або на стадіоні, …людська маса смажилася проти сонця, спостерігаючи за тим, як професійні атлети, полонені, злочинці та раби змагалися у стрибках і бігу або билися і гинули» [2, с. 94, 417-424.].

Неоднозначне ставлення римлян до спорту і спортивних змагань значною мірою зумовлювалося існуванням основоположного принципу: «Per liberam personam nihil nobis adquiri potest – Над вільною особою жоден з нас не має влади» та пов'язаним з ним упередженням, згідно якому за платню належало працювати лише рабам, але не вільним людям. Це знайшло відображення у двох особливостях, пов'язаних зі спортом правовідносин: визначення складу учасників спортивних змагань (ігор, видовищ); визначенні обсягу правосуб'єктності римських громадян, яких можна кваліфікувати як спортсменів, котрі приймали участь у спортивних змаганнях тощо.

Перша зі згаданих особливостей виражалася в тому, що активними учасниками спортивних змагань у більшості випадків були ті, хто не мав римського громадянства від народження, або втратили чи могли втратити римське громадянство: раби, військовополонені, засуджені за тяжкі злочини

злочинці. Розглянемо це положення на прикладі визначення типового складу учасників змагань у вигляді публічних ігор.

Що стосується публічних ігор, то найпростішими з них, були атлетичні ігри (біг, боротьба, метання диску, бокс), які зазвичай відбувалися на стадіоні. Спортсменами, як правило, були професіонали та іноземці. Так само, головним чином, раби були возницями на популярних у римлян перегонах колісниць. Бійцями у змаганнях-інсценуваннях морських битв були військовополонені або засуджені злочинці, котрі билися одне з одним, допоки одна зі сторін не знищувалась повністю. Зате переможці, якщо вони билися відважно, могли заслужити свободу [2, с. 418- 420].

Втім, найбільш цікавим, на нашу думку, є аналіз складу гладіаторів. І не лише тому, що бої гладіаторів були надзвичайно популярним і поширеним видів ігор, але й через ті соціальні та правові наслідки, які мало набуття статусу гладіатора. Так, у І ст. н.е. гладіаторство, з одного боку, було ризикованим і «ганебним» за мірками тогочасного римського суспільства заняттям. Але з іншого, – у разі успіху, – це слава, популярність, моральні та матеріальні винагороди, забезпечений добробут. Внаслідок дії зазначених чинників склад гладіаторів був надзвичайно строкатим, тут мало місце розмаїття і соціальне, і морально-етичне: поміж гладіаторів були раби; вільновідпущеники; злочинці, засуджені до гладіаторського звання; римляни, народжені вільними. З моральними якостями це могли бути глибоко порядні люди (зокрема, такі часто стрічалися серед полонених), романтики та шукачі гострих відчуттів, а також злочинці, варті каторги [3, с. 218-219].

У залежності від колишнього соціального статусу гладіатора правові наслідки могли бути різними.

Вільний римський громадянин, який вирішив стати гладіатором, виголошував перед магістратом клятву, якою формально зрікався прав вільної людини. У кожному разі, навіть після завершення кар’єри гладіатора, така особа була обмежена у правоздатності, оскільки ставала persona turpes. Це тягло обмеження у політичних та соціальних правах, а у сфері приватного права мало наслідком обмеження у праві спадкування та здатності бути учасником цивільних відносин, де від учасників вимагалася чесність і порядність.

Водночас, зауважимо, що для тих, хто не був вільним від народження, не мав римського громадянства, або був обмежений у правоздатності,перебування у гладіаторах могло мати наслідки позитивні. Так, гладіатор-раб міг отримати свободу. Злочинець, засуджений до гладіаторства, у випадку успішних виступів у змаганнях на арені протягом трьох років, проживши потім ще два роки в школі гладіаторів, міг отримати

повне звільнення від покарання [3]. Таким чином, участь у боях гладіаторів могла бути, як тепер кажуть, «соціальним ліфтом» і, за умови високої спортивної майстерності та удачі, створювала умови поліпшення соціального статусу.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що спорт у Стародавньому Римі був важливим феноменом життя суспільства, виконуючи функцію не тільки розважальну, але й своєрідного регулятора статусу особи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Історія європейської цивілізації: Рим / за ред. Умберто Еко; пер. зітал. – Харків: Фоліо, 2015. – С. 238.
2. Дюрант В. Цезарь и Христос / пер. с англ. – М. : КРОН-ПРЕСС, 1995. – С.81-94, 409-411.
3. Сергеенко М.Е. Жизнь древнего Рима. – СПб. : Летний сад; Нева, 2000. – С. 218-219.

Цибульська Ольга Юріївна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

«Як умру, то поховайте

Мене на могилі,

Серед степу широкого,

На Вкраїні милій…»

Т.Г. Шевченко «Заповіт», 1845р. (уривок)

ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ І ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ РИТУАЛУ ПОХОВАННЯ ЗАПОВІДАЧА ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Зробити розпорядження щодо місця і форми здійснення ритуалу поховання кожна фізична особа, яка має відповідний обсяг цивільної дієздатності, може шляхом складання заповіту (статті 1233, 1234, частина перша статті 1240 ЦК України [1], п. 2.7 Глави третьої Розділу другого Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [2]).

Відповідно до зазначених вище статей заповідач може зобов’язати спадкоємця до вчинення певних дій немайнового характеру, зокрема щодо

розпорядження особистими паперами, визначення місця і форми здійснення ритуалу поховання.

Разом із тим, якщо використати таку можливість, скориставшись нормами чинного цивільного законодавства України, таке розпорядження заповідача, скоріш за все, може виявитись нездійсненним і останнє волевиявлення фізичної особи в межах заповіту матиме силу «де-юре», але не «де-факто».

Це пов'язано із тим, що момент ритуалу поховання відбудеться раніше, ніж спадкоємці за заповітом дізнаються про розпорядження заповідача відповідного змісту. Адже, згідно зі ст. 1255 ЦК України законодавець закріпив так звану гарантію про неприпустимість розголошення інформації як про факт складання самого заповіту, так і про його зміст, що має відповідну назву «таємниця заповіту», відповідно до якої нотаріус, інша посадова, службова особа, яка посвідчує заповіт, свідки, а також фізична особа, яка підписує заповіт замість заповідача, не мають права до відкриття спадщини розголошувати відомості щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту.

Так, як правило, канони всіх світових релігій (буддизм, індуїзм, іудаїзм, християнство, іслам тощо) передбачають ритуал поховання або в день смерті фізичної особи, або на третій день після її смерті [3]. А строк для прийняття спадщини відповідно до норм чинного цивільного законодавства України триває, за загальним правилом, шість місяців з часу її відкриття (ст. 1270 ЦК України). Таким чином, якщо заповідач за свого життя не повідомить своїх спадкоємців про свою волю щодо місця і форми здійснення ритуалу поховання, це буде неможливо здійснити вже потім, коли триває процедура прийняття спадщини, в межах якої і відбувається ознайомлення спадкоємців зі змістом заповіту.

На підставі викладеного, можна дійти висновку, що можливість, передбачена нормами чинного цивільного законодавства нашої держави щодо визначення місця і форми здійснення ритуалу поховання в межах заповіту, має декларативний характер і в реальному житті не матиме шляхів своєї реалізації, залишаючись закріпленою виключно в межах одностороннього правочину під назвою «заповіт».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

2. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Порядок, затверджений Міністерством юстиції України від 22 лютого 2012 р. № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012 р. – № 17. – Ст. 632.
3. Похороны в разных религиях. – Режим доступу :https://ritual.ru/poleznaya-informacia/articles/pohorony-v-raznyh-religiyah/.

Берназ Дмитро Васильович,
викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ПОЗАСУДОВІ ІНСТАНЦІЇ В ГАЛУЗІ СПОРТУ

Необхідно зазначити, що в Україні на відміну від більшості зарубіжних країн відсутня чітка структура позасудових інститутів розгляду спортивних спорів. Так склалося, що серед спортивних федерацій чи асоціацій тільки Федерація футболу України має окремі спеціалізовані органи, що вирішують спортивні спори. Таких органів є два види: органи вирішення дисциплінарних спорів та органи, що вирішує спори між професійними клубами та професійними футболістами.

До міжнародних органів вирішення спортивних спорів можна віднести Спортивний арбітражний суд (CAS), Міжнародну раду з питань спортивного арбітражу (ICAS), а також органи з розгляду спортивних спорів, що функціонують при федераціях.

До останніх, для прикладу, можна віднести Дисциплінарний комітет ФІФА, який відповідно до ст. 64 Дисциплінарного регламенту ФІФА вправі не виконувати рішення CAS, у випадку якщо сторони спору не розглянули спір у юрисдикційному органі ФІФА або в національної федерації як органі першої інстанції, а відразу звернулися до CAS як суду першої інстанції [1].

Спортивним арбітражним судом (CAS) є незалежний міжнародний арбітражний орган, який уповноважений вирішувати спортивні спори. Штаб-квартира суду знаходиться в м. Лозанні, Швейцарія. CAS має два відокремлені підрозділи суду в Сіднеї та Нью-Йорку [2].

Відповідно до ст. R27 Процедурних правил CAS, його основною функцією є вирішення спортивних або пов’язаних зі спортом спорів шляхом арбітражу чи шляхом посередництва у процесі медіації [3].

Вказані спори можемо поділити на дві групи. До першої відносяться комерційні спори, що виникли з договірних, контрактних відносин між

професійними клубами, між клубами та спортсменами, спортивними агентами, спори щодо особливостей трансферної діяльності, договорів щодо передачі чи розподілу телевізійних та інших медіа-прав тощо. До другої групи спорів належать дисциплінарні спори, що розглядаються CAS як судом першої інстанції чи судом апеляційної інстанції у випадку розгляду спору національними органами. Такі спори виникають у випадках порушення встановлених правил, регламентів, вимог чи інших загальноприйнятих нормативних приписів. Крім цього CAS виконує роз'яснювальну роботу, він розробляє численні рекомендації та консультативні висновки щодо різноманітних правових питань, пов'язаних зі спортом [4].

Щодо ICAS, то її основним завданням є спрощення вирішення спортивних спорів за допомогою арбітражу або медіації та захист незалежності CAS і прав сторін. ICAS, що складається з 20 членів, також відповідає за управління справами та фінансування CAS.

CAS має в розпорядженні список арбітрів та забезпечує арбітражний розгляд спортивних спорів за допомогою арбітражу, здійснюваного колегіями у складі одного або трьох арбітрів. Точної кількості арбітрів при CAS не передбачено, проте їх має бути не менше ніж 150 осіб. За загальною практикою у складі CAS перебуває близько 300 арбітрів з понад 85 країн [5].

Відповідно до регламенту CAS місцем розгляду спортивних спорів при CAS вважається м. Лозанна, Швейцарія. Це є імперативною нормою.

Це правило стосується і спеціальних трибуналів ad hoc, місце функціонування яких не впливає на юридичну адресу арбітражу.

Це правило тягне за собою наслідок, що всі спори, що розглядаються CAS, є предметом регулювання Швейцарського Закону «Про міжнародне приватне право», який гарантує процедурну послідовність щодо усіх справ у CAS. Рішення CAS є остаточними і можуть бути оскаржені лише з деяких підстав у Федеральному суді Швейцарії.

Варто сказати, що крім ФІФА багато інших міжнародних спортивних федерацій також мають свої власні органи для вирішення спортивних спорів. Однак, їх досить важко назвати незалежними арбітражами, оскільки вони тісно пов'язані зі спортивними організаціями, що відповідають за їх формування та діяльність.

Крім цього, варто зазначити, що деякі федерації забороняють оскаржувати свої рішення в CAS. До таких видів спорту можна віднести регбі та Формула-1. Єдиним виключення з правил, є оскарження рішень органів федерацій вказаних видів спорту, що стосуються застосування Всесвітнього антидопінгового кодексу ВАДА [6].

Підсумовуючи вищесказане, можемо констатувати той факт, що для захисту прав та законних інтересів суб'єктів спортивної сфери існує розгалужена система національних та міжнародних позасудових органів вирішення спортивних спорів. Незважаючи на це, в Україні недостатньо розвинена система таких органів, оскільки виключно футбольна сфера має дієвий механізм вирішення спортивних спорів на національному рівні, а тому існує значна необхідність у створенні Спортивного арбітражного суду при НОК України для забезпечення захисту прав представників інших видів спорту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Залізко О. Спортивний спір : поняття та класифікація / О. Залізко // Національний юридичний журнал : Теорія та практика. – Режим доступу : http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/3/part_2/18.pdf.
2. Спортивний арбітраж / Офіційний сайт Української арбітражної асоціації. – Режим доступу : http://arbitration.kiev.ua/uk-UA/Galuzevi-arbitrazhi/Sportyvnyj-arbitrazh.aspx?ID=492.
3. Procedural Rules of CAS / Official website of Court of Arbitration for Sport. – Режим доступу : http://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html
4. CASові нюанси / Взгляд юриста : Юридический блог компании Jurimex. – Режим доступу : http://jurblog.com.ua/2018/09/13480/
5. Бордюгова Г. Міжнародний спортивний арбітраж: засади й особливості діяльності та словник найуживанішої лексики / : – К.: АВІАЗ, 2015. – 160 с. – Режим доступу : http://noc-ukr.org/attachments/ 160225144504-93c6f037726d77ae4f54f91f62f81003/
6. Спортивний арбітраж / Офіційний сайт Української арбітражної асоціації. – Режим доступу : http://arbitration.kiev.ua/uk-UA/Galuzevi-arbitrazhi/Sportyvnyj-arbitrazh.aspx?ID=492.

Хижняк Анастасія Володимирівна,
асистент кафедри цивільного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ УЧАСТІ БАТЬКА У ВИХОВАННІ ДИТИНИ

Сім'я, родина – найвища цінність на Землі, яка робить життя кожної людини щасливим, повноцінним, плідним. Всім зрозуміло, що батьки

повинні усвідомлювати, що саме вони виконують важливу соціальну роль, адже кожна повноцінна родина є фундаментом здорового суспільства.

На даному етапі розвитку науки необхідно відзначити праці наступних видатних вчених: Є.О.Харитонова, Є.І. Харитонова, Н.Ю. Голубєва, М.С. Бондаренко, Ю.С. Червоний та інші.

Статтею 141 Сімейного Кодексу України передбачено, що мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Однак, в реаліях це не завжди так.

Варто звернути увагу на те, що , як правило, після розлучення батьків, дитина залишається з матір'ю, що зумовлено моральними цінностями материнства, впевненості в тому, що тільки мати може дати їй необхідну любов та турботу. В зв'язку з цим, вважаю за необхідне висвітлити проблему обмеження прав саме батька, тому в даній статті висловлюю рекомендації виходячи з власного практичного адвокатського досвіду.

Перш за все, хочу звернути увагу що законодавством передбачена можливість мирного вирішення питання щодо спілкування з дитиною, шляхом укладання договору про здійснення батьківських прав тим з подружжя, хто проживає окремо. В даному договорі сторони можуть визначити наступне: періодичність та тривалість побачень, матеріальну забезпеченість дитини. Даним договором не може бути обмежене право на спілкування з дитиною.

Однак, трапляється так, що матір не бажає вирішувати такі питання мирно і усіляко чинить перешкоди вільному спілкуванню дитини з її рідним батьком, не дає можливості брати учать у вихованні дитини, бачитися з нею, або навіть не надає інформації щодо навчання, медичного обстеження, проводження дозвілля їх спільної дитини. Так, це незаконно, але ніякої відповідальності на даній стадії мати не несе. Тому, надзвичайно важливо визначити вірну лінію поведінки у разі створення останньою неправомірних перешкод законному праву спілкування з дитиною та її виховання.

Статтею 158 Сімейного кодексу України закріплено право того з батьків, хто проживає окремо, звертатися із заявою до органу опіки та піклування з метою визначення способу участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею. Проаналізувавши умови життя батька, його ставлення до дитини, інші обставии, орган опіки і піклування затверджує графік часу спілкування з дитиною кожного із батьків. Варто зазначити, що рішення органом опіки та піклування, є обов'язковим до виконання.

Однак, часто трапляються випадки, що батьки не дотримуються рішення органу опіки та піклування, ставляючи на перший план не інтереси дитини, а власну неприязнь до колишнього подружжя. Хоча, як зазначалося,

рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання, звертаю увагу, що з практики органи виконавчої служби України не мають права примусити виконувати дане рішення того з батьків, з ким проживає дитина.

З метою уникнення можливих порушень прав батька на можливість спілкування та виховання дитини, з метою стимулювання батьків дотримуватись рішення органу опіки та піклування, Сімейний кодекс передбачає можливість звернення до суду (ст. 159 СК України). Суд визначає способи участі одного з батьків у вихованні сина чи дочки, місце та час їхнього спілкування. І , звертаю увагу, що для суду рішення органу опіки та піклування носить лише рекомендований характер. Для звернення до суду необхідно грамотно скласти позовну заяву, в якій потрібно викласти всі ті факти, що і в заяві до органу опіки та піклування. Звертаю увагу, що батько не обмежений у зборі доказів, тому все залежить від його активної участі у даному процесі (це можуть бути свідчення родичів, друзів, сусідів, вчителів, вихователів і т.д.). Ось і виходить, що чоловікові для того, щоб брати активну участь у вихованні дочки та сина потрібно довести той факт, що він є гідним членом суспільства, гідним громадянином, а потім вже може претендувати на роль батька для рідної дитини.

Під час вирішення спору щодо участі одного з батьків у вихованні дитини береться до уваги ставлення особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення. В окремих випадках, якщо це викликано інтересами дитини, суд може обумовити побачення з дитиною присутністю іншої особи. В практиці далеко непоодинокі випадки налаштування дитини проти батька, видумуючи негативні риси характеру останнього. Досить часто в моїй практиці траплялися випадки, коли колишні дружини бажають бути присутніми при спілкуванні колишнього чоловіка з їхньою дитиною, обгрунтовуючи це «стресовим станом дитини». Тому, в таких випадках я б порадила долучити до даної проблеми дитячих психологів з Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які, після спілкування з дитиною нададуть об'єктивний висновок чи є необхідною присутність матері при таких зустрічах. Виходячи з власного досвіду подібних спорів, можу впевнено стверджувати, що психологи, як правило, надають висновки про те, що для спілкування з дитиною присутність матері не просто не обов'язкова, а й не рекомендована, так як їхні конфлікти негативно впливають на дитину. В окремих випадках на стадії судового розгляду є можливість здійснити психологічну експертизу на факт того, чи є у дитини психологічні травми від спілкування з батьком. Однак, потрібно пам'ятати, що процедура проведення подібної експертизи не досить приємна і некомфортна для дитини, тому

порадила б батькам знайти в собі сили на пошуки компромісів задля щасливого та здорового дитинства дитини.

Підсумовуючи вищевикладене, пропоную визначити рекомендований алгоритм дій у випадку, коли матір чинить перешкоди у спілкуванні з дитиною:

Написати заяву до органу опіки та піклування з метою встановлення графіку зустрічей батька з дитиною;

Одночасно подати до суду позовну заяву про усунення перешкод та встановлення способу участі батька у вихованні дитини.

Після задоволення судом позовної заяви виникає інша проблема – реалізація даного рішення. Графік побачень, знову ж таки, потребує взаємних проступків та домовленості між колишнім подружжям. Але якщо батьки перебувають в стані конфлікту, зробити це неможливо. І саме в такій ситуації батько змушений звертатись до органів виконавчої служби за допомогою у реалізації даного рішення, що також зумовлює виникнення конфлікту та напруженою комунікації. Тому, вважаю, що робота адвоката в подібних справах полягає не лише в допомозі отриманні рішення суду, але і в необхідності консультування сторін про наслідки його невиконання, з усвідомлення спільних інтересів колишнього подружжя – благополуччя та щастя дітей.

Варто зазначити, що законодавством передбачено і методи впливу на матір, яка чинить перешкоди на спілкування батька з дитино, а саме, ст. 159 Сімейного кодексу України передбачено, що особа, яка ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини. А також цією статтею передбачено, що у разі ухилення від виконання рішення суду особою, з якою проживає дитина, суд за заявою того з батьків, хто проживає окремо, може передати дитину для проживання з ним.

Варто зазначити, що не виконуючи рішення органу опіки та піклування тим з подружжя, хто проживає з дитиною, перш за все обмежує власну дитини у її правах, позбавляє її необхідної турботи, тепла та піклування. Адже неправильні та неприпустимі методи виховання дитини можуть призвести до неправильних життєвих установок, може згубно вплинути на світогляд та поведінку, а якщо дитина буде рости в атмосфері довіри, взаєморозуміння, то, як доведено відомими психологами, у підсвідомості буде бажання створити власну міцну сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40-44. – С. 356.

2. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / За ред. Є.О. Харитонової, Н.Ю. Голубєвої. – К., 2008. – 740 с.
3. Цивільне право України: Навчальний посібник / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2009. – 280 с.

Борисова Анастасія Олегівна,
аспірант заочної форми навчання спеціальності 081 «Право»
Міжнародного гуманітарного університету
Науковий керівник – д.ю.н., професор Кізлова О.С.

ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ІНФОРМАЦІЯ» У ПРАВОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

З розвитком теорії інформації та впровадженням її в практику громадської діяльності поступово стали з'являтися терміни «інформація», «інформаційна сфера», «інформаційні процеси». Розвиваються нові суспільні відносини – інформаційні, які вимагають як найшвидшого правового врегулювання з боку держави. Оскільки інформаційні правовідносини є результатом врегулювання суспільних відносин за допомогою певної сукупності правових норм, то дослідження цих відносин одночасно означає і виявлення їх об'єкта – інформації. Сам термін «інформація» з філософської категорії все більше перетворюється в правовий, а далі стає специфічним ресурсом сучасності, об'єктом правових відносин, отже в систему правових знань також внесено нові поняття, пов'язані з інформацією.

Поняття «інформація» в текстах нормативно-правових актів використовувалося вже давно і досить широко, однак самостійне значення поняття набуло в середині 90 рр. XX століття з початком інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяли залученню більшості держав в глобальні процеси, пов'язані з інформатизацією.

За сучасних умов поняття інформації одне з основних для науки і культури, і тому інтерес до нього залишається незмінно високим з тих пір, як з другої половини XX століття, воно міцно увійшло у загальнотеоретичний ужиток. Велика кількість підходів до визначення поняття інформації, що існує в даний час, безперечно, говорить про те, що природничо-наукові галузі знання в цьому питанні досі перебувають в стані пошуку.

Існує багато напрацювань у теорії інформації, кібернетиці, інформатиці, проте в них відсутній розгляд даного поняття саме в контексті інформаційних комунікацій.

До початку промислової революції визначення суті інформації залишалось переважно прерогативою філософів. В XX ст. питаннями теорії інформації стали займатись такі науки, як кібернетика та інформатика. На сьогоднішній день даний термін, крім вищезгаданих наук, розглядається у дуже багатьох галузях знань: у системології, фізиці, математиці, в теорії управління, юриспруденції.

У повсякденному, побутовому значенні інформація – це сукупність відомостей, даних, знань про будь-які процеси або події. Інформація – це абстрактне поняття, що відображає дані про будь-що незалежно від форми їх подання. Поняття «інформація» походить від лат. *informatio*, що означає відомості, роз'яснення, ознайомлення та відноситься до фундаментальних понять, які лежать в основі розуміння світу (час, простір, матерія, енергія і т.д.). Перші згадки про дане поняття сягають ще античної філософії [1].

У теорії інформації Клодом Шенноном (основоположник теорії інформації) інформація визначається як знята невизначеність наших знань про що-небудь [2].

Інший варіант трактування категорії інформація пропонує Е. Тофлер. Як згадується в його праці «Шок майбутнього», чим вище рухатись по часовій шкалі еволюції, тим частіше і швидше змінюються образи та ідеали, що сприймаються суспільством [3].

Найвідоміший автор і теоретик інформації, основоположник кібернетики, Норберт Вінер, визначав інформацію як позначення змісту, отриманого з зовнішнього світу в процесі нашого пристосування до нього і пристосування до нього наших почуттів [4]. Норберт Вінер виділяє та розмежовує поняття «повідомлення» та «інформація». Повідомлення – це будь-яка інформація, яка направлена на приймач (технічний чи біологічний), а інформація – це важливі дані, що цікавлять адресата. Таке виокремлення та поділ є головною характерною рисою функціональної концепції інформації, про яку йтиметься нижче.

Ральф Хартлі узагальнивши концепти робіт Н. Вінера та К. Шеннона в 1964 році ввів в обіг словосполучення теорія інформації [4]. Таким чином, можна стверджувати, що перші і найвідоміші в новітній історії вживання терміна інформація пов'язані з позначенням сигналу в каналі зв'язку, з його технічними характеристиками [5].

Слід розрізняти правове використання поняття «інформації» в його загальновживаному сенсі та використання в якості центрального поняття з метою регулювання конкретних правовідносин, безпосередньо пов'язаних з інформаційними процесами в суспільстві.

Самостійне значення поняття «інформації» тісно пов’язане з перспективою розвитку ринку інформаційних та телекомунікаційних технологій – побудовою «інформаційного суспільства». Відповідно, включення в правову термінологію поняття «інформації», а також інтенсивний розвиток відповідної галузі, «інформаційного права», безпосередньо залежить від прийняття ідеології «інформаційного суспільства», яка ставить перед правовою системою конкретної держави завдання створення найбільш сприятливих з точки зору законодавства умов для його формування, адже право невіддільне від загальносоціальних процесів і з необхідністю реагує на зміни, що відбуваються в реаліях сучасного життя суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Джохадзе Д. В. Античная философия: проблемы историографии и теории познания. – М., 1991. 133 с
2. Shannon, C. E. A Mathematical Theory of Communication // Bell System Technical Journal, 1948. V. 27, pp. 379-423; 623-656.
3. Тофлер Э. Шок будущего. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2002. – 557 с.
4. Винер Н. Кибернетика и общество. – М.: Издательство иностранной литературы, 1958. – С. 31
5. Hartley R. V. L. Information Theory // M.I.T. Mathematics Magazine 1964, pp. 63-78.

Мешков Владислав Владиславович,

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРІВ ПРО КОРИСТУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-ПОСЛУГАМИ

За умов глобалізації світової економіки, соціально-економічних трансформацій сфера надання послуг набуває динамічного розвитку [1]. Від належного правового регулювання сфери договорів про надання послуг, зокрема договорів про користування послугами Інтернету, залежить зростання національної економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках послуг. Однак діючі законодавчі акти, які встановлюють загальні положення щодо зобов’язання, договору про надання

послуг та договорів про надання окремих видів послуг, не мають чіткої та послідовної системи регулювання, у зв'язку з чим з'являються колізії та формується неоднозначна практика вирішення спорів, щодо належного виконання договірних зобов'язань щодо користування послугами Інтернет.

У літературі зазначається, що Інтернет-послуги є послугами, надання яких здійснюється шляхом передачі або прийому даних по каналах Інтернет [2; с. 114]. Послуги підключення до мережі Інтернет передбачають дії з підключення крайового устаткування, що належить споживачеві послуги на праві власності або іншому праві до мережі Інтернет [3; с. 226].

У літературі висвітлено, що до Інтернет послуг відносять: Інтернет-послуги електронної пошти, тобто дії з привласнення адреси споживачеві послуги і прийому даних на цю адресу, а також зберігання і відправки даних спрямованих споживачем послуги або таких, що прийшли в його адресу; Інтернет-послуги хостингу – дії оператора зв'язку за поданням доступу користувачам Інтернет до інформаційного ресурсу споживача послуги.

Розвиток використання Інтернет-послуг визнається найважливішим компонентом соціально-економічного і науково-технічного розвитку суспільства і держави.

Головною особливістю сфери регулювання договірних відносин щодо користування Інтернет послугами в Україні є відсутність системного підходу держави до питання «ІТ прав» (визначення, комплексні механізми, процедури і правила). Питання доступу до мережі Інтернет, її використання, а тим паче обмеження (блокування і фільтрація) описуються уривками норм, що містяться у різних законодавчих актах.

Для того, щоб довести інформацію до користувачів, необхідно не лише створити свій сайт, але і надати користувачам можливість отримати до нього доступ.

Для забезпечення можливості користування сайтом він має бути розміщений на сервері провайдера, підключеному до мережі Інтернет. Для цього з провайдером укладається договір інтернет-послуг хостингу.

На практиці виділяються декілька видів хостингу [4; с. 89]. Віртуальний хостинг – сервер з множиною сайтів, що мають різні доменні імена. Управлінням і підтримкою працездатності сервера займається хостинг-провайдер. Користувачеві надається частина серверного простору для розміщення на ній даних. Це простий і зручний у використанні вид хостингу, але через те, що окрім сайту користувача на сервері знаходяться і інші сайти, він підходить тільки для невеликих проектів.

Виділений хостинг – користувач повністю володіє сервером з окремою оперативною системою і програмним забезпеченням. Хостинг-провайдер

забезпечує тільки роботу сервера, при цьому установкою програмного забезпечення, адмініструванням хостингу займається власник сервера. Виділений хостинг може розміщуватися на віртуальному і фізичному сервері.

Віртуальний виділений сервер (Virtual Private Server) – послуга, у рамках якої користувачеві надається відособлена частина дискового простору, серверні ресурси, власні IP- адреси, порти і ін. Власник VPS може самостійно працювати з різноманітними файлами, встановлювати і настроювати будь-які програми і додатки. Таким чином, VPS є віртуальною копією окремого фізичного сервера, але коштує значно дешевше, оскільки на одному фізичному сервері може бути розміщено декілька віртуальних, які провайдер хостингу може продати різним користувачам. Виділяються віртуальні сервери без підтримки (unmanaged), що притягають своєю дешевизною, але що вимагають значних знань для створення на них сайтів, і підтримувані (managed) віртуальні сервери, які коштують значно дорожче, але власник сайту може направити усі свої зусилля на збільшення популярності сайту без необхідності його технічної підтримки.

Фізичний виділений сервер (dedicated server) – при цьому виді хостингу користувачеві надається окрема фізична машина. Використовується для додатків, які мають великі вимоги до ресурсів і (чи) не можуть знаходитися на одному сервері з іншими.

Colocation – договір хостингу, при якому провайдер не надає власникові сайту частину дискового простору, а розміщує сервер користувача у своєму приміщенні (дата-центре) і забезпечує постійне підключення сервера до мережі Інтернет, а також його технічне обслуговування.

Хмарний хостинг (cloudstorage) – автоматизована система зберігання даних на численних серверах. Дані зберігаються і обробляються в так званій хмарі, тобто сервера для клієнта сполучені і є єдиним цілим. На цих серверах зберігаються численні сайти клієнтів, які розділяють між собою усю потужність сховища. Головна особливість хмарного хостингу – це можливість купівлі ресурсів по потребах і плата за послуги залежно від навантаження на сервер. Чим більше ресурсів спожиті сайтом, тим більше платить його власник.

Питання правової регламентації договорів про користування Інтернет послугами стикається з великою кількістю проблем, зумовлених відсутністю достатньої правової регламентації у чинному законодавстві цієї сфери суспільних відносин. Але водночас це надає юристам широке поле для реалізації своїх професійних знань і творчих амбіцій при розробці проектів договорів з відповідних питань, оскільки цивільне законодавство прогалини

нормотворчої діяльності законодавця дозволяє «закривати» договірним регулювання відносин учасників суспільних відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ІТ-право. Теорія і практика: Навчальний посібник / За редакцією Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової. – Одеса: Фенікс. – 2019. – С. 6.
2. Клименко О. Інформаційні системи і технології в обліку: Навчальний посібник/ Олександр Клименко; М-во освіти і науки України, Полтавський ун-т споживчої кооперації України. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 319 с.
3. Шквір В. Інформаційні системи і технології в обліку: Практикум/ Володимир Шквір, Анатолій Загородній, Олег Височан. – К.: Знання , 2006. – 429 с.
4. Аляб'єва Н.В. Договір про надання послуг у мережі Інтернет: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Наталія Вікторівна Аляб'єва. – Х., 2010. – 197 с.

Пєструєв Дмитро Миколайович,

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник – д.ю.н., професор Харитонов Є.О.

ІНСТИТУТ ВЕДЕННЯ ЧУЖИХ СПРАВ БЕЗ ДОРУЧЕННЯ В РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Недоговірні зобов'язання , що виникають з односторонніх правомірних дій, викликають інтерес науковців не одну сотню літ. Слід зазначити, що зазначені зобов'язання сягають своїм корінням у право Стародавнього Риму.

Давньому Риму була відома велика кількість різноманітних зобов'язань. Римляни провели їх класифікацію, критерієм якої здебільшого виступали підстави їх виникнення. Так, Гай в «Інституціях» зазначає, що головний поділ зобов'язань розпадається на два види: кожне зобов'язання виникає або з договору, або з правопорушення. Зобов'язання за договором він поділяв на чотири види: ті, що виникають унаслідок передачі речі, або з урочистими словами, або в письмовій формі, або за простою угодою [1, с. 98].

О.Д. Кутателадзе зазначає, що в римському праві система підстав виникнення зобов'язань є більш структурованою, ніж в сучасному цивільному праві України : зобов'язання, що виникають з договорів, зобов'язання, що виникають із ніби-договорів, зобов'язання, що виникають із деліктів, зобов'язання, що виникають із ніби-деліктів [2, с. 6].

Римське право після класичного періоду інститут ведення чужих справ без доручення (а також і інститут безпідставного збагачення) відносило до квазіконтрактів.

Терміном «зобов'язання ніби з контрактів» позначаються ті випадки, коли між двома сторонами, що не перебувають між собою в договорі, встановлюються зобов'язальні відносини, які за своїм характером і змістом подібні договірним зобов'язанням. У цьому випадку зобов'язання виникають або з односторонніх правочинів, або з деяких інших фактів, які не є ні договором, ні недозволеною дією. Така назва свідчить про те, що спірні питання про умови і межі відповідальності сторін вирішуються аналогічно тому, як вони вирішуються стосовно відповідних договорів [3, с. 502-503.].

Ведення чужих справ без доручення мало місце тоді, коли особа (гестор) вела справи іншої особи (домінуса), не маючи відповідного доручення від нього. Необхідними умовами виникнення такого зобов'язання були:

1. Фактичне ведення чужої справи без доручення. Останні слова, як зазначають автори підручника «Римське право» О.А. Підопригора та Є.О. Харитонов, було додано до назви цього зобов'язання вже пізніше, аби підкреслити його позадоговірний характер. Власне ведення полягало в здійсненні різноманітних дій на користь домінуса (одна або кілька справ або управління майном). Не мали значення обсяг справи, характер і її зміст. Важливо було його здійснення, вияв піклування про чужу справу фактично, а не на словах [4, с. 417]. Мало значення лише те, щоб особисто перед домінусом гестор не мав жодного обов'язку здійснювати ці дії ні за договором, ні за законом.

2. Відсутність доручення. Виникнення зобов'язання з ведення чужих справ без доручення можливе при тій умові, коли відсутнє не тільки доручення, але й інший договір між гестором та домінусом, а також спеціальна вказівка закону, адміністративного акту та інших правових підстав, які б зобов'язували гестора здійснювати дії в інтересах інших осіб.

Однак гестор повинен розуміти, що він діє в чужих інтересах, а не у власних, запобігаючи шкоді, що загрожує іншій особі. Якщо у нього немає мети захистити інтереси іншої особи, або він розраховує отримати від таких дій вигоду для себе, то зобов'язання з ведення чужих справ без доручення не виникають.

3. Турбота про чуже майно повинна була мати доцільний, господарсько виправданий характер. При цьому гестор мав виходити з припущення, що домінус схвалить його дії, тому піклування про чужу справу повинно зумовлюватися інтересами домінуса.

4. Для того, щоб виникло зобов'язання ніби з договору, ведення справи мало відбуватися за рахунок домінуса. Витрати гестора, здійснені ним на користь домінуса при здійсненні його справ, підлягають відшкодуванню, оскільки його турбота про чужу справу не може бути розцінена як бажання обдарувати домінуса.

5. При цьому праця гестора по веденню чужих справ без доручення оплаті не підлягала. Це пов'язано з тим, що відносини гестора і домінуса ґрунтувалися на взаємній довірі, повазі, і оплачувати таку послугу вважалося явищем ганебним, недостойним [5, с. 332].

6. Зобов'язання виникає навіть у тому разі, якщо не було досягнуто мети, на досягнення якої були спрямовані дії гестора. Виникало воно також незалежно від бажання чи небажання домінуса схвалити відповідні дії. Суд може схвалити дії гестора, якщо визнає їх доцільними, розумними та виправданими.

Гестор, який взявся за ведення чужої справи, зобов'язаний був вести її зі всією старанністюі ретельністю, як свою власну справу. Він відповідав за будь-яку вину, в тому числі й за легку недбалість. Більше того, якщо дії гестора не будуть схвалені і визнані домінусом доцільними, він зобов'язаний відновити попередній стан майна, яким воно було до початку ведення справи. Однак, як уже зазначалося, гестор мав право відшкодувати витрати з ведення справи.

По завершенні справи гестор зобов'язаний був повністю звітувати перед домінусом і передати йому все набуте по справі.

При схваленні дій гестора домінус зобов'язаний був прийняти звіт. Однак якщо суд визнає їх доцільними, господар, навіть не схвалюючи, зобов'язаний прийняти звіт і відшкодувати витрати по справі. У свою чергу, він може вимагати від гестора надання повного звіту і передачі всього одержаного в результаті ведення справи.

Таким чином, аналіз інституту ведення чужих справ без доручення у римському приватному праві дозволяє зробити висновок про те, що він був реципований у цивільне право України у основних його ознаках і характеристиках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Памятники римского права: Законы ХП таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. – Москва: Зерцало, 1997. – С. 98.
2. Кутателадзе О.Д. Підстави виникнення зобов'язань за римським приватним правом і сучасним цивільним законодавством України. Автореф. Дис.. канд..юрид наук. – Одеса, 2006. – С. 6.

3. Римское частное право: учебник / под. ред. проф.И.Б. Новицкого и проф. И.С.Перетерского. – Москва: Юристъ, 1996. – 544 с.
4. Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право: підручник. – 2-ге вид. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 417.
5. Орач Є.М., Тищик Б.Й. Римське приватне право: Підручник. – К.: Ін Юре, 2012. – С. 332.

Писаренко Марина Олександрівна,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – д.ю.н., доцент Давидова І.В.

КОНТРАКТИ В РИМСЬКОМУ ПРАВІ

Формування поняття правочину є порівняно пізнім результатом юридичного аналізу. Правовим системам стародавнього світу, включаючи римське приватне право, було невідоме поняття, котре охоплювало б як договори, так і односторонні юридичні дії приватноправового характеру. Лише в середині XVIII ст. в деяких національних правових системах Європи починають використовувати терміни «actus juridicus», що означає правочин у сучасному розумінні. Разом з тим, деякі цивілісти [1, с. 333] вважали, що ще римські юристи вживали термін «negotium», розуміючи під ним не тільки «справу», але й «правочин». Однак, це не є рівнозначним сучасному значенню даного слава в юридичній термінології. Загалом, мова йшла все ж таки про контракти.

І. Б. Новицький стверджував, що в римському праві говорилося саме про правочини (а не про контракти). Зазначалося, що вони можуть бути nullum (неукладеними), nullius (нікчемними), а так само їх можна resindere (вважати недійсними), dissolvere (розірваними), distrahere (такими, що позбавлені юридичної сили). Однак, попри вживання терміну (negotium), він все ж таки не мав такого широкого застосування в римському праві, як контракт) або пакт, очевидно, тому, що цих категорій для характеристики підстав виникнення зобов'язань, які не є деліктами, було цілком достатньо [2].

М. М. Агарков визначав правочини як правомірні юридичні дії, що вчиняються однією або кількома особами, котрі виступають у якості суб'єктів майнових (цивільних) прав, і встановлюють, змінюють, припиняють цивільні правовідносини, на встановлення, зміну або припинення яких вони спрямовані [1, с. 360].

Римське приватне право розрізняло договірні і як би договірні зобов'язання, але узагальнюючої категорії для підстав виникнення цих

зобов’язань не знало.

При патріархально-натуральному господарстві застосовувалася обмежена кількість типів договорів. Так, римлянами використовувався договірnexum, який укладався у формі складного обряду та розглядався римськими юристами [3, с. 224; 4, с. 116; 5, с. 122].

І. Б. Новицький зазначає, що важко припустити, щоб і в цей віддалений період римської історії можна було обійтися без продажу і купівлі речей, передачі їх у тимчасове користування тощо, проте немає ніяких відомостей щодо того, як потрібно було в той час оформляти правочини подібного роду, щоб вони мали обов’язкову силу [5, с. 122].

На рубежі III-II століть до н.е. у вигляді підстави виникнення зобов’язання стали розглядатися випадки письмової фіксації, які спочатку використовувалися римлянами як записи в спеціальних книгах для реєстрації боргів. Як зазначає Д. В. Дождєв, домовладика вів облік витрат і надходжень в домашній бюджет в спеціальній книзі, заносив туди імена боржників. Запис сам по собі не встановлював борг, лише реєстрував його. Однак, якщо за угодою з боржником борг за якої-небудь підстави фіксувався кредитором як сплачений, а потім заносився в книгу витрат у якості грошової позики, то такий борг змінювалася на контракт [6, с. 547-548]. Ці літеральні контракти до кінця класичного періоду стали зливатися з розвинутою письмовою стипуляцією. Поступово записи в прибутково-видаткових книгах замінювали більш простими формами записів боргів.

На початку нашої ери у римлян з’являються реальні конфакти, які для надання їм юридичної сили крім угоди вимагають фактичної передачі речі. Таким чином вчинялися позика, морська позика, поклажа, фідуціарний договір і застава. Д. В. Дождєв вважає, що вимога передачі має походження з стародавніх магічних уявлень, відповідно до яких сам факт контакту з чужою річчю вів до особистого підпорядкування її визнаному господареві [6, с. 550].

Подальші потреби розвитку цивільного обігу спонукали римлян надавати позовний захист угодам, які не охоплювалися встановленим переліком форм договорів, що використовувалися. Як зазначає І. Б. Новицький, під тиском вимог господарського життя сторона, яка виконала зобов’язання, встановлене договором, що виходило за рамки замкнутого переліку контрактів, отримала позов для спонукання іншої сторони до виконання її зобов’язання [5, с. 200]. Це так звані безіменні контракти: договір міни, комісія, інспекція, прекарій. І якщо римське приватне право так і не визнало юридичну силу за будь-якою угодою, що не суперечить закону, римляни згодом надали позовний захист окремим угодам, хоча вони не охоплювалися визнаним переліком консенсуальних

контрактів [4, с. 133].

В ході свого розвитку римська юридична традиція конкретизувала умови дійсності договорів: 1) як будь-яка домовленість, договір передбачає вираження волі осіб, які його вчиняють; при цьому обидві волі повинні бути узгодженими між собою (convenire – «сходяться на одному»); 2) законність змісту договору, тобто договір не повинен мати своїм предметом дію, що порушує норми права; до протизаконної домовленості відносять і домовленість, що суперечить моралі чи «добрим звичаям» (наприклад, недійсне зобов'язання не вступати в шлюб); 3) зобов'язання повинно мати визначеність змісту, тобто договір, який страждає повною невизначеністю змісту, є недійсним. Зокрема, зобов'язання поділяли на визначені (коли зміст зобов'язання ясно і точно визначено в самому договорі) та невизначені (якщо в договорі дається лише критерій, за допомогою якого можна встановити зміст зобов'язання, або вказується коло предметів, з числа яких боржник зобов'язаний надати якийсь один); 4) предметом зобов'язання повинна бути можлива дія, тобто не може існувати зобов'язання, якщо його предмет неможливий; неможливість дії могла бути: фізичною (тобто таку дію фізично неможливо здійснити), юридичною (наприклад, продаж речі, яка не може бути відчужена (вилученої з обороту), моральною; 5) дія, що є предметом договору, має становити інтерес для кредитора. [7, с. 84-85] Такі умови дійсності є виваженими, ґрунтовними та відповідали принципу справедливості.

Отже, римське право містило в собі витоки формування інституту правочинів і справило величезний вплив на розвиток права в континентальній Європі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агарков М. М. Понятие сделки по советскому гражданскому праву / Избранные труды по гражданскому праву в 2-х т. – Т. II. – М.: Центр ЮрИнфоР, 2002. – С. 333-360.
2. Новицкий И.Б. Недействительные сделки. Вопросы советского гражданского права. Изд-во АН СССР, 1945.
3. Пухан И., Поленак-Акимовская М. Римское право. пер. с макед. / Под ред. В. А. Томсинова. – М. : Зерцало, 1999. – 448 с.
4. Иоффе О.С., Мусин В.А. Основы римского гражданского права. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1974. – 156 с.
5. Новицкий И.Б., Перетерский И.С. Римское частное право: учеб. – М. : Юрид. лит., 1996. – 464 с.
6. Дождев Д.В. Римское частное право. – М. : НОРМА, 2003.– 784 с.

7. Давидова І.В. Формування категорії правочинів як інституту приватного права: деякі питання. Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія Право. – 2018. – Вип. 48. Т. 1. – С. 83-85.

НА ПОЧАТКУ НАУКОВОГО ШЛЯХУ

ВІД РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ДО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Баланюк Тетяна Сергіївна,
студентка 1 курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ЛІЗИНГОВА УГОДА ВДАЛА АЛЬТЕРНАТИВА КРЕДИТНОМУ ДОГОВОРУ

Донедавна серед українців панував такий вид договору як кредитний, який підкорив максимальну аудиторію, своїми привабливими умовами. За допомогою, вищевказаного договору, зародило та відновило свою роботу, більшість юридичні та фізичних осіб підприємців. Суттю вище указаної угоди виступають кошти, що надаються кредитодавцем (банком або іншою фінансовою установою) споживачів на придбання продукції.

З приходом економічної кризи, вигідний вид договору, на перший погляд, відійшов на другий план. Аналізуючи всю нормативно – правову та соціальну ситуацію, яка стала дуже гострою в наш час, можна запропонувати досить альтернативний метод фінансування витрат на оновлення матеріальної бази і модифікацію виробництва. Цією альтернативою може стати лізинг, який в літературі порівнюють з орендою та кредитним договором.

Особливістю лізингової угоди являється: по-перше перевага лізингу порівняно з кредитним договором є відсутність зобов'язань щодо застави, так як майно перебуває на балансі лізингодавця, по-друге при отримані кредиту клієнт займається особисто, по-третє на предмет лізингу не може бути накладений арешт, стягнення третіх осіб. Одним з головних юридичних ознак, що відрізняють договір лізингу від інших різновидів договору оренди, є обов'язок орендодавця купити вказаний орендарем предмет лізингу у продавця, визначеного за загальним правилом орендарем або орендодавцем в силу виключення, передбаченого договором лізингу [1].

У світовій практиці немає єдиного визначення терміна «лізинг». За своєю природою це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених коштів [2, 260]. В країнах світу лізинг посідає одне з перших місць в економіці багатьох країн і є ознакою їхнього прогресивного розвитку. В США цей вид договору є найбільшим джерелом зовнішнього фінансування. В Україні причиною гальмування розвитку лізингу являється нерозуміння переваг, даного договору, вітчизняними підприємствами. Лізинг є інноваційним інструментом, який направляється на залучення капіталу та має чимала значення у період економічної кризи. На першому етапі залучення такого виду договору, як лізинг можна вирішити ряд проблем: підвищити купівельну спроможність, подолати значну безробітність, яка сформувалася за останній час, також розвиток лізингу дозволить: здійснити технічне та технологічне переоснащення підприємства; прискорити розвиток малого та середнього бізнесу; збільшити обсяг інвестицій у національну економіку; підвищити обсяги реалізації нового обладнання [3, 106-113]. Практика іноземних країн показує, що лізинг вигідний інноваційний інструмент для вирішення всіх проблем, які сформувалися останнім часом в державі. Рівень розвитку лізингових послуг визначають: нормативно-правове регулювання ринку лізингу; державна підтримка; макроекономічні умови; стан інвестиційного ринку; можливості бухгалтерського та податкового обліку [4, 125]. Даний вид угоди може стати гарним стимулятором для підприємств, які занепадають. Для того щоб бути на крок попереду від сьогоднішнього дня потрібно подолати ряд законодавчих неточностей, які не дають повноцінно функціонувати лізингової угоди. Слід виділити такі:

1. Знизити вартість лізингу адже він являється зависоким, а тому малодоступним для малих та середніх підприємств. Більшість лізингових угод передбачать авансовий платіж, середня величина якого становить 20% від вартості предмету лізингу. Відсоткова ставка вище за кредит.

2. Збільшити вторинний ринок. Відомо що, досить активно функціонує автомобільний ринок, тому було би вдало дозволити використовувати сільське господарство та медицину.

3. Труднощі виникли при аналізі потенційних лізингоотримувачів, через відсутність достатньої інформації про кредитну історію. Дана проблема стосується нерозвинутого кредитного бюро, які почали своє функціонування в 2005 році та налічую три бюро в Україні.

4. Запровадження Закону України «Про фінансовий лізинг» визначив правові рамки для операцій з фінансового лізингу. Угода з оперативним трактується як оренда.

5. Нотаріальна реєстрація, яка додає фінансового навантаження для лізингоотримувачів котрі повинні заплатити 5% від суми операцій за договором

6. Розширити коло суб'єктів. Лізингова угода укладається з суб'єктами підприємницької діяльності.

Отже, для того щоб досягти інноваційного прогресу в сфері лізингового бізнесу та подолати всі перешкоди альтернативної політики, держава повинна провести ряд змін, котрі прискорять функціонування в даній політиці. Саме тоді це буде новим ковтком повітря для підприємств, які зможуть підвищити обсяг виробництва, збільшить обсяг працівників цим самим надасть соціально-економічного розвитку та фінансово – економічного розвитку вітчизняній економіці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про фінансовий лізинг» // ВВР. – К., №723/97Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI
2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар/За ред. Є.О.Харитонова, О.М.Калітенко. – Одеса: Юридична література, 2014р. – 260 с.
3. Онищук Я.В. Розвиток лізингу в Україні / Я.В Онищук // Фінанси України. – 2005. – №7. – С. 106-113
4. Горбатенко О. А. Проблеми та перспективи розвитку лізингових відносин в Україні / О. А. Горбатенко // Фінанси України. – 2012. – № 13. – с. 125.

Береза Уляна Ігорівна,

студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ РЕКЛАМНИХ ПОСЛУГ З БЛОГЕРАМИ/INFLUENCERS/ЛІДЕРАМИ ДУМОК

В наш час в соціальних мережах з'явилися тисячі лідерів думок із найрізноманітнішими характеристиками і цільовими аудиторіями. Висока популярність блогерів, у свою чергу, диктує високий інтерес рекламодавців до соціальних мереж. На даний момент бренди часто вирішують просувати свої продукти у популярних блогерів у Facebook, Instagram і YouTube, що є одним із найефективніших форматів популяризації продукту. Але в Україні

механізм такої співпраці належним чином не врегульовано і від цього в певних випадках страждає як одна сторона, так й інша.

Останні дослідження IZEA показують, що 36% користувачів Instagram, Facebook, і YouTube роблять покупки під впливом блогерів та лідерів думок. Насамперед варто з'ясувати хто ж такий блогер і яка його роль у здійсненні реклами на просторах Інтернету? Блогери – це особа, яка веде свій Інтернет-щоденник (блог), лідер суспільної думки. В Україні така діяльність, що приносить непоганий заробіток, і досі залишається нелегалізованою, хоча в більшості країн Європи цей процес пішов значно вперед.

Незважаючи на те, що реклама в Інтернеті дуже поширена і має свої особливості, у Законі України «Про рекламу» немає визначення «Інтернет-реклама», не містить він щодо неї й жодних спеціальних норм. Саме в цьому і опосередковується найбільша проблема таких правовідносин. В більшості випадків відносини з блогерами з приводу реклами не мають ніякого юридичного підґрунтя. Магазин чи бренд не можуть укласти договір про надання реклами з фізичною особою, а статус юридичної особи чи фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності є далеко не у кожного. Зазвичай, активні блогери з великим охопленням людей займаються веденням сторінок у соціальних мережах на професійній основі. Оскільки блогер здійснює самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик діяльність з метою досягнення певних економічних чи соціальних результатів та одержання прибутку, то він повинен здійснити реєстрацію своєї діяльності як фізичної особи – підприємця та сплачувати податки, встановлені державною.

Договір про надання послуг в мережі Інтернет не має окремого правового регулювання, але оскільки він відноситься до договорів про надання послуг, отже регулюється загальними законодавчими положеннями щодо договорів про надання послуг, а також і загальними положенням договірного права. Але також не варто забувати, що він має свої певні особливості.

Істотними умовами договору про надання рекламних послуг influencers є умови щодо предмету, строку та ціни.

Під предметом договору розуміється основна дія (зобов'язання), яка визначає спрямованість договору: передача майна у власність або в користування, виконання роботи, надання послуги тощо. Предметом договору про надання блогерами рекламних послуг в соціальних мережах, можуть бути послуги щодо створення рекламних постів, відео- чи фотоконтенту, налаштування чи коректування вже реальної реклами під свою аудиторію. У договорі також можуть визначатися вимоги щодо змісту

матеріалу, що планується опублікувати. Замовник має залишити за собою право погодження публікації перед оприлюдненням.

Наступною істотною умовою вважається строк. У договорі про надання рекламних послуг, що укладається з блогером, повинен бути чітко зазначений термін продовж якого буде створено, налаштовано чи протягом якого строку будуть надатися послуги щодо ведення рекламної кампанії.

Що стосується ціни договору, то блогери завжди виконують умови щодо розміщення реклами за окрему платню, яка може відрізняти залежно від виду реклами (окрема публікація, кілька публікацій чи проведення конкурсу з певним товаром, також це може бути фото чи відеопублікація, текст, складений самостійно чи запропонований рекламодавцем). Варто зазначити про порядок проведення розрахунків між сторонами. Наприклад, шляхом передплати чи безпосередньо після здійснення рекламної послуги. Щоб уникнути ризику видалення публікації після оплати, варто прив'язувати її частину до періоду, на протягом якого повинен «провисіти» пост чи рекламний ролик. Наприклад, якщо потрібно, щоб публікація існувала три місяці, можна зазначити, що 25% оплати будуть переведені блогеру після спливу цього строку.

З юридичної точки зору, найкращим способом буде укласти договір, в якому співробітництво з блогером буде прописано по Закону України «Про рекламу». Щодо розміщення останньої, даний Закон містить положення, що «реклама має бути чітко відокремлена від іншої інформації так, щоб її можна було ідентифікувати як рекламу» [2]. Тому вважається доцільним надпис над публікацією «реклама». Бренди зазвичай не хочуть бачити такого надпису, але з нею можна уникнути відповідальності згідно з статтею про приховану рекламу та сплати штрафу починаючи від п'ятикратного розміру виготовлення останньої. Блогер, тобто розповсюджувач реклами, у свою чергу, несе відповідальність згідно з ч.4 ст.27 ЗУ «Про рекламу» – у п'ятикратному розмірі від вартості розповсюдження.

Таким чином, замовляючи рекламні послуги у блогерів, щодо розміщення реклами в мережі Інтернет не варто забувати про те, що будь-яка домовленість вимагає належного закріплення з метою захисту своєї позиції та страхування від потенційних ризиків та спорів. Кращим способом такого захисту є деталізований договір.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний Кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 р. із змінами та доповненнями (в ред. від 07.03.2018 р.) // Відомості Верховної Ради

України (ВВРУ). – 2003. – №40-44. – с. 356. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n4306
2. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996р. із змінами та доповненнями (в ред. від 26.07.2018 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВРУ). – 1996. – №39. – ст. 181. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80

Білець Лілія Миколаївна,
студентка 2 курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Спасова К.І.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

В умовах переходу до ринкових відносин одним з актуальних завдань є дослідження порядку реєстрації фермерських господарств, адже у даний час сільське господарство в цілому як галузь перебуває в занедбаному стані, хоча в ній,як і раніше, зайнята значна частина працездатного населення.

Вітчизняне аграрне законодавство переживає бурхливий розвиток, перехід від планової економіки до ринкових відносин спричинив значні зміни правового статусу учасників цивільного обігу [5, с. 65].

Виникає необхідність дослідження нормативної бази, щодо порядку державної реєстрації фермерського господарства (далі – ФГ). Варто зупинитися в першу чергу на положеннях Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [2]. Цим законом врегульовано відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; визначено поняття, принципи державної реєстрації, порядок її проведення, перелік документів, що подаються, строки;зазначено хто може бути заявником, суб'єктом державної реєстрації, повноваження державного реєстратора та інше.

Державна реєстрація ФГ відбувається також у відповідності до Закону України «Про фермерське господарство», який визначає засади створення та діяльності ФГ [3]. У законі визначено поняття ФГ, порядок його створення, реєстрації, членство, органи управління, їх повноваження, діяльність ФГ, його майно та землі, а також порядок припинення та відповідальність за порушення закону.

Створення та діяльність ФГ нерозривно зв'язані із землею. Отже, Земельний кодекс України також регулює діяльність таких господарств у відносинах, що стосуються використання земельних ділянок [1]. Наприклад, ст. 31 Земельного кодексу визначає склад земель ФГ, ст. 121 визначає норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам для ведення ФГ і так далі.

Невід'ємною частиною нормативної бази державної реєстрації ФГ як і інших юридичних осіб є Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи затверджений Наказом Мінюсту (який деталізує процедуру проведення державної реєстрації відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань») [4].

Державна реєстрація ФГ проводиться державним реєстратором в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі –ЄДР).

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» при створенні ФГ заявник в обов'язковому порядку подає державномуреєстратору наступні документи:

1. заяву про державну реєстрацію створення юридичної особи за формою 1;
2. рішення або протокол зборів членів ФГ про його створення (оригінал чинотаріально засвідчена копія);
3. статут господарства.

Також, в ЗУ «Про фермерське господарство» (ст. 8) передбачено наявність у громадян України, які виявили бажання створити господарство, земельної ділянки на праві власності або користування.

Документи для державної реєстрації подає засновник або уповноважена належним чином особа. Документи приймаються згідно опису, копія якого видається заявнику. Державна реєстрація проводиться на протязі 24 годин за умови відсутності підстав для зупинення та відмови. Первинна реєстрація юридичної особи є безкоштовною. За результатами реєстрації видається виписка з ЄДР з підписом та печаткою державного реєстратора. Виписка та статут публікуються на офіційному сайті Міністерства юстиції України.

Законом України «Про фермерське господарство» (ст. 8) передбачено створення та діяльність сімейного ФГ без статусу юридичної особи. Ця норма є нововведенням та прийнята нещодавно в 2016 році.

Сімейне ФГ без статусу юридичної особи утворюється фізичною особою – підприємцем одноосібно або разом з членами сім'ї на підставі договору про створення ФГ.

Отже, можназробитивисновок, щореєстраціяФГ є не складною процедурою. Тим більше,держава підтримує новостворені ФГ у період їх становлення (у перші3 роки післястворення, а у трудонедостатніхнаселених пунктах – 5 років), ФГ з відокремленимифермерськимисадибами, господарства, щорозміщені у гірськихрайонах, на поліськихтериторіях та іншіФГшляхом наданнядопомоги за рахунок державного і місцевогобюджетів.

Проте, більш складним питанням є його подальша діяльність, багато проблемних питань виникають при внесенні змін до ЄДР, наприклад, при спадкуванні, коли у ФГ відсутній складений капітал та інше, це в подальшому і стане предметом дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земельний Кодекс України: від 25 жовтня 2001р. № 2768-III. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14.
2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV. – Режим доступу: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/755-15.
3. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 р. № 973-IV. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15.
4. Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 09.02.2016 № 359/5, зареєстрований Міністерством юстиції України 09 лютого 2016 р. за № 200/28330. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0200.
5. Кримська О. М. Проблеми утворення та функціонування фермерського господарства // Юрист України. – 2011. – № 1(14). – С. 65-70. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2011_1(14)__10

Гедіков Владислав Васильович, Губаль Лілія Вікторівна,
студенти 1 курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗЛОЧИНОМ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В умовах реформування законодавства особливо актуальним стає захист прав і свобод людини. Увага з боку міжнародного співтовариства до питань відшкодування потерпілим шкоди, завданої злочином, обумовлена необхідністю додержання гарантій у сфері забезпечення прав потерпілих від злочину, врахування інтересів жертв злочину в аспекті розкриття злочину, а також процес євроінтеграції нашої держави в європейське співтовариство.

Протягом довгого періоду часу у цивільному законодавстві України не було врегульовано питання відшкодування державою шкоди, завданої злочином. У зв'язку із розвитком суспільства та збільшенням нерозкритих злочинів це питання все частіше зустрічається на практиці та потребує вирішення.

Деякі аспекти відшкодування шкоди, завданої потерпілому, досліджували такі вчені як Ю. О. Заіка, Т.С. Ківалова, О. П. Кучинська, О. Г. Мазалов.

Уперше про потерпілого як центральну особу у зобов'язанні заговорили у Західній Європі у 19-му столітті. Мова йде про Міжнародний пенітенціарний конгрес, на якому безпосередньо повністю відкрилась дана проблема. Багато юристів відстоювали думку про те, що обов'язок компенсувати потерпілому шкоду, завдану злочином, повинен бути юридичним обов'язком держави за принципом взаємної відповідальності громадянина перед державою і держави перед її громадянином [1, с.2].

У законодавстві багатьох країн держава гарантує особам, яким було завдано шкоду внаслідок вчинення злочинів, забезпечення медичної допомоги, пенсії, або догляд відповідно до поданої заяви.

Нідерланди є однією з перших країн, яка ратифікувала Європейську конвенцію про відшкодування потерпілим від насильницьких злочинів. Для отримання відшкодування за рахунок держави не вимагається особистого звернення особи до органів влади із заявою про вчинення злочину, бо достатньо лише самого факту відкриття провадження. У Нідерландах існує Фонд відшкодування шкоди від злочинів. Дана країна є прообразом для ефективного врегулювання відшкодування шкоди в Україні [2, с.38].

Цивільні кодекси УРСР 1922 року та 1963 року не передбачали врегулювання з боку держави даного питання. Із прийняттям нового законодавства порушилося питання й про врегулювання шкоди. Так, у ст. 1177 та 1207 ЦКУ закріплено положення про відшкодування державою шкоди, яка потерпіла від кримінального правопорушення. Це стало значним поштовхом для застосування санкцій до осіб, які завдають шкоди, так як окрім факту заподіяння шкоди , злочинного діяння та причинно – наслідкового зв'язку між ними потрібна наявність особливих умов: особу злочинця має бути не встановлено, або така особа повинна бути неплатоспроможною [4, с.23].

У Єдиному державному реєстрі судових рішень є значна кількість рішень у кримінальних справах, де передбачається відшкодування моральної шкоди, внаслідок вчинення злочину, які можна знайти щодо різної категорії кримінальних справ, користуючись пошуком за відповідними критеріями. Важливим в даному випадку є і практика Конституційного Суду України. Так, до прикладу, згідно окремої думки одного із суддів щодо Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України, зазначається, що людина, яка вчинила злочин, має отримати справедливе покарання, а особи, в тому числі фізичні, які постраждали від цього злочину, – справедливе відшкодування.

На жаль, законодавством не встановлено як підтверджується факт неплатоспроможності та факт невстановлення особи. Також проблемним питанням є те, що не встановлено в якому обсязі відшкодовується шкода та чи можливим є стягнення з держави моральної шкоди [3, с.115]. Ці питання потребують законодавчого регулювання.

Отже, для нашого суспільства питання про відшкодування державою шкоди, завданої злочином, є новим, недостатньо врегульованим з боку влади та теоретично недослідженим з боку цивілістів та практиків.

На сьогоднішній день в Україні, через відсутність спеціального нормативного акту, право особи на відшкодування їй державою шкоди, завданої злочином, є декларативним. На наше глибоке переконання, аби вирішити цю ситуацію, треба прийняти закон, до якого відсилають норми статей 1177 та 1207 ЦК. У законі повинно бути передбачено умови відшкодування шкоди, встановлено чіткий та доступний порядок отримання виплат, встановлено момент виникнення права на відшкодування, критерії визначення неплатоспроможності особи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамович Р. Відшкодування шкоди потерпілим: теоретичні та практичні проблеми / Руслана Абрамович // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vu.ua/article/materials/Analytic/285.html
2. Банчук О.А., Дмитрієва І.О., Малишев Б.В., Саідова З.М. Відшкодування потерпілим від насильницьких злочинів: європейські стандарти і зарубіжне законодавство // За заг. редакцією О.А. Банчука. – К., 2015. – 196 с.
3. Ківалова Т.С. Концептуальні засади визначення поняття та системи зобов'язань відшкодування шкоди за Цивільним законодавством України / Т.С. Ківалова // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 1. – 118 с.
4. Кучинська О. П. Законодавчо захистити права потерпілих / О. Кучинська // Право України. – 1996. – № 7. – 54 с.

Добровольська Наталія Олександрівна,
студентка 4 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ЗНАЧЕННЯ РИМСЬКОГО ПРАВА У ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ В УКРАЇНІ

Римське право є тією культурною і юридичною цінністю, яка продовжує активно впливати на становлення та розвиток сучасного юридичного світу. За визначенням окремих науковців римське право є материнським правом – універсальним, загальним правом, попередником і своєрідним камертоном більш пізніх систем (традицій) європейського права. Західноєвропейська і Східноєвропейська традиції права у правовому сенсі є «дочірні» щодо римського, як ті, що існують і продовжують розвиватися й зараз як елементи відповідних локальних цивілізацій [7, с. 68].У історії людства римське право займає особливе місце: воно пережило народ, який його створив, і двічі підкоряло світ [5, с. 4].

Національні правові системи різних країн формувалися під впливом римського права. Воно являє собою фундамент цивільного права багатьох держав, сприяло розвитку товарного виробництва і комерційної діяльності, появі й розвитку буржуазних відносин взагалі. Римське право є досвідом правового розвитку з характерними йому реальними труднощами, протиріччями і досягненнями, зафіксований протягом унікально тривалого відрізку часу в межах єдиного політичного утворення [3, с. 7].

Визначаючи вплив римського права на право європейських держав, серед таких країн можна виділити певні групи: країни з безпосередньою рецепцією норм римського права: Італія, південь Франції, Іспанія; країни з сильним впливом римського права: Німеччина, Австрія, Нідерланди; країни з обмеженою рецепцією римського права, яка відбувається шляхом запозичення ідей та норм римського права не безпосередньо з першоджерел, а через ті системи, де рецепція відбулась раніше: Польща, Угорщина, Україна; країни, які не зазнали значного впливу римського права: Англія і Ірландія [1, с. 8].

Оскільки римське право є важливою складовою цивілізації та здійснило вплив на формування і розвиток правових систем країн Західної Європи, то його дух через принципи відчутний у європейській правосвідомості, що позначається на вдосконаленні цих національних правових систем. В таких правових системах знайшли відображення й втілення такі важливі принципи цього правового феномену, як космополітизм (на першому плані цінності людства, а не інтереси окремої держави), справедливість (забезпечення рівних прав перед законом, коли кожен отримує можливість діяти відповідно до прав і обов'язків) та індивідуалізм (самовизначеність особи у правовій спільноті). Використання невичерпного рецептивного потенціалу римського права може й надалі слугувати перспективною складовою формування і вдосконалення універсальної системи права.

Сучасному європейському простору, притаманна множинність культур і субкультур, які становлять реальність «мультикультури», тобто наявності в одній культурі вкраплень і присутності інших активних культур. У деяких країнах міжкультурний діалог став вирішенням проблеми міграційних потоків, у інших (наприклад, Німеччина) на даний час гостро постало питання толерантного ставлення до інших націй.

Європа перебуває у кризі мультикультурного співіснування. Розв'язати цю кризу може лише тісна інтеграційна співпраця у межах ЄС, яка спрямована на поглиблення міжкультурного діалогу між національними спільнотами задля вдалого поєднання правових цінностей у єдності з одночасною повагою до відмінностей. Завдяки правовим традиціям європейських держав та спільній спадщині, в основі якої покладено римське право, відбувається мультикультурна взаємодія із взаємопроникненням та взаємодоповненням правових культур [2, с. 138-139].

Моральні принципи, які є частиною римського права, не втрачають актуальності упродовж розвитку європейської цивілізації. Вони продовжують бути регулятором взаємовідносин між людьми, сприяючи у вирішенні суперечностей між суспільством і поведінкою окремих індивідів. Право

Європейського Союзу має залишатися ефективним засобом регулювання суспільних відносин у полікультурному співтоваристві, а отже повинно перебувати у постійній взаємодії юридичних та етичних норм, що сприяє створенню особливої атмосфери до поваги ціннісних орієнтирів спільноти, правил поведінки.

Завдяки збереженню традицій римського права у праві Європейського Союзу акумулюється різноманіття правових культур. На цій основі будується європейський правовий простір, заснований на спільній історичній долі, системі правових цінностей, культурній спадщині народів тощо. Крім того, спостерігається формування нової європейської правової культури, яка поєднує елементи романо-германської та англо-американської правових систем. Право Європейського Союзу формує певну соціальну даність, в умовах якої можливе поєднання, узгодження різнорідного і відносна однаковість різного, тобто такий правопорядок, який забезпечує процеси інтеграції європейських співтовариств із метою одночасного формування єдиної європейської правової культури та вироблення національної ідентичності держав-членів.

Українська національна правова культура зіткнулася зі складним завданням, вирішення якого полягає у тому, щоб у національній правовій системі зберегти власну правову ідентичність, вписатися у полікультурний діалог і водночас запозичити і засвоїти досвід загальноєвропейської правової культури з урахуванням національних культурних особливостей.

Рецепція римського права стала базою для формування європейських правових систем, що засвідчило доцільність застосування в них ціннісних здобутків та посилило збереження їх національних ідентичностей. Система римського права, заснована на ідеях природного права, на принципах справедливості та моральності, заклала основу для сучасних теорій цивільного права та процесу, сімейного права, підприємницького права, приватного міжнародного права, а також сформувала особливості правової культури. Основним її досягненням слід вважати те, що вона стала важливою складовою загальноєвропейської мультикультурної цивілізації, вплинула на розвиток усієї європейської правової системи та стала складовою права Європейського Союзу [4, с. 34-36].

Із часу ратифікації Угоди між Україною та ЄС євроінтеграційний процес України перейшов у практичну фазу, внаслідок чого виникла проблема адаптації

Основою кореляції права України з правом ЄС є обов’язкове врахування тієї обставини, що концепт приватного права визрів та сформувався у контексті розвитку Західної традиції європейського права під впливом

римського права. Тобто можливість кореляції правових систем залежить від готовності і здатності нашого суспільства до сприймання Західноєвропейських базових цивілізаційних цінностей. Концепція сучасного цивільного права України сформувалася на підґрунті європейських уявлень про приватне право, які, у свою чергу, ґрунтуються на рецепції римського приватного права, що є першоджерелом західних кодифікацій [6, с. 244].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар Н. А. Історико-правові засади рецепції римського приватного права в правовій системі Польщі // Актуальні питання публічного та приватного права. – 2014. – № 1. – С. 6-13.
2. Габаковська Х. Характерні особливості впливу римського права на правові системи Західної Європи // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2016. – № 855. – С. 136-141.
3. Дождев Д. В. Римское частное право: учеб. для вузов / Д. В. Дождев; под ред. В. С. Нерсесянца. – М.: НОРМА, 2002. – 784 с.
4. Пастушок Г. І. Значення основоположних цінностей римського права для формування правової традиції Європейського Союзу // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2016. – Вип. 8. – С. 31-37.
5. Покровский И. А История римского права. – Мн.: Харвест, 2002. – 528 с.
6. Харитонов Є. О. Методологічні засади дослідження проблем правової адаптації України до внутрішнього ринку ЄС // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2015. – Т. 17 – С. 232-270.
7. Харитонова О. І. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції / О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов. – Х.: Одіссей, 2002. – 592 с.

Дроздов Андрій Олександрович,
студент 3 курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Деревнін В.С.

ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА ПРАВОВУ СУЧАСНІСТЬ

Римське право з’явилось на світ приблизно дві з половиною тисячі років тому. А Батьківщина Римського права і досі являється одним з центрів сучасної цивілізації . Саме визначення «римського права» інколи обмежують лише рамками існування «Римської держави» але це не зовсім правильно.

Оскільки досі вплив на юридичний світ Римського права дуже суттєвий. «Всі поняття континентального цивільного права являються римськими» [8, с. 62] – дуже влучно зазначив О.О. Іванов . Вже за часів УРСР Римське право досліджувалось такими вченими як О. А. Підопригора [1; 2] та В.А. Бека , на сьогодні такі дослідження проводять : В.В. Васильченко , І.Г. Бабич [5]. Але ні в одній з праць вищезгаданих дослідників не було вивчення історичного значення Римського права певного зв'язку з сучасністю . Під значним впливом римського права відбулось формування сучасних національних законодавчих систем в тому числі . Воно пронизало нашу правову сучасність тому юрист в наш час може багато зрозуміти та вичерпнути саме завдяки звертанню до першоджерел . Саме завдяки римські юристи довели до нас те що право варте уваги , ним потрібно займатись , вивчати його . Підкреслюючи вищезазначене можна з точністю вважати що Римське право стало підґрунтям сучасних правових систем як мінімум країн Європи , а при детальному розборі то і багатьох неєвропейських держав. Мається на увазі не скільки рецептивний вплив , скільки ідейно-світоглядні принципи котрі досі актуальні . Великої уваги заслуговує думка відомого українського цивіліста Є. Харитонова який зазначає про прагматично – технологічні принципи : використання і сприйняття засад технології права , норм позитивного римського права як зразок особливо в процесі кодифікаційних робіт , ідеологічні : стосуються світоглядно – настановчих ідей римського права .

Варто також зазначити і про певний ефект бумерангу в Римській державі який стосується права , оскільки сама Римська правова система зазнала суттєвого впливу від народів які покорила . Прикладом тому є закон XII таблиць – був запозичений в Греції . Саме ці ознаки притаманні Римському праву того часу його гнучкість та толерантність щодо підкорених народів сприяла його поширенню на всі інші народи . Інструменти космополітизму використані римськими вченими мають втілення в нинішній Європі , в точності Європейському Союзі де всі держави злились в одне єдине з ціллю побудови єдиної правової спільноти , а тому числі Римському праву характерні ідеї мультикультуралізму – поєднання певних частин однієї культури з іншою (інших) . Останній використовували для співжиття різних етносів , культур , релігій – певний інструмент вирішення багатьох проблем. Досліджуючи вчення римських юристів можна підсумувати що римське позитивне право таврувало ідею справедливості як основу – принцип справедливості мав особливе значення.

До принципу справедливості «звертались» в тих випадках коли аргументації певних норм було недостатньо . Сучасне поняття справедливості де людина уявляється як індивідуум з своїми невід'ємними правами . Вже в

наш час принцип справедливості був закріплений в Статуті ООН , Загальній декларації прав людини.

Римське право започаткувало індивідуалізм – як правове втілення індивідуальності особи (образ замкненого в своїх інтересах та самотнього індивідуума) – той хто відповідає за свої вчинки самостійно і самостійно бере участь в цивільному обороті .

При вивченні питання Римського права та його впливу на сучасну правову культуру варто зачепити момент рецепції . За основу цього поняття можна взяти запозичення , відбір , процес відновлення дії того нормативного змісту з римського права який є придатним для регулювання сучасних відносин в суспільстві. Рецепція дуже близька до поняття акультурації – процес взаємовпливу однієї правової культури з іншою , певного прищеплення однієї до іншої. Відрізняє їх те що рецепція є більш глобальною та зачіпає всю правову систему і ніяк інакше .

Питання рецепції Римського приватного права є актуальним незважаючи на поважний вік римської правової системи – тому є приклад Кодекс Юстиніана (Codex Iustiniani) оприлюднений ще 7 квітня 529 року.

Рецепція поділяється на такі типи:

Західноєвропейська має такі риси як: відсутність глибокої наукової бази, обмеженість в видах рецепції , провадження за «ініціативою зверху».

Східноєвропейська має такі риси як: провадження за «ініціативою знизу», глибока та змістовна наукова база , плюралізм правових думок .

В підсумку варто зазначити що вплив Римського права на правову сучасність над серйозний і це заслуговує поваги , особливо звертаючи увагу на поважний вік правової системи. Римське право суттєво вплинуло на формування правових систем сучасності. Завдяки його принципам «мультикультуралізму» – співіснування в одній державі різних етносів, релігій, культур з збереженням кожної з них, «індивідуалізму» – визначення особи як такої що самостійно може брати участь в цивільному обороті , та самостійно відповідати за свої вчинки , «космополітизму» – поєднання загальнолюдських цінностей та інтересів з національними, сучасність отримала дуже вагомий вклад.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Подопригора А.А. Основы римского гражданского права :учеб.пособ. /А.Подопригора .-К ., 1990 – 314 с.
2. Підопригора , О.А. Римське право : підруч. / О.А. , Є.О. Харитонов. – К. : Юрінком Інтер , 2003 – 512 с.

3. Оборотов , Ю.М. Традиції та новації в правовому розвитку : загальнотеоретичні аспекти : дисертація д-ра юрид.наук 12.00.01 / Оборотов Юрій Миколайович . – Одеса , 2003 – 379 арк.
4. Харитонова О.І., Харитонов Є.О.. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції.- Х.: «Одіссей».- 2002 р.- 592 с.
5. Бабич , І.Г. Принцип справедливості в римському праві і у сучасному зобов'язальному праві України: автореф .дис. на здобуття наук.ступеня канд.юрид. наук :спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ;сімейне право;міжнародне приватне право» / І.Г.Бабич .- Одеса , 2006. – 22 с.
6. Омельченко О. А. Римское право: учебник / О. А. Омельченко. – [2-е изд., исправл. и доп.]. – М. : ТОН-Остожье, 2000. – 208 с
7. Задорожний Ю. А. Основи римського приватного права : курс 141 лекцій / Ю. А. Задорожний. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. – 92 с
8. Вовк В. М. Римське право і сучасне європейське право / В. М. Вовк // Порівняльно правові дослідження : укр.-грец. міжнар. наук. юрид. журнал. – 2009. – № 2. – С. 14–19.
9. Зайтай І. Рецепція зарубіжного права і порівняльного права / І. Зайтай // Порівняльне правознавство. – 2013. – № 1–2. – С. 13–36.
10. Пастушок Г. І. Значення основоположних цінностей римського права для формування правової традиції Європейського Союзу / Г. І. Пастушок // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2016. – Вип. 8. – С. 31–37.
11. Вовк В. М. «Правовий менталітет» стародавніх римлян / В. М. Вовк // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. – 2012. – № 3 (13). – С. 261 – 265.
12. Гражданское право :учеб : [у 3 ч.] / Н.Д. Егоров , И.В. Елисеев , А.А. Иванов и др .; под ред. А.П. Сергеева , Ю.К. Толстого. – М. : Проспект,1997. – Часть 1. – 600с.

Кулакевич Юлія Анатоліївна,
студентка 4 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Галупова Л. І.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПАТЕНТНИЙ ПОВІРЕНИХ

На сьогодні в Україні важливу роль займає інститут представництва у справах інтелектуальної власності, або ж інститут патентних повірених. Так

як автори, винахідники, творці зазвичай не мають достатніх знань та навичок для отримання документу, що буде охороняти їх об'єкт то вони змушені звертатись за допомогою до патентних повірених.

Історія розвитку інституту патентних повірених вже понад 100 років існує, наприклад, в Японії, Великій Британії та Швейцарії. Питання правового статусу патентних повірених досліджували науковці та практики, зокрема, – Н.Є. Яркіна, О.Ш. Чомахашвілі, І.І. Дахно, В.А. Жаров, О.О. Підопригора, О.А. Підопригора, Г.З. Огнев'юк, О.Д. Святоцький, Р.Б. Шишка, А.П. Сергєєв та інші [1, с. 139].

Основними нормативно-правовими актами, які визначають правовий статус патентних повірених у справах інтелектуальної власності і регулюють відносини, пов'язанні з набуттям, реалізацією та припиненням права займатися діяльністю патентного повіреного є Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.1997 № 938 та Порядок атестації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) затверджений наказом Міністерства освіти і науки від 25 липня 2006 року № 556.

Відповідно до Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), патентний повірений надає фізичним та юридичним особам, тобто особам, яким він допомагає, допомогу і послуги, які пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, представляє інтереси таких осіб у Держпатенті та установах, які належать до сфери його управління, а також судових органах, кредитних установах та у відносинах з іншими фізичними та юридичними особами [2].

Важливим є те, що іноземці, особи без громадянства або особи, які мають постійне місцезнаходження поза межами України при оформленні патентних прав можуть діяти тільки через представників – патентних повірених.

Особи, які бажають бути представниками у справах інтелектуальної власності повинні відповідати певним вимогам, які ставить держава, а саме: мати українське громадянство; постійно проживати в Україні; мати повну вищу освіту, та повну вищу освіту в сфері охорони інтелектуальної власності; мати не менше ніж 5 років досвіду практичної роботи у сфері охорони інтелектуальної власності; скласти кваліфікаційні екзамени, пройти атестацію і отримати свідоцтво на право займатися діяльністю патентного повіреного.

Патентний повірений повинен бути внесений до Державного реєстру та мати реєстраційний номер. Він має особисту печатку, яка зазначає його прізвище та реєстраційний номер, а також рахунки в установах банку

України. Особа не може називати себе патентним повіреним, якщо вона не зареєстрована в Державному реєстрі.

Патентні повірені надають наступні послуги в сфері охорони прав об'єкти промислової власності: консультують з питань, пов'язаних з отриманням, реалізацією і захистом прав інтелектуальної власності; подають заявку на реєстрацію об'єкта інтелектуальної власності і роблять все можливе для отримання патенту; є представниками винахідника на переговорах щодо передачі права на патент; складають ліцензійну угоду або договір про передачу права; допомагають здійснити весь комплекс заходів щодо захисту прав винахідника, представляють та відстоюють його інтереси в суді.

Професійне представництво в справах інтелектуальної власності на відміну від звичайного проходить так звану дозаявочну підготовчу стадію. На цій стадії патентний повірений консультує довірителя щодо обрання доцільної у його випадку форми правової охорони об'єкта інтелектуальної власності, проводяться патентні дослідження. У деяких випадках на дозаявочній стадії вчиняються правочини, такі як: укладання договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, укладанням угоди про конфіденційність та інші.

Отже, патентний повірений –це фахівець, який не лише надає юридичні послуги з оформлення та подачі документів до патентного відомства, але й здатний суттєво надати допомогу в процесі управління об'єктом інтелектуальної власності, включаючи етап його створення.

Проте в законодавстві наявна проблема оновлення та вдосконалення нормативно-правової бази, адже ті питання, які існують зараз важко врегулювати нормами існуючого застарілого законодавства. Було б доречно врахувати думки науковців та практиків з приводу нормативного відмежування патентного повіреного від звичайного представника.

Пропонуємо також детальніше регламентувати статус патентних повірених та розширити їх повноваження. Врегулювати процедуру доступу до документів, надання запитів щодо будь-якого питання аби не було зловживань та ризиків надмірного втручання в роботу підприємств, організацій, установ.

Вимога щодо п'ятирічного досвіду у особи, яка бажає отримати статус патентного повіреного є на нашу думку не зовсім обґрунтованою. Адже досвід який буде необхідним патентному повіреному абсолютно можливо отримати за два роки практичної роботи в сфері охорони інтелектуальної власності на посаді помічника патентного повіреного.

А також, в п. 1 Порядку атестації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) потрібно замінити назву

давно ліквідованого державного органу «Державна служба інтелектуальної власності» на «Міністерство економічного розвитку і торгівлі України», яке є правонаступником Державної служби, та виконує всі її завдання та функції [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чомахашвілі О.Ш. Правовий статус патентного повіреного / О.Ш. чомахашвілі // вісник НТУУ «КПІ». Політологія. соціологія. Права. – 2017. – № 3/4(35/36). – с. 359 .
2. Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених): затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 1997 року [електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/938-97-%D0%BF.
3. Порядок атестації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених): затверджено наказом Міністром освіти і науки України від 25 липня 2006 року [електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-06 .

Кучерявенко Вікторія Сергіївна,

магістр права

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

ЗАХИСТ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ В РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ ТА СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Зміст понять «честь» та «гідність» в різні історичні періоди людства трактувався неодноманітно. Основними факторами, які впливали на трансформацію розуміння даних понять – моральний стан суспільства, стан основоположних моральних якостей останнього.

У Стародавньому Римі поняття гідності та честі співвимірялися з повагою до особистості та мали суто матеріальну підставу – багатство, майно, худоба. Майно, яке можна було порахувати, було свого роду мірою моральних якостей, відкритою книгою, яку можна «прочитати». Закономірно, що раби у Стародавньому Римі, будучи людьми, не вважалися не лише суб’єктами права, а й носіями таких людських якостей як гідність та честь [1, с.40].

Честь громадянина, будучи немайновим благом посідала вагоме місце серед об’єктів охорони. У разі завдання образи страждала особистість людини, знижувався рівень поваги до неї з боку інших людей.

Підставою виникнення зобов'язання із образи був окремий приватний делікт injuria (образа, недозволена дія) [2, с. 70]. Образа трактувалась досить широко, зміст даного поняття зводився до приниження честі та іншого порушення конкретного права внаслідок прояву неповаги до чужої особи [3, с. 260-261].

Згідно положень Законів XII таблиць injuria (образа) охоплювала зазіхання на особу, мала своє вираження в трьох формах: membrum ruptum – пошкодженні частини тіла; os fractum – нанесені тяжкий тілесних ушкоджень; injuria – нанесенні побоїв без поранень, нанесенні принизливих ударів.

З часом даний делікт набув належного розвитку, із зазіхань на тілесну недоторканість injuria отримав досить широке застосування та перетворився в делікт суть якого полягала у будь-якому посяганні на особистість взагалі. Власне, було виокремлено наступні види посягань: convincium adversus mores (нападки, що суперечать добрим моральним устоям, до яких відносились лайки, погрози чи публічне приниження); libellum famosum (складання пасквілів); adtemtata pudicita (принижена цнота – напади чи грубе поводження з жінками знатних родин, а також малолітніми будь-якої статі); ne quid infamandi causa fiat (хай не буде дій, що порочать – охоплював будь-які випадки моральної шкоди, що пов'язано з посяганнями на честь та гідність). Вчинення окреслених вище дій в незручний час (в день), в незручному місці (публічно), проти особливо визначних особистостей та дій, які характеризувались особливою тяжкістю підпадали під категорію injuria atrox (тяжка образа) [4, с. 46-47]

Система покарання також відозмінювалась в ході розвитку римського права. Згідно положень Законів XII таблиць відповідальність за завдану шкоду мала переважно штрафний характер, лише за посягання на особу, яке мало свій прояв в membrum ruptum (пошкодженні частини тіла, каліцтві) покарання зводилося до реалізації принципу «таліону» [2, с. 70]. Сума штрафу відпочатку була твердо установленою, що обумовлено відсутністю різниці між окремими видами поранення та особистими образами [5, с. 126-128]. Однак з розвитком римського права такий підхід був підданий змінам, право визначення розміру відшкодування за завдану образу надавалось потерпілому. Якщо визначена потерпілим сума була справедливою суд присуджував визначену потерпілим суму. У випадках коли з урахуванням суспільного становища сторін позову, обставин завдання образи суд визначав, що розмір суми є не справедливим суд наділявся правом зменшити розмір штрафу. У випадку коли підставою для подання позову ставало завдання жорсткої образи, оцінка претора була обов'язковою. Нормативно оцінка

претора не була обов'язковою для суду, останній наділявся правом змінювати розмір штрафу визначеного претором, однак фактично в більшості випадків суд не реалізовував дане право в силу авторитетності претора [6, с. 369-370]. Подальший розвиток нормативного регулювання (видання закону lex Cornelia de injuriis) обумовив перенесення деяких видів injuria (удари, побої, насильне вторгнення в будинок) в площину кримінального переслідування. Право вибору між actio injuriarum aestimatoria та delictum publicum (кримінальним переслідуванням) надавалось потерпілій особі.

Становлення механізму захисту на українських теренах здійснювалося протягом значного періоду часу та пройшло шлях від визнання посягання на честь та гідність особи вираженого у фізичній формі (тілесне ушкодження) до посягання у словесній формі (образливі висловлювання, «урікання», «безчестя» («непригоже слово»), «пасквіль», «наклеп», «поширення недостовірної інформації, які призвели до порушення немайнових прав»), шлях змін поглядів на міру відповідальності осіб за окреслені вище дії.

Сьогодні честь та гідність визначаються найвищою соціальною цінністю (стаття 3 Конституції України). Згідно положень статті 68 Основного Закону кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Посягання на окреслені немайнові блага обумовлює виникнення правовідносин з їх захисту в площині цивільного судочинства.

Якщо за часів римського права підставою для виникнення останніх був окремий приватний делікт injuria, який мав прояв в трьох формах, зокрема в формі дії, письмової образи та образи словом і якщо для останніх двох форм достатнім був факт завдання шкоди немайновим благам особи, то наразі додатковим фактом, який обумовлює виникнення розглядуваних правовідносин є факт поширення відомостей, які не відповідають дійсності або викладені неправдиво [4, с. 95-96]. Відсутність останнього факту, обумовлює відсутність права на захист.

Чинне законодавство передбачає як позасудовий, так і судовий захист порушених прав. Позасудовий захист здебільш реалізується у випадках, коли недостовірна інформація була поширена друкованим засобом масової інформації (далі – ЗМІ) та здійснюється шляхом безпосереднього звернення до редакції із вимогою про опублікування спростування поширених відомостей, що не відповідають дійсності або принижують їх честь та гідність (стаття 37 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»).

Судовий захист обумовлює подання позову. На відмінно від римського права сучасне цивільне право України не встановлює строки позовної

давності на вимоги, що випливають із порушення честі та гідності особи (немайнових благ), за винятком вимоги відносно спростування недостовірної інформації, поміщеної у ЗМІ. Згідно пункту 2 частини 2 статті 258 ЦК України до даної вимоги застосовується спеціальна, скорочена позовна давність в один рік.

Чинне законодавство передбачає загальні способи захисту честі та гідності (частина 2 статті 16 ЦК України), а також інші способи відповідно до змісту права, способу його поширення та наслідків, що спричинило це порушення. До ряду останніх відноситься, спростування недостовірної інформації, право на відповідь (стаття 277 ЦК України), заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права (стаття 278 ЦК України).

Способами захисту в даній категорії справ можуть бути і вимоги про відшкодування збитків та моральної шкоди, заподіяної порушенням честі та гідності особи. Вимога про відшкодування моральної шкоди може бути заявлена самостійно, якщо, наприклад, редакція ЗМІ в добровільному порядку опублікувала спростування, яке задовольняє позивача.

На законодавчому рівні визначено також підстави звільнення від відповідальності за поширення недостовірної інформації. Згідно положень частини 2 статті 302 ЦК України, якщо поширена інформація була отримана з офіційних джерел, особа, яка її поширила здійснила посилання на джерело інформації, однак достовірність даної інформації згодом піддана сумніву, така особа не несе відповідальності в разі її спростування. У статті 42 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» визначено підстави звільнення ЗМІ від обов'язку щодо відшкодування збитків та моральної шкоди. У той же час, в силу того, що спростування поширеної недостовірної інформації не відноситься до способів цивільно-правової відповідальності, адже не носить компенсаційного та майнового характеру на ЗМІ може бути покладено обов'язок опублікувати спростування.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що нормативне регулювання захисту честі та гідності, як немайнових благ знайшло своє відображення ще за часів існування римської держави, незважаючи на певне обширне трактування делікту injuria дані положення слугували достатньою основою для захисту права на честь та його відновлення за фактом посягання. В ході історичного розвитку суспільства нормативне регулювання відносин із захисту розглядуваних немайнових благ розвивалось відповідно до уявлень про моральні засади, відповідно до загальних засад функціонування суспільства, з урахуванням історично сформованого нормативного надбання. Сучасний стан законодавства про захист честі, гідності не можна вважати

досконалим, оскільки не враховуються сучасні простори функціонування інформації, не враховується ІТ-простір, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень, внесення відповідних законодавчих змін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жданенко С.Б. Правовий захист честі й гідності: історія та сучасність. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип.: Філософія. Харків : НТУ «ХПІ». – 2012. –№ 43 (949). – С. 39-46.
2. Гринько С.Д. Зобов'язання, що виникають внаслідок завдання шкоди особі за правом Стародавнього Риму. Університетські наукові записки: Часопис ХУУП. – 2014. –№2. – С.69-78
3. Барон Ю. Система римского гражданского права / пер. с нем. Петражицького Л. 3-е изд. – С.-Петербург: Издания Н. К. Мартынова, 1910. – Книга IV: Общественное право. – 272 с.
4. Стефанчук Р.О. Захист честі, гідності та репутації в цивільному праві. Хмельницький ін-т регіонального управління та права. – К. : Науковий світ, 2001. – 306 с.
5. Гусаков А. Г. Деликты и договоры, как источники обязательств в системе цивильно го права Древнего Рима. – М.: Унив. Тип. –1896. – 246 с.
6. Дадынський Ф. Институции Гая, текст и перевод с введением и примечаниями. – Варшава: Типография К. Ковалевскаго, 1892. – 508 с.

Негара Олена Віталіївна,

студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Адаховська Н. С.

СУБРОГАЦІЯ ЯК ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ КОМПЕНСАЦІЇ ВИТРАТ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ТА РІЗНОВИД ЗАМІНИ КРЕДИТОРА У ЗОБОВ'ЗАННІ

Для належного захисту прав та законних інтересів приватних осіб у цивільних правовідносинах особливе значення має компенсація витрат, скільки однією з основних функцій цивільного права є компенсаційна. При цьому, можуть виникати проблеми з практичним застосуванням механізмів здійснення такої компенсації. Дуже часто неправильно визначають характер спірних правовідносин. Судова практика також свідчить про неоднозначність тлумачення положень, пов'язаних із суброгацією та суміжними інститутами. Суброгацію як один із способів відшкодування шкоди на доктринальному

рівні досліджували Т. В. Бондар, С. І. Корнева, О. Лазовський, О. Г. Ломідзе, О. Є. Самбір та інші.

Сутність суброгації полягає у виконанні зобов'язання за боржника третьою особою із вступом зазначеної особи в права кредитора [1, с. 141]. При цьому, зазначимо, що оскільки термін «суброгація» нормативно не закріплений, то виникають складнощі із відмежуванням суборгації, як одного з механізмів компенсації витрат у цивільних правовідносинах із іншими засобами, на кшталт регресу, цесії. Зазвичай досліджуваний термін використовують в рамках страхових правовідносин. У сфері страхування термін «суброгація» обумовлений практикою Європейського суду з прав людини, де страхова компанія зобов'язана задовольнити претензії потерпілого як у ситуації покриття страховим договором і у випадку перебільшення або виходу з діапазону страхової відповідальності. Таким чином, страхова компанія фактично «виручає» страхувальника у виплаті відшкодування, а суброгація дає йому право повернення сплаченої квоти [2, с. 183].

На нашу думку, інститут суброгації не має тлумачитися лише у рамках страхових правовідносин. Так, механізм, що є характерним для суброгації, вбачається і в інших інститутах зобов'язального права. На це вказують положення Глави 47 ЦК України [3]. Зокрема, «у випадках, встановлених договором, зобов'язання може породжувати для третьої особи права щодо боржника та (або) кредитора» (ч. 1 ст. 511 ЦК України). Одним із прикладів, коли третя особа набуває права щодо боржника, є заміна кредитора у зобов'язанні. Під час заміни кредитора у зобов'язанні, «право вимоги передається новому кредиторові» (ч. 1 ст. 513 ЦК України). Тому, можна зробити висновок, що суброгація застосовується у різноманітних зобов'язаннях. На нашу думку, прикладом відносин (окрім стархувальних), що також мають ознаки суброгації, є кредитні правовідносини. У них право суброгації з'являється за умови, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 512 ЦК України, а саме заміни кредитора у зобов'язанні іншою особою внаслідок виконання обов'язку боржника поручителем або майновим поручителем. З таким прикладом погоджується О. Лазовський, і зазначає, що «у порядку суброгації до майнового поручителя переходять всі права кредитора, що випливають з основного та забезпечувального зобов'язань, за умови наявності юридичного факту виконання майновим поручителем обов'язку позичальника перед кредитором» [4, с. 36]. Як приклад переходу до майнового поручителя прав, що випливають із забезпечувального зобов'язання, можна назвати ті зобов'язання, де засобом забезпечення була застава. Право суброгації у такому випадку вбачається у положенні ч. 5 ст. 20 Закону України »Про

заставу», де зазначено, що «до третьої особи, яка задовольнила в повному обсязі вимоги заставодержателя, переходить разом з правом вимоги забезпечена нею застава у встановленому законодавством порядку» [5], адже у такому випадку здійснюється заміна заставодержателя, а третя особа і заставодавець не вступають у нові правовідносини.

Зазначимо, що інколи науковці, які виводять суброгацію за межі страхових правовідносин, вбачають у ній цесію. Під цесією зазвичай розуміється різновид поступки права вимоги. На нашу думку, хоча широке тлумачення суброгації має певні схожі риси із цесією, не можна їх ототожнювати. Так, аналізуючи цесію та суброгацію можна виділити спільні риси, зокрема те, що вони є різновидами заміни кредитора у зобов'язанні і мають однакові правові наслідки – право вимоги переходить до нового кредитора в повній юридичній тотожності, зокрема – за характером правовідносин, за засобами забезпечення виконання зобов'язання тощо. Відмежування можна провести за: 1) інтересами або цілеспрямуванням здійснення заміни кредитора у порядку цесії та у порядку суброгації (у першому випадку метою є введення у цивільний обіг зобов'язального права вимоги; у другому – захист інтересів нового кредитора в отриманні відшкодування витрат, понесених у зв'язку із виконанням обов'язку боржника); 2) підставами виникнення (у першому випадку це завжди правочин (за нормами ЦК України); у другому – виконання обов'язку боржника третьою особою, проте можливі випадки, коли суброгація також виникає із правочину, який носить акцесорний характер); 3) умовами, на яких здійснюється перехід права вимоги (у випадку із суброгацією, перехід права вимоги обумовлений сплатою суми, еквівалентної праву, що перейшло; коли мова йде про цесію, перехід права вимоги за правочином може супроводжуватися додатковою платою за такий перехід).

Отже, суброгація є різновидом заміни кредитора у зобов'язанні. Такий термін може застосовуватися не лише у випадках, коли мова йде про страхові правовідносини, а й у інших інститутах зобов'язального права. При цьому, важливо відмежовувати суброгацію від інших різновидів заміни кредитора у зобов'язанні, зокрема – від цесії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Самбір О. Є. Суброгація та регрес: до питання співвідношення понять. Університетські наукові записки. 2013. № 1 (45). С. 140-147.
2. Клапкив Ю.М. Концептуальные различия регресса и суброгации в страховании/ Ю.М. Клапкив // Будущее российского страхования: оценки, проблемы, точки роста. сборник трудов XVII международной научно-

практической конференции; Южный федеральный университет. – Ростов-на-Дону : издательство Южного федерального университета, 2016. – С.177-184.
3. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 30.03.2019)
4. Лазовський О. Регрес, суборгація ібо… нічого? Юридична газета. №31 (633). С. 36-37.
5. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 30.03.2019)

Паламарчук Олексій Олександрович,
студент 3 курсу Юридичного коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

Спорт посідає одне з провідних місць серед інших видів діяльності людини. Бурхливий розвиток спорту обумовив необхідність удосконалення механізму правового регулювання відносин пов’язаних із спортом. Починаючи з кінця XX ст. в розвинених країнах світу з’являються профільні закони, присвячені регулюванню спортивної діяльності загалом та окремих аспектів її існування (зокрема, закони про спорт були прийняті: у Швейцарії (1972 р.), США (1978 р.), Греції (1979 р.), Фінляндії (1980 р.), ФРН (1984 р.), Франції (1984 р.), Італії (1984 р.), Іспанії (1988 р.), Польщі (1996 р.), Словенії (1998 р.).

Складовою частиною законодавства, що регулює відносини у сфері спорту, є загальновизнані принципи і норми міжнародного права, що містяться у статуті ООН, деклараціях та резолюціях Генеральної асамблеї ООН, багатосторонніх угодах, рішеннях міжнародних судів, документах міжнародних організацій із загальних питань міжнародного права та міжнародні договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України. Законом України «Про дію міжнародних договорів на території України» від 11.12.1991 р. встановлено, що укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід’ємну частину законодавства України і застосовуються в порядку, передбаченому для норм законодавства.

У ст. 10 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) вперше вирішено питання про співвідношення міжнародного і внутрішнього правового регулювання в цивільному праві і встановлено перевагу положень міжнародного договору над актами цивільного законодавства України. Інакше кажучи, пріоритет міжнародних норм визначається загальними принципами правової держави. За таких обставин ЦК України встановлює пріоритет дії міжнародного договору, що відповідає вимогам законів України «Про дію міжнародних договорів на території України», «Про міжнародні договори України» та ст. 9 Конституції України. Найважливішими серед міжнародних договорів є багатосторонні міжнародні договори – конвенції [1, с. 74].

Водночас в юридичній літературі свого часу наголошувалося, що принципове визнання пріоритету міжнародного права ще не завжди призводить до його послідовної реалізації в правовій системі країни [2, с. 138-140], з чим не можемо однозначно погодитися, оскільки наразі як на законодавчому, так і на правозастосовному рівнях стандартне положення про пріоритет застосування правил міжнародного договору сприймається як аксіома.

До міжнародних договорів за участю України, які мають відношення до регулювання відносин у сфері професійного спорту, застосовують загальноприйняті принципи міжнародного права, у тому числі принципи, зазначені у нормах Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. (чинна для України з 13 червня 1986 р.), Віденської конвенції про правонаступництво держав стосовно договорів від 23 серпня 1978 р. (чинна для України з 26 листопада 1992 р.). Зазначені конвенційні норми за загальним правилом застосовуються до досліджуваних нами правовідносин безпосередньо. Прикладом чого є: Міжнародна конвенція проти апартеїду в спорті (Нью-Йорк, 16.05.1986 р.), ратифікована Україною 08.05.1987 р.; Конвенція проти допінгу ETS № 135 (Страсбург, 16.11.1989 р.), ратифікована Україною 15.03.2001 р.; Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і, зокрема, футбольних матчів ETS № 120 (Страсбург, 19.08.1985 р.), ратифікована Україною 15.11.2001 р.; Угода про співробітництво в галузі фізичної культури і спорту держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав 25.05.2007 р. тощо.

Ратифікація Україною основних міжнародних конвенцій з питань спорту свідчить про значну роботу щодо імплементації міжнародних стандартів в сфері світового спортивного права у вітчизняне спортивне законодавство, в

результаті чого практично всі їх принципи і норми стали складовою частиною спортивного законодавства України.

Правове регулювання відносин у сфері професійного спорту знайшло своє закріплення на рівні найбільш базових законів в цій сфері, а саме: Закон України «Про фізичну культуру і спорт», «Про антидопінговий контроль у спорті», «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні», «Про ратифікацію антидопінгової конвенції», «Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті» тощо [6, с. 53-55]. Крім зазначених базових нормативно-правових актів окремі питання правового регулювання професійних спортивних відносин, що відображається у діяльності спортсменів, тренерів та інших фахівців, отримали своє закріплення в інших нормативно-правових актах України, а саме: в Кодексі законів про працю, в законах України «Про громадські об'єднання», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про страхування», «Про інформацію», «Про рекламу», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» тощо.

Аналіз нормативних актів, норми яких спрямовані на врегулювання відносин у сфері професійного спорту, вказує на відсутність системного підходу в цьому напрямку. Так, закріплений в ст. 38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» підхід до регулювання професійних спортивних відносин дозволяє стверджувати про намір законодавця визначити професійні спортивні відносини як комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з отримання прибутку. Водночас зазначені відносини спортсменів, тренерів та інших фахівців, а саме: підготовка та участь у спортивних змаганнях, їх права та обов'язки, особливості здійснення та захисту їх суб'єктивних цивільних прав. Ці відносини регулюються на договірному рівні шляхом укладення цивільно-правових договорів, істотні моменти яких мають бути узгоджені самими сторонами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бервено С.М. Проблеми договірного права України: монографія. – Київ: Юрінком Інтер, 2006. – С. 74.
2. Бордюгова Г.Ю. Міжнародне спортивне право як основа для формування національної галузі права «Спортивне право України»: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. –Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2009. – С. 140, 138.
3. Гаро Г.О., Кушнір О.О. Спортивне право: огляд національного законодавства і міжнародних стандартів. URL: http://protokol.com.ua/ru/sportivne_pravo_oglyad_natsionalnogo_zakonodavstva_i_mignarodnih_standartiv/.

4. Гасюк І.Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні: автореф. дис. … докт. наук з держ. управління: 25.00.02. – Хмельницький, 2013. – С. 1.
5. Харитонов Є.О. Деякі проблеми визначення поняття та сфери дії актів цивільного законодавства України. Сучасні проблеми приватного права: збірник наукових праць, присвячених 80-ій річниці з дня народження Я.М. Шевченко / відп. ред. Н.С. Кузнєцова, Р.О. Стефанчук. – Київ: ВГО «Асоціація цивілістів України», Кам'янець-Подільський, ТОВ «Друкарня «Рута», 2012. – С. 382.
6. Спортивне право: актуальні проблеми: монографія / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, Н.Ю. Голубєва та ін.; голов. ред. Є.О. Харитонов; НУ ОЮА. – Одеса: Юридична література, 2018. – 240 с.

Полякова Ельвіра Василівна,
студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПАТЕНТНИЙ ТРОЛІНГ ЯК ОДНА З ФОРМ ЗЛОВ'ЖИВАННЯ ПРАВОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У сучасних умовах науково-технічного прогресу суттєво зросла роль інтелектуальної діяльності, яка є основою для розвитку соціальної, культурної та економічної сфер держави.

Серед найбільш важливих напрямків розвитку права інтелектуальної власності – є патентне право, що здійснює вагомий вплив на комерційну діяльність і споживання. Негативним явищем, що поширено у всьому світі та в Україні в тому числі є «патентний тролінг».

Зарубіжними науковцями патентний троль визначається як суб'єкт господарювання, який спеціально скуповує видані чи реєструє нові патенти, але без наміру їх подальшого використання у власній господарській діяльності. Тобто, патентний троль найчастіше не є винахідником або творцем, замість цього це особа (як правило юридична особа), яка одержує патент на вже добре відому технологію, при цьому переслідуючи мету отримувати від представників бізнесу ліцензійні платежі за використання належних йому патентів [2].

Так, в Україні зареєстровано патент на промисловий зразок №26298 – «Сірник»; патент на промисловий зразок №25232– «Вішалка для одягу», патент на промисловий зразок № 34764 «Опора для винограднику» (фактично

палиця). Тобто такі патенти, що є вже давно відомими виробникам як в Україні, так і за її межами [3].

Водночас, у фахівців у сфері права інтелектуальної власності патентний тролінг є дискусійним питанням та відповідно склалося декілька суджень, щодо цього явища. Так одні фахівці зазначають, що патентний тролінг має негативні наслідки, оскільки він не лише завдає збитків, але й порушує базові принципи патентного права, в результаті цього комерційна діяльність зазнає значних втрат. Інші вважають, що патентний тролінг є дещо позитивним явищем, але з негативними наслідками. Зазначаючи, що діяльність патентних тролів спрямована на захист інтересів винахідників-початківців.

Слід погодитися, що патентний тролінг має негативні наслідки, адже все ж таки більшість патентних тролів бажають отримати матеріальну вигоду не від використання товару у власній діяльності, а шляхом пред'явлення вимог до виробників або імпортерів певних товарів. Наприклад, неможливість ввезення товарів на територію України без дозволу володільця патенту або загроза судовим позовом зі сторони патентного троля. Зрозуміло, що добросовісний виробник може відстояти свою позицію у суді, але на це слід витрати велику кількість часу, він ризикує своїми доходами та відносинами з контрагентами на ринку і при цьому виробник не може розраховувати на відповідну компенсацію від патентного троля. Тому, більшість добросовісних виробників та імпортерів погоджуються на виплату ліцензійних платежів власникам патентів.

Патентний тролінг також має розглядатися з точки зору додержання учасниками відносин принципу добросовісного здійснення своїх цивільних прав та не допущення зловживання правом, що передбачено ст.13 ЦК України. У цьому випадку, патентний тролінг слід розглядати, як форму зловживання суб'єктивним цивільним правом. В такому разі суд може прийняти рішення, щодо припинення зловживання правом, а також відмовити у захисті права, яким суб'єкт зловживає [1].

На сьогодні, чинне законодавство України передбачає отримання двох видів патентів: патент на корисну модель та патент на промисловий зразок. Головною умовою для отримання патенту є заповнення відповідної заявки і сплата всіх зборів, передбачених законодавством. Таким чином, процедура патентування є недосконалою. З цього приводу, деякі науковці пропонують застосовувати до всіх заявок експертизу на відповідність критерію новизни, а також надати можливість добросовісним учасникам ринку оспорювати заявку ще до видачі патенту.

Слід зазначити, що таке явище як патентний тролінг є характерним і для європейських країн. Разом з тим, в цих державах застосовується більш дієве

законодавство. Так, в деяких країнах Європи суд може зобов'язати власника патенту внести до розгляду спору грошову заставу в розмірі можливих витрат сторін під час судового розгляду, а також суди використовують ефективний спосіб покладання сплати всіх витрат на сторону, що програла спір.

Отже, для подолання зазначених негативних явищ та проведення ефективної боротьби з патентними тролями є необхідним здійснити всебічне дослідження цього явища, застосовувати досвід зарубіжних країн щодо його подолання, удосконалити законодавство, щодо перевірки патентоздатності заявленого об'єкта та внесення змін до процедури проведення його експертизи. Це є необхідним для створення умов, за яких стає матеріально невигідним для патентовласників захищати у суді патенти, об'єктом яких є вироби, що вже є давно відомими.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40. – С. 356.
2. WilliamJ. WatkinsPatentTrollspredatorylitigationandthesmotheringofinnovation / TheIndependentInstitute, 100 SwanWay, Oakland, p.81;
3. Відомості Державного реєстру патентів України на промислові зразки [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://base.uipv.org/searchBul/search.php?action=search

Ругало Юлія Іванівна,

студентка 2 курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Костова Н.І.

ДОСТУП ЖІНКИ ДО ОСВІТИ ТА НАУКИ У СТАРОДАВНОМУ РИМІ ТА СУЧАСНОСТІ

Статус жінки у суспільстві впродовж віків мав особливе актуальне значення. Особливо різнився доступ жінки до освіти та науки у різні часи та на різних територіях. Актуальність вивчення проблеми можливості перебування в науковому колі жінки в римському та сучасному українському суспільстві зумовлена важливою темою гендерної рівності у світі.

Як відомо, освідченістю жінок в Античному світі нехтували дві країни:

Афіни та Спарта, проте Рим у вищезгаданій сфері випереджав сусідні країни. У Афінах дівчата взагалі не навчались, вони не мали права сидіти за одним столом з чоловіками, проте було виключення – гетери – жінки, елітні проститутки, які мали бути освідченними, щоб чоловікам було цікаво говорити з ними; а в Спарті жінки були зрівняні з чоловіками у військово-фізичній підготовці. Римські жінки, в свою чергу, навчались у школах та приватно вдома.

Щодо епохи середньовіччя, то в сфері науки абсолютно домінували чоловіки, які не тільки монополізували систему освіти, а ще й заборонили доступ до неї жінкам. Проте, навіть в цей, на перший погляд, жорстокий для жінки період, вона мала змогу займатися медициною.

В Новий час жінкам не був доступний вид формального навчання. Вони здебільшого отримували знання займаючись самостійно або від своїх батьків, братів, чоловіків.

В Новітній час жінки мають вільний доступ до науки, проте, все ж таки стикаються з супротивом на основі гендерності та стереотипів.

Що ж до доступу жінки у Древньому Римі до освіти та науки – дійсно існувала вражаюча на той час свобода вибору та участі.

Гай зауважував, що немає достатніх підстав для встановлення опіки над повнолітніми жінками, оскільки вони самі займаються своїми справами, а в деяких випадках опікун тільки для форми виявляє свою згоду [1].

Римляни сприяли особистісному розвтку дітей, приділяючи велику увагу їхньому вихованню та освіті. Досить показовою є увага, яку римські філософи, письменники поети приділяли питанню виховання й освіти жінок, формуючи пену громадську думку про необхідність жіночої освіти. Уже факт виникнення такого питання свідчить про особливе уважне ставлення до жінок[2].

Жінок в багатих сім’ях вчили грамоті та нескладним предметам. Їх допускали до занять медициною. Відомо про римську жінку професора медицини Фелісту.

Проте жінки не мали доступу до філософії, але були виключеня, наприклад в школу Епікура жінки мали вільний доступ. Пізінше жінкам дозволялось вивчати грамоту та бути вчителями.

Щодо участі у політичному житті – жінки не мали політичних прав, проте серед безпосередніх форм політичної діяльності римлянок можна назвати передвиборчу агітацію за «своїх» кандидатів, участь у заколоті Катиліни та у військових діях під час Перузіанської війни, колеквні демонстрації тощо. Саме колективні демонстрації римлянок викликали найбільший резонанс у суспільстві.

Деякі римлянки, у першу чергу матері та дружини, виступали як політичні радники при своїх родичах політиках і таким чином, через них впливали на політичні процеси. У той час як дочки використовувались як об'єкт політичних маніпуляцій [2].

В нашому суспільстві жінка часто потерпає від стереотипів. Стереотипи-це мисленнєві шаблони, які використовуються у випадку недостачі знань у певній сфері.

Американський історик Маргарет Росистер в 1993 році ввела поняття Ефект Матильди – описуючи один із таких стереотипів про жінок-вчених.

Ефект Матильди – це систематичне заперечення вкладу жінок в науку, приуменшення значення їх робіт и приписування резулттатів робіт жінок їх колегам чоловікам.

Відомим прикладом присвоєнння результатів роботи в науці чоловіком є Марта Готьє. Вона привнесла чималий вклад у відкриття синдрому Дауна, в той час це відкриття було забране й приписане чоловіку Ж. Лежону.

А коли Розалін Ялоу вручали Нобелівську премію, деякі гості думали, що вона піднялась на сцену щоби супроводити свого чоловіка-лауреата.

Красномовним є приклад Нетті Марії Стівенс – вона одна з перших амеркинських жінок-генетиків, чий вклад науки визнали. Вона і Едмунд Бічер Уілсон незалежно один від одного стали першими дослідниками X та Y хромосом. Проте після її смерті Т. Морган написав про неї в науковому журналі, охарактеизувавши її як лаборантку, а не вченого.

Навіть Марія Складовська-Кюри, спочатку не була номінована Нобілевським комітетом, але комітет включив в список її колоег по роботі Пьєра Кюрі та Анрі Беккерля.

На прикладі становища жінки у Римському суспільстві можемо побачити дійсно її важливе значення у господарсько-економічному та політичному життя країни. Надзвичайно розвинена римська держава відрізнялась від інших країн того часу прогресивним залученням жінки до баготьох сфер освіти та науки.

Деякі заборони вивчати певні галузі знань були повязані виключно зі звичаєвим правом та традиціями, але ніяк зі стереотипами, що панують у нашому суспільстві і зараз.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вовк В. М. «Жіноче питання» у римському праві \\ В.М. Вовк .-Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.-Серія юридична : зб. наук. пр. – Львів, 2008. – No 3.
2. Селевко Ю.П. Соціально-правове та майнове становище жінок у Римській

Республіці (V–I ст. до н. е.)// Ю.П. Селевко. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – 201 с.
3. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти. / М. М. Страхов. – Харків. – Право. – 1999. – 416 с.
4. Орленко В. І., Орленко В. В. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів,3-є вид. стереотип / В. І. Орленко, В. В. Орленко – К.: Вид. Паливода А. В., 2008. – 244 с.

Соломанина Татьяна Евгеньевна,
студентка курса факультета международно-правовых отношений
Национального университета «Одесская юридическая академия»
Научный руководитель – ассистент Спасова Е. И.

КРИОНИКА И ВОЗМОЖНОСТЬ ВВЕДЕНИЯ ЕЁ В УКРАИНЕ

Согласно ч.1 ст. 3 Конституции Украины, «человек и его жизнь признаются наивысшей социальной ценностью» [1]. Ст. 201 Гражданского кодекса Украины также предусматривает, что «одним из личных неимущественных благ, которые охраняются гражданским законодательством, является жизнь человека» [2]. Однако, несмотря на современный уровень развития науки, качество окружающей среды, в которой проживает человек, и многие других факторы, – неизбежной составляющей жизни является смерть.

Вполне объективные и довольно достоверные статистические исследования показывают, что на данном этапе развития наших знаний о природе и обществе умирает 100 процентов населения Земли [3, с. 19]. На современном этапе развития науки смерти не избежать. В связи с этим, вопрос регулирования гарантий погребения является довольно важным. Ст. 4 Закона Украины «О погребении и похоронном деле» устанавливает основные принципы погребения, «с учетом волеизъявления умершего, выраженного лицом при жизни, а при его отсутствии – с учетом пожеланий родственников» [4].

Однако, несмотря на неизбежность смерти на современном этапе развития науки, крионирование – заморозка людей с целью последующего оживления их в будущем, набирает обороты [5].

Сегодня в мире существует три «криофирмы», занимающиеся криохранением человеческого организма: американская некоммерческая

организация «Alcor Life Extension Foundation», которую чаще называют просто Alcor, американский Институт крионики и российская компания «КриоРус». Alcor сохраняет тела людей в жидком азоте после их смерти, в надежде, что в будущем появится возможность их оживить. К тому же, заморозке подвергаются не только люди, но и животные. По данным компании «КриоРус», к августу 2015 года в компании было заморожено 42 человека, 7 собак, 8 котов и кошек, а также 3 птицы и шиншилла[5]. Кроме того, хранятся образцы ДНК людей и животных. КриоРус – единственная в Европе компания, которая занимается крионированием и имеет собственное хранилище.

И всё же, у процедуры криозаморозки есть определённые недостатки. Во-первых, высокая стоимость, что делает крионирование не доступным для широкого круга населения. Институт Крионики оценивает контракт долгосрочного хранения тела в 35000 долл. США. Alcor необходимый вклад оценивают от 80000 до 150000 долл. США за сохранение головы или мозга и тела соответственно. В КриоРус сохранение тела пациента стоит 36000 долл. США.

Во-вторых, компании не гарантируют, что в будущем технологии безопасного размораживания будут доступны и могут быть использованы. Поэтому, заключая договор на проведение эксперимента по сохранению и оживлению человека, от заказчика требуется признать, что исполнитель не даёт гарантий по оживлению криопациента.

В-третьих, есть определённые несоответствия между общепринятыми и закреплёнными на законодательном уровне традициями погребения и криозаморозкой. Ст. 2 Закона Украины «О погребении и похоронном деле» определяет место захоронения как «кладбище, крематорий, колумбарий или другое здание или сооружение, предназначенное для организации погребения умерших» [4]. Таким образом, под «другим зданием» могут пониматься и так называемые дьюары – места содержания умерших в жидком азоте. Однако, мнение касательно этой процедуры у населения довольно разнится, и если одних смущает лишь стоимость крионирования, то другие выступают против, ссылаясь на различные идеологические причины.

И все же, можно ли крионику считать видоизменённой формой погребения? Считается ли заключение договора на крионирование волеизъявлением лица быть похороненным определённым образом, хотя на данный момент научно обоснованных гарантий оживления человека после его разморозки в будущем не существует? Есть ли смысл вкладываться в эту идею украинцам?

Даже ученые вряд ли дадут точные ответы на эти вопросы. Однако тот факт, что сегодня всё больше и больше людей завещают свои тела науке в надежде, что через десятки лет человечество достигнет уровня, когда мы сможем без вреда для человека разморозить тело и восстановить мозговую активность, является положительным показателем. И хоть сегодня ни одна компания не даёт гарантий успешного проведения этой процедуры, хочется верить, что это лишь начало.

ИСТОЧНИКИ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 18 червня 1963 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1963. – №30. – ст.463.
3. Резник Е. С. Право на жизнь: гражданско-правовые аспекты: монография. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 184 с.
4. Про поховання та похоронну справу: Закон України від 10 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №7. – ст.47.
5. «Science Is Changing What It Means to Be Dead» [Электронный ресурс]. URL: http://www.newrepublic.com /article/118746/cryogenic-preservation-changing-what-it- means-be-dead/ (датаобращения11.04.2019).

Стогіла Анастасія Андріївна,
студентка 4 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

ПРИНЦИП ДОБРОСОВІСНОСТІ ЗА ДОГОВОРОМ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ)

Добросовісність у цивільному праві виступає пов’язаною зі справедливістю і розумністю учасників цивільних відносин властивістю прояву їхньої поведінки, яка полягає у обов’язку виявляти необхідні турботу й обачність про права та інтереси інших учасників цивільних відносин, а також сумлінно виконувати взяті на себе цивільні обов’язки.

Багато вчених досліджували поняття «договору довічного утримання (догляду)», це, наприклад, О.М. Великорода, М. С. Долинська, О.С. Іоффе, але до єдиного висновку тлумачення назви не дійшли, тому це питання лишається досі нерозв’язаним.

Так само можна сказати й про складову даного договору – значення поняття «утримання». У правовій літературі відсутнє тлумачення цього поняття. Якщо ж аналізувати працю Є.О. Харитонова та О.В. Старцева бачимо, що це повне забезпечення матеріальними та грошовими ресурсами особи для задоволення її життєво необхідних потреб та створення умов для нормальної життєдіяльності [1, с. 217].

У Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) виокремленні обов'язки набувача за договором довічного утримання (догляду), а обов'язки відчужувача, окрім передачі майна у власність, взагалі не передбачені, що становить проблему у розв'язанні спорів, які виникають через дану прогалину [2, с. 188].

За договором довічного утримання (догляду) одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно. Згідно з цим договором, регламентованим главою 57 ЦК України, набувач має багато обов'язків, зокрема розглядаються такі:

- якщо в договорі були зазначені певні види матеріального забезпечення та види догляду (опікування), то він повинен ними забезпечувати відчужувача;
- набувач може бути зобов'язаний забезпечити відчужувача або третю особу (якщо договір було укладено на її користь) житлом, яке було йому передане за договором;
- він не має права до смерті відчужувача продавати, дарувати, міняти майно, що йому було передане за договором довічного утримання (догляду) чи передавати його у власність іншій особі на підставі іншого правочину;
- набувач зобов'язаний у разі смерті відчужувача, поховати його.

Одним з найважливіших положень є те, що набувач повинен дотримуватися відносно відчужувача правил поваги, добросовісності та толерантності; не порушувати його прав як особистості та члена суспільства; бути сумлінним у виконанні свого обов'язку.

Якщо ж аналізувати обов'язки відчужувача, то це буде майже не можливим з причин того, що у ЦК України про даний факт нічого не сказано. Однак найпроблемнішим обов'язком відчужувача можна вважати зобов'язання дотримання принципу добросовісності та не зловживання своїм становищем. Адже розглянувши права відчужувача можна зробити висновок, що в нього є більше прав, ніж в набувача, найголовнішим з яких виступає те, що в разі розірвання договору довічного утримання (догляду) відчужувачеві

повертається назад його право власності на майно, а витрати, що були здійсненні набувачем назад відчужувачем не повертаються.

В юридичній практиці є такі випадки, коли особа – відчужувач зловживає своїм становищем та через це страждає добросовісна особа – набувач. Тому можна казати про два види таких зловживань своїми правами:

1) коли відчужувач через власні переконання не хоче приймати виконаного обов'язку набувачем, хоча підстав для цього немає – це можна назвати «простроченням кредитора» [3, с. 122-125];

2) також це може бути ситуація, коли відчужувач змінив своє місце проживання та не повідомив про це набувача, внаслідок чого другий не зміг надалі виконувати свої обов'язки по утриманню (догляду) відчужувача – а згідно з основними положеннями щодо зобов'язань, саме ч. 2 ст. 613 ЦК України, можна сказати, що якщо кредитор не вчинив дії, до вчинення яких боржник не міг виконати свій обов'язок, виконання зобов'язання може бути відстрочене на час прострочення кредитора.

У випадку коли суд, при вирішенні спору про припинення договору довічного утримання (догляду) на вимогу відчужувача або третьої особи, на користь якої він був укладений, не розгляне усі фактичні обставини та не дослідить докази в повній мірі, недобросовісний відчужувач може скористатися слабкістю положення набувача й не тільки за його рахунок проіснувати певний час, доки триває договір, але й повернути назад у власність своє майно, якщо звісно суд не встановить підстави для залишення за набувачем права власності на частину майна.

Отже, розглянувши положення ЦК України, наукові дослідження вчених в даній галузі, можна дійти висновків, що питання врегулювання прав та обов'язків сторін за договором довічного утримання (догляду) не достатньо розкрите й через це можуть бути порушені права та інтереси сторін договору, у даному випадку набувача.

Виходячи з вищевикладеного, пропонуємо: 1. ввести в дію положення про те, що добросовісність є одним з важливих критеріїв виконання зобов'язань за договором довічного утримання (догляду), адже зазначена засада, яка безпосередньо пов'язана із загальнолюдськими цінностями, з ідеалами свободи, гуманізму, демократії, створює нові гарантії прав людини та забезпечує підвищення правової культури громадянського суспільства; 2. розтлумачити та звести єдину практику судів з питань про вирішення спорів, пов'язаних з даними цивільно – правовими відносинами; 3. запровадити відповідальність сторін за порушення принципу добросовісності та зловживання своїм становищем у зобов'язаннях по договору довічного утримання (догляду).

ЛІТЕРАТУРА:
1. Харитонов Є.О. Цивільне право України: підручник / Є.О. Харитонов, О. В. Старцев. 2-е вид. перероб. і допов. – К.: Істина, 2007. – 816 с.
2. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 15 січня 2016 року: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2016. – 322 с.
3. Великорода О.М. Становлення інституту довічного утримання // Право України. – 2003. – №12. – С. 200-206.

Щербань Анастасія Віталіївна,
студентка 4 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Галупова Л. І.

ПРОЦЕДУРА ВИЗНАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ ДОБРЕ ВІДОМОЮ

Серед широкого різноманіття наявних торговельних марок особливе місце посідають так звані добре відомі торговельні марки. Добре відомі – це такі торговельні марки, які знайомі великому колу осіб у певному секторі суспільства завдяки їх довготривалому вживанню для позначення певних товарів та послуг.

Згідно з законодавством України, добре відомими в можуть бути визнані:

- торговельні марки, що одержали правову охорону на території України у якості знаків для товарів та послуг;

- торговельні марки, що одержали правову охорону на основі міжнародної реєстрації на території України;

- позначення, які дійсно використовуються як торговельна марка, але не мають правової охорони, тобто незареєстровані позначення [1].

Дослідженню питань правової охорони та процедури визнання добре відомої торгівельної марки приділяли свою увагу такі вчені та науковці, як Н. П. Грешньова, Л.Д. Романадзе, Т. С. Демченко, М. Шаманович, Е. А Зайцева., А. О. Кодинець, А. П. Рабець та інші спеціалісти у галузі інтелектуальної власності. Проте варто зауважити, що саме в Україні наукових досліджень специфіки процедури визнання торговельної марки добре відомої було здійснено небагато, саме тому чимало питань зостаються недослідженими і зараз.

Питання процедури визнання торговельної марки добре відомою регулюються Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Паризькою Конвенцією «Про охорону промислової власності»,

Постановою КМУ № 1716 від 23.12.2004 р. «Про затвердження Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності», Наказом Міністерства освіти України «Про затвердження Порядку визнання знаку добре відомим в Україні Апеляційною палатою Державного департаменту інтелектуальної власності», Наказом Міністерства освіти України «Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Державного департаменту інтелектуальної власності».

Відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», торгова марка може бути визнана добре відомою в судовому порядку або рішенням Апеляційної палати Державного департаменту інтелектуальної власності.

Щодо судового порядку, то варто зазначити, що на загальних засадах до суду подається позов про визнання торговельної марки добре відомою. Проте кількість подібних позовів значно мала. Наприклад, відомою є справа № 21/609 за позовом Макдональдс Корпорейшн до Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України та відкритого акціонерного товариства «Роси Буковини» про визнання знаків для товарів і послуг за свідоцтвами України № 4959, 4960, 4963 добре відомими в Україні станом на 5 грудня 1995 р та визнання свідоцтва № 16175 недійсним. Рішенням господарського суду міста Києва від 15 березня 2004 р., залишеним без змін наступними інстанціями, позов задоволено [2, с. 141].

Більшість торговельних марок визнається добре відомими в Україні Апеляційною палатою.Апеляційна при міністерстві економічного розвитку і торгівлі – це колегіальний орган, який розглядає заперечення проти рішень Міністерства економічного розвитку і торгівлі відносно набуття прав на об'єкти права інтелектуальної власності та заяв про визнання знаків для товарів і послуг добре відомими в Україні.

Процедура визнання торговельної марки добре відомою включає в себе певні етапи. По-перше, особа, яка вважає свій знак добре відомим в Україні, або її представник мають подати заяву разом з додатками до Апеляційної палати. Заява повинна стосуватися лише одного знака. Потім протягом десяти днів від дати надходження заяви розпорядженням голови Апеляційної палати призначається колегія Апеляційної палати у складі п'яти членів.

Щодо етапу розгляду заяви, то він включає в себе: її попередній розгляд та розгляд на засіданні. Під час попереднього розгляду заява і додатки до неї реєструються та перевіряються на відповідність вимогам. Після перевірки заявнику протягом десяти днів від дати призначення колегії направляється повідомлення про прийняття заяви до розгляду. Далі один з членів колегії за дорученням головуючого проводить підготовку до розгляду заяви в засіданні.

Після закінчення підготовки заяви до розгляду призначаються дата і час проведення засідання.

Розгляд заяви на засіданні проводиться в час та в місці, які указані в повідомленні про запрошення на засідання, він відбувається усно і при незмінному складі колегії.При розгляді заяви колегія повинна заслухати пояснення заявника, безпосередньо дослідити докази, якщо залучений експерта, то заслухати його висновок, оглянути речові докази ознайомитися, з письмовими доказами.

Під час прийняття рішення колегія вирішує питання відносно наявності обставин, якими обґрунтовувалася заява та якими доказами вони підтверджуються; наявності інших фактичних даних, які мають значення для розгляду заяви, а також доказів на їх підтвердження; задоволення заяви чи відмови в її задоволенні. Рішення приймається більшістю голосів усіх членів колегії [3].

Відомості про знак, який визнаний добре відомим в Україні за рішенням Апеляційної палати, публікуються в офіційному бюлетені «Промислова власність».

Отже, дослідивши законодавство України та проаналізувавши статті вчених у сфері інтелектуальної власності, варто зазнати, що слід більше приділити увагу розгляду процедури визнання торговельної марки добре відомою саме в судовому порядку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1995, № 1, ст.1) [Електронний ресурс]. – https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12
2. Романадзе Л. Д. Порядок визнання торговельних марок добре відомими в Україні / Л. Д. Романадзе // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса: Юридична література, 2010. – Випуск 53. – С. 140-144.
3. Порядок визнання знака добре відомим в Україні Апеляційною палатою Державного департаменту інтелектуальної власності, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 15 квітня 2005 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0471-05

Щербань Анастасія Віталіївна, Кулакевич Юлія Анатоліївна,
студентки 4 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., професор Сафончик О. І.

ВИЗНАННЯ НІКЧЕМНОГО ПРАВОЧИНУ НЕДІЙСНИМ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ

Проблема теоретичних та практичних аспектів визнання правочину недійсним, а також питання про визнання нікчемності правочинів як на підставі положень закону, так і про необхідність визнання таких правочинів недійсними у судовому порядку, є досить актуальною в науковій та юридичній літературі.

Метою даного дослідження є визначення правових проблем інституту про визнання правочину недійсним, і розроблення узагальнених підходів до їх розв'язання, адже вирішення спорів щодо дійсності правочину належить винятково до компетенції суду.

Дослідженням цього питання приділяли свою увагу такі вчені та науковці, як Н.Ю. Голубєва, І. В. Давидова, Т.С. Ківалова, Н.С. Хатнюк, М. В. Рабінович, Є.О. Харитонов та інші.

На сучасному етапі розвитку цивільного законодавства і цивілістичної доктрини України переважає думка про те, що недійсність правочину встановлюється судом, а його нікчемність визнається законодавством.

Відповідно до ст. 16 ЦК України одним із способів захисту цивільних прав та інтересів є визнання правочину недійсним. Підстави, умови, правові наслідки недійсності правочинів визначаються нормами глави 16 ЦК «Правочини» (ст.ст. 215-236) [1].

З огляду на складність питання та проблематику щодо недійсності правочинів, Пленум Верховного Суду України прийняв Постанову «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» [2].

Правочин визнається нікчемним тоді, коли його вчинення не спричиняє правових наслідків, передбачених законом, у зв'язку із протиправністю або іншими недоліками юридичного характеру, незалежно від пред'явлення позову про визнання його недійсним.

Згідно з ЦК України, суди повинні розмежовувати такі види недійсності правочинів як: нікчемні правочини – якщо їх недійсність встановлена законом (ст.ст. 219, 220, 224), та оспорювані – якщо їх недійсність прямо не встановлена законом, але одна із сторін чи будь-яка інша заінтересована

особа заперечує їх дійсність на підставах, встановлених законом (ст.ст. 222, 223, 225).

Дійсність або недійсність нікчемного правочину визначається відповідно до закону і не залежить від волі сторін. Суд з власної ініціативи, на основі власних переконань і матеріалів справи, має право встановлювати, які саме наслідки недійсності нікчемного правочину будуть застосовуватися у кожному окремому випадку. Варто зазначити дві групи правових наслідків недійсності правочину, які можна поділити на: загальні (основні) – двостороння реституція та спеціальні (додаткові) – відшкодування збитків та моральної шкоди.

Деякі автори, зокрема Н.С. Хатнюк, вважає: *«У судовому порядку підтвердження нікчемності правочину не є обов'язковим, але за ініціативи його учасників або третіх осіб закон не позбавляє можливості їх звернення в суд для отримання рішення, яке підтвердить факт нікчемності».* Зовсім протилежної думки притримуються інші науковці та правники, які вказують на те, що визнання судом нікчемного правочину недійсним є неможливим, так як такий спосіб не передбачений способами захисту прав та інтересів осіб, що містяться в ч.2 ст.16 ЦК України [3]. Ці ж науковці звертають увагу на неправильність застосування на практиці цієї статті ЦК, в якій вказується порядок визнання правочину недійсним, але і не уточнюється, що такий спосіб захисту прав притаманний лише оспорюваним правочинам.

На нашу думку, рішення про визнання нікчемного правочину недійсним має постановляти суд, таким чином він констатує факт недійсності такого правочину, а тому, надає можливість особам, що заінтересовані, здійснити захист своїх порушених прав шляхом застосування правових наслідків недійсності правочину, що передбачені законом.

Також ми вважаємо, що слід погодитися із твердженням М. В. Рабіновича, який зазначає, що «*в одних випадках правочин недійсний за його природою й суд зобов'язаний визнати його таким, а в інших правочин може бути визнаний недійсним лише за умов виникнення суперечностей з приводу його недійсності*».

Іноді встановлення правових підстав нікчемності правочину здійснюється бланкетними правовими нормами, які відсилають до інших правових норм, тому такі підстави нікчемності правочину характеризуються не зовсім чітким змістом, що передбачає доволі багато варіантів їх тлумачення, а в разі виникнення спору потребує звернення до суду для його вирішення [4].

Таким чином, положення цивільної доктрини про нікчемність правочину більшою мірою характеризується дискусійністю її положень. Але часто

підстави нікчемності правочину є достатньо конкретизованими і не допускають їх множинного тлумачення. Однак саме ця множинність тлумачення підстав нікчемності правочину спричиняє можливість заперечувати наявність підстав нікчемності правочину, що надає учасникам цивільних відносин перспективу звертатись до суду з позовом про визнання правочину нікчемним.

В законі відсутні чіткі критерії визнання правочину нікчемним повністю чи в певній частині, що є досить важливим, а тому, під час виникнення спору з приводу тлумачення змісту прав і обов'язків згадані обставини підлягають встановленню судом.

Отже, аналізуючи дану статтю, можна прийти до висновку про те, що рішення суду стосовно визнання факту нікчемності договору є необхідним, і це надасть можливість заінтересованим особам застосовувати певні наслідки недійсності нікчемного правочину.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 вересня 2018 р.: (ОФІЦ . ТЕКСТ). – К.: ПРАВОВА ЄДНІСТЬ, 2018. – 305 с.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» від 06 листопада 2009 р. № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09.
3. Давидова І. В. До питання про недійсність правочинів, вчинених без дозволу органу опіки та піклування / І. В. Давидова // Часопис цивілістики. – 2017. – Вип. 22. – С. 51-55. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2017_22_12.
4. Цивільне право України: Навчальний посібник / За ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2012. – С. 364.

Яцута Андрій Васильович,
студент 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Адаховська Н.С.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У СФЕРІ НАДАННЯ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ

Кредитування – складний інститут в цивільному праві,поки з яким в Україні існують проблеми. В цьому механізмі задіяні як інвестори та вкладники, так і банки (кредитні спілки) та позичальники. Відповідно до ст. 1054 Цивільного кодексу України ці відносини складаються між банком або іншою фінансовою установою (кредитодавцем), який зобов'язаний надати кредит позичальникові, а він у свою чергу зобов'язується повернути його та сплатити проценти [1]. У кожного є свій інтерес і звичайно для нормального функціонування цієї системи потрібні прозорі умови договору, гарантії його виконання, довіра, як важлива складова будь-яких відносин та взаємоповага. Великої уваги потребує відповідальність сторін за порушення умов договору,як спосіб захисту порушених прав та інтересів, а також гарантія належного виконання умов договору кредиту.

На жаль, ситуація склалася так, що фінансові установи, такі як банки і кредитні спілки більше зацікавлені в одержані як найбільшої вигоди для себе, навіть якщо це порушує права та інтереси іншої сторони договору. Вони використовують різні неправомірні методи, на які позичальники, в майбутньому, досить часто не звертають уваги. Одним із цих методів є передача справи на розгляд третейському суду, що знаходиться у матеріальній залежності від банку та який виносить рішення швидко, завжди на користь банку та без повідомлення позичальника [6]. Щоб позбутися цієї проблеми до Закону України «Про третейські суди» внесли зміни від 3.02.2011, згідно яких до їх предметної юрисдикції не відносяться правовідносини щодо захисту прав споживачів і споживачів послуг банку (кредитної спілки) [3]. По різному суди трактували норми матеріального права, а саме суди вирішували, що кредитні правовідносини не пов'язані з споживчими правовідносинами [2]. Ця проблема була вирішена за допомогою Рішення Конституційного Суду України від 10.11.2011 року відповідно до якого Закон України «Про захист прав споживачів» поширюється на відносини між кредитодавцем і позичальником (споживачем за договором про надання споживчого кредиту)[7].

Позитивним моментом стало також прийняття Закону України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 року в якому зазначено, що однією з

істотних умов договору є відповідальність сторін за порушення умов договору споживчого кредиту [4]. Аналіз стандартизованої форми інформації, яка надається до укладення договору і на основі якого в подальшому укладається договір наводить сумнів, що в ній зазначається відповідальність двох сторін. Процентна ставка застосовується тільки при неповерненні кредиту, тобто відповідальність позичальника. А відповідальність кредитора щодо надання кредиту та інші зобов'язання, які на нього покладені відповідно до умов договору? Також стаття 21 Закону передбачає особливості відповідальності споживача при порушенні свого зобов'язання щодо повернення кредиту та процентів за ним і відшкодування завданої кредитодавцю шкоди (збитків). Про особливості відповідальності банку та інших фінансових установ (кредитодавця) і відшкодування шкоди позичальникові у разі порушення умов договору не зазначається.

Також банки використовують такі методи як ускладнення прочитання тексту умов договору: зменшення шрифту, колір літер та фону майже співпадають тощо. Тому позичальнику досить тяжко звернути увагу на деякі деталі договору, що мають важливе значення і які можуть викликати в нього сумніви щодо його укладення на таких умовах. Закон України «Про споживче кредитування» встановлює заборону тільки на ускладнення прочитання реальної річної ставки та загальної вартості кредиту, яка передається. А отже, на інші частини договору можна використовувати такі методи? Чи не порушує це права позичальника? На мою думку, така заборона повинна стосуватися всіх умов договору, адже із-за таких неправомірних методів довіра до банківської системи ніяк не покращиться. Ці обманні методи беззаперечно порушують права та інтереси позичальників та норми цивільного законодавства: загальні засади цивільного судочинства (принцип добросовісності) та моральні засади суспільства, які особа (кредитодавець) при здійсненні цивільних прав повинна додержуватися, відповідно до ч.3, ст.3 Цивільного кодексу України.

Аналізуючи Лист Національного Банку України « Про типову форму договору про надання кредиту комерційному банку за рахунок кредитів НБУ» від 2.09.1994 року позитивним моментом постало окреме розмежування прав та обов'язків сторін, відповідальність сторін у разі порушення зобов'язань за договором кредиту тощо [5]. Чітке встановлення відповідальності за порушення умов договору та прийняття типової форми для договору споживчого кредиту було б доречне та вирішило чимало проблем.

Отже, вважаю, що для покращення функціонування і гармонізації правовідносин у сфері кредитування, захисту прав як споживачів, так і

кредиторів, збільшення рівня довіри один до одного і належного дотримання та виконання умов договору пропоную наступне:

- заборонити ускладнення прочитання тексту до всіх умов договору кредиту;

- визначати чітко відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання зобов'язань за договором кредиту. Процентна ставка, пеня, штрафи та інші платежі повинні застосовуватися не тільки при неповерненні кредиту, але й при порушенні строків його надання кредитодавцем, ненаданні або надання неправдивої інформації протягом строку дії договору про споживчий кредит тощо;

- відповідальність по відшкодуванню збитків повинна передбачатися не тільки щодо кредитодавця, але й боржника (споживача);

- прийняття типової форми договору споживчого кредиту, яка усуне більшість проблем кредитних правовідносин.

За допомогою цих засобів можна усунути недоліки та позбутися багато труднощів, які виникають на практиці у сфері споживчого кредитування

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України. – Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
2. Закон України «Про захист прав споживачів». – Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
3. Закон України «Про третейські суди». – Відомості Верховної Ради України , – 2004.– № 35 – Ст. 412.
4. Закон України «Про споживче кредитування» – Відомості Верховної Ради, –2017. – № 1– Ст.2.
5. Лист Національного Банку України «Про типову форму договору про надання кредиту комерційному банку за рахунок кредитів НБУ» N 111 від 18.03.94 року.
6. Постанова Верховного Суду України від 13 квітня 2016р. у справі № 6-29цс16.
7. Рішення Конституційного Суду України від 10.11.2011 р. № 15-рп/2011 (справа № 1-26/2011)

Байталюк Дарія Русланівна,
магістр права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ВЕБ-САЙТ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Новим можливим об'єктом цивільних прав можна вважати веб-сайт, правова природа якого викликає безліч суперечок і визначається вченими по-різному. Легальне визначення поняття веб-сайту міститься у наказі Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 року № 327/225 «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади», у якому визначено, що веб-сайт – це сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет.

На думку Н.І. Майданчик, веб-сайт структурно складається з таких елементів: 1) дизайн; 2) структурне рішення; 3) програмне забезпечення; 4) контент; 5) доменне ім'я. Цей підхід є цілком раціональним, але на рахунок доменного імені, то один і той самий сайт може роозміщуватись на декількох доменних іменах, або взагалі їх не використовувати, а здійснювати доступ через IP – адреси, або переглядати у віртуальному середовищі чи у вигляді збереженої копії. Державний департамент інтелектуальної власності МОН України у своєму листі «Щодо веб-сайту як об'єкта авторського права» №16-14/231 від 22.01.2007 р. [4], веб-сайт як сукупність інформаційних ресурсів віднесено до складних творів, а в статті 433 Цивільного кодексу України приблизному переліку назв творів не зазначається поняття «веб-сайт», «веб-сторінка», «веб-портал», але у пункті 4 частини 1 статті 433 зазначається, що авторським правом захищаються й інші твори.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» також не містить визначення вказаних понять, але залишає перелік творів невичерпним [3].

Таким чином , відсутність у законодавстві про авторське право визначення цих понять не може бути перепоною у правовій охороні «веб-сайту», «веб-сторінки», «веб-порталу» як об'єктів авторського права , якщо вони є творами, тобто, результатами творчої діяльності людини, а складовими веб-сайту можуть бути наприклад, музичні, літературні, фотографічні, дизайнерські й інші твори. Пункт 15 частини 1 статті 8 Закону «Про авторське право і суміжні права» відносить до об'єктів авторського права збірники творів, збірники звичайних даних , інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини.

Отже, так як веб-сайт, можна визначити як складений твір, то варто вважати, твори, що є складовими частинами веб-сайту, є окремими об'єктами авторського права. [1] Згідно з частиною 2 статті 433 Цивільного кодексу України твори є об 'єктами авторського права незалежно від їх завершеності (тобто макет , проект сайту як незавершений твір також буде об 'єктом авторського права), призначення, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження. Складовими веб -сайту можуть бути , наприклад, музичні, літературні, фотографічні, дизайнерські та інші твори . У такому випадку веб-сайт можна визначити як окремий складений твір . В будь-якому разі твори, що є складовими частинами веб-сайту, є окремими об'єктами авторського права.

Слушною є позиція П.В. Бабрикіна він визначає веб-сайт, як об'єкт з подвійною природою : об'єктивна форма представлення та організації електронних документів, творів та майновий комплекс , тобто сукупність всіх видів майна , що призначена для функціонування веб -сайту. Деякі вчені визначають веб-сайт потрібно розглядати в трьох аспектах: 1) як інформаційний ресурс, що припускає включення у контент сайт будь-якої інформації, що на ньому знаходиться, тому числі об'єкти, що не обороняються авторським правом, та об'єкти, що доступні на веб-сайті для завантаження чи загального використання в іншому середовищі; 2) як складений об'єкт авторського права, під яким слід розуміти всі об'єкти авторського права; 3) як частина службової інформації в HTM L – документі, яка міститься в однойменному полі . Чинне легальне визначення поняття веб-сайту дає підстави вважати його комплексним об 'єктом, однак у предметі договору з відчуження веб -сайту для виключення непорозумінь вкрайбажано додатково перелічити, які саме компоненти , що входять до складу веб -сайту, передаються за договором . Особливу увагу при укладенні договорів з

відчуження веб -сайтів слід звернути на об ’єкти прав інтелектуальноївласності, перевірити, кому саме вони належать [2, 72].

Отже, веб-сайт – сукупність інформаційних ресурсів (електронних документів), програмних та апаратних засобів (матеріальна частина обчислювальної техніки: прибори, схеми и т.д), що забезпечують доступ юридичних і фізичних осіб до інформаційних ресурсів та інформаційних послуг певного суб’єкта за унікальною адресою у мережі Інтернет.

Можна дійти висновку, що веб-сайт, слід вважати комплексним майновим об’єктом, який включає в себе, як матеріальні, так і нематеріальні елементи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ІТ-право: теорія і практика : навч. посібник / авт. кол.; за ред . Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової. – Одеса: Фенікс, 2017. 472 с.
2. Некіт К. Г. Веб-сайт як комплексний об’єкт цивільних прав/ К. Г. Некіт // Часопис цивілістики. – 2017. – Вип. 26. – С. 69-73.
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 2003 р. // Відомості Верховної Ради. – 2003 – № 13. – Ст. 53.
4. Щодо веб-сайту як об ’єкта авторського права : лист Держ. департаменту інтелектуал. власності МОН України від 22.01.2007 № 1614/231. – Режим доступу: http://intel-law.narod.ru/olderfiles/1/list.pdf.

Вельшинська Ольга Валентинівна, Дмитренко Вікторія Володимирівна,

студентки 1 курсу магістратури

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

ПРАВОВА ПРИРОДА КРИПТОВАЛЮТИ

З розвитком сучасних технологій і все більшим впровадженням комп’ютеризованих систем перспективним напрямом для України є введення концепції безготівкової економіки (cashless economy). На відміну від традиційних видів грошей, які також можуть бути засобом платежу в електронних розрахункових системах, сучасні віртуальні гроші характеризуються вищим рівнем захищеності від різного роду кіберзлочинців. Це сприяє появі нової епохи – «електронних грошей», тому все частіше можна зустріти термін «криптовалюта». В Інтернеті часто можна

знайти різні види криптовалюти, до найвідоміших слід віднести: Bitcoin, Litecoin, Namecoin, NXT, PPCoin та інші.

Вивченню історії виникнення та розвитку криптовалюти як феномена присвячені праці таких учених, як: Е. Андроулакі, Г.О. Караме, Г. Масквел, В.А. Монахова, Р. Найк. Однак в Україні питання розвитку криптовалют залишається недостатньо вивченим, так як дане явище з'явилося зовсім недавно. Комплексна програма фінансового сектору України до 2020 року передбачає розвиток безготівкових платежів з використанням електронних грошей.

Нині постає питання щодо визначення цивільно-правової природи криптовалюти, так як ми розглядаємо її саме в межах цивільного права.

Так, згідно ст. 177 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) об'єктами цивільних прав визнаються речі, у тому числі гроші тацінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт,послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності,інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага.

Слід зазначити, що криптовалюта не може розглядатися в якості:

1) речі, так як дана валюта нематеріального виразу;

2) результату інтелектуальної діяльності, тому що являється продуктом функціонування програмних протоколів, а не творчості людини;

3) результату робіт або надання послуг, тому що відсутня зобов'язальна складова;

4) нематеріального блага, так як відсутній зв'язок з самою особою [1].

Як відомо, у Верховній Раді України зареєстровані законопроекти, які пропонують легалізувати криптовалюту в Україні. Вони передбачають оподаткування, переведення в готівку та купівлю товарів і послуг за допомогою криптовалюти.

Всі згодні з тим, що закон потрібен, але щодо того, що і як він має регулювати, єдиної думки немає. Викликає критику і ставка податку. З одного боку, це є справедливою ціною за виведення прибутку з операцій на криптовалютному ринку. З іншого боку, це є причиною майбутнього відтоку криптокапіталу в інші країни і відходу в тінь [2].

Закон про оподаткування криптовалюти потрібен для регулювання операцій на крипторинку.

Наприклад, якщо трейдер отримав прибуток і зафіксував його в гривні, то

він сплатить 5% податку. Якщо немає прибутку, то і податок не буде нараховуватися. Якщо не прийняти цей закон, то буде застосуватися інша ставка – 18% податку на доходи фізичних осіб, а також військовий збір 1,5%.

Також слід зазначити, що Закон регулює здійснення юридичними особами різноманітних операцій з криптовалютою: купівля, продаж, приймання оплати і сплата з прибутку 5-% податку.

Отже, в зв'язку із збільшенням масштабів використання цифрових форм закріплення прав, криптовалюта може розглядатися як самостійний об'єкт цивільного права. Хоча ця валюта віртуальна, проте об'єктивна та як матеріальне благо має свою цінність та оборотоздатність. Враховуючи проекти, які зареєстровані у Верховній Раді України, можна стверджувати, що правове регулювання криптовалюти знаходиться на шляху становлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Савельев А.И. Криптовалюты в системе объектов гражданских прав // Журнал «Закон». № 8. 2017. С.136-154.
2. Украина узаконит криптовалюту и введет на нее налог. URL: https://mycrypter.com/ukraina-uzakonit-kriptovalyutu-i-vved/
3. Проект Закону про обіг криптовалюти в Україні №7183 від 06.10.2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684
4. Проект Закону стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні№7183-1від10.10.2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710
5. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні №9083 від 14.09.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64597

Глуговська Аріна Анджеївна,

студентка 3 курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Костова Н.І.

РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ДОВІРИ ДО ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПИСУ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день розвиток глобальних комунікацій в житті людини привів до появи новітніх взаємовідносин, предметом яких є електронний обмін даними. У такому обміні даними можуть брати участь органи державної влади, підприємства, а також громадяни в своїх офіційних і особистих стосунках. Одним з найпопулярніших в світі засобів захисту електронного обміну є, так званий, електронний підпис, завдяки якому, за

допомогою спеціального програмного забезпечення, може підтверджувати правдивість інформації документу, його реквізитів і факту підписання конкретною особою.

Актуальними аспектами моєї теми є те, що ми ,перш за все, отримуємо довіру, адже використовуючи електронний підпис (ЕП), громадяни можуть одержувати можливість шифрування документів. Завдяки надійним криптографічним алгоритмам забезпечується конфіденційність інформації, яка передбачає неможливість доступу до неї будь-якої особи, що не володіє секретним ключем. Ще однією найважливішою гарантією є те, що електронний підпис (ЕП) проходить обов'язкову експертизу в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації в Україні. Також використання електронного підпису (ЕП) значно прискорює проведення численних комерційних операцій, виключає необхідність додаткових зустрічей і багатогодинних переговорів.

Однак із найважливіших правових проблем електронного підпису (ЕП) – це те, що впровадження ЕП йде повільніше, ніж очікувалося. Головною причиною є так звані стримуючі чинники, до яких можна віднести наступні: фальсифікація ЕП, незаконне здобуття влади та використання сертифікатів ЕП, передача ЕП іншій юридичній особі з порушенням встановлених правил; відсутність потреби використання ЕП в закритих інформаційних системах; рівень безпеки ЕП в Україні у порівнянні з цифровим підписом в ЄС, є значно заниженим на законодавчому рівні, що відбивається і та на інших нормах права.

Закон України «Про електронні довірчі послуги» закріплює, що електронний підпис – це можуть бути електронні дані, які долучаються підписувачем до інших електронних даних або послідовно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис.

Згідно з законом України «Про електронні довірчі послуги» електронний підпис може бути трьох категорій:простий електронний підпис та печатка – низький рівень довіри; удосконалений електронний підпис та печатка – середній рівень довіри; кваліфікований електронний підпис та печатка – високий рівень довіри.[1] Також до електронних підписів належать шифрування: симетричне та асиметричне шифрування. Симетричне шифрування передбачає наявність двох однакових ключів у кожної зі сторін: один «закриває», другий – «відкриває» передані дані. Такий спосіб захищає передачу даних від втручання (доступу) третьої сторони. Асиметричне шифрування передбачає наявність двох пар різних ключів: відкритого і секретного. Якщо шифрування відбувалося за допомогою відкритого ключа, то розшифровка можлива за допомогою таємного, і навпаки. Скористатися

ключами з різних пар неможливо, оскільки кожна пара невід'ємна ланка всієї системи.

Надання довіри та гарантії електронного підпису дає нам Центр сертифікації ключів. Даним центром може бути як юридична особа незважаючи на форму власності або фізична особа, яка може бути суб'єктом підприємницької діяльності, яка має надавати послуги електронного цифрового підпису та засвідчувати свій відкритий ключ у центральному засвідчувальному органі або засвідчувальному центрі. Центр зобов'язаний: забезпечувати захист інформації в автоматизованих системах відповідно до законодавства; здійснювати захист персональних даних, отриманих від підписувача, згідно з законодавством; вчасно заперечувати , блокувати та поновлювати сертифікати ключів ; впроваджувати електронний перелік чинних, відмінених і блокованих сертифікатів ключів; постачати цілодобово доступ споживачів до сертифікатів ключів та відповідних електронних переліків сертифікатів через загальнодоступні телекомунікаційні канали та інше.[2] Саме центр сертифікації формує закритий ключ і власний сертифікат, засвідчує їх автентичність своїм цифровим підписом. І це є одним з найважливіших способів захисту електронних цифрових підписів від підробки.

Ще одним надійним гарантом довіри ЕП є, державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України є державним органом, який призначений для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, а також інших завдань відповідно до закону. [3]

Одна із найважливіших правових проблем електронного підпису (ЕП) є сфальсифікація ЕП , або ще називають «атаки». На сьогоднішній день виділяють такі моделі атак: атака з використання відкритого ключа (особа, яка зламує, володіє відкритим ключем та набором підписаних повідомлень); атака на основі відомих повідомлень (правопорушник володіє тільки допустимим підписами набору електронних документів, які йому вже відомі, але які він не має можливості вибрати сам); адаптивна атака на основі вибраних повідомлень. [4] Найбільш зосередженим моментом є те, що рівень безпеки ЕП в Україні, у порівнянні з цифровим підписом в ЄС, є значно заниженим на законодавчому рівні, що відбивається і та на інших нормах права.

Для відповідності українських та міжнародних стандартів необхідно: класифікувати законодавство України щодо ЕП для того, щоб відповідало до міжнародних стандартів та розробити єдиний підхід до використовуваних алгоритмів створення ЕП.

Отже, можна зробити висновок, що ЕП відіграє найголовнішу роль в системі електронного документообігу, оскільки саме ЕП використовується фізичними ,юридичними персонами з цілю ідентифікації підписувача та підтвердження цілісності даних в електронній формі. Маючи електронний підпис, він нам гарантує, що акт був створений саме цією людиною, тому цей акт з ЕП рівнозначний своєму паперовому аналогу. Переваги електронного числового підпису безумовні, а, якщо звернути увагу, що в режимах, використовуються електронні документи, пред'являються суворіші вимоги до цілісності та автентичності документів, то альтернативи для цифрового підпису немає.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 за № 2155-VIII-[Електронний ресурс] -https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19
2. Давидова І.В. Електронний цифровий підпис: порядок отримання та ступінь захисту/ Давидова І.В. – М.: Українське право, 2018. – ст.38
3. Закон України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» від 23.02.2006 за № 3475-IV –[Електронний ресурс]-https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19
4. Трофименко О. Г. Електронне врядування в Україні у контексті розвитку інформаційного суспільства / Трофименко О. Г., Логінова Н.І., Буката Л.М. // Порівняльно-аналітичне право: електронне наукове фахове видання. – Ужгород, 2016. – № 1. – С. 231 – 234.

Дарієнко Олександра Олександрівна,

студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Завальнюк С. В.

ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ ODR-ПЛАТФОРМ ЯК НОВІТНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

Електронне вирішення спорів – це сукупність методів врегулювання спорів (конфліктів) із застосуванням інтернет-технологій, спеціальних програм. Зростаюча популярність такого виду АВС зумовлена: а) можливістю

вступу будь-яких осіб (резиденти, нерезиденти) у правовідносини у мережі Інтернет; б) відкритістю електронної комерції; в) простотою процедур; г) швидкістю вирішення спорів.

Сьогодні вже розроблена та впроваджена платформа онлайн-вирішення спорів Online Dispute Resolution (ODR), між споживачам і торговцям з ЄС, Норвегії, Ісландії та Ліхтенштейну. Вона дає змогу владнати розбіжності, пов'язаніз онлайн-покупками товарів і послуг, без звернення до суду. Платформа ODR не пов'язана ні з одним продавцем, її можна використовувати, щоб подати скаргу до затвердженого органу вирішення спорів, який є неупередженою організацією або фізичною особою, яка допомагає споживачам і торговцям досягти позасудового врегулювання. Платформа ODR проста у використанні і дозволяє користувачам поетапно здійснювати усі дії щодо вирішення спорів, надає переклади на всіх мовах ЄС. Використовуючи ODR, споживачі можуть отримати справедливі результати безкоштовно або за дуже невелику плату, тоді як торговціможуть уникнути дорогих процедур судових розглядів і підтримувати хороші відносини з клієнтами. Проаналізуємо етапи, які передбачені для врегулювання споживчих спорів[3].

Перший етап – подання скарги. Щоб подати скаргу, споживач і продавець повинні перебувати на території ЄС або Норвегії, Ісландії та Ліхтенштейну; заповнюється форма онлайн-скарги. У ній має бути інформація про споживача, продавця, покупку, послугу, сутність скарги. Можна завантажити будь-які відповідні документи (наприклад, рахунок-фактуру, замовлення на поставку тощо).

Другий етап – вибір органу вирішення спорів. Як тільки продавець погодився використовувати процедуру вирішення спорів для розгляду скарги, надається 30 днів для узгодження органу вирішення спорів, який буде його вирішувати. Продавець через платформу може запропонувати інституцію одного або декількох органів вирішення спорів, здатних його розглянути. Заявник може ознайомитися з інформацією про органи з вирішення спорів (збори, географічне охоплення, процедури тощо), щоб переконатися, що вони розглядають відповідні скарги. Якщо споживач і продавець не можуть погодити орган вирішення спорів протягом 30 днів, їм відмовляють у розгляді спору.

Третій етап – розгляд скарги. Як тільки орган вирішення спорів прийме рішення щодо скарги, про це зазначається на платформі ODR, а сторони отримують відповідні повідомлення. Щоб ознайомитися із рішенням, потрібно увійти в свій обліковий запис. Світові торгівельні майданчики, такі як eBay, PayPal, Alibaba, Taobao, зрозуміли важливість ефективного

вирішення спорів між контрагентами та розробили спеціальні електронні системи, де процес врегулювання суперечок є максимально зручним, швидким та навіть безкоштовним.

У США онлайн вирішення суперечок застосовується в електронній комерції компаніями eBay (157 млн користувачів) та Amazon (244 млн користувачів). Для вирішення спорів онлайн на eBay була розроблена спеціальна програма в формі центру вирішення спорів (це коштувало компанії 10 млн доларів). Вона показує високу ефективність, максимальний термін для вирішення суперечок – 12 днів. Щороку на сайті eBay близько 60 млн суперечок вирішуються онлайн, при цьому: 90 % – спеціальним програмним забезпеченням без втручання людей; 50 % – за 148 результатами переговорів між продавцем і покупцем; 99,999 % – не оскаржуються у суді [2].

Перспективним напрямом розвитку АВС в Україні є розширення використання сучасних технічних засобів. Для прикладу, Регламент ЄС № 524/2013 від 21 травня 2013 р. передбачає створення європейської платформи онлайн-вирішення спорів (ODR-platform), яка має підтримувати такі функції: а) можливість заповнення бланку скарги і подачі її в електронній формі; б) інформування сторони-відповідача про скаргу; в) визначення особи, компетентної надавати послуги АВС; г) можливість управління справами в режимі онлайн і проведення процедури врегулювання спорів в режимі онлайн через платформу ODR; ґ) можливість переводу інформації, яка необхідна сторонам для вирішення спору, через платформу ODR; д) створення електронної форми за допомогою якої сторони направляють інформацію особі, яка надає послуги АВС; е) забезпечення системи зворотного зв’язку [3, 226].

Запровадження в Україні системи АВС, яку широко застосовують у розвинених країнах світу, може стати новим дієвим інструментом як для подолання кризових явищ у сфері захисту прав та інтересів суб’єктів права, так і для практичної реалізації сучасних правових тенденцій, спрямованих на підвищення ефективності механізму захисту прав суб’єктів права. Водночас, буквальна транспозиція норм з інших правових систем не бажана й неможлива в силу історичних, правових традицій, правосвідомості, економічних і соціальних умов. Зміни до чинного законодавства України для забезпечення можливості використовувати АВС повинні враховувати кращі зразки світової практики, не створювати колізій, демонструвати очевидність переваг, бути простими та зрозумілими не лише для правників, а й для населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Запровадження альтернативних способів врегулювання спорів: європейський досвід для України. Приватне право і підприємництво. – 2009. – Вип. 8. – С. 162-165.
2. Грицишина М. Віртуальна справедливість: як залагодити суперечки в онлайн-режимі. Або що втрачає бізнес, не застосовуючи нові технології для вирішення спірних ситуацій. URL: http://forbes.net.ua/ua/opinions/1427784-virtualnaspravedlivist-yak-zalagoditi-superechki-v-onlajn-rezhimi.
3. Виноградова А. В. Развитие електронного разрешения споров в Европейском Союзе (на примере Великобритании). Сравнительно-правовые аспекты правоотношений гражданского оборота в современном мире: сборник статей Международной научно-практической конференции памяти доктора юридических наук, профессора В. К. Пучинского. – Москва: РУДН, 2016. – С. 225-231.

Дем'яненко Анна Юріївна,
студентка 2 курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Матійко М.В.

ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ В ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРАХ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

ХХІ століття важко уявити без технологій і комунікаційних мереж, оскільки вони забезпечують населення планети інформацією і роблять життя легшим. В епоху сучасних технологій виникає потреба у здійсненні електронних платежів та покупок для заощадження часу. Тому досить поширеною стає проблема захисту порушених прав у сфері електронної торгівлі.

Правочини укладені через мережу Інтернет мають свої особливості, основними з яких є: відстань між оферентом та акцептантом, засоби ідентифікації особи (електронний підпис, паспорт громадянина України у формі карти з безконтактним електронним носієм та ін.). Основними перевагами використання електронних договорів є їх шкидкість, зручність оброблення зберігання та відправлення документів [1].

Законодавча регламентація відносин купівлі-продажу та постачання товарів закріплені у Цивільному кодексі України, Законах України «Про

захист прав споживачів», «Про електронну комерцію» та інших нормативно-правових актах органів державної влади [2].

Закон України «Про захист прав споживачів» у ст. 1 закріплює таке поняття, як «договір укладений на відстані» тим самим закріплюючи те, що відносини між продавцем та покупцем на відстані підлягають безпосередньому захисту [3].

Незважаючи на те, що в Законі України «Про захист прав споживачів» у ст. 13 чітко зазначена та інформація, яка повинна бути надана продавцем споживачеві, часто продавець більшості з неї не зазначає, а споживач, який не є досить обізнаним у сфері захисту своїх прав робить замовлення і залишається ні з чим.

Досить важливу роль в регулюванні відносин купівлі продажу або постачання товарів є Закон України «Про електронну комерцію», який містить в собі основну термінологію (електронна комерція, електронна торгівля, інтернет-магазин та ін.), а також спрямований саме на регулювання відносин щодо дистанційних правочинів. Але закон не забезпечує того рівня захисту, який необхідний. Досить часто громадяни стикаються з шахраями і довести факт порушення прав досить важко [4].

Задля захисту споживача Закон України «Про електронну комерцію» дійсно закріплює право споживача відмовитися від виконання договору на відстані до його виконання іншою стороною, проте порядок повернення грошових коштів у законі майже не регламентований. Так, у разі відмови покупця від товару, продавець повертає кошти за вирахуванням витрат з транспортування повернення товару і вартості транзакції повернення грошових коштів [5].

Не дивлячись на велику кількість інтернет магазинів на території України, не було сформовано достатньої правозастосовної практики захисту прав споживачів. Калмикова Ж.М. пояснює відсутність такої практики двома чинниками:

1) витрати коштів та часу перевищують втрати;

2) відсутність належного контролю з боку держави [5].

Також слід зазначити, що питання вирішення спорів між особами, що уклали електронний правочин недостатньо врегульоване національним законодавством. Застосування електронного документу, як доказу при вирішенні спорів також є проблемою, оскільки кожна зі сторін може подати свій варіант цього документа. Проблемним є саме встановлення дійсності документа. А для того щоб зменшити фальсифікації необхідно полегшити процедуру отримання електронного підпису населенням [2].

Для цього, на нашу думку слід залучити сучасніші технічні засоби, які відповідають європейським стандартам, а також збільшити державне фінансування цієї сфери з метою більш швидкого та якісного надання відповідних послуг.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що законодавство України містить низку документів які спрямовані на регулювання відносин електронної торгівлі, але норми цих документів недостатньо регламентують певні особливості цих відносин. На нашу думку, слід конкретизувати питання повернення оплати покупцеві в ст. 13 Закону Україні «Про електронну комерцію», а саме додати частину про порядок повернення оплати.

Також, на нашу думку, проблемою недостатньої правозастосовчої практики в сфері захисту прав споживачів є низький рівень правової культури населення. Органам державної влади та місцевого самоврядування слід зайнятися поширенням серед громадян законодавства щодо захисту прав споживачів та регулювання відносин електронної торгівлі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Давидова І. В. Деякі особливості правочинів в інформаційному суспільстві / І. В. Давидова // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – С. 479-482.
2. Асадчев Ю. Ринок електронної комерції: поточний стан та перспективи розвитку, проблеми правового регулювання [Електронний ресурс] / Юрій Асадчев – Режим доступу до ресурсу: http://lexliga.com/ua/novosti/rinok-elektronnoi-komerczi.
3. Закон України «Про захист прав споживачів» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. –1991. – № 1023-XII – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12
4. Закон України «Про електронну комерцію» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. –2015. – № 675-VIII – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19
5. Калмыкова Ж. Н. Правовые проблемы электронной торговли в Украине [Електронний ресурс] / Жанна Николаевна Калмыкова // Проблеми цивільного права та процесу. Харків. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_05_2018/pdf/110.pdf.
6. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 04 жовтня 2018 року: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2018. – 312 с.

Куца Аліна Сергіївна,
студентка 3 курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Костова Н.І.

ПОВЕДІНКА ОСОБИ У ВІРТУАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність теми полягає в тому, що з появою глобальної мережі Інтернет на сьогоднішній день людство перенесло майже всі сфери свого життя з реального середовища у віртуальне. Це пов`язано насамперед з тим, що сьогодні майже кожна друга людина на планеті, яка має доступ до Інтернету вона має хоча б один акаунт у соціальних мережах, здійснює покупки онлайн, створює свій бізнес в мережі, купує білети на літаки, поїзда також через Інтернет, оплачує комунальні платежі, використовує цифрові платіжні системи, такі як PayPal, Apple Pay, PayCash та багато іншого.

Однією із характерних ознак сучасного світу є стрімкий поступ комп'ютерних технологій, які інтенсивно впроваджуються в щоденному житті соціуму. Проте, незважаючи на зазначений прогрес у сфері технічних та інформаційних технологій, сучасний індивід схильний до переживання таких екзистенційних проблем, як: відсутність мети та сенсу життя, втрата свободи, любові, дружби й можливості самореалізації, відчай і тривога перед майбутнім, відчуття самотності. Сучасна людина, відчуваючи екзистенційний вакуум і самотність, шукає шляхи та засоби їх подолання. Одним із таких засобів постає віртуальна реальність, у якій індивід шукає спілкування та інформацію, що допоможуть подолати соціальну депривацію у прямому й переносному значенні.

Віртуальна реальність у всій складності та багатомірності проявів стала сьогодні елементом, феноменом, навіть простором життя людини. Віртуалізація означає переміщення основних видів діяльності людини із соціального простору у віртуальний. Найперше це стосується інформаційно-комунікативної діяльності, яка перенесена в режим онлайн. ЗМІ та інтерактивні технології творять комунікаційну систему, в якій реальність перенесено в штучний світ, що є специфічним досвідом людини. «Наша діяльність стає діяльністю конструктивного встановлення нових комунікативних зв'язків між різного типу реальностями: речовими, інформаційними, чуттєвоемоційними, знаково-символічними, інтелектуальними і духовними» [1, с. 17].

Інтернет породжує величезну кількість можливостей для реалізації ідентичності людини та розширення можливостей шляхів творчої активності.

Перебування у віртуальному просторі дає перспективи для ігор з ідентифікацією, дозволяючи формувати власну віртуальну особистість або ж запозичувати її у формі різних аватарів. Виникає питання: чи можна вважати це свободою чи новими видами залежності; чи можна взагалі вважати віртуальну особистість особистістю, а не просто грою з масками. Зрозуміло, що віртуальний простір, з одного боку, допомагає людині пристосовуватися до нових умов у роботі, освіті, формує навики взаємодії з новітніми технологіями. Але водночас перебування у віртуальному просторі часто викликане певними проблемами в реальному житті і виконує компенсаторну функцію. Пов'язано це з тим, що людина часто не в змозі реалізувати різні аспекти «Я». Зрештою, одним з негативних наслідків є залежність від Інтернету. Однією з небезпек інтернет-середовища є загроза контролю над особистістю, яка в крайніх формах може перерости в електронний тоталітаризм [2; с. 36].

Крім того, варто наголосити на тому, що не всі люди використовують мережу Інтернет для корисних цілей. На жаль, статистика у всьому світі показує, що з появою Інтернету, з`явилися і нові види злочинів, наприклад такі як інтернет-шахрайства. Найчастіше інтернет-шахраї намагаються заволодіти даними платіжних карт клієнтів. Це можуть бути дзвінки громадянам нібито від співробітників банків, де вони обслуговуються з метою отримати паролі і дані по цій картці.

Ще одним поширеним способом шахрайства є створення підробок сайтів відомих інтернет-магазинів, в основному- побутової техніки. Для цього створюється точна копія відомого сайту за заниженими цінами, після чого зловмисники протягом деякого часу приймають платежів від клієнтів, а потім сайт зникає.

Варто зазначити й те, що з появою таких соціальних мереж як, Facebook, Viber, Telegram, WhatsApp живе спілкування між людьми також частково перемістилося у віртуальне середовище.

Віртуальне спілкування має свої переваги над реальним спілкуванням, на що вказують різноманітні дослідження, проведені науковцями: полегшується процес комунікації, знімаються психологічні бар'єри, вивільняється творче «я»; втрачає своє значення цілий ряд бар'єрів спілкування, обумовлених такими характеристиками партнерів по комунікації, які виражені в їх зовнішньому вигляді, а також комунікативною компетентністю людини; реалізуються цінності свободи, представлення себе перед іншими людьми в різних варіантах самореалізації і самоствердження [3, с.111] .

Особливої уваги заслуговує проблема інтернет-залежності, оскільки саме вона розвивається найбільш масштабно та всеосяжно і зі свого боку нагадує складний пазл, що налічує безліч складових – від залежності від соціальних мереж до кібернетичної лудоманієї, яка проявляється в нав'язливому захопленні відео- та комп'ютерними іграми.

В Україні розповсюджена саме кіберкомунікативна залежність. Так, за проведеними дослідженнями, перше місце за відвідуванням посідають саме соціальні мережі – 27% загалом серед молоді. Вищий показник у дівчат – 29,8%, менший у хлопців – 23,9%.

Отже, підсумовуючи все вижче зазначене, можна зробити висновок, що віртуальний світ сьогодні став невід`ємною частиною людського життя. Поведінка особи у віртуальному середовищі є власним вибором кожної людини. Тобто кожен сам обирає для чого він використовує глобальну мережу Інтернет: чи для корисних цілей або навпаки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аршинов В. И., Лебедев М. В. Постнеклассическая рациональность, виртуалистика и информационные технологии / В. И. Аршинов, М. В. Лебедев / Философские науки. – М.: Гуманитарий, 2007. – №7. – С. 9–29
2. Онищук О. Сучасна людина у просторі віртуальної реальності: Особливості соціокультурної трансформації. – 2014. – С. 34-39
3. Малімов В.І. Віртуальне спілкування і самотність людини. – С.111-118.

Панчишин Олександр Віталійович, Чумаченко Аліна Володимирівна,

студенти 1 курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н.,доцент Некіт К.Г.

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Наразі, у зв'язку з стрімким науково-технологічним розвитком, все частіше у нашому житті з'являються нові явища, які потребують юридичного визначення та врегулювання. Так, досі неврегульованим залишається така категорія як віртуальна власність, та суспільні відносини, що виникають з приводу користування, розпорядження та володіння віртуальним майном. Зазвичай це стосується комп'ютерних ігор, для яких необхідне перебування гравців в мережі інтернет. Користувачі таких ігор вкладають у них не тільки

безліч фізичних та психологічних зусиль, але й придбають віртуальні речі за реальні гроші. Розмір аудиторії таких ігор може перевищувати десятки мільйонів. Наприклад, гра World of Warcraft має більше 11 мільйонів щомісячних підписок. У зв'язку з наявністю цієї специфічної категорії суспільних відносин та їх розповсюдженістю, існує велика кількість спорів, що виникають з приводу віртуальної власності. Проте в нашій державі, як і у більшості інших країн світу це питання досі залишається неврегульованим.

У науковій доктрині досі немає єдиної думки щодо визначення поняття "віртуальна власність". Вона не є частиною матеріального світу, до неї неможливо доторкнутись. Але головною рисою віртуальної власності є існування її у віртуальному світі, тобто у альтернативному нефізичному світі. Відповідно до визначення, запропонованим Річардом Аланом Бартлом, віртуальний світ – це постійні середовища, що управляються комп'ютером та з якими можуть взаємодіяти відразу декілька користувачів. Якщо ніхто не буде взаємодіяти з цим світом, він втратить статус віртуальності, та перетвориться на абстрактний витвір мистецтва[1, с.34]. Схожі вимоги до "віртуальної власності" висунув Джошуа Феирфилд. У своїй роботі "Віртуальна власність" 2005 року він зазначив, що віртуальна власність повинна бути конкурентноздатною, постійною, та взаємопов'язаною. Під конкурентоздатністю він розуміє можливість мати економічну цінність, під постійністю збереження віртуального майна після виходу з гри, а під взаємопов'язаністю можливість взаємодіяти з цим майном декількох користувачів віртуального світу [4, с. 47]. Таким чином, робимо висновок, що віртуальна власність – це певне майно, що має економічну цінність, постійне, придатне до взаємодії, знаходиться у віртуальному світі та належить користувачу цього світу.

Досліджуючи питання віртуальної власності відповідно до законодавства України, приходимо до висновку, що законодавець не передбачив можливість отримати право власності на віртуальне майно. Відповідно до ст. 316 Цивільного Кодексу України, правом власності є право особи на річ, яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. А відповідно до ст. 179 ЦКУ, річчю є предмет матеріального світу щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки. Враховуючи що віртуальна власність це майно, що існує у віртуальному світі, дана категорія не підпадає під регулювання цивільного законодавства.

У деяких країнах світу це питання вже врегульовано або має судові прецеденти. Так, у Китаї суд зобов'язав розробника віртуального світу повернути віртуальну власність користувачу у грі RED MOON. Через проблеми у комп'ютерному коді, хакери отримали доступ до аккаунту

користувача та викрали віртуальну власність на 1200 доларів США. Суд визнав провину розробників через недостатню захищеність коду гри та зобов'язав повернути викрадене майно на аккаунт користувача. Проте, найцікавіше, що суд визнав порушення права власності на віртуальне майно. У Європі також є судовий прецедент за яким віртуальна власність була визнана судом. Так, у Нідерландах було засуджено двоє неповнолітніх за крадіжку віртуальної власності. У цій справі суд Нідерландів вирішив, що похищене майно відповідає всім критеріям власності. Ця думка була обгрунтована наступним: по-перше було зазначено що майно має практичну цінність для власника; по-друге суд взяв до уваги той факт, що на території школи, де навчались неповнолітні, була розповсюдженою практика продажу такого майна; по-третє суд Нідерландів зазначив, що було здійснено перехід фактичного контролю над майном. Таким чином факт існування віртуальної власності було визнано європейським судом. Також необхідно звернути увагу на судовий спір, що виник у Білорусі. Під час розлучення суд визнав право спільної сумісної власності на майно у комп'ютерній грі та зобов'язав чоловіка забезпечити доступ до цього майна або виплатити дружині половину вартості цієї віртуальної власності [3].

Приходячи до висновку, зазначаємо, що у зв'язку з науково-технічним прогресом все частіше люди стають власниками віртуальної власності, що породжує суспільні спори з приводу володіння, користування та розпорядження віртуальним майном, та вимагає її юридичного закріплення. Саме тому пропонуємо внести зміни до законодавства та додати нову категорію власності, адже наразі це питання набуває все більше актуальності та необхідності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Братл А.Р. Pitfalls of Virtual Property–Themis Group Durham, 2004 – 34с.
2. Ерланк В. Introduduction to virtual property// Електронний ресурс[режим доступу]: http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1727-37812015000700005
3. Кхомі М. Віртуальна власність в інтернет іграх з точки зору права// Електронний ресурс [Режим доступу]: https://zakon.ru/blog/2017/1/27/virtualnaya_sobstvennost_v_internetigrah_s_tochki_zreniya_prava
4. Феірфілд Д. Virtual property – Boston University law review, 2005. – 1047 с.

Романюк Вікторія Анатоліївна,
студентка 1 курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Некіт К.Г.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОСПОРЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПОШИРЕНОЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

На сьогодні залишається актуальним питання щодо реалізації права на свободу слова та думки у мережі Інтернет. Не дивлячись на те, що гарантії ст. 34 Конституції України стосовно свободи слова та думки розповсюджуються на користувачів Інтернет і дають змогу вільно збирати, зберігати та поширювати будь-яку інформацію, ці права мають певні обмеження щодо їх реалізації [1, ст.9].

Ст. 1 Закону України «Про інформацію» визначає, що будь-які відомості та, або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді є інформацією [3].

Ст. 5 Закону України «Про інформацію» вказує яким вимогам має відповідати поширювана інформація – реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян. Недотримання цих вимог під час поширення інформації у мережі Інтернет може мати наслідком порушення прав на честь, гідність та ділову репутацію.

Розглянемо більш докладно судовий порядок захисту. Перше питання, яке постає перед позивачем – виявлення належного відповідача. Пункт 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 р. належними відповідачами визнає автора відповідного інформаційного матеріалу та власника веб-сайту, на якому його розміщено. Дані про власника веб-сайта можуть бути витребувані в «Українського мережевого інформаційного центру» – адміністратора системи реєстрації та обліку доменних назв та адреси українського сегмента мережі Інтернет [4].

Разом із тим, постає питання щодо встановлення власника домену, якщо він зареєстрований за межами України. У такому випадку можна скористатись інтернет-сервісом «Whois» [5]. Це мережевий протокол, який використовується для отримання реєстраційних даних власника доменного імені. Він може надати інформацію стосовно дати реєстрації домену, компанію реєстраторадоменного імені, контактні дані власника домену, адресу власника та іншу технічну інформацію. Однак, «Whois» має власні

недоліки, а саме: він може використовувати лише ту інформацію, яка знаходиться у вільному доступі реєстраторів доменних імен, тому для деяких доменів інформація може бути неповною або прихованою. Це пов'язано із налаштуваннями приватності конкретного домену.

Така прогалина в чинному законодавстві України унеможливлювала подання позову за відсутності належного відповідача. Тому ВСУ у 2009 р. висловив правову позицію з цього приводу, згідно з якою, якщо Інтернет-сайт зареєстровані не в Україні та відомості про його власника встановити неможливо то суд вправі за заявою зацікавленої особи встановити факт неправдивості цієї інформації та спростувати її в порядку окремого провадження [4].

Наступним невирішеним питанням є спроможність такого рішення суду відновлювати порушене право на честь та гідність по суті. Навіть ВСУ у вищезгаданій постанові вказує, що рішення лише констатує факт, що поширена інформація є неправдивою, та спростовує її.

В той час, як саму суть порушення права на честь і гідність складає саме поширення неправдивої інформації – ознайомлення певного кола осіб із цією інформацією. З цього випливає, що відновлення порушеного права зможе відбутися не тоді, коли неправдива інформація буде спростована, а коли коло осіб, ознайомлених із спростуванням, співпаде із колом осіб, ознайомлених із неправдивою інформацією.

З огляду на вищевикладене, доходимо висновку, що для спрощення процедури отримання інформації щодо власника веб-сайту, домен якого зареєстровано в іншій країні, доцільна була б співпраця адміністраторів систем реєстрації та обліку доменних назв та адрес різних країн під керівництвом «Інтернет корпорації з присвоєння імен та номерів» – міжнародна некомерційна організація, створена для регулювання питань, пов'язаних з доменними іменами, IP-адресами і іншими аспектами функціонування Інтернету (ICANN).

На нашу думку, ICANN могла б здійснювати міжнародну координацію та адміністрування питань пов'язаних із запитами органів судової влади різних країн щодо власників сайтів, які знаходяться в інших країнах.

Організаційно це може бути оформлено міжнародною багатосторонньою угодою між ICANN та зацікавленими державами, метою якої буде міжнародне співробітництво у сфері вирішення доменних спорів. Таким чином в рамках цієї угоди суд однієї держави міг би постановити ухвалу, якою зобов'язував місцеву організацію, що адмініструє національний сегмент мережі Інтернет, направити запит до ICANN щодо власника веб-сайту. ICANN у свою чергу отримав би інформацію щодо власника веб-сайту

в місцевої організації, що адмініструє сегмент мережі Інтернет, в якому зареєстровано відповідний веб-сайт.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № ЗО. – 141 с.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 48 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12
4. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show-/v_001700-09
5. Інтернет-сервіс Whois [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.whois.net

Сахнюк Дмитро Юрійович,
студент 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ КРИПТОВАЛЮТИ ТА МАЙНІНГУ

Тема криптовалют сьогодні є настільки популярною, що вже важко знайти країну, в якій не було б висловлено позиції щодо правової природи та підходу до правового регулювання відносин з використанням криптовалют, при цьому в більшості країн визначення криптовалюти вже закріплено на законодавчому рівні, принаймні, розроблені відповідні законопроекти, спрямовані на врегулювання відносин з криптовалютами. Аналіз таких підходів різних країн до правового регулювання відносин із використанням криптовалют виявляє, що ставлення до криптовалют різниться у залежності від рівня розвитку країни. Як правило, у розвинутих державах ставлення до криптовалют позитивне, відмічаються спроби розробки законів, спрямованих на врегулювання обігу криптовалют.

Щодо правового статусу криптовалют позиції складаються дуже різноманітні: криптовалюта у різні часи і у різних країнах розглядалася як платіжний засіб (Італія, пізніше й до сьогодні – Японія), як фінансовий інструмент, як грошовий сурогат (у різні часи таку позицію висловлювали Україна, Російська Федерація, Білорусь, висловлювалася така позиція Єврокомісії), як товар (вперше – в США, сьогодні – у більшості країн світу). Зустрічаються визначення криптовалюти як цифрового еквіваленту цінності, форми цифрової власності, нематеріального активу. Сьогодні в більшості країн світу криптовалюта не вважається грошима або валютою, у абсолютній більшості країн криптовалюта кваліфікується як нематеріальний актив або товар, частіше за все вона не виступає законним платіжним засобом. При цьому операції з криптовалютою прирівнюються к бартерним операціям. Однак, варто зазначити, що така позиція сьогодні вже також піддається критиці, оскільки за таких умов втрачаються фінансові складові криптовалюти, яка переводиться у виробничу сферу, у сферу товарообігу, і таким чином втрачається те, заради чого вона створювалась, що не сприяє розвитку міжбанківського співробітництва та фінансових технологій.

В цілому, усі міжнародні позиції щодо криптовалют можуть бути зведені у три категорії. Так, Європейська банківська адміністрація (EBA), Департамент фінансових послуг Нью-Йорка (NYDFS),Співдружність націй ставляться до криптовалют позитивно, підкреслюючи її переваги. Нейтральне ставлення до криптовалют простежується у позиціях Європейського управління по нагляду за ринком цінних паперів (ESMA), Управління з фінансового регулювання і нагляду Великобританії (FSA), Європарламенту. І негативно до криптовалют ставляться Європол та Центральні банки європейських країн, що пояснюється у першому випадку фактом вчинення злочинів з використанням криптовалюти, у другому – боязню Центральних банків не впоратися із натиском осіб, постраждалих від махінацій з використанням криптовалют.

Що стосується уніфікації позицій щодо криптовалют на рівні національного регулювання у різних країнах світу, то вони можуть також бути зведені у три групи. У деяких країнах криптовалюти та операції з ними прямо заборонені (Бангладеш, Еквадор, Китай – для юридичних осіб). Для більшості країн регулювання криптовалют здійснено на рівні рекомендацій регуляторів, що не мають обов’язкового характеру (на федеральному рівні в США, у Німеччині, Норвегії). І нарешті, у деяких країнах вже існує так зване фрагментарне регулювання операцій з криптовалютами (штат Нью-Йорк у США, Великобританія, Швеція, Австралія, Японія). [1]

В Україні, як зазначалося нами у попередніх дослідженнях [2], спроба дати визначення поняттю криптовалюти та встановити загальні засади використання криптовалют міститься у проекті Закону «Про обіг криптовалюти в Україні», відповідно до якого криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду). Таким чином, український законодавець дотримується вже усталеного у світовій практиці підходу і визнає криптовалюту не грошима, а товаром, і до криптовалютних транзакцій пропонує застосовувати загальні положення про договір міни.

Слід зазначити, що поняття майнінгу як діяльності, в результаті якої створюються криптовалюти, сьогодні у законодавстві України є невизначеним, що породжує певні проблеми на практиці, пов'язані, у першу чергу, з оподаткуванням. Тривалий час велися дискусії з приводу того, чи законно «майнити» криптовалюту, чи не може особа, яка займається майнінгом бути притягнутою до відповідальності. Сьогодні питання про відповідальність знято: вважається, що нічого протизаконного у майнінгу немає, оскільки тут не порушуються жодні законодавчі норми (яких в принципі немає, тому й питання про їх порушення автоматично знімається). При цьому майнінг залишається неврегульованим, що позбавляє державу значного прибутку від оподаткування такої діяльності. Так, як зазначалось, у світі поширюються спроби закріпити визначення поняття майнінгу на законодавчому рівні. Наприклад, у Польщі діяльність з майнінгу офіційно визнана одним з видів комерційної діяльності і підлягає реєстрації в уповноваженому органі; у Швеції майнінг розглядається як різновид трудової або підприємницької діяльності з відповідним оподаткуванням.

Спроба дати визначення поняття майнінгу міститься у тому ж проекті Закону «Про обіг криптовалют в Україні», відповідно до якого майнінг – це обчислювальні операції, які здійснює майнер за допомогою власного та/або орендованого спеціалізованого обладнання, з метою забезпечення працездатності та безпеки системи блокчейн, та залежно від умов системи блокчейн отримує винагороду системи блокчейн. Але ж таке визначення носить суто технічний характер та не дає жодних критеріїв для правової кваліфікації такого роду діяльності. Тому закріплення такого законодавчого визначення поняття майнінгу не вирішує проблеми його кваліфікації й взагалі не має практичного сенсу. Так само і в проекті Закону «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» визначення поняття майнінгу як діяльності фізичних та юридичних осіб з проведення математичних

розрахунків з метою отримання винагороди у вигляді одиниць криптовалюти абсолютно не відповідає потребам кваліфікації майнінгу як виду діяльності з точки зору права. З урахуванням наведеного, варто закріпити у законодавстві України визначення майнінгу як виду підприємницької діяльності за аналогією із законодавствами Польщі та Швеції, які є найбільш прогресивними у цьому питанні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Обзор законодательного регулирования криптовалют в отдельных государствах. Ноябрь 2017. URL: https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ru/pdf/2017/11/ru-ru-cryptocurrency-legislative-regulation-worldwide-november-2017-upd.pdf (дата звернення: 05.04.2018).
2. Некіт К. Г. Правовий статус криптовалют в Україні та у світі. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 1. URL: http://lsej.org.ua/1_2018/12.pdf (дата звернення: 05.04.2018).
3. Правовое регулирование криптовалютного бизнеса. Февраль 2017. URL: http://axon.partners/wp-content/uploads/2017/02/Global-Issues-of-Bitcoin-Businesses-Regulation.pdf (дата звернення: 05.04.2018).

Скуратівський Євгеній Іванович,
студент 3 курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Адаховська Н.С.

ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

За останні п’ять років стався значний розвиток ІТ-технологій в нашій країні, який проник майже в будь-яку сферу повсякденного життя, не виключаючи цивільні правовідносини. Все частіше ми можемо побачити використання електронної ідентифікації із застосуванням електронного цифрового підпису (надалі – ЕЦП) під час вчинення найрізноманітніших правочинів, і якщо раніше процедура отримання даного електронного ідентифікатора була дещо ускладненою, в даний момент отримати ЕЦП може будь-яка особа, і це не обов’язково є захищений носій із файлами, тепер це може бути просто наявність рахунку у банку, завдяки чому особа може використовувати BankID, або наявність SIM-карти, яка зараз є напевно в кожного громадянина, і використання технології MobileID, а також паспорт у

формі ID-карти, в який вже вбудований чіп з інформацією про особу та багато інших.

Нажаль у процесі застосування електронної ідентифікації виникає така проблема, як довіра людей, до застосування новітніх технологій, а саме через страх передання особистої інформації третім особам, але це питання активно вирішується, наприклад, можливістю скорочення часу на отримання певних послуг, створенням виключно мобільних банків, або забороною законодавцем вчиняти певні дії без електронного підпису.

Право застосування електронної ідентифікації під час вчинення правочинів, було закріплено у ч. 3 ст. 207 Цивільного кодексу України, яка зазначає, що використання при вчиненні правочинів … електронного підпису або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства, або за письмовою згодою сторін….[1] Більш детально це питання регулюється у ЗУ «Про електронні довірчі послуги», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронну комерцію» та інших, а також у підзаконних нормативно-правових актах, таких як Постанова правління НБУ «Про затвердження Положення про Систему BankID Національного банку України».

Саме електронна ідентифікація – процедура використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи [2], тобто це процес дистанційного визначення особи, що намагається отримати певну послугу, або укласти правочин. Укладення правочинів із застосуванням електронної ідентифікації та ЕЦП прирівнюється до письмової форми правочину, а у випадках якщо закон вимагає його нотаріального посвідчення, також може бути використана дистанційна ідентифікація, та підпис документа, оскільки нотаріусам надана можливість застосування електронного підпису, електронної печатки та електронної позначки часу.

На мою думку, обов’язковою умовою впровадження цих процесів є визначення позитивних моментів, які сприяють його розвитку:

1. Економія часу – для укладення правочинів, отримання адміністративних послуг більше не треба особисто звертатися до інших осіб, все це можна зробити дистанційно, знаходячись в будь-якому місці, і для цього потрібно лише мати доступ до інтернету та технічний пристрій, який може виконати необхідні дії.

2. Захищеність інформації – за допомогою криптографічного шифрування, ви можете бути впевнені в тому, що треті особи не отримають

доступ до ваших особистих даних, або не зможуть використати копію вашого фізичного підпису.

3. Більш легка можливість захисту прав та інтересів – оскільки вся інформація про використання засобів електронної ідентифікації завжди зберігається в електронному вигляді, як у осіб що уклали певний правочин, так і у надавачів електронних довірчих послуг, особам стає легше отримати докази про укладання того чи іншого договору.

На даний час найпопулярнішими засобами дистанційної ідентифікації є застосування ЕЦП, BankID та MobileID.

ЕЦП – вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа. Він існує у формі електронного файлу із спеціальним розширенням, який видається особі акредитованим центром сертифікації ключів.

Mobile ID – послуга електронної ідентифікації, автентифікації та електронного цифрового підпису, яка надається за допомогою технологій стільникового зв'язку, з використанням SIM-картки у мобільному пристрої абонента у якості захищеного носія ключових даних та інфраструктури відкритих ключів України (надійного засобу електронного цифрового підпису, засобу кваліфікованого електронного підпису) та електронного цифрового підпису сформованого за участю акредитованих центрів сертифікації ключів, кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг. [3]

BankID – це сервіс онлайн верифікації клієнтів через українські банки. Дозволяє в режимі онлайн ідентифікувати клієнта на Інтернет-ресурсі при реєстрації або замовленні послуг/товару. [4]

Але це не всі можливі засоби, які існують на даний момент, так жителі Києва наприклад можуть використовувати картку «Киянина», пенсіонери – електроне пенсійне посвідчення, а інтернет-магазини можуть використовувати електронний підпис одноразовим ідентифікатором.

Отже, застосування електронної ідентифікації є невід'ємною частиною розвитку цивільних правовідносин у 21 сторіччі. Існує вже багато засобів, якими можуть користуватися особи для даного процесу, але щоб поширити його використання, треба повністю вирішити головну проблему, а саме підвищити довіру людей до новітніх методів вступу у цивільні правовідносини і збільшити їх кількість, і на щастя це активно відбувається,

як приклад, майже кожний із нас хоча б раз оплачував товари або послуги в інтернеті за допомогою банківської карти, і вводив спеціальний код, для підтвердження переведення грошей, що є нічим іншим, як засобом електронної ідентифікації клієнта і отримання його згоди на проведення даної процедури, також я запропонував би почати використовувати скан відбитку пальця замість фізичного підпису і надання ідентифікуючих документів, законодавством це не заборонено, і технології дозволяють використовувати даний метод, який є більш безпечним ніж класичний паспорт та підпис, також треба переймати досвід зарубіжних країн, так у Швеції особа вже може встановити собі NFC – мітку і використовувати її під час укладання правочинів. На щастя законодавець активно вносить зміни до різних нормативно-правових актів, щоб повністю урегулювати питання використання всіх можливих методів ідентифікації особи і введення їх у цивільні правовідносини. Можливо, у майбутньому електронна ідентифікація та дистанційний спосіб укладання правочинів повністю замінять собою класичні методи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
2. ЗУ «Про електроні довірчі послуги». – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n534
3. Умови надання телекомунікаційної послуги MobileID Vodafone UA. – Режим доступу: https://bit.ly/2LdTTc6
4. Електронні сервіси: що це таке? Які існують? Як ними користуватися? – Режим доступу: http://www.donbasssos.org/elektr_serv/

Ухліна Вікторія Олександрівна,
студентка 3 курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Адаховська Н.С.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ПРИ ПРИДБАННІ ТОВАРУ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

З розвитком новітніх технологій та такої масштабної платформи як Інтернет тенденція придбання товарів за допомогою такого ресурсу стає дедалі популярнішою. Це, насамперед, зумовлено тим, що на сьогодні звичайному Інтернет-користувачу дуже зручно і швидко оплачувати товари

або послуги за допомогою Інтернету, отримувати і переказувати гроші зі свого електронного рахунку, користуватися послугами банків через Інтернет – все це електронна комерція.

Відповідно до ч.1 п.1 ст. 3 ЗУ «Про електронну комерцію» (далі – Закон) електронна комерція –це відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру [1, ст. 2].

Інтернет надає споживачу повноцінну платформу для концентрації пропозицій товарів певної категорії на окремому сайті або інтернет-магазині та всебічну можливість змістовного вивчення споживчої якості тих чи інших груп товарів. Ще одним важливим фактором є відгуки споживачів, які вже мали змогу придбати відповідний товар та поділитися власними враженнями з приводу його якісних характеристик. Невід'ємною перевагою такого ресурсу є й те, що покупець може самостійно в режимі «online» порівняти ціну товарів або послуг та підібрати для себе найвигідніші умови здійснення електронного правочину.

Однак, разом із перевагами електронної комерції дедалі частіше постає розповсюдження поняття Інтернет шахрайства. А саме вчинення протиправних дій, мотивом яких є власна вигода та користь шахраїв за рахунок обману споживачів при здійсненні купівлі-продажу на відповідних Інтернет сайтах.

До основних проблем споживача можна віднести :

- неотримання платежу;
- витік конфіденційної інформації;
- ризик недоставляння товару
- невідповідність товару згідно наданій характеристиці;
- відмова у заміні товару, або ремонту товару на гарантії;
- зміна ціни при доставці товару

Тому враховуючи вищесказане постає логічне питання : як захистити права споживачів при придбанні товару через мережу Інтернет ?

По-перше, одним із найголовніших способів захисту прав споживачів при здійсненні купівлі-продажу товару через мережу Інтернет виступають чинні норми законодавства, що відтворюють загальні засади договору купівлі-продажу, а саме Цивільний кодекс України, а також ЗУ «Про захист прав споживачів». Окремі питання щодо проведення електронних правочинів регулюються ЗУ «Про електронну комерцію».

По-друге, одним із елементів електронної комерції у здійсненні електронних правочинів є достатньо новий засіб шифрування даних як електронний цифровий підпис (далі – ЕЦП), що дає змогу споживачу підтвердити укладання електронного правочину максимально безпечним шляхом.

По-третє, суттєве значення у вирішенні проблем придбання товарів через мережу Інтернет відіграє людський фактор, а саме споживча недбалість. Але цей фактор не може регулюватися законодавством, тому усунути цю проблему можна лише шляхом особистої обізнаності та самоосвіти кожного споживача окремо.

Отже, проаналізувавши актуальні проблеми захисту прав споживачів при придбанні товарів через мережу Інтернет та шляхи їх вирішення, можна дійти висновку, що на сьогодні Інтернет є неймовірно важливою платформою для укладення електронних правочинів у вигляді купівлі-продажу товарів завдяки засобам електронної комерції. Це платформа, яка підлягає щоденному дослідженню та аналізу будь-яких негативних факторів у зв'язку з швидким розвитком новітніх технологій, та яка повинна бути предметом підвищеної охорони з боку чинного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА :

1. Закон України «Про електронну комерцію» від 01.01.2019 № [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92219?find=1&text=%E4%E0%EB%B3+%E7%E0%EA%EE%ED.

Феденко Єлизавета Михайлівна, Шрамко Маргарита Олегівна,
студентки 1 курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ПОНЯТТЯ КРИПТОВАЛЮТИ ТА ЇЇ ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Наше суспільство на сучасному етапі переповнене фінансово-технологічними домовленостями, які ми звикли називати криптовалютами. Це явище вже не можна назвати новинкою і воно ні в кого не викликає подив, однак, нормативно-правове регулювання досі пасе задніх щодо

унормовування цього поняття та надання можливостей для користування «криптою» в правовому полі.

Зацікавленість у використанні криптовалюти як платіжного засобу для розрахунків за товари та послуги між суб'єктами цивільно-правових відносин в Україні пов'язана з тим, що вже в найрозвиненіших країнах світу криптовалюта є повноцінним платіжним засобом. Так, найтиповішим прикладом є Японія, в якій із квітня 2017 р. набув чинності закон, відповідно до якого повноцінним платіжним засобом у цій країні визнана криптовалюта, але японська ієна залишається при цьому офі- ційною національною валютою.[1]

Метою нашої роботи є розкриття необхідності нормативного врегулювання користування криптовалютою, незалежно від її виду і походження. Це важливо як для їх творців- у частині написання спеціального коду та його правового оформлення, а також і для численних користувачів- задля мінімізаціі незаконних дій та ліквідації таких явищ, як правовий нігілізм та відмивання коштів.

Щодо визначення криптовалюти, то набагато простіше сказати, під що вона не підпадає: вона не буде грошовим сурогатом, тому що відсутні ознаки документа у вигляді грошових знаків; не вважається також і електронними грошима та валютою, тому що не існує у формі банкнот, невипускається банком та не є грошовим зобовёязанням певної особи з точки зору українського законодавства. Тому криптовалюта- це ризикова, умовна фінансово-технологічна одиниця збереження та обміну коштів. Мабуть, це один із найбільш ризикових та сучасних способів примноження капіталу, враховуючи технократизм сьогодення та інтеграцію фінансових ресурсів у ІТ-сферу.

Коли ми чуємо термін «криптовалюта», то перший її вид, який знають усі- це Біткойн. Однак, у світі налічується більше, ніж 1100 видів криптовалют, а гроші, які в них містяться на сьогодні дорівнюють 133 мільярдам доларів США! Така колосальна сума є ще одним підтвердженням того, що криптовалюта давно зайняла своє чинне місце серед фінансових технологій, чим змушує українського законодавця звернути увагу на її правове врегулювання.

Також актуальність вирішення даного питання зумовлена тим, що Україна займає місце в ТОП-10 країн світу за кількістю користувачів Bitcoin. Окрім цього з'явилися дані про сумарний річний дохід українських майнерів, який перевищив $ 100 млн. [2]

В пресі неодноразово були висвітлені випадки застосування крипти на території України. Наприклад, знімок, на якому розрахунки офіціанта українського кафе в 2017 р для оплати замовлення криптовалютою. Або

декларування Bitcoin українськими держслужбовцями. Протягом останніх 2-х років криптовалюта згадали в деклараціях 57 чиновників. Більшість декларантів – працівники Одеської облради і ВР. З цього слідує, що криптовалюта поступово проникає у внутрішню економіку країни, проте законодавство досі не врегульовує це явище. Як наслідок, зростання чорного ринку, маніпуляцій та злочинності навколо цієї теми.[3]

Позиція законодавців щодо криптовалюти значно змінилась за останні 5 років. Спочатку, коли про крипту не знали достатньо, в 2014 році НБУ надав листа щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin, в якому запропонував розглядати Bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і його використання як засобу платежу забороняються законодавством.

На противагу цьому 14.09.2018 р. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні. 20.07.2018 р. Рада з фінансової стабільності на засіданні навіть піднімали питання порядку регулювання операцій з криптовалютами, обговорювали модель здійснення таких операцій та фінансовий регулятор.

В жовтні 2018 році Міністерство економічного розвитку України запропонував план введення державної політики з даного проблемного питання. Першим етапом пропонувалось протягом 2018-2019р. з'ясувати термінологічний базис та правовий статус криптосфери.

Наступний етап передбачає визнати провайдерів гаманців-зберігачів віртуальних валют суб'єктами первинного фінансового моніторингу та розробити спеціальні законодавчі акти щодо врегулювання використання віртуальних активів, смарт-контрактів і токенів. (з 2020- 2021р.)

Але найбільш повно та всесторонньо розкриває криптовалюту саме два законопроекти: «Про обіг криптовалюти в Україні» від 06.10.2017р. та «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» від 10.10.2017р. Перший законопроект готувався НБУ, Міністерством фінансів, експертів і т.д. Вони містять тлумачення основних понять (криптовалюта, майнер, блокчейн), зазначає, що функцію контролю над обігом криптовалюти буде здійснювати НБУ і т.д. Особливого значення в цих законопроектах набуває різниця в визначенні понять криптовалюти.

Відповідно до першого законопроекту, криптовалюта – децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений в цифровому вигляді та функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку. Криптовалюта для цілей правового регулювання вважається фінансовим активом.

На відмінну від іншого, де криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду).

На наш погляд, тлумачення зазначене в першому законопроекті є більш-менш обґрунтоване, бо в ньому крипта прирівнюється до фінансових активів, тобто, грошей, цінних паперів, чеків і депозитів. Для кращого розуміння та повної аргументації нашої точки зору потрібно звернутися до досвіду зарубіжних країн, які законодавчо закріпили, тим самим визнавши, криптовалюту.

Наприклад, Міністерство фінансів ФРГ зробило висновок, що криптовалюта, зокрема Bitcoin, це приватні гроші за допомогою яких можуть здійснюватися багатосторонні кліренгові операції.

У Хорватії, на думку національнго банку, криптовалюта може легально використовуватися в країні, але не може вважатися законним платіжним засобом. В Канадікриптовалюта використовується в якості платіжного засобу, але для цього вона повинна відповідати певним вимогам.

Також питання з цифровими валютами вирішене в ЄС. На території ряду європейських країн Bitcoin і Alcoin є платіжними засобами.

В Іспанії це лише засіб платежу, однак компанії, що займаються майнінгом, повинні реєструватися як ІП і платити податок на отриману від виробництва криптовалюти прибуток.

Скандинавські країни Ізраїль і Австралія дали цифровим грошам статус «товарно-матеріального активу».[4]

Отже, правильне визначення економічної природи криптовалюти через його нормативне закріплення необхідне вже сьогодні. Фінансова система саморегулюється і розвивається досить стрімко, тому гнучке законодавство і розуміння швидких змін- це те, що охарактеризовує прогрес сучасності. Поняття «гроші» з часом стирає свої рамки, які віками служили сталості банківських систем. З урахуванням потреб суспільства, бажанням отримати прибуток швидко і надійно, важливо узаконити належним чином поняття криптовалюти. Це спрощує фінансові операції між суб'єктами та розширює можливості розрахунку і збереження коштів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ганкевич Р. Японія офіційно визнала біткоіни платіж- ним засобом. URL: https://zaxid.net/yaponiya_ofitsiyno_viznala_bitcoin_platizhnim_zasobom_n1422247

2. Top Lead. Как в Украине собираются регулировать криптовалюту – обзор законопроектов.URL: https://businessviews.com.ua/ru/business/id/zakon-o-kriptovaljute-1832/
3. Як регулюється криптовалюта в Україні? URL:https://opendatabot.ua/blog/235-bitcoins-20-000-000
4. NEUROSEED. Криптовалюты по странам: кто признал и в каком формате. URL:https://spark.ru/startup/neuroseed/blog/31594/kriptovalyuti-po-stranam-kto-priznal-i-v-kakom-formate

Шевченко Анжеліка Віталіївна,
студентка 3 курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н, доцент Костова Н.І.

ДОГОВІР НА РОЗРОБКУ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: AGILE, WATERFALL ЧИ OUT STAFF

У період впровадження процесу інформатизації з’являються різноманітні автоматизовані системи, пристрої програмного управління і внаслідок чого виникає потреба в укладенні IT-договорів на розробку програмного забезпечення. Найпопулярнішими із них є agile, waterfall чи out staff. За останні роки була напрацьована практика їх застосування, що і вимагає більш глибокого дослідження науковцями для виявлення недоліків і переваг того чи іншого договору. Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що від того, який буде обраний договір на розробку програмного забезпечення залежатиме розвиток проекту і успішність його результату.

Науковою розробкою даної теми займалися Д.Б. Берг, П.В. Добряк, Е.А. Ульянова, У.У.Ройс, Б.В. Фасій та ін.

Першим договором, якому буде приділено увагу є agile. Гнучка методологія розробки (англ. Agile software development, agile-методи) – серія підходів до розробки програмного забезпечення, орієнтованих на використання ітеративної розробки, динамічне формування вимог і забезпечення їх реалізації в результаті постійної взаємодії всередині самоорганізованих робочих груп, що складаються з фахівців різного профілю [1]. Прикладами гнучких методик розробки програмного забезпечення можуть бути – DSDM, Scrum, FDD, BDD.

Особливість такого договору є безпосередня взаємодія між замовником та розробником. За допомогою цього можна максимально досягнути

успішного результату. Також є можливість робити зауваження, вносити поправки. Усе це робить agile договір найбільш популярним серед розробників та замовників.

Укладаючи контракт по моделі Agile, варто приділити увагу наступним елементам:

- слід детально прописати розділ, що регулює умови комунікації сторін. Оскільки постійна комунікація та адаптивність до можливих змін є головними інструментами Agile, що дозволяють досягнути необхідного результату, ці аспекти варто визначити і у самому контракті. Для комунікації можуть використовуватись як спеціально створені платформі чи ресурси, так і звичайні корпоративні e-mail;
- окрім цього, важливо встановити і той факт, що замовник самостійно несе усі потенційні ризики, що пов’язані з якістю продукту та його кінцевим видом [2].

Наступним досліджуваним IT-договором є waterfall. Для визначення поняття договору waterfall та його особливостей, перш за все, варто зазначити природу його виникнення. Водоспадна (каскадна) модель життєвого циклу програмного забезпечення (англ. waterfall model) – це модель процесу розробки програмного забезпечення, в якому процес розробки виглядає як потік послідовно проходячий із стадій [3]. Така назва циклу програмного забезпечення була дана внаслідок в 1970 році статті У.У. Ройса. Цим вченим було також описано фази каскадної моделі. А саме такі: Визначення вимог; Проектування; Конструювання (або «реалізація» чи «кодування»); Втілення; Тестування; Інсталяція; Підтримка.

Тобто, сутність договору waterfall полягає у чіткому переході від однієї стадії до іншої. Кожна із стадій має повністю завершитись, щоб була можливість переходу до наступної. Спочатку мають бути чітко визначені вимоги, потім на стадії проектування повинні бути створенні всі потрібні документи для реалізації погоджених вимог. Після наявного проекту відбувається його реалізація.На наступній стадії процесу відбувається інтеграція окремих компонентів, що розробляються різними командами програмістів. Після того, як реалізація і інтеграція завершені, проводиться тестування і налагодження продукту; на цій стадії усуваються всі недоліки, що з’явилися на попередніх стадіях розробки. Після цього програмний продукт впроваджується і забезпечується його підтримка – внесення нової функціональності і усунення помилок [4, с.99].

Важливим у цьому договорі також є встановлення технічного завдання. Воно обов’язково має бути погоджено сторонами у додатках і підписано. Для

самого замовника технічне завдання повинно бути зрозумілим, адже від цього залежатиме кінцевий результат та його очікування від проекту.

Не менш цікавим є договір out staff. У цьому випадку Замовник отримує в своє розпорядження конкретні години конкретних фахівців з навичками, які чітко вказані в договорі. Такі фахівці надають послуги в межах заявлених навичок. При цьому, роботу таких фахівців може координувати менеджер, години якого також продаються в рамках out staff договору. Такий варіант підходить для досвідчених замовників, або тих, хто має розуміння в сфері розробки софта, і відповідно, зможе отримати користь саме від такого алгоритму роботи. У таких договорах фіксуються кількість годин конкретних фахівців, вартість такого годинника, в залежності від спеціалізації і навичок осіб, залучені[2].

Особливістю такого договору є те, що робітники (персонал) наймаються за плату на певний термін згідно договору. Out staff договір може бути короткостроковим та довгостроковим, наприклад від кільком місяців і до кількох років. Тобто, щоб досягнути успішного результату наймаються провідні фахівці в тій чи іншій сфері для розробки продукту. Наприклад, компанія-замовник для виконання певних функцій, не властивих їй , передає їх інакшим організаціям

Отже, всі розглянуті договори на розробку програмного забезпечення мають як переваги, так і недоліки. Все залежить від мети кінцевого результату, складності поставленого завдання, а також самих правовідносин. Умови в таких договорах мають бути чітко прописані, а саме: строк, за який має бути виконаний проект; плата; права та обов’язки; відповідальність сторін. Як варіант, можливим є укладення змішаної угоди, яка міститиме елементи усіх вище перелічених договорів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. What is Agile? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.agilealliance.org/agile101/
2. Типи контрактів в IT: waterfall, agile чи outstaff. Яку модель обрати у моєму кейсі? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://legalitgroup.com/tipi-kontraktiv-v-it-waterfall-agile-chi-outstaff-yaku-model-obrati-u-moyemu-kejsi/
3. Каскадная модель. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C
4. Б.В. Фасій. Agile, waterfall чи out staff договір або договори на розробку програмного забезпечення. – Часопис цивілістики. – № 26. – С.98-102.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПАДКОВОГО ПРАВА

Борисенко Дар'я Олександрівна,
студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н, доцент Завальнюк С.В.

ПРОБЛЕМИ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПІКИ НАД МАЙНОМ

Зв'язок між інститутом опіки та спадкового права відображається у тому, що завдяки опіки в осіб, які через певні підстави не можуть самостійно реалізувати свої права, виникає можливість успадкувати майно й стати його повноцінними власником. При спадкуванні за участю опікуна проблемою є прийняття опікунами спадщини на користь підопічного.

Якщо говорити про правовий статус малолітнього та недієздатного спадкоємців, то особливістю є й те, що відповідно до ч. 4 ст. 1268 ЦК України такі особи вважаються такими, що прийняли спадщину, крім випадків, коли опікун відмовляється від прийняття спадщини від імені підопічного спадкоємця. При регулюванні порядку прийняття спадщини законодавцем прирівняно малолітніх та недієздатних осіб до спадкоємців, які постійно проживали разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини і протягом встановленого строку не відмовилися від неї [1]. Таке положення на перший погляд сприяє більш дієвій охороні майнових прав підопічних, бо підопічний набуває майнових прав. Проте ж, спадкове майно може бути обтяженим певним зобов'язанням, передбачати надмірні витрати щодо утримання тощо. Звісно, опікун має врахувати негативні наслідки прийняття такого спадку, але все ж більш ефективним було б встановити правила про прийняття спадщини опікуном лише за дозволом органу опіки та піклування. Окрім цього, чинне законодавство України не розкриває механізм прийняття підопічним у спадщину майна, що перебуває під заставою. Аби уникнути проблеми, що може виникати через це у правозастосовчій діяльності, досить доцільним є доповнення ст. 71 ЦК України положеннями щодо надання згоди на заставу майна, одна із співвласників якого – особа, над майном якої встановлено опіку; прийняття у спадщину майна, спадкоємцем якого є підопічний.

Привертає увагу й охорона майнових прав осіб, які відсутні у місці постійного проживання. Так, опікун особи, яка визнана безвісно відсутньою,

може вимагати передачі у спадок її спадкової частки, яка ще не була передана. Проте невирішеним є питання щодо того, чи може опікун над майном безвісно відсутньої особи подавати від її імені заяву про прийняття або відмову від спадщини, бо згідно ч.3 ст. 44 ЦК України, опікун має виконати обов'язки тільки на користь особи, визнаної безвісно відсутньою [1]. Посиленням проблеми є й, те, що прийняти спадок – це право, а не обов'язок спадкоємця. Встановлюючи опіку над майном відсутньої особи необхідно мати на меті охорону її інтересів, а заборона надання згоди щодо прийняття такого спадку робитиме охорону майнових прав відсутніх осіб неповною, тим самим буде суперечити меті призначення опіки над майном.

Необхідно уточнити й питання спадкування підопічними транспортних засобів усіх видів, успадкування яких є доволі сумнівним, враховуючи неможливість особистого їх користування. В такому разі, висновок про необхідність відчуження майна виходитиме із нереальності реалізації прав власності на таке майно підопічним. В таких випадках, опікун такі речі має використовувати в інтересах підопічного [2].

Іншою групою проблем, що пов'язані з прийняттям спадщини при опіці, є питання щодо реалізації права опікуна на відмову від спадщини від імені підопічного. За ч. 4 ст. 1273 ЦК України, опікун може відмовитися від прийняття спадщини, належної підопічному, лише з дозволу органу опіки та піклування. Положення ст. 68 ЦК України, регламентує, що опікун, його дружина, чоловік та близькі родичі не можуть укладати договори з підопічним; опікун не може здійснювати дарування від імені підопічного, зобов'язуватися від його імені порукою, а також представляти підопічного в суді при розгляді спору між підопічним і дружиною, чоловіком опікуна або його близькими родичами [1]. Із такого загального правила є винятки. Такі особи не можуть укласти договір дарування на користь підопічного, тобто передавати йому у власність майно безоплатно; укласти договір позички на користь підопічного, тобто передати майно у безоплатне користування. Ці правила спрямовані на гарантію охорони майнових прав підопічних. Певне зауваження є тільки щодо вживання терміну «договори» у цій статті, бо, наприклад, за ч. 4 ст. 1273 ЦК України, відмова опікуна від імені підопічного від прийняття спадщини на користь близьких родичів опікуна, які також є спадкоємцями, є одностороннім правочином, а відповідно, може здійснюватися за дозволом органу опіки та піклування [1]. Аби усунути такі протиріччя, доцільною є заміна терміна «договори» на «правочини».

Отже, чинне законодавство України містить певні протиріччя та недоліки у сфері правовідносин, пов'язаних з прийняттям спадщини при здійсненні опіки над майном. Певне його доповнення та доопрацювання

сприятиме підвищенню гарантії захисту законних прав та інтересів осіб, які відповідно до певних обставин позбавлені можливості реалізовувати свої права самостійно.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс україни від 31.03.2019. //. Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003, №№ 40-44.– с.356.
2. Эмирлов К. П. О праве опекуна отыскивать наследство в пользе безвестно отсутствующего. Журнал гражданского и уголовного права. Кн. 8. – С. 20-25.

Бугаєць Альона Сергіївна,

студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

СПАДКУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Значна кількість громадян України рано чи пізно у своєму житті стикається з питаннями спадкування, його нюансами, передбаченими законодавством України, або ж із проґалинами в законодавстві, пов’язаними з різними аспектами спадкування. Одним із аспектів спадкування є так зване «спадкування корпоративних прав». Слід зазначити, що в цілому, як на законодавчому рівні, так і на практичному рівні вирішуються питання спадкування корпоративних прав, але водночас залишаються проблемні питання, які потребують чіткого законодавчого регулювання, щоб уникнути майбутніх порушень як прав спадкоємців, так і третіх осіб.

Перш за все, слід вказати, що відповідно до Цивільного Кодексу України (далі ЦК України) поняття «спадщина» означає передачу прав і обов’язків (спадщини) від померлого іншим особам. [1] Водночас, поняття «корпоративні права» закріплене в Господарському кодексі України визначається як права особи, частка якої визначена у статутному фонді (майні) господарської організації, включаючи повноваження цієї особи брати участь у управлінні прибутками (дивідендами) такої організації та активами господарської організації у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інших повноважень, передбачених законом та статутними документами . [2] У цьому випадку відповідно до ст. 1219 Цивільного кодексу України, спадщина не включає права та обов’язки, невіддільно пов’язані з особистістю спадкодавця (немайнові права заповідача), такі як

право на участь у товариствах та членство в об'єднаннях громадян, якщо інше не передбачено в установчих документах. Враховуючи цей аспект, можна стверджувати, що корпоративні права не можуть бути самостійним об'єктом спадкування.

Як правило, питання успадкування корпоративних прав розглядаються в декількох напрямках, а саме: порядок успадкування цінних паперів – акцій, успадкування частки в компанії і спадкування приватного підприємства.

Акції як цінні папери можуть бути включені у власність і врегульовані разом з іншим майном та правами. [1]

Слід зазначити, що спадкування акцій компанії не вимагає згоди його акціонерів, певною мірою це спрощує передачу корпоративних прав спадкоємцям. Це положення застосовується як до державних, так і до приватних акціонерних товариств. Водночас, Закон України «Про акціонерні товариства» (ст. 7) встановлює пряме правило, згідно з яким акціонери приватних акціонерних товариств не мають права на пільгове придбання акцій в результаті їх діяльності. [3]

Проблемним питанням на практиці є спадкування корпоративних прав неповнолітніми. Тому виникає необхідність дослідити цей аспект.

Відповідно до ст. 32 ЦК України встановлено неповну здатність неповнолітнього (особи від 14 до 18 років). Така особа має відповідні права: а) самостійно управляти своїми доходами, стипендією або іншими доходами; самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної діяльності, що охороняються законом; б) бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; в) самостійно укладати банківський депозитний договір (рахунок) і управляти внеском, внесеним на його ім'я (готівка на рахунку). За згодою батьків (усиновителів) або опікунів (у деяких випадках також потрібна згода органу опіки та піклування) неповнолітній може здійснювати й інші операції.

Таким чином, ЦК України чітко зазначає, що неповнолітній (якщо інше не передбачено законом або статутом товариства) може бути членом комерційної компанії і може успадковувати корпоративні права. Однак з урахуванням буквального тлумачення положень пункту 3 ч. 1 ст. 32 ГК України, це розглядається як проблема – самостійне здійснення неповнолітнім його прав і обов'язків як учасника ділового партнерства. Тому, щоб уникнути ризику визнання завершених операцій у зв'язку з виконанням повноважень як члена господарської компанії, необхідно надати їм спеціальний дозвіл від батьків або їх здійснення права та обов'язки самих батьків.

Більшість операцій, пов’язаних з управлінням корпоративними правами, не вимагають згоди органів опіки та піклування (включаючи операції, спрямовані на відчуження корпоративних прав).

Варто також відзначити, що неповнолітній може набути повну дієздатність до 18 років. Ці моменти викладені у ст. 34 та 35 ЦК України: реєстрація особи шлюбом; запис особи як батька (матері) дитини; укладення трудового договору фізичною особою; реєстрація особи як підприємця.

З моменту настання будь-якої із зазначених вище обставин особа набуває повну правоздатність і може самостійно здійснювати права, пов’язані з утворенням кооперативу.

Не менш важливим аспектом є набуття корпоративних прав в порядку спадкування малолітньою особою. Відповідно до ст. 1268 ЦК України, малолітня особа вважається такою, що прийняла спадщину, крім випадку, коли батьки (усиновлювачі), опікун відмовилися від її прийняття з дозволу органу опіки та піклування. Це означає, що у випадку успадкування малолітньою особою частки в статутному капіталі (акції), вона набуває корпоративних прав навіть без вчинення активних дій (правочинів) її батьками. Так, частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи – учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства (ст. 147 ЦК України). Проте, ст. 55 Закону України «Про господарські товариства», суперечить вищезазначеному, адже в ній вказано, що спадкоємець учасника має лише переважне право вступу до товариства.

Тому, малолітні особи можуть набувати корпоративних прав щодо таких юридичних осіб: акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю та товариство з додатковою відповідальністю. Підставами набуття ними корпоративних прав можуть бути правочини, зокрема, договори, вчинені від їх імені та в їх інтересах батьками (усиновлювачами) чи опікунами, або спадкування частки в статутному капіталі (акції).

З огляду на вищенаведене, щодо здійснення корпоративних прав малолітніх осіб прослідковується чітка проблемна позиція, згідно з якою малолітні особи не можуть самостійно здійснювати корпоративних прав, які за них здійснюють їх законні представники (батьки, опікуни, усиновлювачі). Відповідно до п.3 ч.1 ст.32 ЦК України, фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (неповнолітня особа) має право бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи.

Звідси можна зробити висновок, що особи, наділені неповною дієздатністю, самостійно набувають корпоративні права як з первісних, так і з похідних підстав та самостійно їх здійснюють, якщо це не заборонено актами цивільного законодавства або установчими документами юридичної особи корпоративного типу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
3. Про акціонерні товариства : закон України від 17.09.2008 : офіц. вид. / Верхов. Рада України // Відом. Верхов. Ради України. – 2008. – № 514-VI. – Ст. 384.
4. Про господарські товариства : закон України від 17.06.2018 : офіц. вид. / Верхов. Рада України // Відом. Верхов. Ради України. – 2018. – № 1576-XII. – Ст. 55.

Грушак Яна Олександрівна,

студентки 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Адаховська Н. С.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАПОВІТУ З УМОВОЮ

Заповіт з умовою є новелою цивільного права. На сьогоднішній день відносини у сфері такого інституту містять певну кількість питань, які хоч і обговорюються на теоретичному рівні, але залишають по собі низку проблем у практиці застосування. Актуальність дослідження даної теми полягає у тому, що хоча даний інститут існує протягом тривалого часу, проте проблеми його законодавчого регулювання наявні і досі.

Дослідженням проблемних питань даного інтитуту займалися такі учені-цивілісти, як Є.О. Харитонов, Н.В. Черногор, О.Є. Кухарєв, В.К. Дронніков, Є.О. Рябоконь та інші.

Заповіту з умовою присвячена стаття 1242 ЦКУ, відповідно до якої заповідач може обумовити виникнення права на спадкування в особи, яка призначена у заповіті, наявністю певної умови, як пов’язаної, так і не

пов’язаної з її поведінкою (наявність інших спадкоємців, проживання у певному місці, народження дитини, здобуття освіти тощо). Отже, законодавець зазначає, що спадкоємець матиме право на отримання спадщини лише у разі настання певної події або у разі вчинення певних дії, які визначені умовою у такому заповіті.

Зазначена у заповіті умова має відповідати певним критеріям, без дотримання яких останню буде визнано нікчемною, а саме:

1) визначеність, тобто чіткі дії, які має виконати спадкоємець або ж конкретну подію, з настанням якої можливе виникнення права на спадщину.

2) законність (вказаний критерій закріплений у ч.2 ст.1242 ЦКУ), згідно з яким умова, що зазначається в заповіті, повинна не суперечити закону або моральним засадам суспільства.

3) здійсненність, який полягає у реальній можливості виконання умови. Проте, даний критерій носить досить суб’єктивний характер, адже одна й та ж сама умова може вважатися як здійсненою, так і не здійсненою залежно від особи, яка її трактує. Така неоднозначність сприйняття, насамперед, залежить від особистих якостей людини та від її розумового рівня.

Передбачається, що умови зазначені в заповіті не можуть суперечити інтересам спадкоємців, а навпаки – мають бути направлені на їхню користь. На мою думку, дане твердження є помилковим, оскільки бажання спадкодавця і спадкоємця можуть не збігатися. Наприклад, якщо умовою спадкодавця є взяття шлюбу спадкоємця з конкретною особою.

Необхідно зазначити, що у життєвих ситуаціях існують обставини, які перешкоджають виконанню умови спадкоємцем незалежно від його волі. До таких обставин можна віднести, зокрема, неспроможність народження дитини чоловічої статі. У даному прикладі задіяний біологічний чинник, який може суперечити волі спадкоємця. Отже, законодавець залишає спадкоємця незахищеним, оскільки останній у разі виникнення обставин, що не залежать від його волі, позбавлений права на судовий захист згідно із ч.3 ст.1242 ЦКУ, у якій зазначено, що особа призначена у заповіті не має права вимагати визнання умови недійсною на тій підставі, що вона не знала про неї, або якщо настання умови від неї не залежало.

Згідно з п.2 ч.1 ст. 1242 ЦКУ умова визначена у заповіті має існувати на час відкриття спадщини. Це питання є досить дискусійним серед науковців і не має однозначного трактування.

Такі вчені, як В.К. Дронніков та О.Є. Кухарєв вважають, що твердження «існувати на час відкриття спадщини» означає, що умова має бути виконана до моменту відкриття спадщини (день смерті особи або день, з якого вона оголошується померлою) або не пізніше одного дня з моменту смерті

спадкодавця. У іншому випадку така умова буде визнана невиконаною, що тягне за собою позбавлення спадкоємця права на заповіт.

Іншої думки дотримується Є.О. Рябоконь, стверджуючи, що обставини, визначені як умови можуть виконуватися як на момент відкриття спадщини так і після її відкриття, якщо зберігається теоретична можливість настання такої умови.

З моєї точки зору дана позиція є неправильною, оскільки в такому випадку виникає спірне питання стосовно подальшої долі майна, зазначеного у заповіті, до моменту виконання умови. Це пояснюється тим, що час, протягом якого має бути виконана вказана умова, не є обмеженим і може тривати роками аж до смерті самого спадкоємця. Для прикладу можна вказати умову щодо створення винаходу (допустимо, що спадкоємець вже працює над якимось винаходом багато років, і існує теоретична можливість його створення, однак, це не означає, що він зможе досягнути своєї цілі, а, як наслідок – невизначеність майна, яке мало б йому перейти за заповітом).

Оскільки спадкодавці не обізнані з встановленими вимогами, без дотримання яких заповіт з умовою буде визнано нікчемним, то обов'язок роз'яснення таких вимог покладається на нотаріусів. Саме ці особи під час здійснення нотаріальної діяльності повинні довести до відома спадкодавця чи умова, яку останній хоче встановити в заповіті не суперечить законодавству та моральним засадам суспільства, чи може вона в подальшому бути визнана як законна. Однак, як свідчить практика, у багатьох випадках умова, що зазначається в заповіті, визнається недійсною з тих чи інших підстав, а це означає, що остання воля спадкодавця у вигляді вказаної умови не може бути виконана.

Також залишається невирішеною проблема щодо часу існування вимоги, зазначеної в заповіті. А тому законодавцеві необхідно приділити більше уваги як для врегулювання даної норми, так і для роз'яснення усіх неточностей, що виникають під час практики застосування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Кухарєв О. Є. Виконання заповіту: проблеми теорії та практики: монографія / О. Є. Кухарєв. – Х., 2009. – 263 с.

Женчук Василина-Анастасія Василівна,
студентка 3 курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ НЕПОВНОЛІТНІМ

У статтях 1268, 1269 ЦК України, зазначено, що прийняття спадщини є можливістю для придбання прав і обов`язків, які може отримати спадкоємець у зв'язку із смертю спадкодавця. Однак виникають труднощі, щодо реалізації норм цих статей, особливо коли спадкоємець є неповнолітня особа,це привертає увагу вчених і практиків на дослідження цього питання.

Різні аспекти спадкового права були предметом наукових досліджень і привертали увагу багатьох вітчизняних і закордонних цивілістів, таких як: В.І. Серебровський, І.Т. Жилинкова, В.М. Коссак, В.М. Марченко, П.С. Нікітюк, І.В. Фанкиева, Е.І. Фурса, Є.О. Харітонов, Н.В. Фомічова, В.Л. Яроцький.

Згідно ст.1222 ЦК України встановлено, що спадкоємцями за заповітом і законом можуть бути лише ті особи, які є живими на момент відкриття спадщини, а також особи, народжені після відкриття спадщини або зачаті і народженні після 10 місяців, після смерті спадкодавця. Особа, яка досягла чотирнадцяти років, може прийняти спадщину самостійно, подавши до нотаріуса відповідну заяву про прийняття спадщини [1, с. 43]. Відповідно до ст. 1273 ЦК України, неповнолітня особа може відмовити у прийнятті спадщини лише за згодою батьків, опікунів та органів опіки та піклування. Якщо казати про малолітню особу, згідно ч. 4 статті 1269 ЦК України, заяву про прийняття у спадщину, подається, лише від імені батьків (усиновлювачів) або опікунів.

Заява про прийняття спадщини може бути відкликана особою протягом строку, встановленого для прийняття спадщини. Причини вилучення заяви не мають значення. Виникає питання: чи може неповнолітня особа подати заяву про прийняття спадщини, відкликати свою заяву самостійно без згоди батьків, але за згодою органів опіки та піклування?

Аналізуючи положення ст. 1269 ЦК України, де вказано, що заяву про анулювання заяви про прийняття спадщини може подати особа, яка подала заяву про прийняття спадщини, на перший погляд можна припустити, що неповнолітня особа може самостійно відкликати заяву про прийняття спадщини це зазначено у ч. 5, ст. 1269 ЦК України. Однак такий висновок суперечить ст. 1273 ЦК України, положення якого були описані вище адже

відкликання заяви є фактично неприйняттям спадщини, що означає відмову від спадщини [2].

Також у статті 1282 ЦК України вказано, що спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора в повному обсязі, але в межах вартості успадкованого майна, це теж відноситься і до неповнолітньої особи.Отже, якщо неповнолітня особа спадкоємець прийняла спадщину, то вона зобов'язана погасити заборгованості спадкодавця тією спадщиною, яку вона прийняла, навіть якщо вартість заборгованості дорівнює вартості спадщини, або буде більшою за спадкове майно і не принесе ніяких матеріальних вигод від прийняття спадщини. Крім того, ця процедура погашення заборгованості займає багато часу і ще більше енергії та власних ресурсів [3].

На нашу думку,необхідно посилити контроль над органами опіки та піклування в частині нагляду за спадщиною яку приймає неповнолітня особа, якщо спадщина обтяжена боргом. Для прийняття спадщини неповнолітнім існує таке поняття, як «фактичне» прийняття спадщини[4].ЦК України не встановлює особливих способів прийняття спадщини неповнолітніми. І незважаючи на минулі роки, можна сказати, що ніколи не було особливого відношення до способів отримання неповнолітнім спадщини.

Фактичний же спосіб прийняття спадщини передбачає такі презумпції: особа (спадкоємець), яка постійно проживала з спадкодавцем до дня смерті, вважається такою, що спадщину прийняла, якщо протягом строкувстановленого для прийняття спадщини, вона не подасть заяву про відмову від спадщини (ч. 3 ст. 1268 ЦК України).

Можливість прийняття спадщини не активною поведінкою встановлює ст. 1268 ЦК України, згідно з положенням якого спадкоємець вважає прийнятим спадщину, якщо він постійно проживав у спадкодавця, і якщо в період, встановлений для прийняття спадщини, не відмовився від нього [5].

Підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що з метою посилення контролю за прийняттям спадщини, обтяженого боргом, пропонуємо органам опіки та піклування проводити перевірки, щоб визначити, що таке прийняття спадщини не завдасть шкоди інтересам неповнолітній особі. Пропонуємо перевірити і органи опіки, як вони виконують свої обов'язки і чи вони не порушують права неповнолітніх осіб.

Також під «фактичним» прийняттям спадщини неповнолітніми ми розуміємо не тільки факт проживання неповнолітнього спадкоємця із спадкодавцем в одному житловому приміщенні але й можливість прийняти спадщину через шість місяців після смерті особи, а потім подати заяву до нотаріуса, про видачу їм свідоцтва про право на спадщину.

Законодавець надає цілковите право спадкоємцю, вирішити для себе, чи хоче він прийняти спадщину від спадкодавця чи ні. Адже прийняття спадщини, це не обов'язок, а непорушне право особи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя, схвалені рішенням Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29.01.2009. – К.: Бібліотечка нотаріуса, 2009. – 43с.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15.
3. Чуєва О. Практичне питання за спадковим правом / О.Чуєва // Мала енциклопедія нотаріуса, – 2012.-№2. – С.23-24
4. Фурса С. Я. Способи прийняття спадщини / С.Я.Фурса // Нотаріат. Адвокатура. Суд : наук. – практ. посібн. / за заг.. ; КНТ, 2012. – 1216 с.
5. Проблеми використання спадщини[Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: http://bukvar.su/kultura-i-iskusstvo/148521-Problemy-sohraneniya-kul-turnogo-naslediya-v-deyatel-nosti-mezhdunarodnyh-organizaciiy.html

Зюбак Надія Іванівна,

студентка 3 курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ

Питання прийняття спадщини завжди були актуальними. Проте незважаючи на те, що ЦК України, який був прийнятий і вступив в силу 16 січня 2003 року, має окремі норми, які можуть мати неоднозначнетлумачення. В свою чергу це може впливати на те, що учасники цивільних правовідносин не завжди можуть реалізувати свої суб'єктивні права на спадкування. Одним з таких прикладів є процедура прийняття спадщини спадкоємцями. Регулювання відповідно цих процедур здійснюється, окрім ЦК України, також такими нормативними актами як Закон України «Про нотаріат», «Про оцінку земель», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Досить часто при реалізації норм спадково права на практиці можуть виникати проблеми щодо їх застосування. Доцільним завжди є звернення до рекомендацій наданих вищими судовими інстанціями для спроби знайти відповідь для їх вирішення.

Згідно зі ст.ст. 1216 та 1218 ЦК України спадщиною слід вважати сукупність прав та обов'язків спадкодавця, що йому належали на момент відкриття спадщини і на припинення внаслідок його смерті [1 с.236].

Першим проблемним питанням є процедура прийняття спадщини фізичними особами-спадкоємцями, а саме неприйняття спадщини у встановлені законодавством України строки. За загальним правилом згідно ч.1.ст.1270 ЦК України для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Проте досить часто на практиці громадяни допускають пропущення строку для прийняття. За письмовою згодою спадкоємців, які прийняли спадщину, спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, може подати заяву про прийняття спадщини до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. У разі відсутності такої згоди за позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини. Відповідно для вирішення цієї ситуації необхідно звернутися до суду.

Так, у випадку якщо пропущено строк для прийняття спадщини необхідно звернутися до ч.3.ст.1272 ЦК України, згідно з якою за наявності такої ситуації має існувати поважна причина. І тільки тоді спадкоємці мають право звернутися до суду з позовом про надання додаткового строку для надання відповідної заяви нотаріусу. Між тим у пункті 2 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 травня 2013 року № 24-753/0/4-13 міститься роз'яснення, щодо якого судом не можуть бути визнані поважними такі причини пропуску строку для подання заяви про прийняття спадщини як: 1) юридична необізнаність позивача щодо строку та порядку прийняття спадщини; 2) необізнаність особи про наявність спадкового майна; 3) похилий вік; 4) непрацездатність; 5) незнання про існування заповіту; 6) встановлення судом факту, що має юридичне значення для прийняття спадщини (наприклад, встановлення факту проживання однією сім'єю), невизначеність між спадкоємцями хто буде приймати спадщину; 7) відсутність коштів для проїзду до місця відкриття спадщини та 8) несприятливі погодні умови [2 с.3].

Також окремим питанням є прийняття спадщини шляхом постійного проживання разом зі спадкодавцем. Відповідно до ч.3.ст.1268 ЦК України спадкоємець, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на час відкриття

спадщини, є таким, що прийняв спадщину, якщо протягом шестимісячного строку він не заявив про відмову від неї. Так зване «автоматичне прийняття спадщини» [3 с.201].

Одним з проблемних питань застосування ч.3.ст.1268 ЦК України є те, що спадкоємець, будучи зареєстрованим за однією адресою зі спадкодавцем, фактично може проживати в іншому місці, через що не тільки не усвідомлюватиме прийняття ним спадщини, а й не знатиме про її відкриття [4 с.62]. Варто зауважити, що для «автоматичного» прийняття спадщини необхідна наявність кількох умов таких як: 1) особа має закликатися до спадкування в порядку черговості за законом або у зв'язку із складенням на її користь заповіту; 2) на час відкриття спадщини спадкоємець має проживати спільно зі спадкодавцем; 3) таке проживання повинно бути постійним, тобто носити тривалий характер, і головне не припинятися перед смертю спадкодавця[5 с.152].

Підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок, що не дивлячись на те, що норми ЦК України досить детально регламентують відносини, пов'язані з прийняттям спадщини, на практиці залишається багато спірних питань. Зокрема, це стосується проблеми пропуску строку для прийняття спадщини та фактичне доведення місця проживання зі спадкодавцем, для так званого «автоматичного» прийняття спадщини. Ці та інші проблемні питання потребують додаткового законодавчого удосконалення та перспектив щодо подальшого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – 356 с.
2. Пункт 2 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13
3. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток: Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 288 с.
4. Кухарєв О. Є. Спадкове право: Навч. посібник. – К. : Алерта, 2013. – 328 с.
5. Кухарєв О. Є. Актуальні питання спадкового права в судовій практиці: Практичний посібник. – Київ: Алерта, 2017. – 260 с.

Казімирова Ольга Олегівна,
студентка 1 курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Наковий керівник – к.ю.н., доцент Цибульська О.Ю.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ЗА ПРАВОМ ПРЕДСТАВЛЕННЯ

Теорія цивільного права визначає право представлення як особливий порядок закликання спадкоємців за законом до спадкування, а не як самостійну підставу чи вид спадкування [1, с. 708-709]. Термін «спадкування за правом представлення» є умовним та не відображає правової природи цього явища. У самому понятті «спадкування за правом представлення» існує певна неточність, оскільки при буквальному аналізі в ньому може розглядатися зв'язок з інститутом представництва в цивільному праві. Однак спадкування за правом представлення не є представництвом. Хоча можна сказати, що спадкування за правом представлення являє собою певну юридичну фікцію представництва. Оскільки особа, яку представляють померла, відносини представництва у традиційному цивілістичному розумінні не можуть існувати. У зв'язку із цим в науковій літературі давно пропонується замінити цей термін на «поколінне наступництво» або «поколінний поділ» [2, с. 86].

З метою повного та всебічного з'ясування правової природи цього інституту, доцільно розглянути особливості спадкування за правом представлення.

Теорія та судова практика однозначно визначили сферу застосування спадкування за правом представлення -при спадкуванні за законом [5]. Спадкування за законом має місце тоді, коли спадкодавець не склав заповіт або заповіт визнано у судовому порядку недійсним, а також у разі коли спадкодавець склав заповіт, а потім скасував його. Спадкування за законом може мати місце і у разі коли заповіт не охоплює всього спадкового майна.

Аналіз норм Цивільного кодексу України, що визначають черги спадкоємців за законом (ст.ст. 1261-1265 ЦК України), та ст. 1266 ЦК України [3], що встановлює умови спадкування за правом представлення свідчить, що законодавець не протиставляє визначені ним черги спадкоємців, а доповнює права чітко визначеного ним кола спадкоємців за законом можливістю бути закликаними до спадкування раніше своєї черги в порядку спадкування за правом представлення. Однак, ці спадкоємці не перестають бути спадкоємцями за законом.

Спадкування за правом представлення можливе лише у разі смерті спадкоємця до відкриття спадщини. У випадку смерті спадкоємця після відкриття спадщини, якщо він за життя не встиг прийняти спадщину або відмовитися від прийняття спадщини, спадкування за правом представлення не виникає. Перелік осіб (спадкоємців), які мають право на спадкування за правом представлення, встановлений нормами ст. 1266 ЦК, є вичерпним та розширеному тлумаченню не підлягає [4].

При спадкуванні за правом представлення також зберігається черговість закликання до спадщини. Наприклад, після смерті спадкодавця вже не було в живих її дочки та сестри. Дітям дочки (онукам), як і дітям сестри (племінникам) надано право спадкувати в порядку представлення. Але важливо, що до спадкування будуть закликатися спочатку діти дочки – онуки, оскільки дочка спадкодавця належить до першої черги спадкоємців, а сестра спадкодавця – до другої черги.

Статтею 1266 ЦК України встановлено правило, яке полягає в наступному: при спадкуванні по прямій низхідній лінії право представлення діє без обмеження ступеня споріднення. Це означає, що у разі смерті до відкриття спадщини дітей спадкодавця, до спадкування закликаються їхні діти (онуки спадкодавця); у разі смерті до відкриття спадщини онуків спадкодавця, до спадкування закликаються їхні діти (правнуки спадкодавця); у разі смерті до відкриття спадщини правнуків спадкодавця, до спадкування закликаються їхні діти (праправнуки спадкодавця) і так далі.

Підкреслимо, що спадкоємці за правом представлення спадкують ту частку у спадщині, яка б належала спадкоємцю, якого вони «представляють», якби він був живий на час відкриття спадщини. Тобто вони можуть не одержати частку, рівну часткам інших спадкоємців, які закликаються до спадкування в одну чергу з ними. Наприклад, 04 квітня 2017 померла А. В неї залишилися дочка та 3 онука померлого 01 квітня 2017 року сина. В даному разі дочка отримає 1/2 частку у спадщині, а кожний онук – по 1/6 частці у спадщині.

Право представлення має похідний характер. Це означає, що право особи спадкувати за правом представлення є похідним від права спадкоємця, якого особа «представляє». Тому позбавлення права на спадкування основного спадкоємця має наслідком і втрату права на спадкування за правом представлення.

Отже, спадкування за правом представлення є особливим порядком спадкування в рамках спадкування за законом. Попри врегулювання законодавством відповідних відносин на практиці виникають численні проблеми при застосуванні норм цього інституту. Тому існує нагальна

потреба у законодавчому тлумаченні поняття «спадкування за правом представлення» та розробці методичних рекомендацій щодо застосування ст. 1266 ЦК України у нотаріальній діяльності з метою формування єдиної практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Спадкове право. Практика застосування нотаріусами України / за заг. ред. В. М. Марченка. – Х.: ФО-П Лисяк Л.С.- 2012. – 736 с.
2. Шилохвост О. Ю. Наследование по закону в российском гражданском праве / О. Ю. Шилохвост. – М.: Норма, 2008. 161
3. Цивільний кодекс України від 03.10.2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – С. 356.
4. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування від 16.05.2013 року № 24-753/0/4-13: Лист Вищого спеціалізованого суду України зрозгляду цивільних і кримінальних справ [Електронний ресурс] // Сайт Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v753740-13.
5. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 №7 // Вісник Верховного суду України – 2008 р. – № 6. – Ст. 17.

Казімирова Ольга Олегівна, Собко Олександр Анатолійович,

студенти 1 курсу магістратури

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник – к.ю.н., асистент Павлова Ю.С.

ДОКАЗУВАННЯ РОДИННИХ ЗВ'ЯЗКІВ У СПАДКОВИХ СПРАВАХ

На сьогодні встановлення факту родинних відносин є досить актуальною проблемою нашого суспільства. У зв'язку з тим, що сьогодні більшість сімей надають фактичним шлюбним відносинам, як наслідок згодом спричиняють проблеми у прийманні спадщини. Не малу роль відіграє низька кваліфікація паспортистів, працівників РАЦС, які неуважно заповнюють документи та не уточнюють правильність написання імені та прізвища особи.

Проте дані проблеми можна вирішити звернувшись до суду в окремому провадженні. Суд вправі розглядати дані справи тоді, коли цей факт безпосередньо породжує юридичні наслідки для заявника, наприклад, право на спадщини.

В науці цивільного права з дослідження сфери спадкових правовідносин мають місце праці таких фахівців як В.В. Васильченко, Ю.О. Заіки, В.В. Луця, Є.О. Рябоконь, С.Я. Фурси, Є.І. Фурси, Є.О. Харитонова, О.Ю. Цибульська та ін.

У теорії права родинні відносини– це кровний зв'язок між людьми, з наявністю якого закон пов'язує виникнення, зміну чи припинення прав та обов'язків, проте виключенням являються стосунки подружжя [6].

Так, доказом родинних спадкоємців із спадкодавцем згідно з Наказом Мін'юсту України № 296/5від 22.02.2012 р. про Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, можуть являтися свідоцтва видані органами реєстрації актів цивільного стану, витяг з реєстру актів цивільного стану громадян щодо актового запису [1]. Проте, при відсутності вищезгаданих документів підтвердженням юридичного факту може також являтися рішення суду про встановлення факту родинних зв'язків.

Згідно з Постановою Пленуму ВСУ від 30 травня 2008 р. №7 «Про судову практику у справах про спадкування» та Листа Вищого спеціалізованого суду № 24-753/0/4-13від 16.05.2013 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування», якщо виникають певні проблемні питання у спадкуванні, пов'язані з доказуванням родинних зв'язків, особа може звернутися в суд із заявою про встановлення даних фактів, яка буде розглядатися за правилами окремого провадження, проте лише за відсутності спору у даній справі [2].

Відповідно до п.5 ч. 1 ст. 315 ЦПК України, заявник має право звернутися до суду з заявою про встановлення юридичного факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу [5].

Як практика показує, зазвичай такі звернення пов'язані із спадкуванням особами, які перебували у фактичних шлюбних відносинах. Адже відповідно до ч.1 ст. 1264 ЦК України, дані особи можуть бути спадкоємцями четвертої черги спадкування за законом і лише при умові, що їх спільне проживання однією сім'єю зі спадкодавцем тривало не менше 5 років до відкриття спадщини [4].

Таким чином, сама мета звернення з заявою до суду про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу вже визначає те коло доказів, які необхідно сформувати заявникові. Такими доказами можуть бути свідоцтво про народження дитини, листи, які підтверджують родинні зв'язки, фотографії, відеозаписи, витяги із домової книги про реєстрацію особи, квитки на спільні подорожі та відпочинок, квитанції про купівлю меблів, будівельних матеріалів, медичних препаратів, подарунки, свідки, які підтвердять сімейні відносин заявника із спадкодавцем тощо.

Окрім цього, обов’язковим доказом є свідоцтво про смерть спадкодавця, що вказує на те, що така особа померла і з цих підстав у іншого з подружжя за наявності таких правовідносин виникає право на свою частину майна чи все майно при відсутності спадкоємців першої-третьої черги.

Також часті звернення фізичних осіб до суду стосуються встановлення факту приналежності правовстановлюючих документів особі в яких є розбіжності з прізвищем, ім’ям, по батькові, місцем і часом народження, що зазначені в документі, не збігаються з даними, зазначеними у свідоцтві про народження або в паспорті. На жаль, халатність працівників, які працюють з документами і даними фізичних осіб прослідковуються часто-густо, проте, як показує практика, дані проблеми можна вирішити в судовому порядку, проте вирішення даного питання займе певний відрізок часу.

Отже, варто зазначити, що суд своїми рішеннями встановлює не будь-які юридичні факти, а лише ключові факти, які являються ключовими моментами у правовідносинах. Тобто у нашому випадку для встановлення юридичного факту родинних відносин повинна бути встановлена вагома причина, яка допоможе особі реалізувати своє право на прийняття спадщини.

На щастя, судова практика показує, що доведення родинних зв’язків не є проблемою, а законодавець подбав і передбачив способи вирішення даного питання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Інструкція, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 р. № 296/5 № 20/5 // Офіційний вісник України. – 2012 р. – № 17. – Ст. 632
2. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13.
3. Теоретичні проблеми цивільного процесуального права : Підручник / М.М.Ясинок, М.П.Курило, О.В.Кіріяк, О.О.Кармаза, С.І.Запара та ін.; За заг. ред. д.ю.н. професора М.М. Ясинка. – К.: Алерта, 2016. – Ст. 191.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
5. Цивільний процесуальний кодекс : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40, 40-42. – Ст. 492.
6. Юридична енциклопедія / За ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: Українська енциклопедія, 2001. – 792 с.

Казімирова Ольга Олегівна, Собко Олександр Анатолійович,
студенти 1 курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н.. доцент Берназ-Лукавецька О.М.

СПАДКУВАННЯ У ПЕРШІЙ ЧЕРЗІ ОСОБАМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИНАХ

Актуальність темизумовлюється зростанням кількості фактичних шлюбних відносин, яка спостерігається в останні роки в Україні. Вже зараз можна констатувати недостатність норм чинного цивільного та сімейного законодавства для охорони та захисту майнових прав кожного з фактичного подружжя. Відтак, фактичне подружжя залишається «поза законом» у більшості життєвих випадків. Чи, можливо, є шляхи спадкування фактичного подружжя у першій черзі?

Відповідно до ст. 1264 ЦКУ, «у четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини» [2]. Тобто потрібно довести, що особа проживала однією сім'єю зі спадкодавцем, вела спільний побут та спільне господарство, тобто перебували в сімейно-шлюбних відносинах.

Факт перебування у фактичних шлюбних відносинах встановлюється лише у судовому порядку окремого провадження. Відповідно до п.5 ч. 1 ст. 315 ЦПК України, заявник має право звернутися до суду з заявою про встановлення юридичного факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу [3].

Доказми можу бути чеки на оплату відпочинку,на придбання побутової техніки, будівельних матеріалів, ліків для одного з подружжя, фотокартки з відпочинку, свідки, які доведуть факт спільного проживання. Проте головною умовою аби стати спадкоємцем четвертої черги являється 5 років спільного проживання однією сім'єю.

Після отримання позитивного рішення у рамках наступного судового процесу доведеться змінювати черговість спадкування. Відповідно до ч. 2 ст. 1259 ЦК України фізична особа, яка є спадкоємцем за законом наступних черг, може за рішенням суду одержати право на спадкування разом із спадкоємцями тієї черги, яка має право на спадкування, за умови, що вона протягом тривалого часу опікувалася, матеріально забезпечувала, надавала іншу допомогу спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані [2].

В даному процесі також є ряд обставин, які потрібно довести позивачу за правилами позовного провадження:

1. матеріальне забезпеченням спадкодавця;
2. Опіка над одним з подружжя, тобто допомога у скрутні часи, привітання з усіма святами, подарунки, оплата спільного відпочинку і т.д. Це так би мовити моральна сторона ваших відносин.
3. Надання іншої допомоги, наприклад, прибирання, пригоготування їжі, догляд. Тобто будь-яка інша допомога, яка не стосується лише матеріального забезпечення, а й піклування, яке облегшує життя.
4. Безпорадність спадкодавця, тобто усі дії та допомога, які були надані одним із фактичного подружжя спадкодавець не міг робити самостійно, у зв'язку із проблемами зі здоров'ям.

Лише при доведенні даних фактів та задоволенні судом позовних вимог один із фактичного подружжя зможе стати спадкоємцем першої черги.

З потенційних опонентів можуть бути діти, батьки, вдова / вдівець у зареєстрованому шлюбі. Аби їх усунути від спадкування потрібно відповідно до ч. 3 ст. 1224 ЦК України довести у судовму порядку, що вищеперечислені особи ухилялися від надання допомоги безпорадньому спадкодавцю або неналежним чином на давали таку допомогу [2].

Проте, на жаль, відповідно до листа про судову практику з розгляду цивільних справ Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ від 16.05.2013 року для задоволення позовних вимог та усунення спадкоємця від спадкування потрібно довести його ухилення від обов'язку утримувати та надавати допомого спадковацю, який знаходився у безпорадньому стані. Тобто факт звенення спадкодавця, який потребував допомоги та факт ухилення спадкоємця, який мав змогу надати допомогу, проте ухилився від виконання даного обов'язку. Лише при одночасному настанні наведених обставин і доведеності зазначених фактів в їх сукупності спадкоємець може бути усунений від спадкування [1].

Тобто, як бачимо, на практиці можливо все ж таки знайти шляхи вирішенння даної проблеми та успадкування особами, які перебували у фактичних відносинах у першій черзі спадкоємців. Проте він довгий, складний та результати якого не завжди будуть у вашу користь.

Тому, можливо, краще за життя укласти шлюб аби спростити процедуру спадкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13.

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. Цивільний процесуальний кодекс : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40, 40-42. – Ст. 492.

Кантер Віолетта Віталіївна,
студентка 3 курсу міжнародно-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Хижняк А.В.

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ КРЕДИТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Приймаючи спадщину після смерті родича, кожна людина повинна бути готова до того, що вона може успадкувати не тільки квартиру або автомобіль, але і боргові зобов'язання померлого. Можливість успадкування заборгованості чітко передбачена спадковим законодавством, а саме ст. 1218 Цивільного кодексу України. Право та порядок подання вимог кредитора до спадкоємця регулюються ст. 1281 ЦК, і відповідний обов'язок спадкоємця задовольнити такі вимоги – ст. 1282 ЦКУ.

Спадщина складається з сукупності прав і обов'язків спадкодавця, що передається спадкоємцям в цілому і є спадковим активом. Спадщина називається спадковою масою або спадковою власністю. Акт прийняття спадщини є односторонньою угодою і має універсальний характер [1].

Відповідно до чинного законодавства, спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення його померлим (стаття 1129 Цивільного кодексу України). Після відкриття спадщини право на спадщину виникає за законом або за заповітом, це право є суб'єктивним цивільним правом, сенс якого полягає у здатності спадкоємців прийняти або відмовити у спадщині [2, с. 69] у встановлені терміни прийняття спадщини (ст. 1270 Цивільного кодексу України).

Відповідно до ч. 2 ст. 1282 Цивільного кодексу України, вимоги кредиторів спадкоємців зобов'язані задовольнити одноразовим платежем, якщо інше не узгоджено угодою між спадкоємцями і кредитором.

Відповідно до законодавства, вимоги кредитора до спадкоємців повинні задовольнятися раніше, ніж видається свідоцтво про право на спадщину, що додатково підтверджується положенням пункту 2 ч. 1 ст. 64 Закону України

«Про нотаріат». Вимоги кредитора задовольняються ще до того, як спадщина приймається одним або всіма спадкоємцями, або до видачі територіальній громаді довідки про право на спадщину [3].

Є.А. Рябоконь вважає, що від моменту відкриття і прийняття спадкоємцями спадщини, спадкова маса може тимчасово не мати свого суб'єкта, але протягом цього періоду вона не може бути визнана безхазяйною, оскільки в кінцевому результаті спадщина буде прийнята спадкоємцями або стати власністю територіальної громади [4, с. 15].

Г.Ф. Шершеневич, вважає, що особа, яка має право на спадщину з моменту відкриття спадщини, ще не може вважатися суб'єктом відносин, в яких був заповідач. Така особа ще не має права власності, або права вимоги, або права застави, або будь-якого іншого майна, що належить заповідачеві [5, с. 511].

У ч. 5 ст. 1268 Цивільного кодексу України стверджується, що незалежно від часу прийняття спадщини майно та права належать спадкоємцю з моменту відкриття спадщини. Я підтримую думку, що це положення спрямоване на усунення невизначеності суб'єкта права власності на спадкову власність у період з моменту відкриття спадщини до його фактичного прийняття [6, с. 23].

Питання про повернення кредиту спадкоємцям можна вирішити таким чином: якщо померлий мав страхування за життя, то, маючи його, спадкоємці можуть отримати виплату і погасити суму кредиту. Якщо не було страхування, то спадкоємцям померлого доведеться погасити заборгованість по кредиту. Я вважаю, що краще застрахувати своє життя, якщо беруть великі кредити, якщо боржник помирає, то інші члени сім'ї зможуть його сплатити.

Підсумовуючи вищезазначене, відзначимо, що при погашенні заборгованості вона не чітко визначена. З п. 2 ч. 2 ст. 1282 Цивільного кодексу України, можна припустити, що вимоги кредитора повинні бути задоволені після отримання спадщини в натурі. Я вважаю, що кредитор може подати свої вимоги до спадкоємців після прийняття спадщини.Спадкоємці не зобов'язані повертати заборгованості заповідача з перших днів після його смерті, але мають право з моменту прийняття спадщини, тобто через шість місяців.

Таким чином, спадкуванням вважається перехід прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла, до інших осіб. Тобто, за ст. 1216 ЦКУ крім переходу до спадкоємців прав, до них також переходять і обов`язки, в тому числі і кредитні зобов'язання. Також якщо розмір кредитних зобов'язань більший за розмір спадкової маси, тоді за позовом спадкоємця суд може зменшити розмір, якщо кредит є непомірно великим порівняно з вартістю

рухомого чи нерухомого майна, яке було одержано спадкоємцем у спадщину. Якщо ж існує декілька спадкоємців, тоді кредитні зобов'язання розподіляються в частці пропорційно отриманому ними майна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жуковський О. Спадщина та строки її прийняття // Рівненська газета. – 2009. – 5 берез. – Режим доступу до газ. : http://www.gazeta.rv.ua/articles/view/2009-03-05/13857.html
2. Толстой Ю. К. Наследственное право / Ю. К. Толстой. – М. : Проспект, 2000. – 224 с.
3. Про нотаріат : Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
4. Рябоконь Є. О. Спадкове правовідношення в цивільному праві : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Є. О. Рябоконь. – К., 2002. – 20 с.
5. Шершеневич Г. Ф. Курс гражданского права / Г. Ф. Шершеневич. – Тула : Автограф, 2001. – 719 с.
6. Васильченко В. В. Коментар Книги шостої Цивільного кодексу України «Спадкове право» / В. В. Васильченко // Довідник нотаріуса. – 2006. – № 2. – С. 2 – 96.

Квітовська Юлія Сергіївна,

студентка 3 курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ЗАПОВІТ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Сьогодні актуальною є проблема створення ефективного, дієвого правового механізму спадкування, який належним чином зміг би захистити права і інтереси громадян спадкоємців.

В національному законодавстві існує два види спадкування: за законом і за заповітом. У ч. 2 ст. 1223 Цивільного Кодексу України 2003 року (далі ЦК України) законодавець надає перевагу спадкуванні за заповітом, а саме зазначається що лише в разі відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадщини або відмови від її прийняття спадкоємцями за заповітом, а також не охоплення заповітом всієї спадщини має місце спадкування за законом.

В національному законодавстві є багато проблемних питань і прогалин щодо нормативного регулювання спадкування за заповітом, саме через це багато науковців-цивілістів присвячують даній проблемі свої роботи, зокрема: Є. О. Харитонов, О. В. Дзера, М. І. Панченко, Р. О. Стефанчук, С. Я. Фурса, О. М. Клименко, С. Я. Рабовська, Л. О. Карамаза, Н. О. Саніахметова, Ю. О. Заіка та багато інших. Але наукові твердження не завжди дають можливості на практиці вирішити ці проблеми. Тому існує необхідність врегулювання спірних відносин, під час вирішення яких вважається за доцільне використовувати напрацювання вітчизняних цивілістів та досвід іноземних держав.

В багатьох аспектах, які стосується заповіту законодавство нашої держави відрізняється від законодавства інших держав. Ці розбіжності ми розглянемо нижче. Заповіт є таким правочином цивільного права, яке опосередковує волевиявлення суб'єкта спадкових відносин (заповідача). Заповіт, за сутністю правочину пов'язаний з розподілом активних прав та пасивних зобов'язань, які виникають після смерті заповідача [5, с.436].

В законодавстві різних державах світу, в яких має місце спадкування за заповітом, подано різні форми, в яких може бути складений заповіт. Так, за ЦК України заповіт має бути в письмовій формі (ч. 1 ст. 1247 ЦК України); обов'язково підлягати нотаріальному посвідченню (ст. 1248 ЦК України); бути посвідченим посадовою особою органу місцевого самоврядування, за умови, що у населеному пункті немає нотаріуса (ст. 1251 ЦК України); посвідченим іншою посадовою, службовою особою (ст. 1252 ЦК України), а Цивільний Кодекс Іспанії, ділить заповіти на «звичайні заповіти» (а саме: власноруч написані, «відкриті» та «закриті») та «спеціальні заповіти» (військові, морські та заповіти, складені іспанськими підданими в іноземних державах) [3, с.141].

Що стосується недодержання нотаріальної форми посвідчення заповіту, то на відміну від ЦКУкраїни ЦК Іспанії дозволяє відкривати заповіт без нотаріального посвідчення і лише в присутності свідків у двох випадках: по-перше, коли заповідач знаходиться при смерті, в присутності п'яти свідків, по-друге, у випадках епідемії, в присутності трьох свідків. Згадані вище заповіти втрачають чинність через два місяці, якщо заповідач вижив або закінчилася епідемія, а у вітчизняному ЦК схожих положень не передбачається[3, с.141].

Згідно ЦК України в ч. 2 ст. 1234 забороняється складення заповіту довіреною особою, тоді як в інших державах це питання врегульовується по-іншому. Зокрема, в Арагоні (Іспанія) можливим є складання заповіту довіреною особою, а саме одним з подружжя або третьою особою [3, с.140].

Щодо віку настання спадкової дієздатності, то ч.1 ст.1234 ЦК України передбачає, що право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю, а у Словенії це 15 років, в Іспанії – 14 років. У Франції та Німеччині вік настання спадкової дієздатності – 16 років, але у ЦК Франції існують певні обмеження. Так, відповідно до статті 904 Цивільного кодексу Франції особа, яка досягла 16-ти річного віку і не звільнена з-під батьківської влади, може розпоряджатися лише половиною того майна, яким вона могла б розпоряджатися, якщо б досягла повноліття [2, с. 114]. Що з стосується Німецького Цивільного кодексу, то неповнолітні особи (від 16 до 18 років) можуть складати заповіт у вигляді усної заяви чи передачі письмової заяви нотаріусу [5, с. 525].

Тому, враховуючи вище викладене, можна стверджувати, що у ЦК України існують обмеження прав неповнолітніх (від 14 до 18 років) щодо права вчинення заповіту, Тому доцільно зменшити вік до 16 років, але з умовою розпоряджатися лише половиною майна, яке вони отримали б після настання повноліття та за згодою батьків чи опікунів.

Отже, порівнюючи досвід України і інших держав, можна зробити висновок, що існує можливість вдосконалити в ЦК України шляхом внесення змін щодо віку особи спадкодавця. Також пропонується внесення змін в ЦК України, які б дозволили складання заповіту довіреною особою за умови, коли сам спадкодавець особисто не може скласти заповіт.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40-44. – 356 с.
2. Антоненко-Куличенко Н. С. Вопросы завещательной дееспособности при составлении завещания с ниличием иностранного элемента // Юридическая наука и правоохранительная практика. – 2012. – №2. –112-118 с.
3. Кармаза О. О. Міжнародне спадкове право: Науково-практичний посібник / О.О. Кармаза – К.: Фрауса С. Я.: КНТ, 2007. – 328 с.
4. Кернична С. Я. Правове регулювання спадкування та заповітів в європейському законодавстві // Держава і право. – 2010. – Випуск 47. – 381с.
5. Основные институты гражданского права зарубежных стран: Сравнительно-правовое исследование. – Х.: Норма, 2012. –557 с.

Максютенко Євгеній Володимирович, Лашко Альона Андріївна,
студенти 4 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., професор Сафончик О.І.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ЗА СЕКРЕТНИМ ЗАПОВІТОМ

Завжди актуальною є необхідність у законодавчому врегулюванні спадкових відносин у юридичній практиці. Дане питання потребує детального аналізу та встановлення всіх правових аспектів у цій сфері. Досить цікавим інститутом ЦК України є спадкування за секретним заповітом, хоча його застосування і не є досить поширеним. З моменту прийняття неодноразово виникали труднощі та спірні питання у його регулюванні через недосконаліть правового закріплення, обмеженість наукових досліджень, відсутність історичного підґрунтя застосування секретного заповіту, досвіду в цій сфері, на відміну від інших країн. Тож актуальність даної теми обумовлюється виявленням недоліків цього інституту, дослідженням колізій у чинному законодавстві та проектування ідей щодо їх вдосконалення.

Відповідно до ч. 1 ст. 1249 ЦК України, секретним є заповіт, який посвідчується нотаріусом без ознайомлення з його змістом. Його метою слугує максимальний захист таємниці заповіту, а тому виключається можливість того, що про волю спадкодавця дізнаються нотаріус та треті особи [4, с.1249].

Щодо процедури складання заповіту то особа, яка склала секретний заповіт, подає його нотаріусові в заклеєному та підписаному конверті. Нотаріус ставить на конверті свій посвідчувальний напис, скріплює печаткою і в присутності заповідача поміщає його в інший конверт та опечатує. На конверті зазначаються прізвище, ім’я, по батькові, дата народження заповідача і дата прийняття на зберігання цього заповіту. І хоча на перший погляд процедура здається просто, але з неї витікають безліч проблемних аспектів [3, с. 689].

Однією із таких проблем може бути відсутність належних юридичних знань для того, щоб заповіт буде складено з дотриманням всіх вимог. Заповідач може допустити помилки, внаслідок чого згідно з ЦК України заповіт буде визнано нікчемним. Оскільки при самостійному складанні секретного заповіту у заповідача не має можливості скористатися допомогою нотаріуса (який повинен перевіряти відповідність змісту заповіту вимогам чинного законодавства, допомагає точніше сформулювати думки та підказує

як уникнути потенційних помилок при складанні), наслідком цього є те, що заповіт буде складено з порушенням форми та змісту, а виявити дані недоліки можливо буде лише після оприлюднення змісту секретного заповіту. Викладенні положення можуть викликати неясності та суперечки після відкриття спадщини або взагалі спричинить його недійсність [4, с. 1257].

Особливо важливим аспектом в складанні секретного заповіту є та обставина, що не існує можливості підтвердити чи співпадали воля та волевиявлення заповідача або в якому стані він знаходився. Оскільки важко визначити чи не був складений заповіт під впливом загрози або насильства, або коли заповідач не усвідомлює значення своїх дій і не може керувати ними. У зв'язку з цим, вкрай важливим є законодавче врегулювання підтвердження нотаріусом дієздатності заповідача.

Також виникають питання щодо підписання секретного заповіту, а саме підписання тексту секретного заповіту та конверта, у якому міститься заповіт. Існує ризик тиску з боку інших осіб на спадкодавця, тому для його запобігання науковцями пропонується внести уточнення стосовно цих питань. Так, на вищезазначених документах підписи необхідно ставити у присутності нотаріуса, бо подання самим заповідачем заклеєного конверта із заповітом і його присутність при посвідченні конверта нотаріусом – не є належним та достатнім, задля виключення можливості натиску на заповідача, і врешті-решт, розбіжності його волі з волевиявленням [1, с. 63].

Крім цього, проблемним є питання щодо звуження суб'єктного складу осіб, яких нотаріусу необхідно повідомити про день оголошення секретного заповіту (членів сім'ї та родичів спадкодавця). Нажаль, законодавець не бере до уваги випадки відсутності членів сім'ї та родичів у заповідача або нез'явлення їх для ознайомлення зі змістом заповіту в зазначений час. Тобто, ми бачимо, що у законодавстві залишаються не врегульованими питання щодо порядку оголошення заповіту без «заінтересованих осіб». Тому пропонується вирішити це питання шляхом закріплення на законодавчому рівні можливості оголошення нотаріусом змісту заповідальних розпоряджень у присутності свідків з обов'язковим складання протоколу, який буде засвідчувати всі існуючі обставини [2, с. 98–101].

Підсумовуючи наведені вище проблемні питання інституту секретного заповіту варто зазначити, що в нього існують як переваги, так і недоліки. Перевагою є те, що заповідач при написанні секретного заповіту гарантує забезпечення абсолютної таємниці, внаслідок не повідомлення про його зміст іншим особам, в тому числі і нотаріусу. Недоліками слугують не мало проблемних аспектів, про які зазначалося раніше та найголовнішим з них є те, що незважаючи на усні пояснення нотаріуса, заповіт може бути

складений з порушенням норм законодавства, що спричинить його недійсність, тобто воля померлого залишиться нездійсненною, а спадкоємці будуть покликані до спадкування за законом. Таким чином, даний інститут можливо вдосконалити шляхом внесення доповнень до ЦК України та більш конкретизувати норми, які регулюють секретний заповіт, з метою усунення негативних наслідків як для заповідача, так і для спадкоємців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бичківський О.О. Секретні заповіти за законодавством України та іноземних держав // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 4. – С. 63
2. Михайленко О.О. Юридичні колізії правового регулювання інституту секретного заповіту // Збірник наукових статей. Юридичні науки. – Запоріжжя, 2006. – С. 98–101
3. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В. Цивільне право України: Підручник. – Вид. 3, перероб. і доп. – К.: Істина, 2011. – 808 с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Рада України. – 2003. – №40-44.

Панчук Марина Вікторівна,

студентка 3 курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальним постає питання спадкування майнових прав інтелектуальної власності. Так, об’єкти інтелектуальної власності є особливими об’єктами цивільного обороту із спеціальним правовим режимом. Особливості об’єктів права інтелектуальної власності, зокрема тісний зв’язок між майновими та немайновими правами творця/винахідника, неоднорідна судова практика зумовлюють доцільність звернення до дослідження особливостей їх спадкування.

Відповідно до ст. 418 ЦК України, право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом України та іншим законом [1].

Розглядаючи досліджуване питання, необхідно насамперед розрізняти об'єкти права інтелектуальної власності та інтелектуальну власність як об'єкт спадкування, оскільки до спадкоємця переходять саме сукупність прав на об'єкт, а не сам об'єкт [3, с. 5]. Варто зазначити, що право інтелектуальної власності складається насамперед з особистих немайнових прав інтелектуальної власності та/або майнових прав інтелектуальної власності. Особисті немайнові права не можуть входити до складу спадщини відповідно до ст. 1219 ЦК України, а перейти у спадщину можуть тільки майнові права інтелектуальної власності. Зокрема до майнових прав інтелектуальної власності, які можуть успадковуватися, належать:

1) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання;

2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності;

3) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності

4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [4, с. 247].

Такий вчений як С.О. Бутнік-Сіверський пропонує виокремлення ще однієї категорії прав інтелектуальної власності через те, що в них відсутні ознаки, які дали б можливість віднести їх до категорії майнових чи особистих немайнових прав творця, а саме – специфічних авторських прав, у межах яких виокремлює такі права: 1) право участі у реалізації проектів творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва; 2) право доступу до твору образотворчого мистецтва; 3) право слідування [6, с. 11].

Пленум Верховного Суду України в постанові «Про судову практику у справах про спадкування» також роз'яснив, що до складу спадщини входять усі майнові права інтелектуальної власності, чинні на час відкриття спадщини, а саме: право на відтворення, опублікування і розповсюдження авторських творів; право на оформлення винаходу, корисної моделі; право на отримання винагороди за використання твору тощо [5, с. 116].

Отже, особливістю спадкування прав інтелектуальної діяльності є те, що до складу спадщини можуть бути включені лише майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності. В загальному передається не сам об'єкт, а лише комплекс майнових прав.

Проаналізувавши чинне законодавство України, вважаємо, що найбільш чітко і точно законом передбачено спадкування саме у сфері авторського права. Так, стаття 29 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачає норму, яка вказує на те що, майнові права авторів та інших осіб,

які мають виключне авторське право, переходять у спадщину. Особисті немайнові права автора не можуть переходити у спадщину. Спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протистояти перекрученню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора [2].

На даному етапі відбувається дослідження науковцями питань щодо спадкування авторських прав, а особливо що стосується особистих немайнових прав автора. О. О. Гаценко вказує що до особистих немайнових прав автора, які можуть передаватися у спадок можна віднести право захисту особистих немайнових прав автора. Проте ця думка потребує детальнішого вивчення.

Отже, дослідивши тему спадкування майнових прав інтелектуальної власності, можна зробити висновок, що права інтелектуальної власності є насамперед особливим об'єктом спадкового права. На правовідносини щодо їх спадкування поширюються загальні положення спадкування, які визначені в рамках цивільного законодавства, але із урахуванням специфіки переходу цих прав у спадщину та певних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст.356.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст.64.
3. Бєльтюкова Є. М. Особливості спадкування майнових прав інтелектуальної власності / Бєльтюкова Є. М. // Підприємництво, господарство і право. – 2018. – № 7. – С. 5-9.
4. Право інтелектуальної власності: підручник / О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, Т.С. Ківалова та ін.; за заг. ред. О.І. Харитонової. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 540 с.
5. Чурпіта Г.В. Актуальні проблеми спадкового права: навчальний посібник / О.О. Лов'як, С.С. Бичкова, І.А. Бірюков та ін. ; за заг. ред. Ю.О. Заіки, О.О. Лов'яка. – К.: КНТ, ЦУЛ, 2014. – 336 с.
6. Майнові авторські права як об'єкт спадкування: підручник / С. Бутнік-Сіверський // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2008. – № 3. – С. 11.

Сідорова Катерина Юріївна,
студентка 3 курсу міжнародно-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Хижняк А.В.

СПАДКОВА ТРАНСМІСІЯ ТА СПАДКОВЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

В більшості країн світу спадкове право подібне між собою. Адже легше запозичувати вже підготовлені норми і пристосовувати їх до окремої держави, ніж вигадувати нові і перевіряти їх на практиці. Світовий досвід у вирішенні питань спадкування походить з часів римського приватного права, саме там були закладені основи і основні поняття спадкового права. Практика «успадкування за правом представництва» спостерігається практично в кожній європейській країні, відрізняється лише кількістю черг закликання і суб'єктами спадщини.

Таке поняття, як «спадкування за правом представлення», вже було відоме в римському праві, але, незважаючи на те, що воно було більш-менш прийнятне новітніми системами цивільного права, поняття все ще залишається одним з найбільш проблемних питань у доктрині цивільного права. [1, с. 77] Давайте більш детально проаналізуємо ці поняття.

«Спадкування за правом представлення» розуміється як спеціальний порядок заклику спадкоємців за законом (та іншими особами) у спадщину, коли одна особа у разі смерті іншої особи, яка є спадкоємцем за законом, до відкриття спадщини, нібито затьмарює його місце і набуває право успадкування тієї частини у спадковому майні, яку б отримав померлий спадкоємець, якщо він був би живий на момент відкриття спадщини.

На думку Ю.О. Заіки, термін, що використовується законодавцем – «спадкування за правом представлення» є досить довільним, оскільки особа «представляє» померла до відкриття спадщини [2, с. 178]. З цією точкою зору погоджується В. Синайський, який зазначає, що в дореволюційному цивільному праві термін «спадщина за правом представлення « вважався невдалим, тому що він не відображає суті цього явища, а успадкування онуків і правнуків називається поколінням спадкоємності [3, с. 261].

Слід виділити особливості «успадкування за правом представлення». Як і в теоретичних дослідженнях, і в судовій практиці сфера застосування спадщини одностайно визначається правом представлення – тільки при спадкуванні за законом. Спадщина за правом представництва може відбуватися тільки з спадщини за законом. У цьому аспекті необхідно

погодитися з позицією Верховного Суду України, яка чітко визначила сферу «спадкування за правом представлення» [4]. Таким чином, у рішенні суду в одному з справ вказується, що спадкування за правом представлення можливе лише у випадку спадкування за законом і не застосовується у разі спадкування за заповітом, а онуки заповідача успадковують тільки ту частку, яка належала їх померлому батькові (матері) під час успадкування відповідно до закону, якщо є кілька онуків, то згадана частка поділяється між ними, але не впливає на інтереси інших спадкоємців відповідно до закону. В іншому випадку Верховний Суд України висловив подібне розуміння наслідків права на представлення.

Наступною особливістю є спеціальний суб'єктний склад осіб, які мають право на спадщину за правом представлення. У теорії цивільного права «спадкування за правом представлення» визначається саме як спеціальний порядок покликання до спадкування спадкоємців за законом, але аж ніяк не є самостійною основою або видом спадщини. У цьому випадку суб'єктами спадщини за правом представлення є певні групи спадкоємців за законом. Надання цим особам права успадкування правом представлення не позбавляє їх статусу звичайних спадкоємців [3, с. 262].

Відповідно до частини 1-4 ст. 1266 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) в числі спадкоємців за правом представлення включають: 1) онуки спадкодавця; 2) прабабуся, прадіда заповідача; 3) племінники заповідача; 4) двоюрідні брати заповідача [5].

Наступне поняття, яке необхідно проаналізувати, є спадкова трансмісія. Стаття 1276 Цивільного кодексу України передбачає чітке визначення спадкової трансмісії. Якщо спадкоємець за заповітом або за законом помер після відкриття спадщини і не встиг її прийняти, право прийняти спадщину, що належить йому, за винятком права прийняти обов'язкову частку у спадщині, переходить до його спадкоємців. Поняття «трансмісія» взято з латинського слова «transmission», що означає передачу чогось [6, с. 650]. У даному контексті під трансмісією розуміється можливість для спадкоємців набути права трансмісарів, тобто до них переходить право стати спадкоємцями (правонаступниками) після смерті первісного спадкодавця, а також право спадщини трансмітента.

Отже, можна виділити такі критерії, які включає спадкова трансмісія:

1) смерть закликаного спадкоємця після відкриття спадщини, тобто є дві спадщини – після заповідача і після спадкоємця;

2) неприйняття спадкоємцем спадщини у зв'язку з його смертю;

3) право спадкоємця прийняти спадщину за рахунок померлого – у цьому випадку всі спадкоємці померлого можуть успадковувати, а не тільки певну визначену категорію;

4) ці правила застосовуються як до спадкоємства за законом, так і до спадщини за заповітом.

Право приймати спадщину спадкоємцям, які приймають спадщину у порядку спадкової трансмісії, здійснюється на загальних підставах протягом періоду, що залишився після смерті заповідача, який прийняв спадщину, але не отримав його через смерть. Але якщо період, що залишився для подання заяви про прийняття спадщини, менше трьох місяців, то він продовжується до трьох місяців. Порядок реєстрації спадщини у випадку спадкової трансмісії є загальним: спадкоємці померлого заповідача подають заяву про прийняття спадщини до нотаріуса за місцем відкриття спадщини після заповідача, який помер першим.

Слід зазначити, що спадкову трансмісію не слід ідентифікувати з інститутом успадкування за правом представлення як права успадкування родичів спадкоємця, визначеного в ст. 1266 ЦК, який помер до відкриття спадщини. Таким чином, відмінності між спадковою трансмісією та успадкуванням за правом представлення є такими:

- успадкування за правом представлення відбувається в тому випадку, якщо спадкоємець помер перед заповідачем, спадкова трансмісія використовують, якщо спадкодавець помер раніше, але спадкоємець також помирає і не встигає прийняти спадщину;

- спадкова трансмісія поширюється як на спадщину за законом, так і на спадщину за заповітом, у той час як спадкування за правом представлення можливе тільки за спадкуванням за законом;

- спадкова трансмісія можлива для будь-якого спадкоємця, а за правом представлення спадщини іншою особою вказаною у Цивільному Кодексі України [7, с. 241].

Таким чином, проаналізувавши поняття спадкування за правом представлення і спадкової трансмісії, а також виявлення відмінностей між ними.

Отже, спадкування за правом представлення та спадкова трансмісія це особливий порядок закликання спадкоємців за законом чи заповітом, а не як самостійна основа або тип спадщини. Лише за певних умов спадкоємці за правом представлення або за спадковою трансмісією можуть успадкувати майно.

ЛІТЕРАТУРА:

4. Желіховська, Ю. В. Поняття, юридична природа та розмежування понять «спадкового представлення» та «спадкової трансмісії» // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки / Херсонський державний університет. – Херсон : Гельветика, 2013. – Вип. 3/2013, Т. 1. – С. 77-79.
5. Заіка Ю. О. Спадкове право України: Навч. посібник / Ю. О. Заіка. – К. : Істина, 2006. – 216 с.
6. Желіховська Ю. В. Поняття та юридична природа спадкового представлення. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки». – Том 26 (65). – 2013. – № 2-1 (Ч. 1). – С. 261-265.
7. Ухвала колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 16 вересня 2009 р.. Справа № 6-9785св09 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/4965561.
8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40-44. – С. 356.
9. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / За ред. Є.О. Харитонової, Н.Ю. Голубєвої. – К., 2008. – 740 с.
10. Цивільне право України: Навчальний посібник / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2009. – 280 с.

Тетерятник Мілена Євгенівна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ПРОБЛЕМАТИКА СПАДКУВАННЯ ОСІБ, ЩО МАЮТЬ ФАКТИЧНІ ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ

На сьогоднішній день існує тенденція до суттєвого зростання кількості пар, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, що пов’язано безпосередньо з бажанням молоді, перед тим як укласти шлюб, пройти, так званий, етап перевірки своєї готовності до сімейного життя або з бажанням навпаки уникнути виникнення будь-яких юридичних наслідків їхніх відносин. Проте особи, які не бажають офіційно зареєструвати свої відносини можуть зіткнутися з проблемою визначення юридичних наслідків таких відносин, адже у нашому законодавстві відсутня чітко визначена система

правового регулювання фактичного шлюбу, і з цього випливає, що під захистом закону перебувають лише взаємні права та обов'язки, що виникають у зареєстрованому відповідно до закону шлюбі. Чітким прикладом такої проблематики є порядок спадкування осіб, що проживають однією сім'єю без шлюбу. Дослідженню проблемних питань спадкування у фактичних шлюбних відносинах присвячено роботи таких цивілістів як Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова, І.В. Жилінкова, Я.С. Фурса та інші.

В сучасній науково-практичній літературі висловлюється оптимістична думка, стосовно того, що фактична дружина (чоловік) проживаючи однією сім'єю зі спадковдавцем, має право претендувати на спадщину у першій черзі за законом. Дана позиція не відповідає офіційному тлумаченню норм Цивільного права та узагальненій судовій практиці. Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову 3практику у справах про спадкування» №7 від 30 травня 2008 року, проживання однією сім'єю жінки і чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення в них права на спадкування за законом у першу чергу на підставі ст.1261 ЦК. Такі особи є спадкоємцями четвертої черги спадкування за законом. Як вважає І.В.Жилінкова фактичні шлюбні відносини – це за своїм змістом шлюбні відносини, які не мають тільки необхідної формалізації. Дані відносини спрямовані на тривале співжиття жінки та чоловіка та відзначаються серйозністю намірів сторін .

Проводячи аналіз судової практики в Україні можна зробити висновок, що є судові рішення, відповідно до яких фактичне шлюбне подружжя визнається спадкоємцем першої черги за законом. Суд обгрунтовуючи свою думку виходив з конкретних обставин справи, якими є: досить тривалий час спільного сімейного життя; початок спільного життя у похилому віці з метою здійснення матеріальної та моральної підтримки один одного; наявність спільних дітей, за умови відсутності взаємної згоди на реєстрацію шлюбу; наявність спільного побуду та сімейного бюджету протягом тривалого часу тощо. Юристи та адвокати, що стикаються з подібними справами, встановлюють лише факт проживання однією сім'єю як основну передумову для визначення питання про коло спадкоємців. На мою думку, важливою умовою необхідно також визнати наявність спільних дітей та їх спільне виховання фактичним подружжям.

На етапі звернення до суду може виникнути також проблема, яку саме заяву подавати: в порядку окремого провадження або в порядку позовного. Статті 243 та 256 Цивільного процесуального кодексу України визначають, що справи про встановлення юридичних фактів, у тому числі про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу,

мають розглядатися у порядку окремого провадження. Проте відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 5 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення», у порядку окремого провадження розглядаються справи про встановлення фактів, якщо встановлення факту не пов'язується з наступним вирішенням спору про право. Така позиція підтверджується також постановою Пленуму Верховного Суду України № 7 від 30 травня 2008 року «Про судову практику у справах про спадкування», якою встановлено, що справи про спадкування розглядаються судами за правилами позовного провадження, якщо особа звертається до суду з вимогою про встановлення фактів, що мають юридичне значення, які можуть вплинути на спадкові права й обов'язки інших осіб та (або) за наявності інших спадкоємців і спору між ними. Неоднозначним на практиці є питання права на спадкування одного з фактичного подружжя за умови, що фактичний чоловік (дружина) знаходиться у не розірваному шлюбі з іншою особою. У такому випадку до числа спадкоємців четвертої черги не входить особа, яка хоч і проживала спільно зі спадкодавцем, але перебувала у зареєстрованому шлюбі з іншою особою .

В першій черзі право на спадкування автоматично отримує законна дружина або чоловік, навіть у тому випадку, коли вони багато років не підтримували ніяких відносин. Проте існують випадки коли розірвання шлюбу неможливо здійснити в силу певних обставин. Прикладом є пряма заборона закону про розірвання шлюбу на період вагітності дружини та по досягненню дитиною одного року.

Отже, висвітлені вище питання вказують лише частково на проблематику, яка виникає у фактичних шлюбних відносинах. Оскільки кількість зазначених пар постійно збільшується, необхідним є запровадження суттєвих змін у чинному законодавстві щодо регулювання відносин фактичного подружжя. На мою думку, насамперед це повинно стосуватись захисту їхніх прав та інтересів у сфері спадкування. Необхідно чітко на законодавчому рівні закріпити порядок спадкування осіб, що мають фактичні шлюбні відносини, при цьому, коли буде встановлено судом факт спільного проживання протягом тривалого часу(понад 5 років), наявності спільного побуду, сімейного бюджету, спільних дітей, варто прирівняти такі відносини за обсягом прав та обов'язків до шлюбу зареєстрованого відповідно до закону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апопій І.В. Сімейне право України: Навч.посіб. – 2-ге вид. Доп. І перероб.

– К. : Центр учб. Літ., 2011.
2. Жилінкова І.В. Науково-правовий висновок щодо вчинення правочинів особами, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2010. – №3. – С.22
3. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року №7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – С.17

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Бабійчук Юлія Юріївна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І. Г.

АНАЛІЗ ДІЄВОСТІ НОВОВВЕДЕНЬ ЩОДО СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ НА ДІТЕЙ

Міжнародна Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р., визнає право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку. Його забезпечення пріоритетно покладається на батьків чи інших осіб, які виховують дитину [1]. Вказане право знаходить своє відображення і в національному законодавстві. Зокрема, відповідно до ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства», [6] кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного та соціального розвитку. Крім того, ч. 2 ст. 51 Конституції України [2] та ст. 180 Сімейного кодексу України (далі – СК України) визначають обов'язок батьків утримувати дітей до їх повноліття [5]. Разом з тим, про при те, що права дитини на утримання та обов'язок батьків забезпечувати дитині відповідний рівень життя, харчування, виховання закріплені значною кількістю правових актів, вони не завжди реалізовуються на практиці, оскільки досить часто після розлучення подружжя, дітей утримує той із батьків, з яким вони проживають. Більше того, частими є ситуації, коли другий із батьків не виконує свої обов'язки щодо утримання дітей або й свідомо ухиляється від них.

Для викорінення таких ситуацій та захисту прав дітей, законодавцем було прийнято Закони України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів» від 17 травня 2017 року №2037-VIII [7] та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» від 3 липня 2018 року № 2475-VIII (далі – Закони). [8] Цими Законами внесено зміни до Сімейного кодексу та інших нормативно-правововых актів, й закріплено низку заходів для покращення механізму

стягнення аліментів: збільшення мінімального розміру аліментів, посилення відповідальності за несплату аліментів, і навіть запровадження так званої «дошки ганьби» для злісних неплатників аліментів.

З часу внесення прийняття вищевказаних актів минуло достатньо часу для того, щоб робити висновок, про дієвість таких нововведень при забезпечені прав дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку.

Першим суттєвим нововведенням є мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину, який у відповідності до ч. 2 ст. 182 СК України не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку [5]. Дана норма стала так званою «відправною точкою» для суду при визначенні розміру аліментів та гарантією для батьків, які самостійно утримують дитину. Як приклад цьому, варто навести окремі рішення суду. Зокрема, як вбачається із рішення Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 11 квітня 2019 року у справі № 200/20295/18 особу зобов'язали сплачувати аліменти на дитину у розмірі 1/3 частини зі всіх видів заробітку щомісяця, але не менш ніж 50 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. [11] Рішенням Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 12 квітня 2019 року у справі №263/5363/18 особу зобов'язали сплачувати аліменти на дитину у 1/5 частини з усіх видів його доходів (заробітку), але не менш ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. [12] В цілому, в ЄРСР міститься більше 50 000 таких рішень. [9]

Дієвим засобом для боротьби із несплатою аліментів стало посилення відповідальності за несплату аліментів. Зокрема, Кодекс України про адміністративні правопорушення було доповнено ст. 183-1 «Несплата аліментів», якою за несплату аліментів на утримання дитини, що призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання особу може бути притягнено до адміністративної відповідальності та накладено стягнення у вигляді виконання суспільно корисних робіт на різний строк, залежно від ступеню тяжкості даного адміністративного правопорушення. [3] З часу дії такої норми судами України було притягнено 7 осіб до адміністративної відповідальності та визначено різні розміри стягнення залежно від обставин справи. [9]

Також для забезпечення вказаної норми про адміністративну відповідальність, в Кримінальний кодекс України було додано ст. 389-2. «Злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді

суспільно корисних робіт», яка за вказане суспільно-небезпечне діяння передбачає позбавлення волі на строк до двох років. [4]Дана норма поки що не була реалізована на практиці. [9]

Окрім того, відповідно до ч. 1 ст. 196 СК України, у разі виникнення заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду або за домовленістю між батьками, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка суми несплачених аліментів за кожен день прострочення від дня прострочення сплати аліментів до дня їх повного погашення або до дня ухвалення судом рішення про стягнення пені, але не більше 100 відсотків заборгованості. Зокрема, як вбачається із рішення Московського районного суду м. Харкова від 30.05.2018 року у справі № 643/10555/17 позивач звернулася до суду ізпозовом про стягнення неустойки (пені) від суми несплачених аліментів на утримання неповнолітньої дитини. За результатами судового розгляду позов було задоволено та вирішено стягнути із відповідача 179442,69 грн. неустойки за прострочення сплати аліментів. [13]

Також важливим нововведенням, яке змушує боржників платити аліменти, що зазначене в ч. 5 ст. 15 СК України , це можливість того з батьків, з яким проживає дитина, самостійно вирішувати питання щодо її тимчасового виїзду за межі України на строк до одного місяця та більше для різних цілей у разі наявності заборгованості зі сплати аліментів за чотири місяці, а для дітей із різними хворобам – за три місяці. При цьому, така заборгованість має підтверджуватись відповідною довідкою. [5]

Єдиний реєстр боржників аліментів, або так звана «дошка ганьби», ще одне із реформованих нововведень, також вже активно працює на сайті Міністерства юстиції та висвітлює дані про осіб, які мають заборгованість за виконавчими провадженнями про стягнення аліментів понад 3 місяці. Ведення вказаного реєстру дає змогу значним чином обмежити права осіб, які не сплачують аліменти, зокрема, щодо перереєстрації, зняття з обліку транспортного засобу з метою його відчуження, щодо вчинення нотаріальних дій для відчуження належного майна, відкриття або закриття банківського рахунку, виїзду з України з дитиною строком на один рік з дня накладення адміністративного стягнення, передбаченого ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення. На квітень 2019 року цей реєстр налічує 169367 осіб [10].

Таким чином, підсумовуючи всі вищезазначені положення, можна зробити висновок, що зміни, що містяться в законі, активним чином забезпечуються на практиці, що дає позитивний вплив на забезпечення прав дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного,

морального та соціального розвитку, полегшує долю батьків, з якими проживають діти, щодо їхнього утримання та зменшує ризики щодо маніпулювання нормами про сплату аліментів на дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міжнародна Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_021
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 року № 8073-X // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III//Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст.131
5. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III//Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст.135
6. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 року № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. -2001. – № 30. – Ст.142
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів: Закон України від 17 травня 2017 року №2037-VIII //Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 25. – Ст.291
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання: Закон України від 3 липня 2018 року № 2475-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 36. – Ст.272
9. Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу:http://www.reyestr.court.gov.ua/
10. Єдиний реєстр боржників аліментів. – Режим доступу: https://erb.minjust.gov.ua/#/search-debtors
11. Рішення Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 11 квітня 2019 року у справі № 200/20295/18. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81148705
12. Рішення Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 12 квітня 2019 року у справі №263/5363/18. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81116560
13. Рішення Московського районного суду м. Харкова від 30.05.2018 року у справі № 643/10555/17. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74773900A

Василащук Роман Анатолійович, Музика Соломія Юріївна,
студенти 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ НЕДІЙСНИМ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Шлюбний договір являє собою яскравий приклад найбільш суттєвих новел сімейного законодавства. Поява цього інституту в сімейному праві України у 1992 році вперше надала можливість укладати шлюбний договір особам, які планували одружитися. Це поставило науку сімейного права перед необхідністю детального визначення науку шлюбного договору як інституту сімейного права, а також ретельного вивчення його ролі та значення для суспільства, регулювання шлюбно – сімейних відносин, спрямувало увагу юристів на розгляд умов, порядку укладання та виконання шлюбного договору, умов його дійсності та на відповідальність за неналежне його виконання [3].

Шлюбний договір, будучи цивільним правочином, може бути ви знаний недійсним за недотримання загальних вимог чинності правочину, передбачених ЦК України та СК України. Проте при розгляді справ судами виникає низка проблем щодо визнання такого договору недійсним. Статтею 103 СК України визначено, що шлюбний договір на вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених ЦК України [1]. Цієї ж вимоги дотримався при вирішенні спору про визнання шлюбного договору недійсним Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Обгрунтовуючи обставини справи, позивачка посилалась на те, що шлюбний договір суперечить приписам статті 93, 103 СК України, оскільки був укладений на вкрай невигідних умовах для неї. У той же час, позивачкою не зазначено, в чому саме полягають невигідні для неї умови і яким чином даний договір порушує її права. Судом було прийнято до уваги той факт, що пункт 4 зазначеного договору передбачено, що у момент його укладання сторони усвідомлювали значення своїх дій, розуміли природу даного правочину, що при укладенні договору відсутній будь – який обман або приховування фактів. Договір укладався без будь – якого застосування фізичного чи психічного тиску, на вигідних для сторін умовах і не був результатом впливу тяжких обставин.

Правочин вчинявся із наміром створення відповідних правових наслідків, не приховав інший правочин. Сторони розуміли текст договору та

всі без винятку його умови. Відмовляючи в задоволенні. позовних вимог про визнання шлюбного договору недійсним ВССУ керувався тими обставинами, що шлюбний договір було підписано позивачкою з власної волі, без будь якого примусу, а умови цього договору не є такими що ставлять її у надзвичайно невигідне матеріальне становище та не обмежують її прав [3].

Верховний суд України, розглядаючи справу про визнання шлюбного договору недійсним, не розтлумачив категорію «надзвичайно невигідне матеріальне становище», а лише вказав, що вона носить оціночний характер і підлягає доведенню стороною. На інші підстави визнання шлюбного договору недійсним, зокрема ст. 203, 215, 233 ЦК України, сторони не посилатись, у зв'язку з чим суд дійшов висновку про недоведеність цієї обставини [2].

Інша справа, коли сторони як на підставу позову про визнання недійсним шлюбного договору посилаються не лише на ч.4 ст. 93 СК України, а й на запальні підстави, визначені в ЦК України , як рекомендує ст.103 СК України, зокрема застосування до подібних правовідносин ст.233 ЦК України. У справі, яка була розглянута ВССУ, позивачка вважала, що шлюбний договір має бути визнаний судом недійсним на підставі ст. 93 СК України та ст.233 ЦК України. Вирішуючи справу та задовольняючи позовні вимоги, суд керувався п.19 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року №9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними», відповідно до якого правочин може бути визнаний судом недійним на підставі ст. 233 ЦК України, якщо його вчинено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай невигідних умовах, чим скористалася друга сторона правочину.

Тяжкими обставинами можуть бути: тяжка хвороба особи , членів сім'ї чи родичів, смерть годувальника, загроза втратити житла чи загроза банкрутства та інші обставини, для усунення або зменшення яких необхідно укласти такий правочин [3].

Беручи до уваги судову практику, можна зазначити що ч.4 с.93 СК України не може бути самостійною правовою підставою для визнання шлюбного договору недійсним. Вбачається, що юридична конструкція «надзвичайно невигідне матеріальне становище», виявлялась такою, що не здатна реально захистити права та інтереси сторін шлюбного договору. Це говорить про необхідність уникнення на майбутнє оціночних понять при конструюванні дефініцій норм закону. При вирішенні спору між сторонами шлюбного договору варто цілком відмовитись від правової підстави, визначеної ч.4 с.93 СК України, обмежившись положенням ст.103 СК України, яка містить відсильну норму до ст. 203, 215 та 233 ЦК України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 2947-III. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14.
2. Постанова Верховного Суду від 29.01.2015 №6-230. – Режим доступу : http : //www/reyest.court.gov.ua/Review/42576431.
3. Ухвала вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 10.09.2014 6-2407 1СВ141. – Режим доступу : http : //www/reyest.court.gov ua / Review / 40484718
4. Циверенко Г. П. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля . Серія « Юридичні науки « / Г.П. Циверенко , О. О. Трикоз 2013. №164.

Вітковська Валерія Іванівна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Спасова К. І.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІНОЗЕМЦЯМИ

Дослідження інституту усиновлення є дуже актуальним в сучасному правовому бутті, адже, по-перше,саме усиновлення є найбільш використовуваною формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яка за своїми наслідками прирівнюється до народження дитини, а, по-друге, даний інститут відіграє надзвичайно важливу роль в забезпеченні, захисті, охороні прав та інтересів багатьох дітей.

На жаль, не кожна дитина, яка цього потребує, може бути усиновленою громадянином України, і найпоширенішою причиною цього, зазвичай, є те, що багато громадян нашої держави недостатньо матеріально забезпечені. Це призводить до великої різниці між кількістю дітей, яким потрібне сімейне влаштування, та кількістю громадян, які бажають усиновити дитину. Тому наслідком цього є поширення усиновлення дітей іноземними громадянами.

Процедура усиновлення дитини з України іноземцями, перш за все, потребує терпіння та щирого бажання усиновити дитину, однак, слід зауважити, що лише цього не достатньо. Також вона вимагає чималих зусиль та може бути досить тривалою, бо ж тут обов’язковою складовою є дотримання всіх умов, що висуваються до усиновлювача з іншої країни. Це, в свою чергу, потребує детальної регламентації законодавством.

Регулювання процесу усиновлення дітей-громадян України іноземними громадянами відбувається за допомогою застосування низки законодавчих та нормативно-правових актів, основними з яких єКонституція України, Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України, Цивільно-процесуальний кодекс України, Закон України «Про охорону дитинства», відповідні постанови Кабінету Міністрів України, а також такі ратифіковані Верховною Радою України міжнародні акти як Конвенція про права дитини[2], Європейська конвенція про усиновлення дітей і т.д.

Законодавством України встановлюється, що пріоритетне право на усиновлення українських дітей належить громадянам нашої країни [4, с. 167]. Тобто, ставши сиротою, дитина перебуває на обліку за місцем проживання протягом року, а компетентні органи державної влади, в свою чергу, зобов'язані вжити заходів щодо влаштування дитини на виховання в сім'ю громадян України. Лише після закінчення даного терміну, дитина може бути усиновлена іноземцями. Однак документи, необхідні для усиновлення, громадянин іншої держави може готувати до сплину даного терміну.

Слід звернути увагу на те, що законодавець, встановлюючи вищезазначене правило, встановлює й винятки до нього. Так, в Сімейному кодексі України вказано, що допускається усиновлення іноземцем дитини без сплину одного року перебування її на обліку, якщо дитина страждає на хворобу, що внесена до спеціального переліку, затвердженого Міністерством охорони здоров'я України, або ж, якщо іноземець, що має намір усиновити дитину, є її родичем. Не виключає законодавець і випадків, коли іноземець виявив бажання усиновити дитину, яка є сестрою чи братом вже раніше усиновленої ним дитини, або відбувається усиновлення усіх рідних братів і сестер в одну сім'ю, за умови, що один з дітей вже досяг п'яти років і перебуває на обліку більше одного року. В такому разі, знову ж таки, допускається усиновлення дитини іноземним громадянином без сплину річного терміну.

В Сімейному кодексі України передбачені випадки, коли іноземці мають переважне право усиновлення дітей-громадян України над громадянами нашої держави, це, зокрема, коли такі іноземці є родичами дитини, а також, якщо вони є громадянами тих держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги [1].

Цікавим є становище законодавця щодо громадянства усиновленої дитини. В Сімейному кодексі вказано, що за усиновленою дитиною зберігається українське громадянство, доки вона не досягла вісімнадцятирічного віку. А відповідно до Конвенції про права дитини та деяких інших міжнароднихдоговорів, усиновлена дитина має право на

збереження своєї національної ідентичності [3, с. 170; 2]. Можна сказати, що дані норми обмежують вплив батьків на вибір дитини та зберігають за дитиною можливість вільно обирати свій подальший життєвий шлях, робити власний вибір, керуючись певними інтересами, потребами, досвідом.

Що ж до здійснення нагляду за дотриманням прав дітей України, які були усиновлені іноземцями і проживають закордоном, то слід зазначити, що його порядок встановлюється Кабінетом Міністрів України. Відповідно до цього, якщо за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями та проживають на території України, то обов'язок по нагляду покладений на орган опіки та піклування за місцем проживання цієї дитини, а якщо дитина-громадянин України переїжджає для постійного проживання в іншу країну разом з іноземцем, який її усиновив, обов'язок по нагляду за дотриманням її прав буде здійснено за дорученням Міністерства закордонних справ України відповідною консульською установою або дипломатичним представництвом України в державі, де і проживає усиновлена дитина до досягнення нею повноліття.

Не виключаються випадки неналежного усиновлення, усиновлення, при я якому порушуються права дитини, усиновлення, яке не відповідає інтересам дитини і т. д. У такому разі, у судовому порядку усиновлення може бути скасоване, визнане недійсним відповідно до чинного законодавства України.

Отже, з огляду на все вищевказане, можна зробити висновок, що інститут міжнародного усиновлення є дійсно актуальним та дуже важливим в сучасному правовому бутті нашої держави, а тому потребує детальної регламентації законом. Зараз ми маємо досить потужну правову базу з питань усиновлення дітей-громадян України іноземцями, яка спрямована на захист, охорону, здійснення прав та інтересів дітей, але не дивлячись на це, національне законодавство України продовжує удосконалення норм, що регулюють усиновлення дітей іноземцями, керуючись при цьому одним із основних принципів Конвенції ООН з прав дитини – забезпечення найвищих прав дитини. Проаналізувавши нормативно-правові засади усиновлення дітей іноземцями, ми можемо чітко побачити надбання вітчизняного законодавства, які спрощують та сприяють усиновленню, але також не можна не помітити і те, що залишається ще достатня кількість питань, котрі потребують вирішення, саме тому, основним завданням нашої країни в сфері міжнародного усиновлення є концентрація сил на подолання існуючих проблем та прогалин права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України від 31.05.2002 – 2002 р. – № 21. – ст. 135.
2. Конвенція про права дитини. – К. : Право, 1995. – 31 с.
3. Мироненко В. П. Сімейне право України / В. П. Мироненко, С. А. Пилипенко. – К. : Правова єдність, 2008. – 477 с.
4. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту дітей. – К. : Дитячий фонд ООН «ЮНІСЕФ»,2002. – 318 с.

Врона Христина Андріївна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ПРАВО НА БАТЬКІВСТВО ТА МАТЕРИНСТВО ЯК ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ПОДРУЖЖЯ

З інструментом батьківства та материнства пов’язана велика кількість взаємних цивільних та сімейних прав й обов’язків батьків і дитини. Саме тому досить важливим є розкриття поняття, змісту та сутності батьківства і материнства, закріплення цих понять на законодавчому рівні, що у свою чергу буде сприяти процесу доказування у справах про визнання батьківства й материнства, їх оспорювання, ефективній реалізації норм цивільного та сімейного права.

Метою написання тез є розкриття понять батьківства та материнства на основі теоретичного аналізу норм сімейного законодавства.

Значна кількість науковців-правників приділяла увагу дослідженню і визначенню поняття батьківства, материнства, серед яких: А.М. Нечаєва, З.В. Ромовська, В.П. Мироненко, О.М. Гончаренко, Л.В. Красицька, В.Ю. Москалюк, Ю.С. Червоний та багато інших.

Всі особисті немайнові права подружжя закріплені у ст.ст. 49-56 Сімейного кодексу України. До них, зокрема, відноситься право на материнство та батьківство. Проте перш ніж проаналізувати зміст норм СК України необхідно розкрити зміст понять «материнство» та «батьківство», оскільки чинне законодавство не містить їхнього визначення, а в юридичній літературі ці поняття визначаються досить неоднозначно.

Деякі науковці зазначають, що поняття «материнство» як правове явище має розглядатися в широкому та вузькому аспектах. Під материнством

в широкому сенсі розуміють врегульовані нормами права суспільні відносини, що спрямовані на захист інтересів матері і дитини, їх майнову і моральну підтримку. Материнство у вузькому сенсі – це забезпечена законодавством можливість жінки здійснювати репродуктивну функцію, належним чином утримувати дітей та виховувати їх в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини.

На думку А.М. Нечаєва «материнство – це стан жінки, яка має дитину». У свою чергу З.В. Ромовська зазначає, що «материнством є біосоціально-психологічно-правовий стан жінки від моменту вагітності і народження дитини й доти, доки житиме жінка або її дитина». В.Ю. Москалюк також стверджує, що до поняття «материнство», окрім права мати дітей, потрібно відносити й фізіологічний стан жінки під час вагітності, її соціальне становище, а також моральний стан.

Щодо поняття «батьківство», то частіше його тлумачать як кровну спорідненість між батьком та його дитиною. Зокрема, в правовій літературі це поняття визначається як факт походження дитини від чоловіка, що юридично посвідчений відповідним записом про народження дитини в актах державних органів реєстрації актів цивільного стану. Із змісту самої норми Сімейного кодексу України випливає, що батьківство визначається з моменту зачаття і є соціальним станом чоловіка, адже він наділений певними правами та обов'язками під час вагітності дружини.

У ст.ст. 49-50 СК України зазначено, що позбавлення жінки та чоловіка можливості народити дитину (репродуктивної функції) у зв'язку з виконанням нею або ним конституційних, службових, трудових обов'язків або в результаті протиправної поведінки щодо неї/нього є підставою для відшкодування завданої їм моральної шкоди. Тож можна стверджувати, що материнство та батьківство є не лише сімейно-правовими категоріями, але й конституційними, цивільними. Разом з тим право на материнство та право на батьківство є і суб'єктивними сімейними правами жінки і чоловіка, тобто вони можуть вирішувати чи мати їй або йому дитину, чи ні.

Незважаючи на те, що сімейні права й обов'язки мають відносний характер, але право на батьківство або материнство одного з подружжя не покладає обов'язку щодо зачаття дитини на іншого з подружжя. У СК України закріплюється лише, що небажання одного з подружжя мати дитину або нездатність до зачаття чи народження дитини може бути підставою для розірвання шлюбу.

У Сімейному кодексі встановляться певні додаткові права жінки, що спрямовується на створення сприятливих умов для народження нею дитини.

Відповідно до п. 4 ст. 49, вагітній дружині мають бути створені у сім'ї умови для збереження її здоров'я та народження здорової дитини, а у п. 5 цієї ж статті встановлюється, що дружині-матері мають бути створені у сім'ї умови для поєднання материнства із здійсненням нею інших прав та обов'язків. Проте віднесення цих прав саме до немайнових прав подружжя є дещо сумнівним, оскільки обов'язок щодо їх забезпечнння покладається на всю сім'ю, а й відповідно на всіх її членів, а не лише на чоловіка.

Право чоловіка й жінки на батьківство та материнство відповідно є невід'ємними правами, незалежно від того, чи перебувають вони у шлюбі. А положення п. 2 ст. 49 та п. 2 ст. 50 СК України мають дещо відносний характер. Позиція законодавця щодо нездатності одного з подружжя мати дитину, що може бути причиною для розірвання шлюбу, взагалі здається невиправданою и навіть зайвою, оскільки умовою діючого сімейного законодавства є саме принцип свободи розірвання шлюбу.

Отже, право на батьківство та материнство передбачає право на реалізацію репродуктивної (право на вирішення мати чи не мати дитину) і соціальної (право на участь у вихованні дитини) функцій. Сімейним законодавством жінка наділена додатками правами для забезпечення сприятливих умов народження нею дитини, а також її повноваження щодо здійснення репродуктивної функції є дещо ширшими.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 29-47-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21-22.
2. Сімейне право України: [навчальний посібник] / за ред. Є.О. Харитонова. – К.: Істина, 2008. – 200 с.
3. Мироненко В. П. Сімейне право України : підручник / В. П. Миро- ненко, С. А. Пилипенко ; за заг. ред. В. П. Мироненко. – К. : Правова єдність, 2008. – 477 с.
4. Ромовська З.В. Українське сімейне право: підручник. [для студ. вищ. навч. закл.] / З.В. Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с.
5. Грабовська І. Українська сім'я як чиник утвердження ідеї гендерної рівності в сучасному суспільстві. – К. : Український альманах, 2010. – Вип. 4. – 67-72 с.
6. Гончаренко О. М. Право на дитинство, право на материнство, право на батьківство: порівняльний аналіз. – Режим доступу: http://elibrary.nubip.edu.ua/15788/1/12gom.pdf.

Врублевский Богдан Ігорович,
студент 3 курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Деревнін В.С.

РОЛЬ ДОГОВОРУ В РЕГУЛЮВАННІ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Сімейне право по суті своїй є однією з найдавніших сфер права. Адже так чи інакше в усі історичні періоди особи укладали шлюб на тих чи інших умовах, обумовлених суспільним розвитком. Попри те, що держава не може суттєво впливати саме на цю категорію відносин зовсім лишити сімейні відносини адміністрування неможливо. Тому в процесі державного і нормотворчого розвитку були написані сімейні кодекси, статути положення.

Щодо України то варто відмітити що у питанні регулювання шлюбносімейних відносин все частіше застосовується договір. Зростаюча популярність «сімейних» договорів пояснюється тим, що вони є ефективною альтернативою вирішення спорів у судовому порядку. Практикою для кожної сфери сімейних відносин розроблена система сімейно-правових договорів, що ґрунтується на новітніх вимогах норм національного та міжнародного законодавства.

Втім так було не завжди, наприклад за радянських часів регулювання відносин у сім'ї здійснювалося за допомогою прямих імперативних приписів, а можливість втілення засад самоорганізації та саморегулювання в сімейній сфері не визнавалася. Вважалося, що договори між членами сім'ї не укладаються. Саме це слугувало важливою підставою концепції щодо самостійності сімейного права, його відмінності від права цивільного, в якому договір посідає значне місце.

Сьогодні у зв'язку з євроінтеграційними процесами у нашій державі змінилися основні принципи регулювання сімейних відносин, у зв'язку з цим правила, встановлені імперативними нормами, поступаються місцем диспозитивному регулюванню.

В контексті реалізації диспозитивності чинне законодавство передбачає такі «регулятивні інструменти», як договір щодо умов та порядку надання утримання одне одному з подружжя (ст. 78 СК України) або припинення права на утримання (ст. 89 СК України), шлюбний договір. Якщо особа стає батьком чи матір'ю, то вона стає суб'єктом укладання договору щодо здійснення ним батьківських прав та виконання обов'язків (ч. 4 ст. 157 СК України), визначення місця проживання дитини у разі розірвання шлюбу,

порядку участі в забезпеченні умов життя дитини того з батьків, хто буде проживати окремо (ч. 1 ст. 109 СК України), тощо [2].

Аналізуючи норми сімейного кодексу можна зробити висновок про те, що договірне регулювання сімейних відносин безпосередньо залежить від родинного (сімейного) статусу фізичної особи як суб'єкта приватного права. Тобто, лише в тому разі, коли особа наділена такою особливою властивістю, як родинні зв'язки і має відповідний сімейний стан, вона управомочена укладати сімейно-правові договори [1]. До того ж вагомою особливістю «сімейних договорів» є те, що вони не повинні суперечити моральним засадам суспільства. Саме посилений вплив моралі є тим індикатором, який направляє і впливає на сімейні відносини. Як вважає сучасний філософ Френсіс Фукуяма, «мораль є соціальним капіталом, що визначає ступінь життєздатності суспільства» .

О.В.Нєкрасова, зазначає що важливим у договірному регулюванні сімейних відносин є властивості особистості, характеристика особи як суб'єкта сімейних правовідносин тому, що особа одночасно може бути учасником декількох сімейних правовідносин, які є різними за своїм змістом. Так, вона одночасно може бути онукою, дружиною, дочкою, матір'ю [3, с. 137-138]. З цього логічно слідує що, одна і та сама особа кожен раз виступає в новій якості і зміст правовідношення визначається тими властивостями особистості, які проявляються в тих чи інших відносинах. В цих властивостях людина незамінна, в силу чого будь-яке сімейне правовідношення розглядається як унікальне в залежності від складу його учасників. [4, с. 350]

Підсумовуючи усе вищенаведене, слід відмітити, що попри специфічний предмет відносин, та підвищену чутливість до втручання з боку держави сімейні відносини все ж видозмінюються і комбінують як імперативне, так і диспозитивне регулювання. В контексті поєднання цих форм регулювання наукою та практикою сімейного законодавства було запроваджено договірне регулювання. Зараз дуже часто у практиці застосовуються договори, які супроводжують укладання, подальше проживання та розірвання шлюбу. У зв'язку із тим, що особа у сімейних стосунках може мати різний правовий статус, вона відповідно може бути стороною різних сімейно правових договорів. Загалом, договірне регулювання є дуже застосовуваним у зв'язку з його мобільністю, і відносною, економічною вигідністю, оскільки у порівнянні з судовим вирішенням спорів укладення договору є більш дешевим варіантом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейне право України : підручник / [Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.] ; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – Київ : Юрінком Інтер, 2004. – С. 30.
2. Сімейний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Жилінкової. – Харків : Ксилон, 2008. – С. 45–47.
3. Нєкрасова О.В. Застосування цивільного законодавства до сімейних відносин / О.В.Нєкрасова. – Дис. … к.ю.н. – К., 2008. – 196 с.
4. Гражданское право: Учеб.: В 3 т. – 4-е изд., перераб. и доп. / Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – Т.3. – 784 с.
5. Социальный капитал и гражданское общество / Грицаенко В. – Режим доступа: http://scd.centro.ru/dover.zip. – Рец. на ст.: Fukuyama Francis. Social Capital and Civil Society / Francis Fukuyama // The Institute of Public Policy George Mason Universuy, 1999. – October 1

Гончаренко Валерія Євгенівна,

студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., професор Калітенко О.М.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Сучасні шлюбно-договірні відносини не обмежуються територією однієї держави, вони можуть виникати або припинятися в різних державах. Цінність таких правовідносин, спонукає до їх детального розгляду як у теоретичній, так і в практичній площині, причому не лише з погляду внутрішньонаціональних підходів, а й міжнародних стандартів. Слід також ураховувати, що на шлюбний договір перш за все істотно впливають національні особливості, традиції, релігія та культура.

Таким чином, шлюбний договір – це один із видів договорів, який регулює майнові права та обов'язки подружжя, пов'язані з укладенням шлюбу, його існуванням і припиненням.

Окремі аспекти дослідження шлюбного договору відображені в працях Бєлова Д.М., Гримич М.В., Дудорова К.Б., Жилінкової В., Калітенко О.М., Червоного Ю.С., Ромовської З.В., Ульяненко Є.О., Палешник Л.І., Пасічник С.В., Самілик Л.О., Следневої НА., Фурси С.Я., Фурси Є.І., В.І. Кисіля, Г.С. Фединяк.

В Україні та країнах східної Європи застосовується термін «шлюбний договір». В західній Європі, США та Англії – шлюбний контракт. Шлюбний контракт (за кордоном застосовується саме термін «контракт» – це цивільно-правова угода, яка укладається між подружжям або особами, які укладають шлюб для регулювання майнових відносин). В США сімейні відносини регулюються законодавством окремих штатів, для уніфікації яких приймаються одноманітні закони, а в країнах Європи переважно діє Цивільний кодекс.

Практично у всіх країнах західної Європи, цивільним законодавством передбачається укладення шлюбних контрактів, які регулюють майнові відносини подружжя на їх розсуд, в змісті шлюбних контрактів можуть передбачатися права третіх осіб на майно подружжя, умови шлюбного контракту можуть поєднуватися зі спадковим пактом. Так, Швейцарський цивільний кодекс дозволяє укладати шлюбні контракти в поєднанні зі спадковим пактом, який фіксує частку одного з подружжя на випадок смерті іншого. Також, особливим є те, що договір може бути укладено до або після укладення шлюбу [1].

У Німеччині подружжя зобов'язане взаємно утримувати одне одного. Зокрема, Німецьким цивільним уложенням встановлено, що подружжя взаємно зобов'язані своєю працею й майном утримувати сім'ю належним чином. Якщо одному з подружжя передане ведення домашнього господарства, то він виконує свій обов'язок робити трудовий внесок в утримання сім'ї, як правило, шляхом ведення домашнього господарства. Крім того, утримання слід надавати таким способом, який сформувався в процесі спільного подружнього життя. Подружжя взаємно зобов'язане надавати заздалегідь на розумний період часу кошти, необхідні для утримання сім'ї [2]. Подібне за змістом положення відносно взаємного подружнього обов'язку щодо допомоги та підтримки також передбачене Цивільним кодексом Голландії.

За Французьким цивільним кодексом, шлюбний контракт повинен бути укладений до реєстрації шлюбу, а також він не має суперечити добрим звичаям. Укладається лише у присутності свідків і має відповідати імперативній нормі публічності шлюбного контракту. Французький цивільний кодекс передбачає наступні правові режими шлюбного контракту:

1) режим спільності майна за договором: подружжя шляхом укладення шлюбного контракту вносять зміни, на свій розсуд, в законний режим спільності майна.

2) режим окремої власності: кожний з подружжя одноособово розпоряджається своїм власним майном.

3) режим часткової участі в набутому майні: подружжя можуть домовитися про рівні або нерівні частки в майні, яке вони набувають у шлюбі [3].

Особливістю шлюбних договорів в Італії є те, що при реєстрації в місцевому органі влади його підписують всі особи, які є сторонами договору, це як подружжя, так і їх нащадки, а зміни до такого акта будуть законними в тому випадку, якщо вони будуть затверджені судом та їх підпишуть всі сторони. За законодавством Італії у подружжя є можливість створення майнового фонду сім'ї, який формується з нерухомості чоловіка та дружини. Особливою відмінністю від України є те , що в Італії шлюбний договір не може бути змінений протягом шлюбу, а також заборонено дарування між подружжям, що перш за все вагомо захищає їхні інтереси [4].

Згідно з вітчизняним законодавством та законодавством європейських країн подружжя не може вносити в договір пункт про виконання подружнього обов'язку і санкції за стосунки на стороні, так як договір регулює лише майнові права. Проте в Сполучених Штатах Америки, шлюбним договором регулюються як майнові, так і особисті немайнові відносини подружжя. Тобто, шлюбним договором може не тільки встановлюватися певний режим майна подружжя, але й регулюється питання щодо уподобань кожного з подружжя, щодо методів виховання дітей, щодо поводження кожного з подружжя в сім'ї, щодо права на материнство/батьківство, вибору місця проживання тощо. Прикладом можуть бути зіркові подружжя, які укладають так званні «контракти». Так, за зраду актриса Деніз Річардс після розлучення з актором Чарлі Шином отримала 4 млн доларів через подружню невірність. Поп-зірка Бейонсе і репер Джей Зі обмовили в контракті компенсацію за народження спадкоємців. За кожного сина співак зобов'язався виплатити дружині 5 млн доларів [5]. Проте українським законодавством штрафи за поводження кожного із подружжя не передбачені.

Отже, проаналізувавши законодавство та практику укладення шлюбних договорів у різних країнах світу, можна свідчити про те, що в Україні та країнах східної Європи застосовується термін «шлюбний договір», а в західній Європі, США та Англії – шлюбний контракт. Шлюбний договір США та Англії регулює крім майнових відносин також немайнові, щодо уподобань кожного з подружжя, а також методів виховання дітей тощо. До того ж , вважається, необхідність включення особистих немайнових прав подружжя до предмету шлюбного договору України. Так як у сучасних умовах є можливість використання будь-яких засобів захисту цивільних прав для захисту особистих немайнових прав.

Сучасний етап розвитку суспільства зумовив трансформацію традиційних сімейних відносин, що має наслідком зміну акцентів правового регулювання сімейних відносин у законодавстві зарубіжних держав і необхідність проведення глибоких наукових досліджень відносин у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гражданское и торговое право зарубежных государств : [учебник] / отв. ред. Е.А. Васильев, А.С. Комаров. – В 2-х т. – Т. II. – М. : Междунар. отношения, 2008. – 640 с.
2. Жилинкова И.В. Брачный контракт. – Харьков, 1995. – 172 с.
3. Виды брачных контрактов (Types de contrat de marriage). – Режим доступу : http://france-ukraine.com.ua/marriage-france/types-of-marriage-contracts.php.
4. Казарян К. Інститут шлюбного договору в наглосаксонській та континентальній правових сім'ях // Вісник Харківського національного університету В. Н. Каразіна. – 2013. – Вип. 14. – С. 268–271.
5. Шлюбний контракт стає більш популярним в Україні: як переймають зарубіжний досвід. – Режим доступу : https://ukr.segodnya.ua/ukraine/brachnyy-kontrakt-stanovitsya-bolee-populyarnym-v-ukraine-kak-perenimayut-zarubezhnyy-opyt-1070750.html.

Гуменюк Дар'я Валентинівна,
студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРОЦЕС ВИЗНАННЯ МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ ЗА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Право на визнання матір'ю має в першу моральне і соціальне значення. Це питання вирішує долю кількох людей та визначає на роки вперед для них коло їх прав та обов'язків щодо одне одного.

СК України у главі 12 визначає порядок визнання материнства за особою. Так визнання материнства особи що вважає себе матір'ю є можливим за двох сценаріїв:

Якщо запис про матір дитини було учинено в умовах коли особи її батьків органа опіки були невідомі, в порядку передбаченому ч. 2 ст. 135 СК України, то особа яка вважає себе матір'ю дитини може подати заяву до суду на предмет визнання свого материнства згідно до ст. 131 СК України. Така заява розглядається судом у в порядку окремого провадження, для визнання

материнства такої особи окрім доказів мають також буду виконані наступні умови відповідно до тієї ж ст. 131 СК:

1) особа яка подає заяву має вважати себе матір'ю дитини і бажати визнання її материнства;

2) запис про матір дитини має бути здійсненим у порядку ч. 2 ст. 135 СК України, тобто органи опіки фактично мають вписати не існуючу людину в якості матері дитини;

3) незважаючи на обставини відсутності батьків, має бути здійсненний актовий запис про народження дитини.

Звертаючись до тексту постанови Пленуму Верховного суду «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляду справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів», а саме до п. 7 принагідно зазначимо що суд визнає матір'ю дитини особу, якщо походження дитини від цієї особи підтверджується відповідними доказами, у тому числі висновками експертизи [1].

Другий можливий сценарій розвитку подій, коли спір про визнання материнства здійснюється у порядку позовного провадження, за позовом особи що бажає визнання свого метеринства, у порядку та за умов описаних у ст. 139 СК України.

Необхідними умовами для визнання материнства в порядку позовного провадження є:

1) позивачем у такому випадку має виступати жінка що вважає себе матір'ю дитини;

2) наявний актовий запис про народження дитини;

3) відповідачем по справі буде жінка яка записана як матір дитини у Свідоцтві про народження дитини;

4) дотримані умови позовної давності для такого позову (1 рік з моменту коли особа дізналася або могла дізнатися, що є матір'ю дитини).

Відповідно до п. 13 вищезгаданої постанови Пленуму верховного Суду України – відповідно до ст. 139 СК суд розглядає спори за позовом жінки, яка вважає себе матір'ю і бажає набуття материнства, про визнання її материнства і змін актового запису щодо народження дитини, в який внесено як матір іншуособу. Таким чином, у тексті рішення суду повинні бути зазначені всі відомості, які потрібні для зміни органом державної реєстрації актів цивільного стану відповідного акту про народження дитини задля належного виконання цим органом судового рішення [1]. Що безумовно може створювати практичні незручності.

Оскільки по досліджуваній категорії справ уточнюється біологічне походження дитини, все більшого поширення набувають різні види судово-

медичних експертиз. Експертиза є важливим доказом у зазначеній категорії справ, тому що це – засіб отримання відомостей про факти, які мають значення для справи, за допомогою назначених судом осіб, які володіють пізнаннями в науці, мистецтві та ремеслі і надають суду свої висновки, як правило, на підставі знайомства зі справою та дослідження якихось об'єктів [2].

Від того, наскільки правильно буде проведена експертиза і зафіксовані її висновки, багато в чому залежить обґрунтованість судового рішення. По справах про встановлення материнства можуть бути призначені різні види судово-медичної експертизи – біологічна, гінекологічна, імунологічна, молекулярно-генетична. Кожна із зазначених експертиз має свою специфіку і призначається в певних випадках.

Такий вид експертизи як генетична вже знайшла широке застосування на практиці та має великі перспективи, оскільки він ґрунтується на механізмі передачі певних спадкових ознак і дозволяє виявити індивідуальні властивості.

Об'єктом молекулярно-генетичного дослідження є ядерна ДНК (ДНК, розташована в ядрі клітини), отримана із крові, слини, епітелію, волосся (за наявності волосяного фолікула), а також часток тканин і органів людини. За відсутності біологічного матеріалу хоча б однієї зі сторін провести дослідження неможливо [3].

Отже, на наш погляд, доцільним є у законодавчому порядку зменшити перелік обов'язкових умов, що висуваються у Сімейному кодексі України до особи що зажадала визнання материнства. Керуючись прикладами з судової практики також зауважимо, що на ділі єдиним доказом що підтверджує материнство є результат судово-медичної експертизи. На нашу думку саме проведення такої експертизи мало б бути обов'язковою законодавчо закріпленою умовою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова Пленуму Верховного суду «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляду справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів». – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/view/VS06098?an=25&ed=2006_05_15
2. Абрамов С.Н. Советский гражданский процесс: учебник / С. Н. Абрамов. – М.: Юрид. л-ра., 1952. – 419 с. – С. 211.
3. Солодна Т. Експертиза ДНК – від встановлення батьківства до доказування материнства // Протокол (юридичний інтернет-ресурс) від 14.10.2016. – Режим доступу:

http://protokol.com.ua/ua/ekspertiza_dnk_vid_vstanovlennya_batkivstva_do_dokazuvannya_materinstva.

Докукіна Наталія Володимирівна,
студентка 3 курсу міжнародно-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Хижняк А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ САНКЦІЙ ДО НЕПЛАТНИКІВ АЛІМЕНТІВ

Відповідно до статті 8 Закону України «Про охорону дитинства», кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного та соціального розвитку. Частиною другою статті 51 Конституції України та статтею 180 Сімейного кодексу України визначено, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Але закріплені права дитини на утримання та обов'язок батьків забезпечувати дитині відповідний рівень життя, харчування, виховання не завжди виконується належним чином у нашій країні. Ухилення від обов'язку утримувати дитину або неналежне його виконання батьками призводить до необхідності примусового стягнення аліментів та застосування санкцій. У зв'язку із цим є потреба проаналізувати чинне законодавство, що регулює порядок стягнення аліментів та накладення санкцій.

Проблемні питання сплати аліментів привернули увагу таких учених як Л.В. Афанасьєв, Г.М. Ахмач, І.В. Жилінкова, Л.В. Красицька, С.В. Ромовська, Л.В. Сапейко , В.І. Труб, С.Я. Фурса, Є.І. Фурса та інші. Проте останнім часом було внесено ряд суттєвих змін у законодавство, що регулює аліментні зобов'язання, спрямоване на підвищення ефективності судового захисту права дитини на утримання та запобігання ухиляння платника від виконання своїх обов'язків.

Таким чином, платники аліментів, які мають заборгованість у виконавчому провадженні щодо стягнення аліментів понад 3 місяці, вносяться до Єдиного реєстру боржників з метою оприлюднення інформації про невиконання майнових зобов'язань та запобігання відчуженню майна. У разі певних реєстраційних дій нотаріуси та інші реєстратори зобов'язані перевіряти інформацію з цієї бази даних і, якщо вона знаходить особу, яка звернулася за вчинення нотаріальних чи реєстраційних дій, відмовитися від

виконання та (або) повідомити відповідний державний виконавчий орган або приватного виконавця.

Таким чином, включення особи до Єдиного реєстру боржників є підставою для відмови у виконанні нотаріальної дії відповідно до п. 8-1 ч.1 ст. 49 Закону України «Про нотаріат»; відмова від перереєстрації, зняття з обліку транспортного засобу з метою його відчуження, відповідно до ч. 5 ст. 34 Закону України «Про дорожній рух»; відмова від державної реєстрації права власності по відношенню до майна, якщо боржник є відчужувачем, відповідно до п. 12 ч. 1 ст. 24 Закону України «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяження»; відмова від державної реєстрації змін до Єдиного державного реєстру зміни засновників (учасників) юридичної особи через зміну частки засновника (учасника) у статутному (пайовому) капіталі (пайовому фонді) юридичної особи щодо засновника (учасника), якого на час подання заяви включено до Єдиного реєстру боржників, за винятком збільшення розміру такої частки, відповідно до пункту 3-1 частини 1 ст. 28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». У разі відмови в здійсненні дії негайно повідомляється орган державної виконавчої служби або приватний виконавець.

Закон України «Про банки та банківську діяльність» не передбачає відмови у відкритті або закритті рахунку з вищезазначених причин. Однак с. 62-1 Закону передбачено, що у день відкриття або закриття рахунку повідомити орган державної виконавчої служби або приватного виконавця, зазначеному в Єдиному реєстрі боржників.

Іншою новинкою є автоматизований арешт коштів боржника у виконавчому провадженні щодо аліментів, передбачених Законом України «Про виконавче провадження», здійснюється у порядку, визначеному Міністерством юстиції України за погодженням з Національним Банком України.

Але у законодавстві відсутні будь-які концепції та поняття правового інституту «автоматизованого арешту» в цілому. Введення в законодавство України нових термінів без їх визначення суперечить правовому положенню Європейського суду з прав людини щодо ясності закону.

Крім того, «автоматичний арешт» не відповідає ст. 59 Закону України «Про банки і банківську діяльність», згідно з яким арешт коштів та інших цінностей юридичних або фізичних осіб у банку здійснюється виключно за дорученням державного виконавця, приватного виконавця або рішення суду про стягнення коштів або накладення арешту [1].

Відповідно до визначення суми аліментів, слід зазначити, що Сімейний кодекс, замість звичайного терміну «мінімальний розмір аліментів», використовує терміни «мінімальний гарантований розмір аліментів» і «мінімальний рекомендований розмір аліментів». Мінімальний гарантований розмір аліментів, по суті, є нижньою межею, тобто розміром, який гарантовано стягується. Він становить 50% від прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Мінімальний рекомендований розмір може бути присуджений, якщо дохід достатній у батька\матері і становить один прожитковий мінімум для дитини.

Відповідно до ч. 2 ст. 182 СК, обсяг аліментів повинен бути необхідним і достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини. В науковій літературі існує думка, що поняття «достатнього рівня» та «гідного рівня» має різний зміст, хоча другий часто трактується в національних та міжнародних правових документах як перший. Достатній рівень означає наявність «мінімуму достатку», що дозволяє людині або родині вижити. Найчастіше це пов'язано з забезпеченням прожиткового мінімуму [2, с. 304].

Статтею 183-1 КУпАП передбачено відповідальність за несплату аліментів на утримання дитини, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї, що призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання, яка тягне за собою виконання суспільно корисних робіт на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин.Повторне протягом року вчинення правопорушення, передбаченого частинами першою або другою цієї статті, тягне за собою виконання суспільно корисних робіт на строк від двохсот сорока до трьохсот шістдесяти годин. В примітці до даної статті вказано, що під повторним вчиненням правопорушення у цій статті слід розуміти невжиття особою заходів щодо сплати аліментів протягом двох місяців з дня відбуття адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, призначеного з підстав, передбачених цією статтею [3].

Згідно до ст. 183-2 КУпАП Ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт тягне за собою адміністративний арешт строком до десяти діб [3].

Відповідно до ст. 389-2 КК України зліснее ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт - карається позбавленням волі на строк до двох років [4].

Отже, можна сказати, що несплата аліментів тягне за боржником тяжкі наслідки, які можуть виразитись в застосуванні адміністративних санкцій, а саме 10 діб арешту, а надалі навіть і потягти кримінальну відповідальність.

Також відповідно до Закону України «Про державну службу» внесено зміни, якими забороняється вступати на посади «А» і «В» особам, в яких є непогашена заборгованість по аліментам.

Отже, проаналізувавши все вищевикладене, можна сказати, що з ухваленням змін в законодавстві щодо регулювання аліментних зобов'язань регламентація реалізації порушеного права стала набагато суворішою. Недобросовісний боржник, невиконанням свого обов'язку по сплаті аліментів, зазнає багатьох обмежень і санкцій. Дані зміни наділені суттєвими перевагами у конкретизації розміру аліментів, спрощення порядку судового розгляду, суттєвого зменшення можливостей приховування доходу і майна. Незважаючи на дрібні недоліки, вони є суттєвим проривом у створенні ефективного механізму захисту права дитини на належне утримання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» № 8296 до другого читання. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/ webproc4_1?pf3511=63899
2. Кулачок-Тітова Л.В. Гідний рівень життя як категорія та соціальне право людини. Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 5-7 червня 2014 р. / ред. кол.: В.С. Венедіктов, А.М. Куліш, М.М. Бурбика; за ред.: В.С. Венедіктова, А.М. Куліша. Суми : СумДУ, 2014. С. 301-305.
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III / Верховна Рада України. – URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/ show/2947-14/page
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : наук.-практ. комент. / Калюжний Р. А., Комзюк А. Т., Погрібний О. О. – К. : Правова єдність, 2008. – 781 с.
5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001 – 2001 р. – № 25

Жиліна Карина Романівна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Спасова К.І.

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Інститут шлюбного договору не є новелою як для України, так і для більшості країн світу, адже доцільність існування даного інституту доведена його метою – надати подружжю можливості для самостійного визначення своїх майнових відносин у шлюбі, з перспективою подальшої зміни режиму володіння майном, який встановлений законом і автоматично починає діяти з моменту укладання шлюбу.

Існує безліч факторів, що підтверджують необхідність існування інституту шлюбного договору. Насамперед, це соціально-економічний розвиток суспільства, прогресія шлюбно-сімейних відносин та ставлення громадян до шлюбу об'єктивно і закономірно. Саме тому цей правовий інститут потребує детального дослідження та вдосконалення, шляхом виокремлення та вирішення його проблемних аспектів.

В Україні норми інституту шлюбного договору закріплені у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) [1] та Сімейному кодексі України (далі – СК України) [2], який в порівнянні з Кодексом УРСР про шлюб та сім'ю, ввів у правову термінологію дефініцію «шлюбний договір», витіснивши термін «шлюбний контракт». Безумовно, СК України містить більш детальне регулювання даного сімейно-правового інституту, ніж Кодекс УРСР про шлюб та сім'ю. Невирішеною залишається проблема законодавчого визначення поняття «шлюбний договір». Стаття 92 СК України передбачає право осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, та подружжя на укладання шлюбного договору, але не конкретизує поняття останнього.

На основі аналізу праць науковців, можна дійти висновку, що серед них немає єдиного підходу щодо застосування терміну «шлюбний договір» чи «шлюбний контракт». Т. Селезньова в своїх працях відстоює позицію щодо використання поняття «шлюбний договір», адже термін «контракт» на практиці зазвичай застосовується в галузі трудового права і саме тому недоцільно використовувати цей термін в сімейному праві задля визначення домовленості, предметом якої є відносини, що мають персоніфіковане забарвлення [3].

На мою думку, більш доцільним є вживання терміну «шлюбний договір», так як він вже наявний у сімейному законодавстві України.

Підставою для дискусій серед науковців також є відсутність нормативного закріплення поняття «шлюбний договір». Так, І. Жилінкова визначає шлюбний договір як «згоду наречених або подружжя щодо встановлення майнових прав та обов'язків подружжя, пов'язаних з укладенням шлюбу, його існуванням та припиненням» [4]. Ю. Шемшученко тлумачить шлюбний договір як «укладену в установленому законом порядку письмову і нотаріально посвідчену угоду осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжя щодо врегулювання майнових відносин між ними» [5].

На основі вищезазначених відомостей можна виділити ознаки шлюбного договору. По-перше, шлюбний договір є правочином, оскільки має на меті зміну відносин між подружжям; по-друге, можна виділити його спеціальний суб'єктний склад в силу того, що договір може бути укладений не тільки між подружжям, яке зареєструвало шлюб, але й між нареченими, які подали заяву про реєстрацію шлюбу; по-третє, шлюбний договір укладається лише у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню; по-четверте, регулює тільки майнові відносини подружжя.

Аналіз ознак шлюбного договору дає підстави вважати доцільним внесення доповнень до ч.1 ст. 92 СК України та викладення її в наступній редакції: «Шлюбний договір – це укладений в установленому законом порядку правочин, сторонами якого є особи, що подали заяву до органів РАЦС про реєстрацію шлюбу, чи подружжя, що закріплює їх майнові права та обов'язки на час шлюбу та (або) на випадок його припинення».

Також, невирішеним залишається питання щодо участі представника за довіреністю та законного представника в укладенні шлюбного договору.

Підґрунтям для роздумів стали норми чинного законодавства. Відповідно до ч.2 ст.92 СК на укладення шлюбного договору до реєстрації шлюбу, якщо його стороною є неповнолітня особа, потрібна письмова згода її батьків або піклувальника, засвідчена нотаріусом. Постає питання доцільності залучення представника за довіреністю при укладенні шлюбного договору. Наприклад, А. Слєпакова вважає, що участь законного чи договірного представника, буде правомірною якщо у довіреності будуть визначені всі умови майбутнього договору [6]. Цікавою є позиція О. О. Ульяненко, яка допускає можливість укладання шлюбного договору представниками сторін якщо сторони складають умови шлюбного договору разом зі своїми адвокатами [7].

Для вирішення поставленого питання потрібно вдатися до вивчення законодавства зарубіжних країн, в яких інститут шлюбного договору є більш розвиненим, ніж в Україні. Таким чином, у Франції правовідносини між подружжям врегульовуються французьким Цивільним кодексом 1804 року (в подальшому ФЦК). Відповідно до ст. 1394 ФЦК, шлюбний договір підлягає нотаріальному засвідченню в присутності сторін, або їх повноважних представників [8]. За законодавством Федеративної Республіки Німеччини, шлюбний договір укладається при одночасній присутності обох сторін і підлягає обов'язковому нотаріальному засвідченню. У зв'язку з тим, що шлюбний договір ФРН охоплює тільки цивільні правовідносини подружжя, укладення договору за участю представника є можливим [9].

Імплементація деяких положень законодавства зарубіжних країн, зокрема щодо участі представника за договором надасть можливість полегшити процес укладання шлюбного договору у випадку відсутності одного з подружжя, якщо він має вагомі причини для відсутності під час підписання договору.

Отже, не дивлячись на те, що інститут шлюбного договору в Україні зазнає деяких змін, він є недостатньо розвиненим. При вивченні наукових робіт вітчизняних вчених у сфері цивільного та сімейного права можна дійти висновку, що існують питання, що є не вирішеними і на даний час.

Усунення вищезазначених проблем підвищить зацікавленість громадян України в укладенні шлюбного договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 261.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. // ВВР України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
3. Селезнева Т.Ю. Брачный договор: преимущества, содержание, функции // Бюллетень. Нормативно-правовой информации. – 2003. – № 11. – С. 7-11.
4. Жилінкова І. Концепція шлюбного договору за новим Сімейним кодексом України // Вісник Акад. правових наук України. – 2002. – № 3. – С. 124.
5. Юридична енциклопедія : в 6 т. / ред-кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2008. – Т. 6: Т – Я. – 768 с.
6. Слепакова А. В. Правоотношения собственности супругов. – М. : Статут, 2005. – 444 с.
7. Ульяненко О.О. Шлюбний контракт – основа вільного вибору // Підприємство господарство та право – 2003. – № 7. – С. 259.
8. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / Пер. с франц. В. Захватаев / Отв. ред. А. Довгерт. – К. : Истина, 2006. – 1008 с.

9. Олійник О.С. Особливості правового регулювання інституту шлюбного договору в Німеччині: порівняльно-правовий аспект // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ. – 2009. – Вип. XXI. – С. 49-55.

Зінченко Уляна Віталіївна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ПРОБЛЕМИ УКЛАДЕННЯ І РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ МІЖ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ І ІНОЗЕМЦЯМИ

У законодавстві багатьох країнах гарантується право на шлюб, але через розбіжності устрою норм матеріального права кожної окремої держави виникають проблеми при укладанні та розірванні шлюбів між громадянами цих країн.

Умови укладання і реєстрації шлюбу в різних країнах часто не збігаються, тому шлюб укладений із дотриманням усіх вимог у межах одного правопорядку, не означає, що шлюб буде визнано дійсним в іншій країні.

Для того щоб шлюб було визнано не тільки в країні реєстрації шлюбу, але і в країнах громадянства сторін, мають буди дотримані всі законодавчі вимоги – формальні та матеріальні. Матеріальними умовами, є ті, що належать до шлюбної правоздатності та дієздатності сторін. Прикладами таких умовам можуть бути: 1) умова про досягнення сторонами шлюбного віку; 2) умова про укладання шлюбу добровільно.

Формальні умови – це умови, які висуваються до форми укладання шлюбу. Існують дві основні форми укладання шлюбу. Перша форма, це та, що укладається у відповідних державних органах реєстрації шлюбів. Прикладами таких країн є Франція, Німеччина, Швейцарія). Друга форма – релігійна, тобто, шлюб реєструється у релігійних установах. Прикладами таких країн є Іран, Ірак, Ізраїль. Також видивляється третя форма- особа сама має право обирати форму укладання шлюбу. Прикладами таких країн є Італія, Іспанія, Канада, Англія.

У більшості країн існує перелік обставин, що є істотними для укладання шлюбу. По-перше, шлюб не може бути укладеним між особами, які являються родичами, усиновлювачами та усиновленими. По-друге, шлюб не укладається, коли хоча б один з майбутнього подружжя перебуває у

зареєстрованому шлюбі. Для того щоб укласти новий шлюб, необхідно припинити попередній. Ці обставини, які можуть перешкоджати укладанню шлюбу з іноземним громадянином закріплено і у законодавстві України, а саме в статтях 25-26 Сімейного кодексу України.

Окремою проблемою у сфері регулювання шлюбно-сімейних відносин є визнання розірвання шлюбу (розлучення), що мало місце за кордоном. Це визнання полягає у поширенні законної сили рішення іноземного суду (чи іншого правозастосовного органу) на територію України. Таке визнання може здійснюватися у двох формах: або у вигляді визнання іноземного судового рішення про розлучення судом України, або шляхом легалізації документа про розлучення, виданого за кордоном

До розірвання шлюбу застосовується законодавство держави:

а) громадянами якої є подружжя в момент подання заяви;

б) в установу якої подано заяву за умови різного громадянства осіб; в) спільного місця проживання осіб із різним громадянством;

г) орган якої порушив справу, якщо особи мають різне громадянство

та проживають на територіях різних держав.

Процедура розірвання шлюбів у міжнародному приватному праві

має національні особливості. Розірвання шлюбу за взаємною згодою неможливе у Франції протягом перших шести місяців шлюбу. Англійська правова система передбачає, що заява про розірвання шлюбу не може бути надана, якщо з моменту укладення шлюбу не минуло трьох років. За законодавством США розірвання шлюбу відбувається як в судовому, так і позасудовому порядку. Проте позасудовий порядок можливий лише за наявності шлюбного договору між подружжям, в якому передбачено майнові права та обов’язки сторін та їх майнові права та обов’язки стосовно дітей.

На противагу такого підходу для розірвання шлюбу існують більш спрощений підхід. Він характеризується тим, що держава дотримується принципу невтручання в особисте життя громадян. Так, наприклад, у Швеції шлюб може бути розірваний за заявою однієї зі сторін. При цьому позивач не повинен пояснювати суду причини розлучення, а суд – перевіряти, чи дійсно мав місце розпад шлюбу. Якщо друга сторона не заперечує проти розлучення, то шлюб розривається без призначення будь-яких строків.

Отже, можна зробити висновок, що проблема розбіжностей матеріального права у сфері укладення та розірвання шлюбів, впливають на регулювання даної сфери. Також відповідно до законодавства іноземних держав форма шлюбу повинна визначатися за місцем його укладання, а матеріальні умови визначаються за особистим законом кожної з осіб, які

укладають шлюб. При практичному розв'язанні подібних колізійних проблем у сфері шлюбно-сімейних відносин недостатньо знати лише колізійну норму і положення законодавства держави, до якої вона відсилає. Потрібно також передбачити можливість зворотного відсилання і відсилання до права третьої країни та враховувати положення чинних міжнародних конвенцій та договорів між державами, які певним чином регламентують вирішення тих чи інших колізійних проблем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2705-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №32
3. Цилюкова І.В Колізійні питання укладення і розірвання шлюбу в міжнародному приватному праві. – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/28058/1/057_223_227.pdf
4. Розгон О. Колізійні питання укладання шлюбу з іноземним елементом. – Режим доступу: http://vjhr.sk/archive/2016_4/part_2/31.pdf
5. Менджул М.В. Порядок розірвання шлюбу з іноземними громадянами в Україні: окремі аспекти. – Режим доступу: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21901/1.pdf

Кишлали Емма Іванівна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ВИЗНАННЯ ШЛЮБУ НЕДІЙСНИМ ЯК ЗАХІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

На сьогодні в юридичній літературі не існує єдиної концепції відповідальності у сімейному праві. Відсутність єдиної наукової та правовозастосовної позиції щодо поняття, правової природи, мети, функцій, принципів, підстав, стадій застосування сімейно-правової відповідальності знижує його ефективність і негативно відображається на правовому регулюванні сімейних правовідносин.

Науковці в галузі сімейного права не мають єдиної думки щодо юридичної природи недійсності шлюбу. Спірним залишається таке питання, рішення суду про визнання шлюбу недійсним є сімейно-правовою санкцією

відповідальності чи це – особливий захід захисту, який не є відповідальністю. Позиції вчених із цього приводу не є однозначними й остаточно доведеними. Так, В. О. Рясєнцев вважав, що недійсність шлюбу – це правова санкція за недотримання вимог закону щодо укладення шлюбу, яка полягає в анулюванні прав та обов'язків, що вже виникли у подружжя, та неможливості появи нових [1, с. 21]. Таку думку підтримують і деякі інші вчені [2, с. 53]. Однак вони не уточнюють, якою саме санкцією є визнання шлюбу недійсним – заходом захисту чи заходом відповідальності. Інша група вчених вважає, що визнання шлюбу недійсним далеко не завжди можна ототожнювати із санкцією. Окремої думки дотримується І. Я. Верес, яка вважає, що визнання шлюбу недійсним є: санкцією, мірою сімейно-правої відповідальності недобросовісного з подружжя; способом захисту прав добросовісного з подружжя; загальною превенцією, яка сприяє укладенню дійсних шлюбів [3, с. 97].

На нашу думку, сучасна модель визнання шлюбу недійсним, закріплена в чинному Сімейному кодексі України, являє собою санкцію, яка застосовується у випадку порушення умов укладення шлюбу та має характер заходу відповідальності, оскільки застосовується за вчинення протиправних дій. Застосування цієї санкції тягне за собою негативні наслідки, передбачені ст. 45 СК України [4]. Перш за все, одним із таких наслідків є втрата особами, між якими було зареєстровано шлюб, прав та обов'язків подружжя, що встановлені СК України та іншими законами України. У ст. 41 СК України міститься вичерпний перелік випадків визнання шлюбу недійсним.

Як відомо, у СК України закріплено 2 способи встановлення недійсності шлюбу – адміністративний і судовий. Адміністративний порядок встановлення недійсності шлюбу полягає в анулюванні актового запису про шлюб органами державної реєстрації актів цивільного стану. Такий порядок має як своїх прибічників, так і противників. Так, на думку І. Я. Верес, анулювання актового запису про недійсний шлюб в органах реєстрації актів цивільного стану є ефективним, швидким способом позасудового усунення істотного порушення законів шлюбу. Інша група вчених справедливо вважає, що тільки судовий порядок визнання шлюбу недійсним повною мірою сприяє всебічному та повному дослідженню обставин справи, дотриманню законності, захисту прав і законних інтересів осіб, права яких були порушені внаслідок укладення недійсного шлюбу.

Таким чином український законодавець створює, так би мовити, альтернативний порядок покладення на жінку та чоловіка, які уклали шлюб із порушенням умов, встановлених чинним законодавством, сімейно-правової відповідальності. У випадках, передбачених ст. 39 СК України, судові органи

взагалі не беруть участь у притягненні таких осіб до сімейно-правової відповідальності. У випадках, передбачених ст. 40 СК України, суд зобов'язаний, розглянувши надані сторонами докази, притягнути осіб, які порушили передбачені законом умови укладення шлюбу, до відповідальності, тобто визнати шлюб недійсним. У випадках, передбачених ст. 41 СК України, суд може діяти двома шляхами – за наявності зазначених у відповідній нормі обставин визнати або не визнати недійсним шлюб. Відсутність чітких критеріїв притягнення до сімейно-правової відповідальності за порушення умов укладення шлюбу призводить до обмеженого застосування норм інституту недійсності шлюбу.

Аналіз судової практики показує, що судами частіше за все застосовуються саме норми ст. 40 СК України, в якій прямо зазначено, що шлюб визнається недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований без вільної згоди жінки або чоловіка чи у разі його фіктивності. Крім того, як вірно зазначає О. Ю. Бєспалов, недійсність шлюбу як захід відповідальності розглядається як застосування судом заходів примусу, додаткових обтяжень, обмеження прав несумлінного подружжя та інших осіб, передбачених сімейним і цивільним законодавством. Визнаючи шлюб недійсним, суд має одночасно вирішити інші питання: про те, з ким із подружжя залишаться діти, про утримання цих дітей, про поділ спільного майна подружжя, якщо з цього питання між подружжям є спір.

Однак на сьогодні склалася судова практика, відповідно до якої суд визнає шлюб недійсним без застосування наслідків його недійсності. Таким чином захід відповідальності у вигляді визнання шлюбу недійсним перетворюється на анулювання актового запису про реєстрацію шлюбу та позбавляється свого карального елемента. Виходячи з цього, є підстави вважати, що загальні й особливі наслідки недійсності шлюбу будуть застосовані судом тільки у випадку, коли вимога про це буде предметом позову разом із вимогою про визнання шлюбу недійсним.

Деякі вчені вважають, що винна у порушенні умов укладення шлюбу особа взагалі не має права звернутися до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним. Інші вважають, що винна в укладенні недійсного шлюбу особа має право пред'явити позов про визнання шлюбу недійсним, оскільки відмова від звернення до суду недійсна [5, с. 45-46].

На нашу думку, для такого твердження немає підстав. По-перше, у ст. 42 СК України не проводиться різниці між особою, винною в укладенні недійсного шлюбу, та особою, невинною в цьому правопорушенні. По-друге, згідно зі ст. 3 ЦПК України кожна дієздатна особа має право звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод

чи інтересів. По-третє, наявність або відсутність вини позивача у справах про визнання шлюбу недійсним не впливає на встановлення самого факту порушення законодавства під час укладення шлюбу. Таким чином, у випадку, якщо судом буде встановлено, що шлюб був укладений із порушенням встановлених СК вимог, а з таким позовом звернулася особа, яка під час укладення шлюбу знала про наявність цих перешкод, суд має визнати такий шлюб недійсним.

Викладене дає змогу зробити такі висновки.

1. Норми ст. 26 та 41 СК України потребують взаємоузгодження шляхом внесення відповідних змін до ст. 41 СК України.

2. Як захід відповідальності в сімейному праві визнання шлюбу недійсним має застосовуватися виключно в судовому порядку для підвищення ефективності цього заходу та можливості застосування наслідків недійсності шлюбу.

3. Для застосування судом наслідків недійсного шлюбу особа, права якої порушені внаслідок визнання шлюбу недійсним, має пред'явити про це вимогу в позовній заяві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рясенцев В. А. Недействительность брака. Советская юстиция. – 1969. – № 8. – С. 21-22.
2. Данилин В. И. Ответственность по советскому семейному праву : учеб. пособие. – Уфа : Изд-во Башкирского гос. ун-та, 1980. – 62 с.
3. Верес І. Недійсність шлюбу: порівняльний аналіз Сімейного кодексу України та сімейного законодавства інших держав. Право України. – 2013. – № 10. – С. 97-107.
4. Сімейний кодекс України : закон України від 10.01.2002 № 2947-III // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. – URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/.
5. Сімейне право : підручник / За заг. ред. В. А. Кройтора та В. Ю. Євко. – Харків : ХНУВС, 2018. – С.45-46.

Кокорєва Оксана Юріївна,
студентка 3 курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Деревнін В.С.

КРОВНЕ СПОРІДНЕННЯ ЯК ОДНА ІЗ ПІДСТАВ ВИНИКНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ

У первісні часи людського існування не було поняття сімейних правовідносин. Головними правилами поведінки були звичаї, які дозволяли невпорядковані статеві відносини, де не враховувалася кровна спорідненість ні по вертикалі, ні по горизонталі. З розвитком суспільства з'явилися дві форми сімейних відносин: кровоспоріднені й «пуналуа» (екзогамні), що спричинило появу таких категорій як чоловік, дружина, діти. Крім цього, у сім'ї «пуналуа» починає формуватися інститут походження дитини, проте в такій формі сім'ї невідомо, хто є батьком дитини [1, ст. 30].

Сьогоднішні тенденції такі, що родинні зв'язки є підставою виникнення сімейних правовідносин, що ґрунтуються на кровному споріднення (родинних зв'язках), як однієї із підстав їх виникнення поряд із шлюбом та усиновленням. Дані відносини регулюються нормами сімейного права. За чинним законодавством родичами є особи, що походять один від одного (пряме споріднення) або від спільного предка (висхідне споріднення). У правовій площині важливе значення має близькість споріднення – ступінь, тобто кількість народжень, що пов'язують двох родичів (як прямих, так і побічних споріднених зв'язків) між собою.

Чим важливе кровне споріднення? З правової точки зору це підстава виникнення комплексу особистих і майнових прав батьків і дітей, баби, діда, братів, сестер та інших родичів, права на спадкування, права на усиновлення, права на одержання пенсії у випадку втрати годувальника, права на представлення інтересів родичів у суді, тощо. Однак водночас є і обмеження, а саме заборона укладення шлюбу між такими особами відповідно до ст. 26 Сімейного Кодексу України.

Кровне споріднення – це біологічний зв'язок між людьми, із наявністю якого пов'язані виникнення, зміна чи припинення прав та обов'язків, яка у своїй основі має біологічний характер – фактор походження [2, ст. 113]. Не можуть бути родичами усиновителі та усиновлені або ж подружжя. Для наявності батьківських правовідносин необхідне встановлення юридичних фактів: народження дитини, встановлення походження дитини,державна реєстрація походження дитини, – які сприяють визначенню підстав виникнення прав та обов'язків матері, батька і дитини.

Важливим моментом є походження дитини, що розуміють або як кровне (біологічне) походження від певних чоловіка та жінки, зареєстроване з дотриманням встановленого порядку, або як встановлення юридичного зв'язку між дитиною та її батьками на підставі державної реєстрації народження дитини [3, ст. 32]. Існують винятки із презумпції кровного споріднення, наприклад: штучні методи репродукції людини, сурогатне материнство; дія презумпції батьківства чоловіка (колишнього чоловіка) матері дитини; визнання батьківства у добровільному порядку; помилка при встановленні батьківства.

Сімейний кодекс презюмує шлюбне походження дитини, тобто дитина має походження від подружжя, що перебуває у шлюбі в момент народження. Визначення походження дитини, як елемент фактичного складу, може змінюватися тому, що фіксує наявність кровного зв'язку між батьками і дітьми за різними підставами передбаченими законодавством[3, ст.115]. Загальним правилом встановлюється материнство за жінкою, яка народила дитину, тобто презумпція материнства, що закріплена СК. Тоді як батьківство залежить прямо від статусу матері дитини, тобто чи перебуває вона у шлюбі. За статтею 122 СК України походження дитини складається з двох презумпцій: презумпції материнства дружини та презумпції батьківства чоловіка. Саме батьківство є кровним спорідненням між особами, адже воно може бути як соціальним, так і біологічним. Батьком дитини записується особа, яка вказана у Свідоцтві про шлюб як чоловік матері дитини. За ч. 2 ст. 122 СК України дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя. Отже, факт народження навіть при вже недійсному шлюбі є необхідним для виникнення суб'єктивних прав та обов'язків.

ЗУ «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» у п. 4 ст. 13 визначає підставу для державної реєстрації народження дитини, а саме:документи, що підтверджують факт народження. У разі відсутності таких документів закладу охорони здоров'я з підтвердженням факту народження, підставою для проведення державної реєстрації актів цивільного стану є рішення суду про встановлення факту народження. Державна реєстрація – це юридичний доказ наявності двох юридичних фактів – народження і походження дитини від батьків.

Отже, батьківські правовідносини виникають на підставі фактів народження, походження дитини чи державної реєстрації, що відповідно спричиняє виникнення суб'єктивних прав та обов'язків батьків і дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова О.Р. Еволюція доктринальних досліджень і процесу становлення сімейних правовідносин в Україні // Порівняльно-аналітичне право № 2. – 2017. – Ст.29-30.
2. Явор О. А. Кровне споріднення як одна із підстав виникнення суб'єктивних прав та обов'язків батьків і дітей // Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав : матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова, (м. Харків, 18 груд. 2015 р.). – Харків, 2016. – С. 112-116.
3. Красицька О.В. Підстави виникнення прав та обов'язків матері, батька і дитини. – Режим доступу: http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/17734/%ce)
4. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 38. – ст. 509. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2398-17
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/go/2947-14.

Коровін Станіслав Олександрович,
студент 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н, професор Калітенко О.М.

МЕДІАЦІЯ – ЯК СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ, ТА ЇЇ МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА

Метою статті, є можливість представлення інституту сімейної медіації як позасудового способу врегулювання сімейних спорів та конфліктів та вивчення міжнародної практики застосування даного інституту.

На сьогодні інститут медіації став дуже розповсюдженим в багатьох національних правових системах світу. В деяких країнах він використовується дуже давно, а в деяких тільки набуває свого розвитку. Україна як молода країна, відноситься до країн другої групи, де медіація набуває свого розквіту. Це передусім пов'язано з тим, що в країні досить довгий час лише поширювалися знання про медіацію, а зараз постає проблема доступності медіації для всіх верств населення.

Відповідно до проекту ЗУ «Про медіацію»: медіація – це альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу за участі медіатора досягти згоди для вирішення їх спору. В цьому ж нормативно правовому акті зазначається, що медіація може застосовуватися у будь-яких конфліктах (спорах), у тому числі сімейних. Принципами медіації є добровільність участі, активність і самовизначення сторін, незалежність та нейтральність медіатора та конфіденційності інформації щодо медіації. І у вирішенні сімейних спорів та конфліктів сторонам допомагає – медіатор – незалежна особа, яка володіє відповідними знаннями, і допомагає у вирішенні спору шляхом медіації [1].

Але що таке сімейна медіація? По визначенню вказаному раніше, можна сказати, що сімейна медіація – це спосіб вирішення сімейних спорів та конфліктів. За визначення британського коледжу медіації сімейна медіація – це процес, в якому незалежна третя сторона допомагає парам на межі розставання або розлучення поліпшити взаємодію один з одним і приймати прийнятні для обох сторін усвідомлені рішення з питань, пов’язаних з розлученням, дітьми, а також з фінансових або майнових питань [2, с. 224]. Питання, що вирішуються завдяки сімейній медіації дуже різні, вони можуть бути як загальні (пов’язані з розлученням, розподілом майна, аліментами), так і питання пов’язані з дітьми (графік зустрічі з дитиною, процес спілкування та ін.).

Через те, що як і в будь-якого нововведення існує значна критика, ми пропонуємо розглянути міжнародний досвід застосування медіації у вирішенні сімейних спорів.

Так наприклад, в Англії, відповідно до Закону про сім’ю 1996 р., соліситор (адвокат) повинен направляти клієнтів, які звернулися за юридичною допомогою в сімейних спорах до медіатора, який має державну акредитацію, для проведення інформаційної сесії. Головними завданнями такої попередньої зустрічі є роз’яснення стороні суті примирної процедури, її переваг. Якщо спір може бути вирішений у процедурі медіації та сторона, яка звернулася, дає згоду на проведення примирної процедури, медіатор надсилає повідомлення іншій стороні спору. Якщо протягом 14 днів відповідь не надходить або друга сторона відмовляється взяти участь в інформаційній сесії й медіації, медіатор оформляє письмовий висновок, що є підставою надання безкоштовної юридичної допомоги для розгляду справи в суді. За наявності згоди обох сторін проводиться процедура медіації.

У США в більшості штатів прийнято закони, які регулюють сімейну медіацію, при цьому в деяких із них передбачено проведення обов’язкової

медіації в справах, пов’язаних з опікою та вихованням дітей після розлучення батьків. Багато служб сімейної медіації створюються й функціонують при судах.

В Австрії в середині 1990 рр. на базі федеральних органів державної влади було проведено правовий експеримент, у рамках якого здійснювалось інформування та консультування громадян із питань медіації в сімейних спорах. Після закінчення експерименту у Відні було створено Консультативну раду, яка об’єднує фахівців-медіаторів, діяльність якої фінансується переважно державою. Цікаво, що в Австрії поширена практика проведення сімейної медіації двома медіаторами, один із яких є фахівцем у галузі психології (психолог, психотерапевт або особа, яка має відповідну освіту в галузі сімейних конфліктів), а другий – у юриспруденції (юрист, адвокат, нотаріус).

У Данії сімейна медіація здійснюється місцевими органами опіки переважно щодо справ, пов’язаних із вихованням дітей після розлучення батьків. При виникненні спору уповноважена на його розгляд посадова особа пропонує батькам звернутися до консультанта або медіатора із сімейних питань. У разі якщо спір не може бути вирішений у медіації, орган опіки виносить постанову по справі, яка підлягає затвердженню в суді й таким чином набуває виконавчої сили.

Поширення сімейної медіації обумовлено її високою ефективністю. Так, відповідно до більшості статистичних досліджень Північної Америки, від 55% до 80% сімейних медіацій завершуються укладенням угоди, при цьому від 69% до 90% учасників залишаються задоволеними процедурою та її результатом; в Австралії – від 75 – 92% і 83 – 90%, відповідно. У Данії, згідно зі статистичними даними, близько 64% медіацій завершуються врегулюванням усіх розбіжностей, і близько 18% спорів – частково, у Швеції близько 90% спорів про дітей успішно вирішуються в процедурі медіації [3].

Звертаючи увагу на всю інформацію, ми можемо дійти висновку, що сімейна медіація повинна існувати в законодавстві України як альтернативний спосіб вирішення сімейних спорів, що надасть людям варіанти вирішення їх конфліктів (за допомогою адвоката чи медіатора), та дозволить розвантажити діяльність судів. Проте, цей процес повинен мати певні особливості. Так на нашу думку, перш за все треба на законодавчому рівні затвердити сімейну медіацію (наприклад, у фінляндському Законі про шлюб, існує окрема глава присвячена сімейній медіації). Також треба визначити перелік сімейних спорів, обставин та процедуру за якими громадяни можуть звертатися до медіаторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про медіацію: проект закону України від 17.12.2015 № 3665. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2TT00A.html
2. Ханюкова І.А // Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали науковотеоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. – Суми: СумДУ, 2013. – С. 224-226.
3. Яворська О., Демчук А. Медіація у сімейних спорах. – Режим доступу: http://www.stattionline.org.ua/histori/113/21072-mediaciya-v-simejnix-sporax.html

Кравчук Яна Сергіївна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ПОНЯТТЯ «ЧЛЕН СІМ'Ї» В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

Авторами різних галузей права, а також безпосередньо і сімейного, приділялось великої уваги дослідженню категорії сім'я, завжди разом з якою звісно виникає термін «член сім'ї». Необхідно зазначити, що з боку науковців була велика кількість спроб визначити дане досліджуване поняття, але єдності думок у цьому напрямку ними так і не було досягнуто.

Визначенню категорії «член сім'ї» приділено незначну увагу науковців, можна назвати перш за все таких дослідників в даному напрямку: Я. Р. Веберс у своїй праці «Правосуб'єктність громадян в радянському цивільному та сімейному праві» [10] та Р. П. Мананкова, яка висвітлила свою думку у роботі «Правові проблеми членства в сім'ї» [9] та ще одна робота «Правовий статус членів сім'ї за радянським сімейним законодавством» [6], які частково проаналізували правовий статус особи як члена сім'ї у своїх працях. Також ще доцільно згадати і таких авторів: В. А. Ватрас, Є. М. Ворожейкін, В. І. Данілін, М. К. Галянтич, Г. К. Матвєєв, С. О. Муратова, С. І. Реутов, З. В. Ромовська, Я. М. Шевченко та інші.

Метою дослідження є визначення поняття «член сім'ї», яке дасть можливість з'ясувати його конкретний зміст, відобразити ті підходи та основні напрямки, що стосуються саме доктринального розуміння даного поняття у науці сімейного права.

Для того, щоб детально дослідити зміст поняття «член сім'ї» потрібно виділити два основні підходи щодо його розуміння, а конкретно : доктринальний та нормативний. Спочатку звернемось до нормативного підходу, тобто визначення член сім'ї у чинному законодавстві України та судовій практиці. Досліджуване поняття зустрічається, не лише в галузі сімейного права, але й у інших галузях права, а саме : праві соціального забезпечення, цивільному, кримінальному, житловому та ін. Поняття «член сім'ї» законодавчо використовується і на рівні кодифікованих нормативно – правових актів, і законів та підзаконних актів. Можна привести приклад положень, які є у Сімейному кодексі, що стосуються досліджуваного поняття:

– «Сімейний кодекс України визначає засади шлюбу, … зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичі « (ч.1 ст. 1);

– «регулювання сімейних відносин здійснюється з метою утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї» (ч. 2 ст. 1)

У кримінальному законодавстві можна зустріти поняття «член сім'ї» як в нормах матеріального так і процесуального права. Відповідно до Кримінального кодексу України:

– «не підлягають кримінальній відповідальності за заздалегідь не обіцяне приховування злочину члени сім'ї чи близькі родичі особи, що вчинила злочин, коло яких визначено законом» (ч. 2 ст. 396).

Щодо доктринального підходу, то він характеризуються неоднозначністю поглядів науковців, що стосується саме необхідності закріплення єдиного розуміння терміну. Так, обґрунтовуючи позицію єдиного визначення для різних галузей права, Р.П. Мананкова у своїх роботах вказує, що склад сім'ї визначається неоднаково в законодавстві, що створює підставу для твердження про різний зміст поняття «член сім'ї», однак має існувати одне, конкретне визначення для всіх галузей і нормативно-правових актів [4, с. 22–23]. Другу позицію висловлюють такі автори як А. П. Сергєєв та Ю. К. Толстой, які вважають, що в різних галузях права в поняття «член сім'ї» вкладається не однаковий зміст [2, с. 323]. Інші автори зазначають у своїх роботах, що «член сім'ї» – це «наскрізний» суб'єкт декількох галузей права, та при цьому в різних галузях, а також окремих нормативних актах у межах однієї галузі коло членів сім'ї визначено по-різному [1, с. 30-31]. Ми підтримуємо точку зору, яка виражає, недоречним існування єдиного для різних галузей права визначення «член сім'ї», адже кожні правовідносини в дане поняття вкладають виключно характерний їм зміст.

На думку В. А. Ватраса член сім'ї саме у сімейно-правовому змісті – це певні фізичні особи, які пов'язані з конкретною сім'єю шлюбом, родинністю, усиновленням та деякими формами влаштування дітей, які були позбавлені батьківського піклування, спільним життям, спільністю інтересів, взаємними сімейними правами та обов'язками, які поряд з іншими особами можуть бути суб'єктами сімейних правовідносин. [3, с.6-7].

Доцільно звернути увагу щодо інших галузей права, житлове законодавство також широко використовує поняття «член сім'ї». Відповідно до Житлового кодексу Української РСР до членів сім'ї наймача відносить дружину наймача, їх дітей і батьків; можливо віднести до членів сім'ї наймача й інших осіб, що постійно проживають разом з наймачем і ведуть з ним спільне господарство.

Поняття «член сім'ї « мітиться також і в юридичній енциклопедії, під яким розуміють: осіб, що мають певні права та обов'язки, які ґрунтуються на сімейному стані. Доцільно додати те, що в різних галузях права та законодавства України застосовуються свої визначення членів сім'ї, які залежать від особливостей відносин, в які такі особи вступають і також залежно від комплексу певних прав та обов'язків, яких вони набувають [8, с. 412]. Поняття «член сім'ї» застосовується також і в інших правових документах, наприклад : члени сім'ї – це особи, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі; це особи, які перебувають у шлюбі; їхні діти; особи, які перебувають під опікою та піклуванням; є родичами прямої або непрямої лінії споріднення за умови спільного проживання (Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2018).

Після проведеного дослідження було з'ясовано, що саме від поняття «сім'я» походить термін «член сім'ї», та є його невід'ємним елементом. Взагалі членство в сім'ї являється одним із юридичних фактів у фактичному складі, який необхідний зацікавленій особі, наприклад, для отримання прав, певних пільг, обов'язків, що передбачаються нормативними актами і необхідний як елемент фактичного складу у вигляді певного конкретного сімейно – правового зв'язку цієї особи з колом осіб, які передбачаються в законі. Тому можна сказати, що громадяни визнаються суб'єктами окремих правовідносин як сімейних так і житлових, пенсійних, цивільних та ін. при наявності певного юридичного складу, одним елементом якого повинен бути факт перебування конкретної особи у певному сімейно – правовому зв'язку з передбаченою у законі особою.

У різних галузях права поняття «член сім'ї» повинно ґрунтуватися на спільних основах, які визначаються сімейним правом, а саме такими є:

1. Укладення шлюбу, кровне споріднення, усиновлення, яке виступає підставою для виникнення правового статусу у члена сім'ї.

2. Спільне життя та спільний побут членів сім'ї.

3. Наявність між членами сім'ї взаємних прав та обов'язків. У сімейному законодавстві прописуються наявні взаємні особисті немайнові та майнові права і обов'язки у членів сім'ї.

Ми дійшли до висновку, що саме галузь сімейного права має чітко сформульовані основні ознаки, які стосуються розуміння поняття «член сім'ї», однак галузь права, яка використовує цей термін повинна сформулювати власне визначення, що буде відповідати вже її цілям.

Отже, визначення члена сім'ї саме у сімейно-правовому аспекті має такий вигляд : це особа, що має тісний правовий зв'язок з іншою особою або колом осіб (з сім'єю), що ґрунтується на підставі укладення шлюбу, спорідненні, усиновленні, характеризується спільністю життя та інтересів, наявністю взаємних прав і обов'язків, передбачених сімейним законодавством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947 – ІІІ // ВВР. – 2002. – № 21-22. – ст.135.
2. Черновалюк Ю.Ю. Реалізація права на сім'ї шляхом створення дитячих будинків сімейного типу: монографія. / Ю.Ю. Черноб алюк – Запоріжжя: « Просвіта «, 2011. – 172 с.
3. Гражданское право: Учебник; В 3 т. Т. 3. – 4 –е узд, перераб. и доп. [Под. ред. А. П . Сергеева, Ю.К. Толстого]. – М.: ТК Велби, Из– во Проспект, 2004. – 784 с.
4. Ватрас В.А. Суб'єкти сімейних правовідносин : автореф. канд.. юрид. наук : 12.00.03 / Інститут держави і права ім.. В. М. Корецького / В. А. Ватрас. – К., 2008. – 19 с .
5. Ромовська З. В. Українське сімейне право: підручник / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с.
6. Шевченко Я. М. Сім'я і сімейні правовідносини в Сімейному кодексі України // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України: Матер. кругл. столу, (25 травня 2006 р., м. Київ). – Х. : Ксилон, 2007. – С. 7-11
7. Мананкова Р.П. Правовой статус членов семьи по советскому семейному законодательству [Под ред. Б.Л. Хаскельберга] / Р.П. Мананкова. – Томск: Изд-во Томскогоунта, 1991. – 232 с.
8. Галянтич М.К. Житлове право України : Навч. Посібник. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 528 с.
9. Юридична енциклопедія : В 6 т. [Редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.] – К.: «Укр. Енцикл. « 1998. – Т. 6 : Т – Я. – 2004. – 768 с.

10. Мананкова Р.П. Правовые проблемы членства в семье / Р. П. Мананкова. – Томск : Изд–воТом, ун–та, 1985. – 144 с.
11. Веберс Я.Р. Правосубъектность граждан в советском гражданском и семейном праве / Я.Р. Веберс. – Рига : Зинатне, 1976. – 231 с.

Левшина Ірина Миколаївна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Глиняна К.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОСТРОЧЕННЯ СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

Потрібно відразу зауважити, що проблеми відповідальності у сімейному праві завжди викликали гострі дискусії. Питання відповідальності за прострочення сплати аліментів є предметом активних наукових досліджень. Практика, що застосовується судами щодо прострочення сплати аліментів в Україні, підтверджує актуальність даної проблеми. За даними ЄС, Україна є лідером за кількістю розлучень, так як українці набагато частіше розривають шлюб, ніж європейці. З найбільшими складнощами після цього процесу стикається особа, на утриманні якої залишається неповнолітня дитина. В свою чергу, діти не менше потерпають у таких ситуаціях, причому як в моральному, так і в матеріальному сенсі.

Конституція України у ст. 51 передбачає, що « батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття» [1]. Цей конституційний обов'язок

знайшов своє відображення і в сімейному законодавстві. Це означає, що у дитини виникає право на утримання, яке вважається одним із основних.

Способи виконання такого обов'язку можуть визначатися або за домовленістю між батьками, або за рішенням суду. Однак, в більшості випадків, батьки ухиляються від сплати аліментів на свою неповнолітню дитину, тобто забезпечення її фінансовою допомогою згідно із законодавством. Таким чином, відмовляючись утримувати її, вони тим самим порушують Закон. Ухилення може проявлятись як у прямій відмові, так і в бездіяльності (наприклад, коли винна особа приховує свій дохід).

Відповідно до ст. 196 Сімейного Кодексу України « у разі виникнення заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду або за домовленістю між батьками, одержувач аліментів має

право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка суми несплачених аліментів за кожен день прострочення від дня прострочення сплати аліментів до дня їх повного погашення або до дня ухвалення судом рішення про стягнення пені, або не більше 100 відсотків заборгованості» [2]. На даний час, сума пені від розміру боргу становить за 1 рік – 20% , за 2 роки – 30% , за 3 роки – 50%. Стягнення цих коштів фактично дає можливість дітям, які страждають від несплати аліментів, отримати належне матеріальне забезпечення, а також стимулює боржника не накопичувати борг. Неустойка (пеня) слугує засобом забезпечення, що забезпечує ефективне виконання обов'язку зі сплати суми, встановленої законодавством.

Необхідно зазначити, що зовсім недавно в чинне законодавство були внесені певні зміни, які значно посилили відповідальність за прострочення аліментів. Тепер боржник, який недбайливо ставиться до виконання свого обов'язку, може переосмислити свої дії і почати сплачувати аліменти, не накопичуючи великі розміри прострочки. Найбільш яскраво ці зміни виражаються в обмежені боржника у праві виїзду за кордон, керуванні транспортним засобом , користуванні вогнепальною мисливською та іншими видами зброї та в полюванні. Ці обмеження можуть бути скасовані у разі погашення боргу в повному обсязі.

Аналізуючи судову практику, слід зазначити, що досить вагоме значення у вирішенні питань стосовно сплати аліментів має стадія виконавчого провадження. Насамперед, це проявляється в тому, що вона надає гарантії фактичного виконання судових рішень , а також сприяє запобіганню правопорушень, які виникають у сімейному законодавстві. Як правило, це забезпечується шляхом застосування діючих засобів примусу до осіб, які добровільно відмовляються виконувати рішення суду.

Стаття 183-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає, що « несплата аліментів на утримання дитини, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї, що призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання, – тягне за собою виконання суспільно корисних робіт на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин» [3]. Такий вид відповідальності полягає у виконанні боржником робіт, які є платними та дають йому змогу поступово погашати наявну заборгованість. До речі, така відповідальність також стимулює винну особу вчасно сплачувати свою суму боргу.

Ухилення від сплати аліментів також може містити злочинний характер, якщо воно є злісним. Відповідно до ст. 164 Кримінального кодексу України «злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на

утримання дітей (аліментів), а також злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні, – карається громадськими роботами на строк від вісімдесяти до ста двадцяти годин або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до двох років [4]. Злісним вважається ухилення, якщо винна особа всіляко спрямовує свої дії на невиконання рішень суду.

За наявності ознак такого ухилення, боржника за заявою стягувача може бути притягнуто до кримінальної відповідальності. Але такі випадки на практиці застосовуються досить рідко.

Отже, враховуючи викладене, треба зазначити, що питання відповідальності за прострочення сплати аліментів є досить актуальним, особливо на даний час, коли вирішення аліментних зобов'язань є практично постійним явищем у нашій державі. Чинне законодавство передбачає юридичні санкції щодо осіб, які ухиляються від належного виконання обов'язку щодо сплати аліментів. Враховуючи це, слід зазначити, що законодавство таким чином сприяє захистити права дитини , забезпечуючи їй право на утримання. Держава вживає всі необхідні заходи для відновлення утримання батьками своєї дитини. Треба зауважити, що такі дії приносять ефективний результат в першу чергу для стягувача коштів на свою дитину.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Сімейний Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 21-22. – ст.135.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 80731-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – додаток до № 51. – ст. 1122.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25-26. – ст.131.

Мала Лілія Віталіївна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Спасова К.І.

ІНСТИТУТ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В сучасному світі сурогатне материнство представляє собою суперечливе явище як у сфері права, так і з точки зору суспільної моралі. Підтвердженням цьому є заборона низкою країн такої можливості на законодавчому рівні, але, в той же час, легалізація виключно некомерційного сурогатного материнства в інших. Що ж до України, то вона відноситься до переліку держав, в національному законодавстві яких закріплена такий репродуктивний метод. Однак практика показує, що значна кількість вагомих питань до сих пір не знайшли правового регулювання чинними нормативно-правовими актами, що створює перешкоди, для належного функціонування даного інституту.

Вивчаючи світовий досвід щодо регулювання сурогатного материнства, необхідно приділити увагу факту, що воно заборонене у провідних країнах Європи, а саме – Німеччині та Франції. На противагу цьому, даний інститут легалізований в більшості штатах США та є достатньо розвиненим. В Австралії, Великобританії, Данії, Ізраїлі, Канаді та Нідерландах сурогатне материнство виступає лише як некомерційне. Ця особливість полягає в тому, що сурогатна матір не отримує кошти, а реклама такої технології і підбір сурогатних матерів заборонені законом.

В українському законодавстві наведене явище закріплюється в нормі ч. 2 ст. 123 Сімейного кодексу, відповідно до якої у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя [1]; а також, у Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України № 787 від 09.09.2013 р, що передбачає медичні показання до застосування методу сурогатного материнства і алгоритм лікування.

Слід приділити увагу такому факту, що ч. 2 ст. 123 Сімейного кодексу України було трансформовано в 2011 році – дописавши після словосполучення «зачатого подружжям» слова «чоловіком і жінкою» – таким чином, викресливши можливість користування послугами сурогатного материнства іноземних громадян, зареєстрованих в одностатевих шлюбах.

Українським законодавством встановлено походження дитини у випадку застосування допоміжної репродуктивної технології (сурогатного материнства), закріплено перелік медичних показань щодо застосування даного методу і процедуру реєстрації таких дітей в органах реєстрації. Однак, значна кількість вагомих питань, що стосуються наведеного явища, нажаль, знаходяться поза правовим регулюванням.

Невирішеним остається питання, що стосується форми і змісту договору про виношування дитини сурогатною матір'ю. Проблема полягає у відсутності законодавчих вимог обов'язкового нотаріального посвідчення вищевказаних договорів. З цього випливає, що для укладення такого договору буде достатньо простої письмової форми. Проте, наказом Міністерства охорони здоров'я №787 передбачається наявність нотаріально завіреної копії договору між сурогатною матір'ю і подружжям, що свідчить про необхідність нотаріального посвідчення і самого договору.

Зважаючи на це, сьогодні виникає потреба закріплення змісту таких договорів на законодавчому рівні. Доцільно було б встановити обов'язок сурогатної матері дотримуватися рекомендацій лікаря і надавати відомості про стан здоров'я як свого так і виношуваної дитини. Окрім цього, слід на законодавчому рівні закріпити перелік істотних умов договору сурогатного материнства, для запобігання можливому виникненню суперечностей між сторонами у майбутньому. До них, доцільно було б віднести: строк, протягом якого сурогатна матір зобов'язана передати дитину подружжю, а подружжя повинні забрати дитину; місце, де сурогатна матір буде проживати протягом періоду виношування дитини; розмір грошової винагороди за виношування і народження дитини; процедуру компенсації затрат на медичне обслуговування, харчування, проживання під час виношування дитини, пологовий і післяпологовий період [2].

Сьогодні, досить часто, обговорюється питання можливості іноземних громадян тих держав, де сурогатне материнство заборонено, брати участь у зазначеній програмі. Адже, через це виникає правова колізія, що породжує великі ризики заборони вивезення дитини в такі країни, на підставі проблеми з оформленням документів для вивозу [3].

Аналізуючи вітчизняне законодавство, можна зазначити, що починаючи з 2011 року законодавець намагається вдосконалювати регламентацію сурогатного материнства. Так, у 2011 році було зареєстровано два законопроекти, що стосуються законодавчого регулювання сурогатного материнства.

Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмежень у використанні допоміжних репродуктивних

технологій» №8282 від 23.03.2011 р. охоплював норми, які передбачали заборону щодо участі іноземних громадян тих країн, де такий метод є поза законом. Проте, даний законопроект не був прийнятий через його суперечливий характер. Однією з основних умов його несхвалення було те, що залишається неурегульованим питання – на кого буде покладений обов'язок ведення переліку таких країн та підтримання його актуальності.

Наступним був проект Закону « Про допоміжне материнство « № 8703 від 17.06.2011 р., що передбачав розширення кола осіб, що мають право брати участь у програмі сурогатного материнства. Закріплювалося надання права парі, що перебуває у незареєстрованому шлюбі; самотній жінці або чоловіку. Також, відповідно до цього законопроекту, пропонувалося передбачати деякі соціальні показники до використання методу сурогатного материнства. До цих показників відносилися бажання жінки/чоловіка стати матір'ю/батьком. Окрім цього, пропонувалося розділити допоміжні репродуктивні технології на державні та приватні. Перше повинно було фінансуватися за рахунок державного бюджету, друге – за власні кошти.

Необхідно вказати той факт, що обидва законопроекти не були прийняті Верховною Радою України. Це було викликано тим, що вони не вирішували прогалин у законодавстві, що стосуються допоміжних репродуктивних технологій. Однак, сьогодні, цей інститут потребує комплексного підходу при його нормативному регулюванні завдяки прийняттю окремого закону.

Досліджуючи правові аспекти регулювання сурогатного материнства, слід зазначити, що найбільш прогресивною державою у цьому питанні є США. У багатьох столицях штатів працюють агентства з застосування методу сурогатного материнства. Американське законодавство не має єдиної правової бази, яка б регулювала використання цього методу штучного запліднення. Кожний зі штатів Америки має самостійну законодавчу базу, проте яка не повинна суперечити федеральним законам. Саме тому виникає така ситуація, коли сурогатне материнство дозволено в одних і заборонено в інших штатах.

Штат Каліфорнія є досить прогресивним у сфері застосування методу сурогатного материнства, в якому надаються міжнародні послуги сурогатних матерів. В Каліфорнії діє принцип, що закріплений на законодавчому рівні, відповідно до якого всі права на дитину, народжену сурогатною матір'ю належать генетичним батькам [4]. В деяких інших штатах США, зокрема у Вірджинії, забороненим є тільки комерційне сурогатне материнство. У випадку використання даного методу у штаті Вірджинія договір сурогатного материнства ґрунтується на взаємній згоді обох сторін та укладається судом. Одночасно призначається опікун, який повинен представляти інтереси

дитини до моменту її передачі замовникам. При юридичному оформленні батьківських прав пріоритет надається законним батькам, які відповідно до медичних обстежень не могли мати дитину і виявили бажання скористатися методом сурогатного материнства.

Оскільки Україна є досить молодою державою і знаходиться на стадії становлення, тому питання пов'язані із застосуванням методу сурогатного материнства та репродуктивними технологіями є ще не достатньо вругельованими законодавством. Через те що в Україні на теперішній час ще не прийнятий закон який би регулював застосування допоміжних репродуктивних технологій, а норми, які закріплені у чинному Сімейному Кодексі лише опосередковано регулюють це питання, правову базу сурогатного материнства складає договір між сурогатною матір'ю та біологічними батьками. Умовами цього договору закріплюється зобов'язання сурогатної матері передати подружжю дитину для усиновлення та обумовлює розмір і порядок сплати платежів, що їй належать. Але на сьогодні досить часто виникають спори щодо недійсності таких договорів, адже часто вони обтяжені використанням важкого матеріального становища слабкої сторони на невигідних для неї умовах.

Крім того, серйозною проблемою є неврегулюваність українським законодавством випадків, коли сурогатні матері відмовляються віддавати народжену дитину її генетичним батькам або, коли дітей, що народжуються з певними вадами, відмовляються забирати генетичні батьки. У зв'язку з цим інтереси новонароджених дітей залишаються незахищеними.

Тому для усунення проблем та недосконалостей у сфері регулювання сурогатного материнства було б доцільним на законодавчому рівні закріпити положення, відповідно до якого дозволяється використання цього репродуктивного методу лише у разі, коли жінка об'єктивно не здатна народити дитину і цей факт засвідчений лікарем. Крім того, з метою обмеження можливості шахрайства необхідно передбачити коло суб'єктів, які мають право займатися цим видом діяльності, та включити до їх складу медичні установи, органи опіки і піклування. Ще важливою умовою розвитку цього інституту в Україні є чітка регламентація істотних умов договору про сурогатне материнство на законодавчому рівні, що забезпечить захист прав та інтересі усіх сторін договору та запобігатиме виникненню спорів щодо умов договору у подальшому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III із змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22 (31.05.2002). – Ст. 135

2. Таланов Ю. Ю. Актуальні проблеми сурогатного материнства в законодавстві України // Вісн. Харків. Нац. ун-ту внутр. справ. – Х., 2012. – Вип. 1. – С. 360-369.
3. Явор О. А. Правові аспекти сурогатного материнства // Універсальні наукові записки. – 2012. – № 4. – С. 127-133.
4. Оніщенко О.В. Сурогатне материнство в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект / О. В. Оніщенко, П. Ю. Козіна // Юридичний вісник. – 2015. – № 3 (36). – С. 102–108.

Негра Дар'я Олександрівна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Спасова К.І.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ (ДРУЖИНИ): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

На сучасному етапі розвитку України проблема рівності статей, чи гендерної рівності, є однією з найменш вивчених в рамках права. Важливим при досліджені цієї проблематики є аналіз історичного аспекту правового статусу дружини в подружжі, оскільки, вплив різних політичних, економічних і соціальних змін на правове становище чоловіка і дружини в шлюбі завжди носило неоднозначний характер і проявлялося в диференційованому підході до реалізації їхніх прав і свобод.

Перш за все, дослідження правого статусу дружини варто розпочати із його витоків – з дохристиянських часів. Цей період характеризується обмеженістю прав дружини, оскільки остання не вступала самостійно у правове життя, не мала повного спектру прав й часто була так званим «інвентарем» чоловіка, перебувала у його власності. Більше того, жорстокість тогочасних звичаїв, що виступали регулятором сімейних відносин, давали змогу чоловікові вбити дружину за подружню зраду, нерідкими були й випадки спалення дружини разом із чоловіком після смерті останнього. Не дивлячись на всю складність правового статусу дружини в окреслений період, вона могла бути ініціатором розлучення у випадку особистого звернення до архонта та надання доказів для обґрунтованості своїх вимог. При цьому, як стверджує Соловйова В., у разі розлучення дружина відсилалася до батьківського дому з поверненням її приданого [3, с. 24].

Початок Х ст. ознаменував покращення правового статусу дружини в подружжі, оскільки вона здобула особисті права та стала дієздатним членом

суспільства, не останню роль в цьому зіграло зародження на землях Київської Русі християнства. Так, перш за все, для вступу в шлюб потрібна була згода жінки, а в шлюбі дружина мала право зберігати за собою частину спільного з чоловіком майна. У випадках відсутності дітей, хвороби та неузгодженості в подружньому житті дружина мала право вимагати розлучення. Окрім позитивних зрушень правового статусу дружини, остання зобов'язувалась супроводжувати свого чоловіка під час відбуття покарання за вчинені ним злочини; крім того, дружина могла бути проданою в рабство за чоловікові борги.

В період дії магдебурзького права, як відмітив Кобилецький М., «дружина володіла обмеженою правоздатністю та дієздатністю, а її інтереси, та інтереси спільних дітей представляв лише чоловік» [3, с. 57].

Значно покращилось правове становище дружини за часів козацтва: вона користувалась повагою та мала широкі особисті права. Так, як стверджують Шапенко Л.О. та Капустяк І.О., «дружина знаходилась на одному рівні із своїм чоловіком, могла брати участь у його справах та здійснювати вплив на їхнє вирішення, мала право бути присутньою та втручатись у розмову чоловіків. Як приклад цьому, можна навести норми Литовського статусу, якими встановлювалися «нав'язка» за поранення жінки і «головщина» за її вбивство, які стягувалися в такому ж обсязі, як і за чоловіків» [6, с. 42].

З утратою української незалежності в середині XVIII ст., правове становище дружини було обмежено головуванням чоловіка та його обов'язком дбати про сімейний добробут. Зокрема, щодо дружини могла бути застосована фізична сила з метою «повчання», вона мала коритися своєму чоловікові як главі сімейства та безумовно допомагати йому у разі потреби. Варто зазначити, що для урівноваження прав та свобод подружжя, тогочасний законодавець зобов'язував чоловіка любити, поважати, вибачати недоліки та полегшувати немочі дружини. Однак, на практиці вони за часту не виконувались. Також, дружині надавалися всі права та переваги, пов'язані зі станом її чоловіка, вона іменувалася за його званням, та не втрачала цього у випадку вчинення чоловіком злочину.

В майновому плані правоздатність дружини значно обмежувалась, зокрема, як вказують Шапенко Л.О. та Капустяк І.О., «вони не могли без згоди чоловіка зобов'язуватися векселями, вступати в договір найму та успадковували лише 1/7 нерухомості та 1/14 рухомого майна свого чоловіка» [6, с. 43].

Створення СРСР із його основною тезою про рівність громадян значним чином посприяло утвердженню рівності у сімейних відносинах

подружжя. Прикладом цьому є Кодекс законів про шлюб та сім'ю, в ст. 3 якого закріплювалась рівноправність жінки і чоловіка в сімейних відносинах. Разом з тим, як підмітив Петреченко С., «де-юре в радянському суспільстві був закріплений принцип рівності прав жінок та чоловіків, проте де-факто особисті права жінок, в основному сімейні, значно обмежувалися через популярну тоді комуністичну ідеологію» [5, с. 121].

Процес демократизації українського суспільства, який розпочався після здобуття незалежності впроваджує в Україні нові підходи для викорінення нерівності та подальшої гармонізації правового статусу подружжя. Так, в ст. 51 Конституції України вказано, що кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. [1] Крім того, розділ 2 Сімейного кодексу України своїми нормами максимально утверджує рівність чоловіка та дружини в шлюбі, визнає за кожним з них як спільні, так і особисті майнові та немайнові права та обов'язки [2].

Таким чином, підсумовуючи всі вищезазначені положення, слід зробити висновок, що правовий статус дружини протягом всього часу свого існування був різним, однак, постійно покращувався, у порівнянні з попередніми періодами, що в кінцевому рахунку призвело до утвердження фактичної та юридичної рівності в часи української незалежності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996 . – № 30. – Ст. 141
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III// Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст.135
3. Історія держави і права України : підручник / [С. Гусарєв, В. Антошкіна, О. Сердюк та ін.]; за ред. д-ра істор. наук, проф. В. Соловйової. – Донецьк : Юго-Восток, 2014. – 535 с.
4. Кобилецький М. Правовий статус жінки за магдебурзьким правом / М. Кобилецький // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2013. – Випуск 58. – С. 55–61
5. Петреченко С. Права жінок у XXI столітті: історико-правовий аспект / С. Петреченко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2014. – Випуск 60. – С. 117–124
6. Шапенко Л.О., Капустяк І.О. Правове становище жінки в Україні: від минулого до сучасності / Л.О. Шапенко, І.О.Капустяк //Порівняльно-аналітичне право. – 2016 .– № 1 . – С. 41-44

Офіцерова Юлія Русланівна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ПРОБЛЕМИ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день питання про одностатеві шлюби були схвалені та легалізовані,а також введені в дію у шістнадцяти країнах світу. Найбільшу увагу на легалізацію даних шлюбів відведено законодавцями США на свої штати і також Мексики. Звертаємо увагу на те, що велика кількість прихильників,скажімо активістів одностатевих шлюбів стверджують, що реєстрація такого шлюбу є юридичними діями осіб,які її реєструють,тобто дана дія є такою яка являє собою незалежність від релігійних правил та норм, а також,що закон повинен слідкувати та підтримувати суспільні інтереси та зміни. При опрацюванні матеріалу,варто звернути увагу на погляд противників одностатевих шлюбів, саме вони вважають,що визнання та законодавче закріплення норм,що будуть регламентувати одностатеві правовідносини змінюють і будуть змінювати принципи та норми цивільних нормативно-правових актів,при якому паралельно будуть змінюватися поняття та терміни. Актуальністю даної теми є те, що вона зачіпає права,свободи та законні інтереси громадянина України. Адже законодавство України не регламентує порядок та умови укладення і реєстрації одностатевого шлюбу,можна сказати,що законодавець взагалі не зосереджує свою увагу на проблематику теми.

Одностатеві шлюби в Україні офіційно не визнаються,а будь-які інші форми союзів для нестатевих пар законодавством не передбачені. Але в Україні не згасає питання дискусій щодо даної теми. Український ЛГБТ (спільнота,соціальна сукупність бісексуалів, трансгендерів тощо) – рух є невід'ємною частиною інституціоналізації громадянського суспільства України. Його учасники є громадяни України на яких поширюються усі права і свободи закріплені в Конституції України. На думку активістів ЛГБТ, не визнання одностатевих шлюбів в Україні відбувається на звуженні їх правових можливостей та проявах дискримінації (будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує ріне здійснення прав), призводить до вимушеної бездітності гомосексуальних сімей, до страху перед соціальною нестабільністю у разі народження дитини у парі,до очікування проблем, пов'язаних з негативним сприйняттям іх дитини в дитячих установах, в школах, у суспільстві.

Ми вважаємо, що одностатеві шлюби – це реалізація своїх прав та інтересів особами, які укладають такий шлюб. Ми живемо в 21-сторіччі і в нас демократична країна. Звісно такі шлюби являються не традиційними та не сприймаються суспільством, але не визнання волевиявлення осіб, які хочуть та прагнуть зареєструвати такий шлюб є порушенням та обмеженням їх прав, свобод та законних інтересів.

Варто зазначити, що 22 березня 2011 року Україні підтримала на сесії Ради ООН (Організації Об'єднаних Націй) з прав людини в Женеві спільну заяву країн-членів ООН про необхідність припинення насильства та порушення прав людини за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. ООН 20 квітня 2011 року було рекомендовано для України «здійснити правовий захист одностатевих партнерств. Адже є країни,які не побоялися змін та все ж таки прийняли суспільну модернізацію шлюбу. Однією з перших таких держав,яка легалізувала одностатеві шлюби, стали Нідерланди. Згідно з чинним законодавством в Україні, а саме частини 1 статті 21 Сімейного Кодексу України визначає, що «шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану». Отже, оскільки чинним законодавством чітко визначено, що шлюб є сімейним союзом між чоловіком та жінкою, тому одностатевий шлюб в Україні не має жодних правових наслідків.

Але варто вказати те, що водночас у Києві у 2015 році зіграли квір-весілля (у Деснянському РАЦСі) та створився прецедент в Україні. Але деякі українці заради реєстрації шлюбу діяли за допомогою хитрощів, а саме українці Микола Маслов і Тарас Карасійчук 1 липня 2015 року уклали шлюб у Нью-Йорку та повернулися до України вже як подружжя.

Кабінет Міністрів України 11 березня 2016 року повідомив про намір розробити законопроект про легалізацію одностатевого цивільного партнерства до другого кварталу 2017 року (розпорядження №1393 від 23 листопада 2015 року). Цим розпорядженням Кабінет Міністрів затвердив план дій з реалізації національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року. На даний момент таке питання в нашій країні стоїть у статичному, не прогресивному місці,хоча дане питання є глобальним для свідомості суспільства. На нашу думку,законопроект про легалізацію одностатевих шлюбів повинен урахувати питання володіння і спадкування майна, отримання одного партнера іншим у випадку непрацездатності, конституційне право не давати свідчень проти свого партнера,усиновлення та пільги тощо.

Отже, можна зробити висновок, що якщо ми хочемо бути країною-учасницею Європейського Союзу, то повинні вирішити, зокрема, це питання.

Цивільні партнерства демонструють відданість принципам сучасної ліберальної демократії, що, зокрема, полягають у рівному захисті прав людини, незалежно від яких-небудь ознак.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14
2. Слабак М.М. До питання про юридичне визнання одностатевих сімейних союзів. – М. : УДК ,2015. – 169 с.
3. Лампека Ю.Р., Борщ К.К. Ставлення молодих людей до сексуальних меншин. – Ужгород. – 2 с.
4. Легалізація одностатевих шлюбів у країнах світу. Довідка. – Режим доступу: https://ua.korrespondent.net/world/1593838

Пузіна Ганна Олексіївна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Спасова К. І.

ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТА РОЗМІР АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДИТИНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Статтею 8 Конституції закріплено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права [1].

В нашій країні нараховуються сотні тисяч платників аліментів. Наразі великою проблемою є те, що, нажаль, є також велика кількість батьків (як правило це жінки), які після розлучення не стягують аліментів з того з батьків, який мешкає окремо від дитини, через небажання або необізнаність щодо способів їх стягнення, тому їхні діти не отримують коштів, необхідних для матеріального утримання і весь тягар матеріального забезпечення таких дітей лягає на плечі того з батьків, з ким проживає дитина або діти. Тому наша тема є дуже актуальною.

Статтею 187 Сімейного кодексу України передбачено добровільний спосіб виконання матір'ю або батьком свого обов'язку утримувати дитину шляхом сплати аліментів [2].

Так, один із батьків може подати заяву за місцем своєї роботи, виплати пенсії, стипендії про відрахування аліментів на дитину зі свого доходу в

розмірі та на термін, які визначені у цій заяві. Така заява може бути ним відкликана.

Також батьки мають право укласти договір про виплату аліментів на дитину, у якому визначаються розмір та строки виплати. Умови такого договору не повинні порушувати прав дитини, передбачених чинним законодавством. Договір укладається письмово та підлягає нотаріальному посвідченню. У разі невиконання свого обов'язку відповідно до договору, аліменти можуть стягуватися на підставі нотаріального виконавчого напису.

Якщо досягнення між батьками угоди про добровільне відрахування (сплату) одним з них аліментів неможливе, кошти на утримання дитини (аліменти) можуть бути присуджені за рішенням суду у частці від доходу або у твердій грошовій сумі.

Розмір аліментів повинен бути необхідним та достатнім для забезпечення всебічного гармонійного розвитку дитини.

Однак слід звернути увагу на те, що суд не обмежується розміром заробітку (доходу) платника аліментів у разі виявлення наявності у нього витрат, що перевищують його заробіток (дохід), і якщо платник аліментів не довів джерело походження коштів для їх оплати [2].

При визначенні розміру аліментів судом ураховується: стан здоров'я та матеріальний стан дитини; стан здоров'я та матеріальний стан платника аліментів; наявність у платника аліментів інших дітей, непрацездатних дружини, чоловіка, батьків чи дитини; наявність на праві власності, володіння та/або користування у платника аліментів майна та майнових прав, у тому числі рухомого та нерухомого майна, грошових коштів, виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, корпоративних прав; інші обставини, що мають істотне значення.

Частка заробітку (доходу) матері, батька, яка буде стягуватися як аліменти на утримання дитини, визначається судом. Якщо аліменти стягуються на двох і більше дітей, суд визначає єдину частку від заробітку (доходу) матері, батька на їх утримання, яка буде стягуватися до досягнення найстаршою дитиною повноліття. Якщо після досягнення повноліття найстаршою дитиною ніхто з батьків не звертається до суду з щодо визначення розміру аліментів на інших дітей, з аліментів вираховується та рівна частка, що припадала на дитину, яка досягла повноліття.

Зазвичай аліменти стягуються у розмірі:

- на одну дитину – однієї чверті,
- на двох дітей – однієї третини,

- на трьох і більше дітей – половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожного з дітей.

Цей спосіб стягнення можливий, якщо стягувач знає, де платник працює і скільки заробляє, а сума в частці від його зарплати влаштовує стягувача.

Якщо платник аліментів не працює або отримує невисоку заробітну плату, має нерегулярний дохід, краще одразу визначити обсяг аліментів у твердій грошовій сумі. Суд за заявою одержувача визначає їх розмір.

Важливо, що отримувати аліменти у твердій грошовій сумі вигідно у випадку, коли платник працює і має високий дохід.

Також можливе стягнення аліментів у розмірі 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

У 2019 році прожитковий мінімум на дітей становить [3]:

віком до 6 років:	з 01.01.2019 – 1626 гривень, з 01.07.2019 – 1699 гривень, з 01.12.2019 – 1779 гривні;
віком від 6 до 18 років:	з 01.01.2019 – 2027 гривень, з 01.07.2019 – 2118 гривень, з 01.12.2019 – 2218 гривень.

Розмір аліментів, визначений рішенням суду або домовленістю між батьками, може бути в майбутньому змінено за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених Сімейним кодексом України[2].

Обов'язок щодо сплати аліментів того з батьків, який проживає окремо, може бути припинений шляхом укладення за угодою між батьками та з дозволу органу опіки та піклування договору про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею на ім'я дитини права власності на нерухоме майно (квартиру, приватний будинок, земельну ділянку тощо).

Такий договір нотаріально посвідчується. Право власності на нерухоме майно за таким договором виникає з моменту державної реєстрації цього права відповідно до закону [2]. Договір про припинення права на аліменти позбавляє обов'язку щодо їх сплати, однак право допомагати дитині та брати участь у її вихованні та подальшій долі залишається у батьків завжди.

Отже, останні зміни до чинного законодавства України з питання обов'язку батьків утримувати дитину, на мою думку, мають створити дійсно ефективні правові механізми, що забезпечать гарантований всебічний захист прав та законних інтересів дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – ст. 141.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21–22. – ст.135.
3. Про Державний бюджет України на 2019 рік : Закон України від 23.11.2018 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2018. – № 50. – ст.400.

Сорочинська Єлизавета Олександрівна, Надольська Юлія Олегівна,
студентки 4 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., професор Сафончик О.І.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Шлюбний договір в нашій правовій системі є відносно новим явищем. До 1991 року, наша країна перебувала у складі СРСР, парадигма якої просто не передбачала, подібний вид цивільних правовідносин. Зі здобуттям незалежності Україна обрала європейський шлях розвитку, а це в свою чергу потребувало удосконалення та доповнення норм цивільного права.

Перш за все необхідно зазначити, що у 1992 році Кодекс про шлюб та сім'ю України був доповнений нормою, яка стосувалась питання укладення шлюбних контрактів. Наступним кроком стало видання профільного підзаконного акту Кабінетом Міністрів України. Виникає необхідність розглянути особливості, що були зазначенні в вищевказаних нормативно-правових актах та стосувалися питання шлюбного договору:

1) Шлюбний договір вважався чинним, якщо він був укладений лише до дня реєстрації шлюбу.

2) Шлюбний договір набирав чинності з моменту державної реєстрації шлюбу.

3) У шлюбному договорі існувала можливість врегулювання немайнових прав подружжя [3].

У 2002 році був прийнятий Сімейний кодекс України, який приділив більше уваги шлюбному договору, йому було присвячено 12 статей. Основна

увага приділялась питанням форми договору, його змісту, визнання не дійсним та розірвання шлюбного договору.

Виникає необхідність розглянути це питання більш детально. Отже, якщо звернутися до офіційного сайту Міністерства Юстиції можна зустріти таке визначення, шлюбний договір – це один із видів договорів, який регулює майнові права та обов'язки подружжя, пов'язані з укладенням шлюбу, його існування та припиненням [3]. Необхідно зазначити, що шлюбний договір укладається письмово та посвідчується нотаріусом. Що до сторін то ними є особи, які мають право на шлюб, та які подали заяву про реєстрацію шлюбу. Отже, стороні в шлюбному договорі мають право визначати наступне:

- Правовий режим майна**;**
- Порядок користування житлом;
- Право на утримання**.**
- Поділ майна при розірванні шлюбу.
- Встановлення майнових прав та обов'язків подружжя що стосуються утримання та виховання дітей [1].

Однім з дискусійних норм є стаття 93 Сімейного Кодексу України яка визначила, що шлюбний договір не може ставити одного з подружжя у надзвичайно невигідне матеріальне становище. На думку д.ю.н. О.І. Сафончик, у шлюбному договорі становище одного з подружжя може погіршуватись, порівняно з законодавством, лише до певної межі. «Надзвичайно невигідне матеріальне становище» – це категорія, яка має оцінювальний характер, вона може мати різні прояви. Певні умови шлюбного договору можуть бути вкрай обтяжливі для однієї сім'ї, а для іншої сім'ї вони такими не будуть [2, с. 47].

Сторони мають право встановити загальний строк дії шлюбного договору, а також, строки тривалості окремих пунктів договору. Також, передбачається можливість сторонам встановити чинність договору або деяких його пунктів після припинення шлюбу.

Необхідно зазначити, що законодавством передбачається можливість змінення умов шлюбного договору, за згодою сторін, данні зміни також нотаріально посвідчуються. Допускається зміна договору за рішенням суду, при умові якщо цього вимагають його інтереси, інтереси дітей, а також інтереси непрацездатних повнолітніх дочки, сина, і якщо такі інтереси мають істотне значення. Також передбачається відмова від шлюбного договору, основні вимоги що стосуються відмови полягають у тому, що сторони повинні подати відповідну заяву до нотаріуса. Одностороння відмова від шлюбного договору не допускається [4].

Щодо країн західної Європи, тут сімейні відносини регулюються нормами цивільного права. Шлюбний контракт (за кордоном застосовується саме термін «контракт») – це цивільно-правова угода, яка укладається між подружжям або особами, які укладають шлюб для регулювання майнових відносин.

В США сімейні відносини регулюються законодавством окремих штатів, для уніфікації яких приймаються одноманітні закони. Більшість штатів в 1983 р. прийняло закон «Про шлюбний договір», який містить визначення шлюбного договору. Законодавство окремих штатів, а також судова практики дають різні визначення шлюбного договору. Так, збірник законів штату Колорадо дає наступне визначення шлюбного договору: «Шлюбний договір – угода між майбутнім подружжям, укладена в очікуванні шлюбу, або між подружжям, але за умови його укладення до подання позову про розірвання шлюбу або окремому проживанні подружжя» (п.1 ст. 392, § 2, розд. 14).

Практично у всіх країнах західної Європи, цивільним законодавством передбачається укладення шлюбних контрактів, які регулюють майнові відносини подружжя на їх розсуд, в змісті шлюбних контрактів можуть передбачатися права третіх осіб на майно подружжя, умови шлюбного контракту можуть поєднуватися зі спадковим пактом.

Так, Швейцарський цивільний кодекс дозволяє укладати шлюбні контракти в поєднанні зі спадковим пактом, який фіксує частку одного з подружжя на випадок смерті іншого

За Французьким цивільним кодексом, шлюбний контракт повинен бути укладений до реєстрації шлюбу, не повинен протирічити добрим звичаям. Укладається у присутності свідків і має відповідати імперативній нормі публічності шлюбного контракту.

Подружжя можуть передбачити умови, терміни та суму матеріальної підтримки іншому з подружжя, умови утримання та навчання дітей та інші умови, які не суперечать добропорядності та імперативним нормам законодавства.

В Сполучених Штатах Америки, на відміну від європейських країн, шлюбним договором регулюються як майнові, так і особисті немайнові відносини подружжя. Тобто, шлюбним договором може не тільки регулюватися певний режим майна подружжя, але й встановлюється питання щодо уподобань кожного з подружжя, щодо методів виховання дітей, щодо поводження кожного з подружжя в сім'ї, щодо права на материнство/батьківство, вибору місця проживання тощо. Юридичну силу шлюбного контракту в країнах англо-саксонського права надає суд.

Отже, дослідивши шлюбні договори/контракти різних країнах, можна зазначити, що зміст таких договорів має як спільні риси, так і відмінності.

Вважаємо, що дана тема є досить актуальною в законодавстві України. Проте потребує ще подальшого доопрацювання, наприклад, у питанні, щодо запровадження майнових санкцій при поділі майна подружжя у разі вини одного з подружжя за розірвання шлюбу. Мета таких санкцій буде полягати у зміцненні першочергової ланки суспільства та збереження інституту сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Закон Украйни // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 21-22. – ст.135. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14
2. Сімейне право України: Навчальний посібник / За ред. Є.О. Харитонова. – К. : Істина, 2008. – Ст.47
3. Шлюбний договір. – Режим доступу: http://terjust.gov.ua/2017/01/шлюбний-договір/
4. Сафончик О.І. Шлюбні правовідносини в Україні: проблеми теорії і практики : монографія. – Одеса : Фенікс, 2018. – 378 с.

Сопова Єлизавета Павлівна,
студентка 3 курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИ УКЛАДАННІ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ

В правовому полі України шлюбний договір є досить новим явищем, але на противагу цьому він є одним із найдавніших правових інститутів, що бере свій початок ще з часів римського права.

Вперше інститут шлюбного договору був введений в сімейне законодавство України у 1992 році з внесенням доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю України статтею 27^1. Сьогодні поняття, зміст, правила укладання шлюбного договору регламентовані главою 10 «Шлюбний договір» Сімейного кодексу України (далі – СК України).

Шлюбний договір викликає доволі негативну реакцію з боку суспільства, що здебільшого стає приводом для суперечок між нареченими, подружжям, їхніми родичами та близькими. Перш за все, шлюбний договір майже не використовується в нашій державі, порівняно з іноземними

країнами, тому переважна кількість сімей стикається з проблемою поділу майна. Зазвичай при розлученні один із подружжя незадоволений результатом такого поділу, оскільки інший залишається у більш вигідному становищі. Це пояснюється скептичним ставленням та спотвореним уявленням наших громадян про шлюбний договір, що зумовлено традиціями радянського періоду, а також низьким показником правової обізнаності його практичного значення, тому він і не здобув великого попиту з часу появи його, як правового інституту в законодавстві України.

Згідно зі статтею 92 СК України, шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям/нареченими. На укладення шлюбного договору до реєстрації шлюбу якщо його стороною є неповнолітня особа, потрібна письмова згода її батьків або піклувальника, засвідчена нотаріусом. Слід зауважити, що шлюбний договір можуть укладати лише особи, які мають право на шлюб в Україні.

Інший аспект на який необхідно звернути увагу при укладенні шлюбного договору є те, що в ньому не можна прописати абсолютно все, так як законодавець передбачив деякі обмеження. Зокрема у ч.4 статті 93 СК України, шлюбний договір не може ставити одного з подружжя у надзвичайно невигідне матеріальне становище. Тому якщо в договорі буде зазначено, що у разі розлучення один із подружжя отримує все спільне майно, а інший – нічого, то в такому випадку суд визнає таке положення або навіть весь шлюбний договір недійсним.

Ще одним важливим аспектом, з яким стикається подружжя/наречені при укладанні шлюбного договору – це відсутність у змісті шлюбному договорі немайнових прав та обов'язків подружжя. Законодавець у СК України встановлює положення, яке дозволяє шлюбним договором регулювати лише майнові відносини між подружжям/нареченими. Така норма була включена через специфіку саме немайнових відносин, які майже не піддаються правовому регулюванню. Проте майнові відносини подружжя в деяких випадках можуть залежать саме від настання або ненастання немайнових відносин. Через це деякі науковці вважають, що за певних обставин до змісту шлюбного договору можна включити як майнові, так і немайнові права та обов'язки подружжя.

На думку Л.В.Липець, сьогодні шлюбний договір в Україні по суті не є договором, він є чимось на зразок заповіту: обидва правочини можуть визначати лише правовий режим майна, яке переходить у власність до одного чи іншого члена сім'ї після настання певного юридичного факту, у заповіті – після смерті заповідача, а в шлюбному договорі – після розлучення. Звісно,

законодавець дозволяє врегульовувати договором майнові питання подружжя й в шлюбі, але, як свідчить практика,більшість подружніх пар не потребують чіткого виокремлення своєї частки майна зі спільного майна подружжя під час подружнього життя. Зазвичай така необхідність постає після розірвання шлюбу. Ті самі питання, які регулюють сферу саме подружнього життя (побутові,щодо виховання дітей, розподілу сімейного бюджету тощо), український законодавець включати до шлюбного договору не дозволяє. А отже, укладають шлюбний контракт на сьогодні лише не впевнені у довго тривалості шлюбу пари. Для того, щоб уникнути такої проблеми, законодавець має перетворити «договірна випадок розлучення», яким сьогодні є шлюбний договір, на справжній «шлюбний договір» [1, с. 131]. Ю.С. Червоний зазначає, що включення таких прав і обов'язків до змісту шлюбного договору можливо, але тільки за умови закріплення в цьому договорі санкцій за їх невиконання [2, с. 303].

Останнім аспектом, на який слід звернути увагу, є неуважність подружжя/наречених до змісту укладено шлюбного договору. Перед підписанням шлюбного договору, слід належно проаналізувати кожне його положення, щоб мінімізувати ризики визнання його в подальшому недійсним.

Відповідно до статті 103 СК України, шлюбний договір на вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених ЦК України.

За своєю правовою природою будь-який цивільно-правовий договір є правочином. Категорії «правочин» і «договір» співвідносяться між собою як загальне і часткове: кожний договір є правочином, але не кожний правочин є договором. Отже, на договори поширюються загальні положення щодо правочинів, встановлені главою 16 ЦК України [3, с. 459]. Тому, недійсність окремої частини правочину не має наслідком недійсності інших його частин і правочину в цілому, якщо можна припустити, що правочин був би вчинений і без включення до нього недійсної частини [4]. Необхідно зазначити, що визнання шлюбного договору недійсним не впливає на долю шлюбу: він продовжує своє існування незалежно від цього.

Підсумовуючи вище наведене, можна зробити висновок, що правовий інститут шлюбного договору в Україні є досить новим, знаходиться на стадії становлення та розвитку, у зв'язку з цим існує велика кількість практичних проблем при його реалізації. По-перше, слід зазначити, що шлюбний договір складається не у зв'язку з перспективою розлучення. Його функція – сприяти подружжю в майбутньому уникнути можливих конфліктів з питань поділу майна, які, у свою чергу, можуть призвести до необхідності розлучення. По-

друге, пропонуємо поряд з майновими відносинами, ввести до змісту шлюбного договору також і особисті немайнові, але за умови, що гарантовані Конституцією України права людини не порушуватимуться.

Тому інститут шлюбного договору потребує більш детального вивчення науковцями та правниками з метою вдосконалення й конкретизації, а також усунення наявних прогалин в законодавстві, що регулює правовідносини, пов'язані з укладанням шлюбного договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Липець Л. В. Врегулювання шлюбних та подібних відносин законом та договором : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Л. В. Липець. – К., 2009. – 222 с.
2. Червоний Ю.С. Науково-практичний коментар / Ю.С. Червоний. – К. : Істина, 2003. – 520 с.
3. Харитонов Є.О., Старцев О.В. Цивільне право України : Підручник. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2007. – 816 с.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
5. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
6. Кодекс про шлюб та сім'ю України від 20 червня 1969 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1969. – №26. – Ст. 204.

Фурман Світлана Олександрівна,

студентка 3курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н. доцент Бабич І.Г.

МЕДІАЦІЯ У СІМЕЙНИХ СПОРАХ: ШЛЯХ ДО ПРИМИРЕННЯ, ПОРОЗУМІННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ

Аналізуючи події останніх років можна спостерігати тенденцію, що з кожним роком кількість розлучень з 2014 року становить близько 130 тис. на рік, при тому, що кількість укладень шлюбів не перевищує і 300 тис. на рік. Проте ці показники не є однаковим для різних регіонів нашої країни, наприклад: в західних областях поведінка людей є більш традиційною, тому шлюби відбуваються в більш ранньому віці, менше незареєстрованих шлюбів та менша кількість розлучень. Тому під час розлучення у подружжя виникають різноманітні спори – це і щодо поділу майна, питання проживання

дітей з батьками, виплати аліментів тощо. І як вже прийнято в нашому суспільстві, люди йдуть вирішувати ці суперечки в суд. Проте ці питання можуть бути врегульовані мирним шляхом і саме медіація має на меті спрямування подружжя до певного компромісу.

Великий внесок у дослідження особливостей розгляду сімейних спорів зробили такі вчені як Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубєва, О.І. Сафончик, І.В. Андронов, Р.М. Мінченко та інші.

В українському законодавстві, насамперед в самій Конституції Україні у ст. 55 передбачено, що кожен має право будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права. [1, с. 55]

Ст. 49 Цивільного процесуального кодексу України визначає можливість сторін прийти до мирового врегулювання спору на будь-якій стадії судового процесу шляхом укладання мирової угоди. [2, с.49]

Також у даний момент на розгляді у Верховній Раді існує законопроект «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 року. В цьому законопроекті чітко дано поняття медіації та медіатора.

Медіація – альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу за участі медіатора досягти згоди для вирішення їх спору. Медіатором визначається незалежний посередник, який допомагає сторонам спору у його вирішенні шляхом медіації. [3, с. 2]

Проте існує багато інших визначень. Одне з кращих, на мою думку, міститься в Законі про медіацію штату Луїзіана: «Це процедура, за якою посередник сприяє спілкуванню між сторонами щодо спорів і досліджує можливі рішення для сприяння примиренню, порозумінню і врегулюванню». Саме в такому значені випливає основна суть медіації це примирення, порозуміння та врегулювання. Ми можемо запозичувати і закордонний досвід, адже у Німеччині, Австрії, Данії, Фінляндії, Нідерландах, США сімейна медіація стала одним із затребуваних видів медіації, який здійснюють як практикуючі медіатори, так і державні службовці управлінь у справах молоді, спеціалізовані організації, асоціації та установи, місцеві органи опіки переважно щодо справ, пов’язаних з вихованням дітей після розлучення батьків.

Медіація здійснюється на засадах добровільності, рівності, конфіденційності, неупередженості та незалежності. Одним із основним принципів медіації є принцип нейтральності, який полягає в тому, що медіатор виступає як посередник, він не може займати позиції жодної зі сторін та не виносить судження про сторони або їхні проблеми. Функція медіатора полягає в управлінні процесом для сторін, щоб вони могли

говорити, допомагати краще зрозуміти їх проблеми і потреби та дійти до консенсусу. Протягом усього процесу примирення медіатор виступає в ролях оцінювача конфліктів, активного слухача, неупередженого організатора процесу, помічника у виробленні сторонами остаточних домовленостей.

Зараз можна навіть говорити про виділення певних етапів такого процесу примирення. Один із перших етапів включає у собі знайомство з сторонами. Медіатор вивчає їх проблеми, вислуховує їх побажання і діагностує конфлікт між подружжям, його причини та природу. Також не малу роль медіатор повинен відіграти під час організації такого процесу, оскільки сторонам для досягнення певного компромісу потрібен комфорт та потрібна атмосфера. І тільки після цього може відбуватися процедура переговорів. Наступний етап передбачає вже обмін позиціями, вивчення інтересів один одного і безпосередні зустрічі з медіатором. І кінцевим етапом є досягнення результатів.

Тому можна виділити такі основні переваги сімейної медіації:

1) переговори відбуваються за допомогою стороннього посередника;

2) обидві сторони «змушені» почуватися безпечно і комфортно у присутності один одного;

3) сприяє та покращує спілкуванню між сторонами та обміну думками та інформацією ;

4) допомагає зменшити конфлікт і ворожнечу між сторонами, попереджує недопущення жорстокої тактики ведення переговорів;

5) заохочує до співпраці та довіри;

6) дозволяє сторонам висловити свої почуття, пов’язані з припиненням шлюбу та сприяє збереженню сімейних та дружніх стосунків;

7) припинення відносин може бути більш дружнім та менш травматичним;

8) взаємоприйнятне рішення дозволяє обом сторонам бути переможцями та поважати один одного;

Також якщо у шлюбі є діти, це ускладнює процедуру розлучення загалом і є більш емоційно важким як і для дітей насамперед, так і для подружжя. Тому під час проведення медіації вирішення конфлікту фокусується на дітях і робиться усе те, що найкраще для них, зводиться до мінімуму шкідливі наслідки розлучення для дітей. Під час здійснення переговорного процесу можуть залучатися діти, що дасть більш ефективний результат переговорів і діти будуть розуміти, що їх думка та потреби також є дуже важливими.

Проте медіація має переваги не лише для самих сторін, а і для юристів та судів. Оскільки якщо багато конфліктів будуть вирішуватися в позасудовому порядку, то зменшиться загруженість судових органів та їх працівників. Роль

вирішення таких конфліктів перейде до медіаторів та адвокатів, у яких в свою чергу збільшиться кількість задоволених клієнтів.

Я сподіваюсь, що цей новий інститут у нашій країні ефективно буде функціонувати, виконувати поставленні перед ним функції та допоможе людям навчитися слухатися один одного, поступатися, досягати компромісу і зберігати теплі стосунки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/ 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Ст.52.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 №1618-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2004. – Ст. 49.
3. Проект Закону про медіацію: Проект Закону України від 17.12.2015 №3665 // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – Ст. 2

Халімончук Ірина Сергіївна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Спасова К.І.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗЛУЧЕНЬ В УРАЇНІ

Згідно зі ст. 51 Конституції України: «Сім’я, дитинство, материнство та батьківство охороняються державою» [1]. Держава повинна бути зацікавлена у міцній та стійкій сім’ї, у зв’язку з чим вона прагне створити гарантії для того, щоб шлюб не розривався без вагомих причин. Але чинне законодавство закріпило принцип свободи розірвання шлюбу, який є невід’ємною частиною свободи вступу у шлюб. Суб’єктивне право на розірвання шлюбу виникає у подружжя з моменту його укладення, а реалізується воно внаслідок звернення до суду або органу РАЦС із заявою про розірвання шлюбу [2].

З точки зору чинного законодавства, зазначається, що розірвання шлюбу – це визначена в законодавстві процедура припинення особистих немайнових та майнових подружніх правовідносин чоловіка та жінки, які знаходяться у дійсному зареєстрованому шлюбі. Ця процедура може відбуватися лише у чітко визначеному законом порядку, за наявності відповідних підстав та мотивів.

Складні соціальні умови та кризові явища в сучасній економіці суттєво погіршили становище сім'ї в суспільстві, що стало підставою для знецінення інституту шлюбу.

На сьогодні, Україна відноситься до групи країн Європи з найвищими показниками розірвання шлюбу населення (50-60%), поняття сім'ї викривлене і люди, які створюють сім'ю і мають потребу до міцних і надійних відносин, у переважній своїй більшості не вміють і не можуть собі їх забезпечити, однак слід зазначити, що високі показники розірвання шлюбу українського населення є певною мірою наслідком високого рівня шлюбності.

Можна вважати, що нестабільність шлюбу (високий рівень розірвання шлюбу населення) є однією з найбільш складних сучасних соціально-демографічних проблем стосовно розвитку сім'ї.

На нашу думку, дієвим механізмом зменшення числа розлучень стануть зміни до законодавства, згідно з якими розлучення буде непростою та дорогою процедурою, завдяки завдяки таким змінам пари будуть приймати виважене та обдумане рішення про одруження. Наразі в Україні ж навпаки запровадили сервіс «Шлюб за добу», який дозволяє зареєструвати стосунки за лічені години, що виглядає надзвичайно зручним, однак насправді викликає почуття того, що одружитись – те ж саме, що сходити до крамниці. Громадяни,що користуються даною послугою не наділені достатнім часом для усвідомлення всієї серйозності укладення шлюбу і юридичних наслідків що виникають. Як результат, такі спонтанні рішення призводять до розлучень. Зменшення кількості несвідомо укладених шлюбів призведе до зменшення кількості розлучень.

Проблему розлучень посилюють фіктивні шлюби, що досить часто трапляється, адже у нашій країні не передбачено стосовно цього ані кримінальної, ані адміністративної відповідальності , що сприяє розповсюдженню їх використання. Як показує досвід Європейських країн, лише чітке визначення адміністративних процедур на законодавчому рівні, принципове та жорстке регулювання з боку державних органів реєстрації актів цивільного стану та міграційних служб сприятиме змінам сьогоденного становища фіктивних шлюбів. Тобто до виявлення фіктивних шлюбів повинні залучатися такі органи публічної адміністрації : Міністерство внутрішніх справ України, Державна міграційна служба України, Служба безпеки України, Міністерство юстиції України, участь яких є важливою.

Аналізуючи статистику, можна вважати що шлюбний контракт не надто популярний серед українців. За 2018 рік у нотаріусів було підписано лише 5810 контрактів, у той час як щороку реєструється близько 250-300 тисяч шлюбів. Тобто лише кожна 50-та пара має домовленості щодо майна.

Можливо, наявність шлюбного контракту також змінило б кількість розлучень у нашій державі.

Для можливих шляхів удосконалення правового регулювання шлюбних відносин у сімейному праві України, які спрямовані на зміцнення сімейних відносин і зменшення кількості розлучень , можна віднести внесення таких змін у чинне законодавство щодо збільшення строку який надається особам, що бажають укласти шлюб, від подання заяви про реєстрацію шлюбу до самої реєстрації, надаючи більше часу майбутньому подружжю на обмірковування, а також збільшити термін на примирення і зобов'язати подружжя відвідати сеанси у психолога з метою примирення. Завдяки напрацюванням психологів, на сьогодні існує багато різноманітних практик допомоги подружжю повернути сталі, добрі стосунки.

Для того щоб змінити ситуацію, декількох змін недостатньо, необхідний комплексний підхід: удосконалення правового регулювання, а також і посилення морального виховання, пропаганда ідей міцної родини та міцного шлюбу, популяризація сімейних цінностей, які останнім часом відійшли на другий план, адже основною причиною розлучень є непідготовленість до життя в подружжі, нестача знань та порушені ціннісні орієнтири. Комплексна підготовка до життя в подружжі сприятиме зменшенню кількості розлучень і покращить демографічну ситуацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – ст.141.
2. Сімейне право: підручник / С.Б. Булеца, В.В. Заборовський, В.Г. Фазикош та ін. ; за ред. С.Б. Булеци, В.Г. Фазикоша. – К. : Знання, 2015. – 375 с.
3. Сімейне право України : підручник / Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. ; за заг. ред. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. – К. : Знання, 2013. – 330 с.

Цибуля Юлія Ігорівна,
студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного факультету «Одеського юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Адаховська Н.С.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ В УКРАЇНІ

Одним із завданням соціальної політики всього світу є забезпечення захисту та нормального розвитку для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Міжнародна практика відходить від застарілих форм інтернатів, а поступово більшого поширення набувають дитячі будинку сімейного типу.

Згідного українського законодавства дитячий будинок сімейного типу – окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [1].

Постанова Кабінету Міністрів України №564 від 26 квітня 2002 року закріпила основні вимоги до осіб, які бажають стати батьками-вихователями. Ними можуть стати повнолітні, працездатні особи, які перебувають у шлюбі, також може бути і самотня особа. Середньомісячний дохід в сукупності в розрахунку на одну особу за останні шість місяців не може бути меншим за прожитковий мінімум, встановлений державою для відповідних соціальних груп [2].

Вищевказаною постановою та Законом України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» закріплено основний порядок створення дитячих будинків сімейного типу, який можна поділити на декілька основних етапів: включення осіб, які бажають стати батьками-вихователями, до Банку даних про сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів; отримання рішення про створення дитячого будинку сімейного типу; пошук дітей, які набувають статусу вихованців [3].

Важливо відмітити, що при влаштуванні в дитячий будинок сімейного типу потрібна згода дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити.

Дитячі будинки сімейного типи мають багато переваг для даної соціальної категорії дітей: більш природний процес виховання, більш тісний

контакт батьків-вихованців та дітей-вихованців, виховання в малій групі допомагає скоріш вступити до соціального життя, індивідуальний підхід до кожної дитини.

Незважаючи на достатню кількість переваг для дітей, на жаль, існують і певні недоліки, на які варто звернути увагу як держави, так і суспільства в цілому.

По-перше, на практиці досить часто зустрічаються не досить доброзичливі особи, потенційні батьки-вихователі, маючи за собою корисливу мету, бажають отримати матеріальну вигоду для себе, а зовсім не думаючи за добробут дітей.

По-друге, також матеріальний аспект цієї теми те, що для фізичного та духовного розвитку однієї дитини необхідне грошове забезпечення, а в таких дитячих будинках не менше п’яти, тобто необхідна немаленька сума, щоб повністю і якісно забезпечити кожну дитину в сім’ї.

Отже, підводячи підсумки, можна сказати, що такі будинки сімейного типу безумовно є гарним варіантом для дітей, яким не зовсім пощастило на їхньому початковому шляху, для їхній адаптації в соціальному середовищі, а основними недоліками виступають халатне ставлення деяких осіб та недостатнє фінансування для забезпечення дитячих домів сімейного типу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2004р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №40-44. – Ст. 356.
2. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 р. № 2342-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 6. – Ст. 147.
3. Постанова Кабінету Міністрів від 26 квітня 2002 р. № 564 Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15

Чачава Юліана Валер'янівна,
студентка 3 курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Деревнін В.С.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ТА СКАСУВАННЯ ЗАПОВІТУ

Специфікою заповіту є те, що у заповідача є право скасувати або скласти новий заповіт у будь-який час. Відповідно до цього, заповіт, який було складено пізніше, скасовує попередній заповіт повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить. Крім цього, у заповідача є право у будь-який час внести до нього зміни. Якщо у заповідача виникло бажання змінити або скасувати заповіт, то він повинен зробити це лише особисто.

Потрібно зазначити, що закон не встановлює різниці між скасуванням і зміною заповіту. Скасованість заповіту, так саме як і можливість змінити його зміст – це специфічна ознака заповіту, яка пов'язується насамперед з характером розпорядження цього правочину на випадок смерті. Заповіт породжує юридичні наслідки лише після відкриття спадщини, а відтак заповідач у будь-який час має право на зміну або скасування цього правочину. Проте, в основі понять «скасування» та «зміна» заповіту покладено дії заповідача, що породжують різні правові наслідки.

Під скасуванням заповіту слід розуміти розпорядження заповідача про втрату чинності усіх положень раніше складеного заповіту. Під зміною заповіту розуміється розпорядження заповідача про внесення до окремих положень заповіту змін із збереженням чинності попереднього заповіту в цілому. Внесення змін відрізняється від скасування тим, що містить посилання на попередній заповіт як базис, до якого заповідач бажає внести зміни. Предметом змін до заповіту може бути розмір часток спадкоємців у спадщині (їх місце проживання, місце народження), індивідуалізація, конкретизація або зміна даних про спадкове майно тощо.

Правова природа дій заповідача щодо скасування та зміни заповіту неоднакова. На відміну від зміни заповіту, його скасування не має правочинного характеру. Як справедливо зазначає З. В. Ромовська, скасування заповіту не узгоджується з поняттям правочину, яке міститься у ч. 1 ст. 202 ЦК України: правочин – це дія особи, спрямована на виникнення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків. Заповіт лише спрямовується на виникнення права. Скасування заповіту припиняє не існуюче уже право, а лише можливість, шанс його одержання [1, с. 106, 107].

При цьому скасування заповіту не можна вважати заповідальним розпорядженням, оскільки воля заповідача в даному випадку спрямована як

раз на усунення посмертного волевиявлення особи. Зміна та скасування заповіту характеризуються особистим характером і не можуть вчинятися через представника. Згідно з п. 18 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30.05.2008 № 7 [2], заповіт, складений особою до визнання її недієздатною, не може бути змінено чи скасовано її опікуном. Скасування та зміна заповіту – це форми волевиявлення заповідача. Цим вони відрізняються від недійсності заповіту, яке пов'язане не з волею, а зумовлено дією норм законодавства про недійсність правочину.

У ст.1254 ЦКУ встановлено два способи, за допомогою яких заповідач може скасувати заповіт: 1) скласти новий заповіт, який скасовує попередній; 2) подати окрему заяву про скасування заповіту [3]. У першому випадку скасування заповіту є частиною нового заповіту. У другому випадку спадкодавець повинен скласти і подати відповідну заяву про скасування заповіту. При цьому ст. 1254 ЦК України прямо не встановлено, як саме оформлюється така дія заповідача. Стаття 57 Закону України «Про нотаріат» лише містить застереження, що справжність підпису на заяві про скасування заповіту має бути нотаріально засвідчена. Зміна заповіту здійснюється лише складенням нового заповіту, оскільки важко уявити процедуру зміни окремого заповідального розпорядження шляхом подання заяви про це. Хоча у ст. 57 Закону України «Про нотаріат» допускається подання нотаріусу, завідуючому державного нотаріального архіву, посадовій особі органу місцевого самоврядування поряд із заявою про скасування заповіту, також і заяви про зміну заповіту [4].

Отже, скасування та зміна заповіту є його специфічними ознаками. Потрібно розрізняти між собою поняття «зміни» та «скасування» заповіту, адже зазначені вище дії тягнуть за собою настання різних правових наслідків. На відміну від зміни заповіту, його скасування не має правочинного характеру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ромовська З. В. Українське цивільне право. // Спадкове право: підручник. – Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 264 с.
2. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // БД «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08.
3. Цивільний кодекс України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
4. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 2

ВІД РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ДО ІТ ПРАВА

Харитонов Євген Олегович, Харитонова Олена Іванівна 4
«НАРОДОВЛАДДЯ» – ВІД РИМУ ДО СЬОГОДЕННЯ. ПРАВОВІ ОБРАЗИ ТА РЕАЛІЇ
Баранов Олександр Андрійович 8
МОЖЛИВОСТІ РЕЦЕПЦІЇ РИМСЬКОГО ПРАВА ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ЗАСАД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ РОБОТІВ ІЗ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ
Кізлова Олена Сергіївна 12
ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА ОСОБИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
Харченко Георгій Георгійович 17
РЕЧОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПРІОРІТЕТИ РОЗВИТКУ
Адаховська Надія Сергіївна 20
ДО ПИТАННЯ БАГАТОАСПЕКТНОСТІ ТЕРМІНУ ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ
Бааджи Наталія Пилипівна 22
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна 25
ПОЗАСУДОВІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ СПОРТИВНИХ СПОРІВ
Вороніна Надія Вікторівна 27
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ
Гончаренко Влада Олександрівна 30
ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ
Калітенко Оксана Михайлівна 32
УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ: РИМСЬКЕ ПРАВО І СУЧАСНІСТЬ
Кирилюк Алла Володимирівна 34
ІНТЕРНЕТ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРАВ
Мазуренко Світлана Вікторівна 38
ДОГОВОРИ, ЩО УКЛАДАЮТЬСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ
Матійко Микола Володимирович 42
ПРИВАТНОПРАВОВІ АСПЕКТИ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ
Некіт Катерина Георгіївна 45
ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ ПРАВА ВІРТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
Резніченко Семен Васильович, Руколь Олег Сергійович 48
ПЕРСПЕКТИВА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ АЗАРТНИХ ІГОР В УКРАЇНІ
Сафончик Оксана Іванівна 51
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ
Ткалич Максим Олегович 54
ПРОФЕСІЙНІ СПОРТИВНІ КЛУБИ ТА ПРОФЕСІЙНІ СПОРТИВНІ ЛІГИ, ЯК КЛЮЧОВІ СУБ'ЄКТИ ВІДНОСИН У СФЕРІ СПОРТУ

Токарева Віра Олександрівна 57
ОКРЕМІ ПИТАННЯ АЛГОРИТМІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
Фасій Богдан Володимирович, Толмачевська Юлія Олегівна, ... 61
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПОРІВ У СФЕРІ КІБЕСПОРТУ
Фомічова Наталя Василівна 65
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СПАДКУВАННЯ ЗА ПРАВОМ ПРЕДСТАВЛЕННЯ
Халабуденко Олег Анатолійович 68
FIDUCIA CAUSA І ВІДНОСИНИ INTUITU PERSONAE У РИМСЬКОМУ І СУЧАСНОМУ ПРАВІ
Харитонов Євген Олегович, Тищук Наталія Олексіївна, ... 75
СПОРТ І ПРАВОЗДАТНІСТЬУ СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ
Цибульська Ольга Юріївна 78
ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ І ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ РИТУАЛУ ПОХОВАННЯ ЗАПОВІДАЧА ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ
Берназ Дмитро Васильович 80
ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ПОЗАСУДОВІ ІНСТАНЦІЇ В ГАЛУЗІ СПОРТУ
Хижняк Анастасія Володимирівна 82
ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ УЧАСТІ БАТЬКА У ВИХОВАННІ ДИТИНИ
Борисова Анастасія Олегівна 86
ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ІНФОРМАЦІЯ» У ПРАВОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ
Мешков Владислав Владиславович 88
ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРІВ ПРО КОРИСТУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-ПОСЛУГАМИ
Пєструєв Дмитро Миколайович 91
ІНСТИТУТ ВЕДЕННЯ ЧУЖИХ СПРАВ БЕЗ ДОРУЧЕННЯ В РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ
Писаренко Марина Олександрівна 94
КОНТРАКТИ В РИМСЬКОМУ ПРАВІ

НА ПОЧАТКУ НАУКОВОГО ШЛЯХУ

ВІД РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ДО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Баланюк Тетяна Сергіївна 98
ЛІЗИНГОВА УГОДА ВДАЛА АЛЬТЕРНАТИВА КРЕДИТНОМУ ДОГОВОРУ
Береза Уляна Ігорівна 100
ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ РЕКЛАМНИХ ПОСЛУГ З БЛОГЕРАМИ/INFLUENCERS/ЛІДЕРАМИ ДУМОК
Білець Лілія Миколаївна 103
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
Гедіков Владислав Васильович, Губаль Лілія Вікторівна 106
ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗЛОЧИНОМ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Добровольська Наталія Олександрівна 108
ЗНАЧЕННЯ РИМСЬКОГО ПРАВА У ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ В УКРАЇНІ
Дроздов Андрій Олександрович 111
ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА ПРАВОВУ СУЧАСНІСТЬ
Кулакевич Юлія Анатоліївна 114
ПРАВОВИЙ СТАТУС ПАТЕНТНИЙ ПОВІРЕНИХ
Кучерявенко Вікторія Сергіївна 117
ЗАХИСТ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ В РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ ТА СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ
Негара Олена Віталіївна 121
СУБРОГАЦІЯ ЯК ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ КОМПЕНСАЦІЇ ВИТРАТ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ТА РІЗНОВИД ЗАМІНИ КРЕДИТОРА У ЗОБОВ'ЗАННІ
Паламарчук Олексій Олександрович 124
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ
Полякова Ельвіра Василівна 127
ПАТЕНТНИЙ ТРОЛІНГ ЯК ОДНА З ФОРМ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
Ругало Юлія Іванівна 129
ДОСТУП ЖІНКИ ДО ОСВІТИ ТА НАУКИ У СТАРОДАВНОМУ РИМІ ТА СУЧАСНОСТІ
Соломанина Татьяна Евгеньевна 132
КРИОНИКА И ВОЗМОЖНОСТЬ ВВЕДЕНИЯ ЕЁ В УКРАИНЕ
Стогіла Анастасія Андріївна 134
ПРИНЦИП ДОБРОСОВІСНОСТІ ЗА ДОГОВОРОМ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ)
Щербань Анастасія Віталіївна 137
ПРОЦЕДУРА ВИЗНАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ ДОБРЕ ВІДОМОЮ
Щербань Анастасія Віталіївна, Кулакевич Юлія Анатоліївна 140
ВИЗНАННЯ НІКЧЕМНОГО ПРАВОЧИНУ НЕДІЙСНИМ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ
Яцута Андрій Васильович 143
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У СФЕРІ НАДАННЯ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ

ВІД РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ДО ІТ ПРАВА

Вельшинська Ольга Валентинівна, Дмитренко Вікторія Володимирівна 148
ПРАВОВА ПРИРОДА КРИПТОВАЛЮТИ
Глуговська Аріна Анджеївна 150
РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ДОВІРИ ДО ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПИСУ В УКРАЇНІ
Дарієнко Олександра Олександрівна 153
ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ ODR-ПЛАТФОРМ ЯК НОВІТНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ
Дем'яненко Анна Юріївна 156
ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ В ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРАХ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ
Куца Аліна Сергіївна 159
ПОВЕДІНКА ОСОБИ У ВІРТУАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
Панчишин Олександр Віталійович, Чумаченко Аліна Володимирівна 161

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
Романюк Вікторія Анатоліївна, Сахнюк Дмитро Юрійович 166
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ КРИПТОВАЛЮТИ ТА МАЙНІНГУ
Скуратівський Євгеній Іванович 169
ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ
Ухліна Вікторія Олександрівна 172
ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ПРИ ПРИДБАННІ ТОВАРУ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ
Феденко Єлизавета Михайлівна, Шрамко Маргарита Олегівна 174
ПОНЯТТЯ КРИПТОВАЛЮТИ ТА ЇЇ ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
Шевченко Анжеліка Віталіївна 178
ДОГОВІР НА РОЗРОБКУ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: AGILE, WATERFALL ЧИ OUT STAFF

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПАДКОВОГО ПРАВА

Борисенко Дар'я Олександрівна 181
ПРОБЛЕМИ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПІКИ НАД МАЙНОМ
Бугаєць Альона Сергіївна 183
СПАДКУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
Грушак Яна Олександрівна 186
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАПОВІТУ З УМОВОЮ
Женчук Василина-Анастасія Василівна 189
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ НЕПОВНОЛІТНІМ
Зюбак Надія Іванівна 191
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ
Казімирова Ольга Олегівна 194
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ЗА ПРАВОМ ПРЕДСТАВЛЕННЯ
Казімирова Ольга Олегівна, Собко Олександр Анатолійович 196
ДОКАЗУВАННЯ РОДИННИХ ЗВ'ЯЗКІВ У СПАДКОВИХ СПРАВАХ
Казімирова Ольга Олегівна, Собко Олександр Анатолійович 199
СПАДКУВАННЯ У ПЕРШІЙ ЧЕРЗІ ОСОБАМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИНАХ
Кантер Віолетта Віталіївна 201
ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ КРЕДИТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ
Квітовська Юлія Сергіївна 203
ЗАПОВІТ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД
Максютенко Євгеній Володимирович, Лашко Альона Андріївна 206
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ЗА СЕКРЕТНИМ ЗАПОВІТОМ
Панчук Марина Вікторівна 208
ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сідорова Катерина Юріївна 211
СПАДКОВА ТРАНСМІСІЯ ТА СПАДКОВЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
Тетерятник Мілена Євгенівна 214
ПРОБЛЕМАТИКА СПАДКУВАННЯ ОСІБ, ЩО МАЮТЬ ФАКТИЧНІ ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Бабійчук Юлія Юріївна 218
АНАЛІЗ ДІЄВОСТІ НОВОВВЕДЕНЬ ЩОДО СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ НА ДІТЕЙ
Василащук Роман Анатолійович, Музика Соломія Юріївна 222
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ НЕДІЙСНИМ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ
Вітковська Валерія Іванівна 224
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІНОЗЕМЦЯМИ
Врона Христина Андріївна 227
ПРАВО НА БАТЬКІВСТВО ТА МАТЕРИНСТВО ЯК ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ПОДРУЖЖЯ
Врублевский Богдан Ігорович 230
РОЛЬ ДОГОВОРУ В РЕГУЛЮВАННІ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН
Гончаренко Валерія Євгенівна 232
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД
Гуменюк Дар'я Валентинівна 235
ПРОЦЕС ВИЗНАННЯ МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ ЗА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ
Докукіна Наталія Володимирівна 238
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ САНКЦІЙ ДО НЕПЛАТНИКІВ АЛІМЕНТІВ
Жиліна Карина Романівна 242
ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ
Зінченко Уляна Віталіївна 245
ПРОБЛЕМИ УКЛАДЕННЯ І РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ МІЖ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ І ІНОЗЕМЦЯМИ
Кишлали Емма Іванівна 247
ВИЗНАННЯ ШЛЮБУ НЕДІЙСНИМ ЯК ЗАХІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ
Кокорєва Оксана Юріївна 251
КРОВНЕ СПОРІДНЕННЯ ЯК ОДНА ІЗ ПІДСТАВ ВИНИКНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ
Коровін Станіслав Олександрович 253
МЕДІАЦІЯ – ЯК СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ, ТА ЇЇ МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА
Кравчук Яна Сергіївна 256
ПОНЯТТЯ «ЧЛЕН СІМ'Ї» В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

Левшина Ірина Миколаївна 260
ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОСТРОЧЕННЯ СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ
Мала Лілія Віталіївна 263
ІНСТИТУТ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД
Негра Дар'я Олександрівна 267
ПРАВОВИЙ СТАТУС ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ (ДРУЖИНИ): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ
Офіцерова Юлія Русланівна 270
ПРОБЛЕМИ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ В УКРАЇНІ
Пузіна Ганна Олексіївна 272
ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТА РОЗМІР АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДИТИНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ
Сорочинська Єлизавета Олександрівна, Надольська Юлія Олегівна 275
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
Сопова Єлизавета Павлівна 278
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИ УКЛАДАННІ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ
Фурман Світлана Олександрівна 281
МЕДІАЦІЯ У СІМЕЙНИХ СПОРАХ: ШЛЯХ ДО ПРИМИРЕННЯ, ПОРОЗУМІННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ
Халімончук Ірина Сергіївна 284
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗЛУЧЕНЬ В УРАЇНІ
Цибуля Юлія Ігорівна 287
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ В УКРАЇНІ
Чачава Юліана Валер'янівна 289
ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ТА СКАСУВАННЯ ЗАПОВІТУ

Наукове видання

РИМСЬКЕ ПРАВО І СУЧАСНІСТЬ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

18 травня2019 року

Підписано до друку 13.05.2019.
Формат 60х84/16. Ум-друк. арк. 24,36.
Наклад 150 прим. Зам. № 1905-18.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901+38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.fenixbooks.com